

รายงานการวิจัย

เรื่อง

รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร
Way of Life Model according to Sufficiency Economy Principles of
Chanthaboon Waterfront Community

โดย

ดร.ศุภกิจ ภัคดีแสน

นางสาวจิตสุตา คำมุงคุณ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ จังหวัดจันทบุรี

พ.ศ. 2561

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610761312

รายงานการวิจัย

เรื่อง

รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร
Way of Life Model according to Sufficiency Economy Principles of
Chanthaboon Waterfront Community

โดย

ดร.ศุภกิจ ภัคดีแสน

นางสาวจิตสุตา คำมุงคุณ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ จังหวัดจันทบุรี

พ.ศ. 2561

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610761312

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

Way of Life Model according to Sufficiency Economy Principles of
Chanthaboon Waterfront Community

By

Dr. Suphakit Phakdeesaen

Miss Jitsuda Khammungkhun

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Academic Resource Unit,
Faculty of Social Sciences Chanthaburi Province

B.E. 2561

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 610761312

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย:	รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร
ผู้วิจัย:	ดร.ศุภกิจ ภักดีแสน, นางสาวจิตสุตา คำมุงคุณ
ส่วนงาน:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ จังหวัดจันทบุรี
ปีงบประมาณ:	2561
ทุนอุดหนุนการวิจัย:	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาความเป็นมาและวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูร (2) เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร (3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร

ระเบียบวิธีวิจัยใช้แบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods) ระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ (1) การวิจัยเชิงคุณภาพ กำหนดผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) 11 คน เลือกแบบเจาะจงจากผู้ทรงคุณวุฒิเครื่องมือเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีโครงสร้าง (Structure In-Depth Interview) เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกตัวต่อตัว (Face-to-Face In-Depth Interview) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาความ (Descriptive Interpretation) (2) การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 190 คน จากจำนวนประชากร 364 คน ด้วยแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. ความเป็นมาและวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูร พบว่า ชุมชนริมน้ำจันทบูร เป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีประวัติยาวนานมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ในอดีตเคยเป็นศูนย์การค้าที่รุ่งเรือง ชุมชนที่มีการผสมผสานกันอย่างลงตัวของศาสนา วัฒนธรรมประเพณี ศิลปกรรม และผู้คนที่ย้ายอยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืน เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางท่องเที่ยวจะได้รับความรู้ไปในตัวด้วย นั่นคือการเที่ยวไปแล้วก็เรียนรู้ไปด้วย ชุมชนริมน้ำจันทบูรนั้น เป็นชุมชนเส้นทางสายเศรษฐกิจวัฒนธรรม ที่สะท้อนความเข้มแข็ง ความมีชีวิตชีวาที่ดี น่าสนใจในการขับเคลื่อนชุมชนแห่งวิถีวัฒนธรรมนี้ให้เป็นชุมชนที่เข้มแข็ง

2. การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร พบว่า

2.1 การดำเนินวิถีชีวิตด้านเศรษฐกิจ ชุมชนมี “วิสาหกิจชุมชน” คำขายสินค้าตามความเหมาะสม โดยไม่หวังกำไรเกินควร เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ความพึงพอใจในชุมชน เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนอย่างยั่งยืน การกินอยู่อย่างพอเพียง ประหยัด ไม่ฟุ้งเฟ้อ ชุมชนริมน้ำจันทบูร มีการเสนอวิธีที่ดำเนินการให้สอดคล้องกับความต้องการของจังหวัด และจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายในครอบครัวอย่างสม่ำเสมอ เข้าร่วมกิจกรรมการออม

2.2 การดำเนินวิถีชีวิตด้านสังคม เป็นสังคมเมือง คนในชุมชนมีความสามัคคีกลมเกลียวช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกันการดำเนินการพัฒนาเป็นไปในรูปแบบที่เน้นการยอมรับนับถือซึ่งกันและกันเป็นการดำเนินการและร่วมเรียนรู้ที่ทั้งกลุ่มแกนนำกับชาวบ้านมีปฏิสัมพันธ์กัน รวมถึง

ชาวบ้านกับชาวบ้านแกนนำกับจังหวัด แกนนำกับองค์กรต่างๆ และแบ่งปันสิ่งของ หรือช่วยเหลือเพื่อนร่วมงานในยามที่ต้องการความช่วยเหลือตามกำลังและอรรถภาพ

2.3 การดำเนินวิถีชีวิตด้านทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม “แม่น้ำจันทบุรี” เป็นหัวใจย่านการค้าเป็นชุมชนเมืองเราอาศัยคลองริมแม่น้ำจันทบุรี ขยะของชุมชนให้ใส่ถุงดำไว้ เช้า-เย็นจะมีรถขยะมารับ จะมีถึงขยะเทศบาลไว้คอยบริการ รูปแบบการปรับปรุงแต่ไม่เปลี่ยนแปลง สภาพดั้งเดิมของความเป็นชุมชนเก่าแก่ และวิถีชีวิตคนริมน้ำ รักษาวิถีธรรมชาติแบบเดิม ด้วยการอนุรักษ์ปรับปรุง แต่ไม่เปลี่ยนแปลงไปมาก และทำรู้จักกันได้โดยปลูกผักสวนครัวหรือผักกระถาง

2.4 การดำเนินวิถีชีวิตด้านวัฒนธรรม การฟื้นฟูวิถีชีวิตชุมชนดั้งเดิมตามชุมชนเป็นถนนคนเดิน “ถนนวิถีชีวิตดั้งเดิม” สืบทอดกันมาตามวิถีชีวิตเป็นการผสมผสานวัฒนธรรมทางศาสนา การผสมผสานวัฒนธรรม 3 วัฒนธรรม คือ วัฒนธรรมไทย จีน ญวน และรูปแบบใหม่ที่เน้นเรื่องของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เชิงวิถีชีวิตและเชิงอนุรักษ์ ชุมชนริมน้ำจันทบุรียังคงสืบทอดศิลปะและวัฒนธรรมต่างๆ ในอดีตไว้ได้เป็นอย่างดีที่ไม่ได้นำออกมาจัดแสดงหรือสาธิตให้นักท่องเที่ยวได้ชม และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ประเพณีของท้องถิ่นอันดีงาม ปฏิบัติตาม มีสืบทอดประเพณีอันดีงามในชุมชน เช่น เข้าร่วมประเพณีต่างๆ ในชุมชนที่จัดขึ้น

3. รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบุรี พบว่าชุมชนริมน้ำจันทบุรีเป็นชุมชนที่มีความหลากหลาย ด้านวัฒนธรรม เชื้อชาติ ศาสนา จนกลายมาเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนริมน้ำจันทบุรี อันเป็นทุนทางสังคมวัฒนธรรม เพราะรูปแบบการดำเนินชีวิตในอดีตส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นไปในทางเรือไม่ว่าจะเป็นการค้า การขาย การติดต่อกัน, ส่วนรูปแบบการดำเนินชีวิตในปัจจุบันจะดำเนินไปทางด้านการขนส่งทางบก เปลี่ยนแปลงจากสภาพในอดีตที่เป็นทางเรือ มาเป็นการคมนาคมทางบก หรือรถแทน เป็นชุมชนที่อาศัยอยู่สำหรับค้าขายส่วนใหญ่ ปัจจุบันจะเป็นประชากรแฝง ที่มาเช่า หรือเช่ากิจการ เช่าร้าน เช่าบ้าน การค้า การขาย และการลงทุน รูปแบบที่ตลาดท่องเที่ยวไทยต้องการ ความต้องการที่จะอนุรักษ์และนำเสนอวิถีความเป็นชุมชนในแบบที่เป็นตัวของตัวเอง พาณิชย์จังหวัดเข้ามาเพื่อเสนอแผนการท่องเที่ยวในรูปแบบของเส้นทางสายเศรษฐกิจวัฒนธรรมจึงน่าจะเป็นสิ่งที่ดี ที่ดึงดูดผู้คนเข้ามาในจังหวัด

Research Title: Way of Life Model according to Sufficiency Economy Principles of Chanthaboon Waterfront Community

Researchers: Dr. Suphakit Phakdeesaen,
Miss Jitsuda Khammungkhun

Department: Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Academic Resource Unit, Faculty of Social Sciences Chanthaburi Province

Fiscal Year: 2561 / 2018

Research Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Scholarship Sponsor:

ABSTRACT

The purposes of this research were: (1) to study the history and way of life of Chanthaboon waterfront community, (2) to study the application of Sufficiency Economy Philosophy of Chanthaboon waterfront community and (3) to propose way of life model according to Sufficiency Economy Principles of Chanthaboon waterfront community.

The research methods were mixed methods between qualitative and quantitative research: (1) qualitative research assigned 11 key informants selected by purposive sampling from the experts. Data collecting instrument was a structured in-depth interview. The data were collected using face-to-face in-depth interview and analyzed using descriptive interpretation and (2) quantitative research collected data from 190 samples of 364 population using a questionnaire. The data were analyzed using descriptive statistics such as: frequency, percentage, mean and standard deviation.

The results found that:

1. The history and way of life of Chanthaboon waterfront community showed that Chanthaboon waterfront community was an ancient community that had a long history since the Ayutthaya period. In the past, it used to be a prosperous commercial center, a community that had a perfect blend of religions, cultures, traditions and arts and people who lived together harmoniously. When traveling, the tourists would gain knowledge as well, which meant traveling together with learning. Chanthaboon waterfront community was an economic and cultural route community that reflected strength and good vision, which made it was interesting to drive this cultural community to be a strong community.

2. The application of the Sufficiency Economy Philosophy of Chanthaboon waterfront community found that:

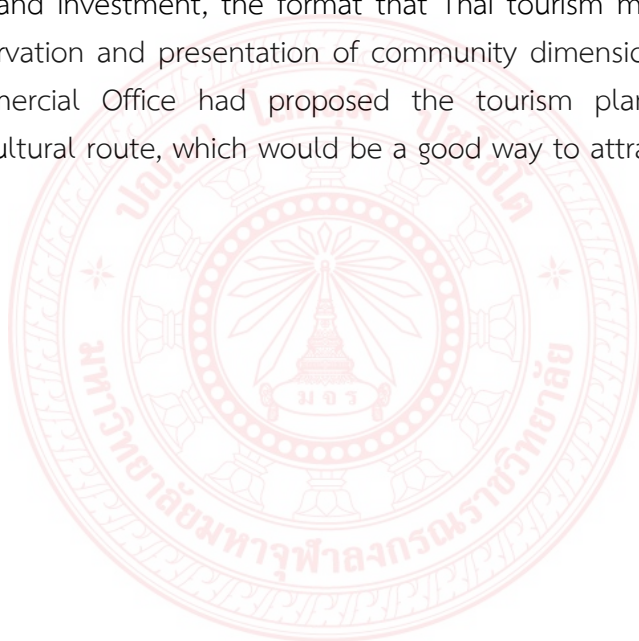
2.1 The way of life in terms of economy showed that the community had community enterprises to trade goods as appropriate without expecting for excessive profits in order to make the tourists satisfy with the community to promote sustainable tourism in the community. Eating sufficiently, saving, not being extravagant, Chanthaboon waterfront community had exhibited the carried-on methods in accordance with the needs of the province and regularly made income-expense account in the family, participated in saving activities.

2.2 The way of life in terms of society showed that it was an urban society. People in the community were harmonious, helping each other. The development process mainly focused on the form of mutual respect. It was an operation and mutual learning that both the villager leaders and the villagers interacted to each other, which included villagers and villagers, villager leaders and the province and the villager leaders and other organizations as well as shared things or helped colleagues when needed according to individual strength and condition.

2.3 The way of life in terms of natural resources and environment showed that "Chanthaboon River" was the heart of commercial area, an urban community. People depended on Chanthaboon waterfront. Community garbage had to be put in the black plastic bag. In the morning and in the evening, there was a garbage truck to pick up the garbage. There were municipal waste bins waiting to service. It was the improvement format, but not a change of the original condition of an ancient community and way of life of waterfront people. Keeping originally natural way by conserving and improving, but not changing much and making edible fence by growing home-grown vegetables or potted vegetables.

2.4 The way of life in terms of cultural showed that the restoration of traditional community way of life in the community to be a walking street "Traditional Way of Life Street" inherited according to the way of life was a combination of religious culture. It was a combination of three cultures including Thai, Chinese and Vietnamese cultures and a new style that focused on cultural tourism, way of life tourism and ecotourism. Chanthaboon waterfront community still decently inherited the arts and cultures in the past, which were not exhibited or demonstrated to the tourists, and participated in the conservation of good local traditions, followed and inherited good traditions in the community such as participated in tradition activities that conducted in the community.

3. The way of life model according to the Sufficiency Economy Principles of Chanthaboon waterfront community showed that Chanthaboon waterfront community was a community that had diversity of culture, nationality and religion until these became the unity of Chanthaboon waterfront community, which was considered as its social and cultural capital because most of lifestyle in the past focused on boat transportation whether it was trading, selling or contacting with others. Whereas, present lifestyle focuses on land transportation which changes from the past condition that depended on boat to land transportation or by car instead. In the past, it was a community that people lived there for trading. Nowadays, there is latent population who rents or leaseholds the businesses or shops. Trading and investment, the format that Thai tourism market required, the needs for conservation and presentation of community dimension in its own style, Provincial Commercial Office had proposed the tourism plan in the form of economic and cultural route, which would be a good way to attract people into the province.

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร” ซึ่งได้รับทุนอุดหนุนจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สำเร็จลุล่วงลงได้ด้วยความรู้และคำแนะนำอย่างดียิ่งของท่านผู้ทรงคุณวุฒิ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประกอบด้วย ๑) พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร., และ ๒) พระมหาประจักษ์ กิตติเมธี, ดร. ที่ได้เมตตาให้คำปรึกษาชี้แนะ แนวทาง ตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องของงานวิจัยฉบับนี้ให้มีความสมบูรณ์และสำเร็จได้ด้วยดี

ขอขอบคุณ รศ.ดร.ทวิศักดิ์ ทองทิพย์, รศ.ดร.ทรงคุณ จันทจร, รศ.ดร.รัตน์ะ ปัญญาภา, ผศ.ดร.กรรทอง จุลิรัชนีกร และ ผศ.ดร.ฐานิดา มั่นคง ที่ได้กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย และให้คำปรึกษา ให้ความช่วยเหลือในการปรับปรุง แก้ไขแบบสอบถามให้สมบูรณ์และสำเร็จได้ด้วยดี

ขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์ ทั้ง 11 คน ที่ได้ให้โอกาสแก่คณะผู้วิจัย ทั้งยังให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือ ตลอดจนประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 ทั้งหมด ที่กรุณาสละเวลาช่วยตอบแบบสอบถามเป็นอย่างดี และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกท่านที่ได้ให้ความช่วยเหลือในทุกๆ ด้าน จนงานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

สุดท้ายผลอันจะเป็นประโยชน์ ความดี ความงามทั้งปวง ที่เกิดขึ้นจากงานวิจัยนี้ขอมอบแด่ พ่อแม่ ครูบาอาจารย์ที่เคารพยิ่ง และหากมีข้อบกพร่องด้วยประการใดๆ คณะผู้วิจัยขอน้อมรับไว้เพื่อปรับปรุงแก้ไขในโอกาสต่อไป

ดร.ศุภกิจ ภักดีแสน และคณะ

27 เมษายน 2563

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ณ
สารบัญแผนภาพ.....	ญ
 บทที่ 1 บทนำ.....	 1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
1.3 ปัญหาการวิจัย.....	4
1.4 ขอบเขตการวิจัยและกรอบความคิด.....	4
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย.....	5
1.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย.....	6
 บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	 7
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการดำเนินชีวิต.....	7
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.....	13
2.3 การดำเนินชีวิตกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.....	19
2.4 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.....	35
2.5 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับชุมชน.....	40
2.6 บริบทของชุมชนริมน้ำจันทบูร.....	44
2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	55
 บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	 68
3.1 รูปแบบการวิจัย.....	68
3.2 การวิจัยเชิงปริมาณ.....	68
3.3 การวิจัยเชิงคุณภาพ.....	74
 บทที่ 4 ผลการวิจัย.....	 77
4.1 ผลการวิเคราะห์รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน ริมน้ำจันทบูร จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลัก.....	78

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
4.2 ผลการวิเคราะห์รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน ริมน้ำจันทบูร จากแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่างที่ได้ศึกษา.....	134
4.3 รูปแบบและองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย.....	158
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	162
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	163
5.2 อภิปรายผล.....	169
5.3 ข้อเสนอแนะ.....	177
บรรณานุกรม.....	179
ภาคผนวก.....	186
ภาคผนวก ก. เครื่องมือวิจัย ค่า IOC และ ค่า Alpha.....	187
ภาคผนวก ข. หนังสือเชิญ, รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ, รายชื่อผู้ให้ข้อมูลวิจัย และอื่นๆ.....	207
ภาคผนวก ค. ภาพประกอบการวิจัย.....	229
ภาคผนวก ง. การรับรองการนำวิจัยไปใช้ประโยชน์.....	236
ภาคผนวก จ. ผลลัพธ์ ผลผลิต และผลกระทบจากงานวิจัย.....	238
ภาคผนวก ฉ. แบบสรุปโครงการวิจัย.....	241
ประวัติผู้วิจัย.....	246

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1.1	แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย.....	5
2.1	การจัดทบทวน AIO เพื่อการศึกษารูปแบบการดำเนินชีวิต.....	10
2.2	กรอบแสดงรูปแบบการดำเนินชีวิตและกระบวนการบริโภค.....	11
2.3	แสดงการจัดทบทวน AIO เพื่อการศึกษารูปแบบการดำเนินชีวิต (AIO Categories of lifestyle Studies).....	13
3.1	แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างของชุมชนชนวน้ำจันทบุรี จำแนกตามชุมชนย่อยที่ 4 และ 13.....	70
4.1	แนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชนชนวน้ำจันทบุรี.....	122
4.2	แสดงจำนวนร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	134
4.3	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนชนวน้ำจันทบุรี โดยภาพรวม.....	136
4.4	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนชนวน้ำจันทบุรี ด้านความพอประมาณ.....	137
4.5	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนชนวน้ำจันทบุรี ด้านความมีเหตุผล.....	138
4.6	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนชนวน้ำจันทบุรี ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว.....	139
4.7	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนชนวน้ำจันทบุรี ด้านเงื่อนไขความรู้.....	140
4.8	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนชนวน้ำจันทบุรี ด้านเงื่อนไขคุณธรรม.....	141
4.9	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตของชุมชนชนวน้ำจันทบุรี โดยภาพรวม.....	142
4.10	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตของชุมชนชนวน้ำจันทบุรี ด้านเศรษฐกิจ.....	143
4.11	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตของชุมชนชนวน้ำจันทบุรี ด้านสังคม.....	144
4.12	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตของชุมชนชนวน้ำจันทบุรี ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.....	145
4.13	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนชนวน้ำจันทบุรี ด้านวัฒนธรรม.....	146

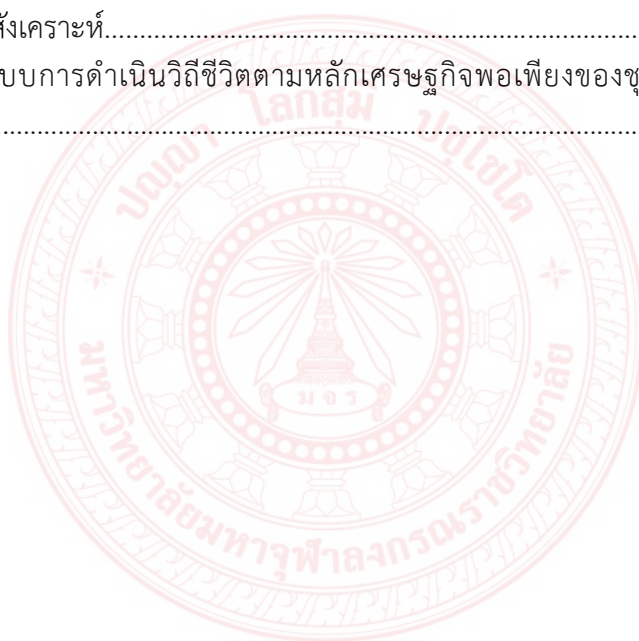
สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
4.14	ผลการศึกษาข้อเสนอแนะ และแนวทางเกี่ยวกับรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร: ด้านความเป็นมาและวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูร.....147
4.15	ผลการศึกษาข้อเสนอแนะ และแนวทางการพัฒนาเกี่ยวกับรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร: ด้านการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร.....151
4.16	ผลการศึกษาข้อเสนอแนะ และแนวทางการพัฒนาเกี่ยวกับรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร: ด้านรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร.....153
4.17	รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร.....156

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
2.1 แสดงระดับของเศรษฐกิจพอเพียง.....	36
2.2 แสดงกรอบแนวคิด ทฤษฎีหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.....	40
2.3 แสดงที่ตั้งชุมชนริมน้ำจันทบูร.....	46
2.4 แสดงที่ตั้งชุมชนริมน้ำจันทบูร.....	47
4.1 สัญลักษณ์ชุมชนริมน้ำจันทบูร.....	80
4.2 แผนผังที่ตั้งชุมชนริมน้ำจันทบูร.....	81
4.3 รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร จาก การสังเคราะห์.....	159
4.4 รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร	161

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ท่ามกลางสภาวะวิกฤตต่างๆ ที่คนไทยต้องเผชิญอยู่ ไม่ว่าจะเป็นด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ที่ผ่านมามีอดีตจนถึงปัจจุบัน พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช (รัชกาลที่ 9) ได้ทรงชี้แนวทางการดำเนินชีวิตตาม “เศรษฐกิจพอเพียง” ของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ครอบครัว ชุมชน หรือหน่วยงานภาครัฐในการปฏิบัติงานหรือการบริหารพัฒนาประเทศ ให้ดำเนินไปในทางสายกลางมีความพอประมาณ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความไม่ประมาท มีเหตุผล และสร้างภูมิคุ้มกันต่อผลกระทบต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นทั้งจากปัจจัยภายในและภายนอกอย่างรอบคอบ ขณะเดียวกันต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนให้มีความสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์ และความรอบรู้ที่เหมาะสมการดำเนินชีวิตควรใช้ความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงจากสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมโลกภายนอกได้ ดังกระแสพระราชดำรัส

“...เศรษฐกิจพอเพียง เป็นเสมือนรากฐานของชีวิต รากฐานความมั่นคงของแผ่นดิน เปรียบเสมือนเสาเข็มที่ถูกตอกรองรับบ้านเรือนตัวอาคารไว้นั่นเอง สิ่งก่อสร้างจะมั่นคงได้ก็อยู่ที่เสาเข็มแต่คนส่วนมากมักไม่เห็นเสาเข็มและลืมเสาเข็มเสียด้วยซ้ำไป...”¹

ชุมชนริมน้ำจันทบูรเป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีอายุยาวนานถึงปัจจุบันประมาณ 300 ปีเศษ นับตั้งแต่สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงย้ายตัวเมืองจันทบุรีจากบ้านหัววัง ตำบลพุงทะเลาย ซึ่งตั้งอยู่ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำจันทบุรีมาตั้งใหม่ที่บ้านลุ่มฝั่งตะวันตกของแม่น้ำจันทบุรี นับเป็นการย้ายเมืองครั้งที่ 3 ตัวเมืองสร้างอยู่บนเนิน (บริเวณค่ายตากสินปัจจุบัน) และมีพื้นที่ลาดลงมาถึงบริเวณริมฝั่งแม่น้ำจันทบุรี เนื่องจากเมืองใหม่ที่บ้านลุ่มเป็นพื้นที่ทำเลดีติดแม่น้ำสะดวกในการคมนาคมขนส่ง และการอุปโภคบริโภค จึงมีการขยายตัวทั้งพื้นที่และจำนวนประชากรมากขึ้นตามแนวริมฝั่งแม่น้ำจันทบุรีตั้งแต่ย่านท่าสิงห์ ท่าหลวง ถึงตลาดล่าง ซึ่งในอดีตเรียก ตลาดเหนือ ตลาดกลาง และตลาดใต้ (ปัจจุบันเรียกตลาดล่าง) ประกอบกับเมืองจันทบุรีเป็นเมืองหน้าด่านที่สำคัญทางชายฝั่งทะเลตะวันออก ซึ่งในสมัยรัชการที่ 4 ย่านท่าหลวงเคยเป็นศูนย์กลางการเดินทางและการพาณิชย์และด่านเก็บภาษีที่สำคัญ และในสมัยรัชการที่ 5 ได้ตั้งย่านท่าหลวงให้เป็นอำเภอท่าหลวง² ซึ่งมีริมฝั่งแม่น้ำเป็นชายหาดกว้างเหมาะแก่การใช้ประโยชน์ด้านการคมนาคมขนส่งและการอุปโภคบริโภค แหล่งน้ำในอดีตย่านท่าหลวงมีความเจริญรุ่งเรืองมากเป็นศูนย์กลางการค้าของเมืองจันทบุรี มีท่า

¹สำนักนายกรัฐมนตรี, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพมหานคร: คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550), หน้า 4.

²ประภาพรพรณ ฉัตรมาลัย, “มรดกวัฒนธรรมชุมชนริมน้ำจันทบูร”, (วารสารวิถีชุมชนคนริมน้ำ: จันทบูร, 2552), หน้า 15.

เทียบจุดเรือค้าขายหลายแห่งถนนสายแรกที่สร้างขึ้นคือ ถนนเลียบบนที่ หรือ ถนนสุขาภิบาลจึงถือว่าชุมชนริมน้ำจันทบูร เริ่มต้นจากหัวถนนสุขาภิบาล คือ ย่านท่าหลวงปี พ.ศ. 2442 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว(รัชกาลที่ 5) ได้จัดตั้งเมืองจันทบูรเป็นมณฑลจันทบุรี ย่านท่าหลวงเป็นที่ตั้งของอำเภอท่าหลวง ซึ่งได้เปลี่ยนแปลงมาจากด่านเก็บเงินภาษีในสมัยรัชกาลที่ 4 นอกจากนี้ยังเป็นศูนย์กลางการเดินทางและการพาณิชย์มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ในคราวจัดงานฉลองเมืองจันท 3 วัน 3 คืน เมื่อวันที่ 15 -17 มกราคม พ.ศ.2447 หลังจากฝรั่งเศสออกจากเมืองจันทไปตราดแล้ว และในวันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ.2450 เป็นพื้นที่รับเสด็จรัชกาลที่ 5 มีการสร้างศาลาทำน้าที่ท่าหลวงเป็นที่รับเสด็จ³

ถนนสุขาภิบาล เป็นถนนสายสำคัญของชุมชนริมน้ำจันทบูร เป็นถนนเก่าแก่ที่เป็นเส้นทางคมนาคมหลักมีความกว้างไม่มาก มีความยาวประมาณ 850 เมตร หรือประมาณ 1 กิโลเมตร จากย่านท่าหลวงไปสิ้นสุดที่ทำน้าปลายถนน(เดิมเรียกท่าตาโท) มีบ้านเรือนตั้งอยู่สองฟากถนน แต่ฟากติดริมแม่น้ำมีบ้านเรือนหนาแน่นกว่าบ้านที่ติดถนน และมักมีทำน้าส่วนตัวจากบ้านที่มีที่ดินเพียงพอในอดีตมีท่าเรือที่สำคัญๆ และใช้เป็นทำน้าสาธารณะประมาณ 7 ท่า คือ ท่าหลวง ท่าหม้อทอดท่าประชานิยม ท่าแม่ผ่องศรี ท่าศาลเจ้าที่(ท่าแม่ฟุ้ง) ท่าวัดโรมันคาทอลิก ท่าตาโท ด้านศาสนามี 2 ศาสนาสำคัญ คือ ศาสนาพุทธ และศาสนาคริสต์ชาวชุมชนตลาดเหนือและกลางส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธกลุ่มบ้านญวนนับถือศาสนาคริสต์ โดยมีศาสนสถานตั้งอยู่สองฟากฝั่งริมแม่น้ำจันทบูรตลอดแนวถนนสุขาภิบาล ได้แก่ วัดโบสถ์ วัดเขตร่นาบุญญาราม ศาลเจ้าตัวเล่าเอี้ย ศาลเจ้าแม่กวนอิม และศาลเจ้าที่ตลาดล่างตั้งอยู่ริมฝั่งตะวันตก ส่วนวัดจันทนาราม อาสนวิหารพระนางมารีอาปฏิสนธิ-นิรมล และศาลเจ้าสระบาป ตั้งอยู่ริมฝั่งตะวันออกด้านวัฒนธรรมมีการผสมผสาน 3 วัฒนธรรมคือไทย จีน และญวน ด้านประเพณี มีประเพณีหล่อเทียนพรรษาวัดโบสถ์ การลอยกระทง และการแข่งเรือที่วัดจันทนาราม การถือศีลกินเจและการประกอบพิธีบูชาดาวนพเคราะห์เสริมดวงที่วัดเขตร่นาบุญญาราม การแห่เจ้าและการทิ้งกระจาดของ 4 ศาลเจ้า ด้านสถาปัตยกรรมมีบ้านเรือนเก่าแก่อายุกว่า 100 ปีขึ้นไป ทั้งบ้านแบบจีน ตึกทรงยุโรป บ้านไม้หลังคาทรงปั้นหยา เรือนแถวไม้ชั้นเดียวและสองชั้นและอาสนวิหารพระนางมารีปฏิสนธินิรมลซึ่งตั้งอยู่ฝั่งตรงข้ามกับตลาดล่างด้านศิลปกรรมตามบ้านเรือนมีลวดลายการแกะสลักแบบฝรั่งเศสจีน ไทย และแบบผสมผสาน จากปัญหาของการเปลี่ยนแปลงของเมือง และการเกิดอุทกภัย อัคคีภัย ครั้งใหญ่หลายครั้งที่ผ่านมา จนทำให้ย่านการค้าเก่าแก่แห่งนี้ ตกต่ำและซบเซามาก ในปี 2552 สำนักงานพาณิชย์จังหวัดจันทบุรีมีนโยบายที่จะพัฒนาให้ย่านการค้าแห่งนี้กลับมาเป็นย่านการค้าที่สำคัญอีกครั้ง จึงได้ร่วมมือกับชาวบ้านที่มีจิตสาธารณะ เป็นกลุ่มอาสาสมัคร ในนาม “ชมรมพัฒนาชุมชนริมน้ำจันทบูร” และสถาบันอาศรมศิลป์ ดำเนินการจัดทำกิจกรรมต่างๆ เช่นการปรับปรุงภูมิทัศน์ ปรับปรุงบ้านเก่า ประกวดกิจกรรมการตั้งชื่อชุมชน จึงเป็นที่มาของ “ชุมชนริมน้ำจันทบูร”

นอกจากนี้สถาบันอาศรมศิลป์ยังเสนอแนวคิดให้กับชุมชน ในการอนุรักษ์อย่างบูรณาการในรูปแบบของ กิจกรรมสังคมเพื่ออนุรักษ์สถาบันัตยกรรมและชุมชน (Social Enterprise for

³ประภาพรณ ฉัตรมาลัย และคณะ, ชุมชนริมน้ำจันทบูร, พิมพ์ครั้งที่ 1 (เชียงใหม่: โขตนาปริ้นท์ จำกัด, 2556), หน้า 14-18.

Architectural and Community Conservation) ได้แก่ (1) บ้านเลขที่ 69 (บ้านขุนอนุสรสมบัติ) ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ชุมชนที่ทรงคุณค่าให้ศึกษาย้อนถึงวิถีชีวิตวันวาน การรักษา การอนุรักษ์และฟื้นฟู เมืองเก่า (2) บ้านเลขที่ 252 (บ้านหลวงราชไมตรี) (3) บ้านเลขที่ 148 (บ้านหลวงประกอบนิติสาร) ให้เป็นบ้านแหล่งเรียนรู้ และที่พัก พิพิธภัณฑ์ (museum inn)⁴

ปัญหาในการพัฒนา⁵ 1) ปัญหาเรื่องสิทธิครอบครอง เจ้าของเดิมของอาคารที่มีความงามทางสถาปัตยกรรมได้ย้ายถิ่นฐานกันไปเกือบหมด มีไม่กี่หลังคาเรือนที่ยังอยู่ดูแลสมบัติมรดกตกทอดของตน ที่เหลือก็ปล่อยให้คนอื่นต่างถิ่นเช่า (ซึ่งไม่ยืดต่อการดูแลรักษาฟื้นฟู) ส่วนหนึ่งก็ถูกปล่อยให้ปรักหักพังไม่มีใครสนใจ เมื่อคณะกรรมการอยากจะทำไปจัดการก็ติดปัญหาเรื่องสิทธิความเป็นเจ้าของ 2) ปัญหาด้านต้นทุนการพัฒนา งบประมาณจากสำนักงานพาณิชย์จังหวัดไม่ได้ครอบคลุมถึงงานการอนุรักษ์บ้านเรือน ซึ่งเจ้าของบ้านแต่ละหลังก็ไม่ได้มีความพร้อมที่จะทำการอนุรักษ์ฟื้นฟูสภาพที่อยู่อาศัยกันทุกหลังคาเรือน สิ่งที่คณะกรรมการพอจะทำได้ตอนนี้ก็คือ การสร้างกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้คนภายนอกเข้ามา ทำให้คนในชุมชนมองเห็นความเป็นไปได้และสนใจที่จะลงทุนเพื่อสร้างโอกาสใหม่ด้วย 3) ปัญหาด้านองค์ความรู้ ชุมชนยังขาดผู้ที่มีความรู้โดยตรงด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ แม้คณะกรรมการหลายคนจะเชื่อมั่นในแนวคิด แต่ก็ยอมรับว่ายังไม่มีความเข้าใจมากพอที่จะสร้างวิธีการที่เหมาะสม จึงต้องการผู้เชี่ยวชาญมาให้คำแนะนำเพื่อหาหนทางต่อยอดอย่างยั่งยืน พร้อมทั้งอบรมทำความเข้าใจกับชาวบ้านในพื้นที่ด้วย

นับเป็นเวลาเกือบ 1 ทศวรรษ ที่ชุมชนแห่งนี้ได้นำหลักการมีส่วนร่วมของชาวชุมชนร่วมสร้างเป้าหมายร่วมกันภายใต้คำขวัญว่า “ย้อนวิถีจันท สรรค์วิถีไทย” ควบคู่กับการนำแนวความคิดตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประพุดิปฏิบัติผลที่เกิดขึ้นก่อให้เกิดคุณค่าแก่พื้นที่ ทำให้เกิดการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว ซึ่งสามารถกระตุ้นระบบเศรษฐกิจของชุมชนได้ดีในระดับหนึ่ง แต่อย่างไรก็ดียังไม่เพียงพอสำหรับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของภาครัฐที่มุ่งส่งเสริมให้แต่ละชุมชนได้พัฒนาตนเองให้มีระบบเศรษฐกิจชุมชนที่เข้มแข็ง ตามโมเดลยุคไทยแลนด์ 4.0 “มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” ในแผนพัฒนาของชาติฉบับที่ 12 (ปีพ.ศ. 2560 – 2564) โดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช (รัชการที่ 9) เป็นแนวทางในการพัฒนา จากข้อมูลและปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการนำแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกันของคนในชุมชน และแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาแนวเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนทิศทางในอนาคตที่ชาวชุมชนจะร่วมกันเดินต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาความเป็นมาและวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูร

1.2.2 เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร

⁴เรื่องเดียวกัน, หน้า 19-27, 88.

⁵ชุมชนริมน้ำจันทบูร, ต่อยอดวิถีชีวิตให้เป็นสินค้าทางวัฒนธรรม, แหล่งข้อมูล : <https://www.tcdcconnect.com/content/520/> (สืบค้นเมื่อวันที่ 13 มิถุนายน 2561).

1.2.3 เพื่อนำเสนอรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร

1.3 ปัญหาการวิจัย

- 1.3.1 ความเป็นมาและการดำเนินวิถีชีวิตชุมชนริมน้ำจันทบูร เป็นอย่างไร
- 1.3.2 การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร เป็นอย่างไร
- 1.3.3 รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร เป็นอย่างไร

1.4 ขอบเขตการวิจัยและกรอบแนวคิด

1.4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

งานวิจัยนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษารูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหาโดยการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวกับรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 4 ด้าน โดยได้จัดการออกเป็นด้านที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตในแต่ละด้านที่เป็นความจำเป็นที่เป็นหลักผู้วิจัยได้สรุปออกมาเป็น 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านเศรษฐกิจ 2) ด้านสังคม 3) ด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม และ 4) ด้านวัฒนธรรม

1.4.2 ขอบเขตด้านประชากร

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบ แบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) กลุ่มเป้าหมายของโครงการประกอบไปด้วย 1) ประชาชนในพื้นที่เป็นนักศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง 2) ผู้นำชุมชน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และประชาชนริมน้ำจันทบูร ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 ตลอดถึงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับรูปแบบการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงริมน้ำจันทบูร โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่ม ได้แก่

1) ประชาชนในพื้นที่ เป็นการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างจากประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน จำนวน 190 คน

2) ผู้นำชุมชน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และประชาชนริมน้ำจันทบูร ได้แก่ 1) ชุมชนย่อยที่ 4 จำนวน 5 คน และ 2) ชุมชนย่อยที่ 13 จำนวน 4 คน รวม 9 คน

3) หน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ 1) เทศบาลเมืองจันทบุรี จำนวน 1 คน และ 2) สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดจันทบุรี จำนวน 4 คน รวม 2 คน

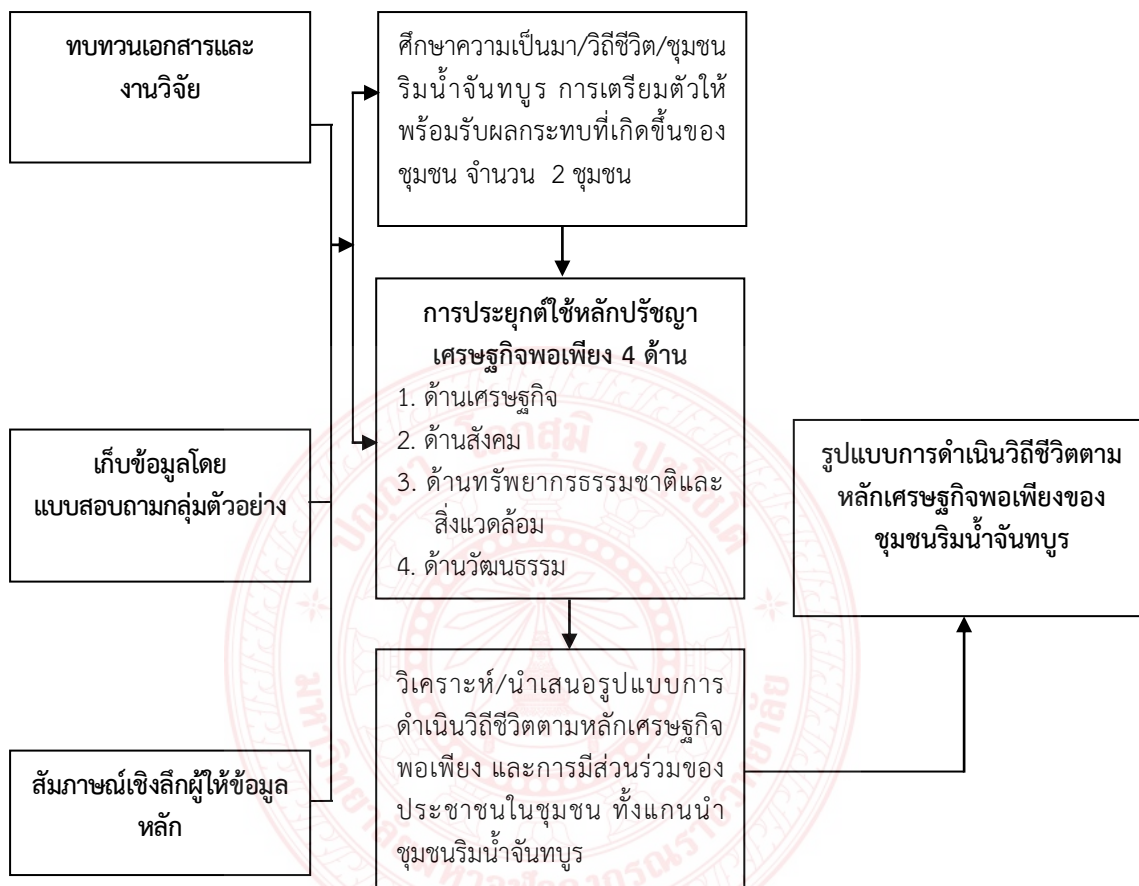
ผู้วิจัยจะใช้เป็นผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาทั้งหมด รวมจำนวนทั้งสิ้น 11 คน

1.4.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

การศึกษานี้ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่การศึกษาวัดชุมชนริมน้ำจันทบูรซึ่งอยู่ภายในเขตเทศบาลเมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี ตามแนวชายฝั่งของแม่น้ำจันทบุรี โดยทำการศึกษา 2 ชุมชนคือชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 เฉพาะบริเวณกลุ่มบ้านเรือนสองฝั่งถนนสุขาภิบาลจากบริเวณสะพานวัดจันทนาราม จนถึงถนนบริเวณซอยตรอกกระเจ่าง ระยะทางประมาณ 1 กิโลเมตร

1.4.4 กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษารูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

แผนภาพที่ 1.1 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

1.5.1 รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิต หมายถึง ลักษณะหรือวิถีการดำเนินชีวิตที่แสดงออกมาในรูปของกิจกรรม ความสนใจ ความคิดเห็นของชุมชนที่อาศัยอยู่ริมน้ำจันทบูร แบ่งออกเป็น 4 ด้าน

1) **ด้านเศรษฐกิจ** หมายถึง การดำเนินชีวิตที่เกี่ยวกับการวางแผนด้านการเงิน การบันทึกรายรับรายจ่าย การลดค่าใช้จ่ายในสิ่งที่จำเป็น ความประหยัดด้านของกินของใช้ การออมเงิน หรือการมีสวัสดิการ เช่น การซื้อประกันชีวิต ประกันสุขภาพ หรือสวัสดิการต่างๆ

2) **ด้านสังคม** หมายถึง ความสัมพันธ์ที่ดีกับครอบครัวการมีส่วนร่วมช่วยเหลือสังคม ชุมชน การมีทัศนคติที่ดีต่อกัน

3) **ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม** หมายถึง ระดับการปฏิบัติในการดำเนินชีวิตในการรู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างรอบคอบ การเลือกใช้ทรัพยากรที่มี

อยู่อย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การรู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการและสภาพแวดล้อมใน

4) ด้านวัฒนธรรม หมายถึง ระดับการปฏิบัติในการดำเนินชีวิตที่เห็นประโยชน์และคุณค่าของภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาก่อให้เกิดประโยชน์มีส่วนร่วมอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น รู้จักเลือกรับและแยกแยะวัฒนธรรมอื่น

1.5.2 ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง แนวทางการดำเนินชีวิตที่เกี่ยวข้องกับทุกคนทุกระดับ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว เงื่อนไขความรู้ เงื่อนไขคุณธรรม หรือความพอเพียง ความพอดี พอประมาณ ความมีเหตุผล สามารถดำเนินชีวิตที่พึ่งพาตัวเองได้โดยไม่ต้องมีความรู้ ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท ไม่เสี่ยงจนเกินไป มีคุณธรรมอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข และสร้างภูมิคุ้มกันให้กับตนเอง

1.5.3 ชุมชน หมายถึง ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย 1) ชุมชนย่อยที่ 4 และ 2) ชุมชนย่อยที่ 13

1.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

- 1.6.1 ทำให้ทราบความเป็นมาและวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูร
- 1.6.2 ทำให้ทราบการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร
- 1.6.3 ได้รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร
- 1.6.4 ผลการวิจัยนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงการพัฒนาชุมชน สังคม และประเทศชาติสืบไป

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร” นั้นผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการศึกษาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎี และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดเพื่อใช้เป็นแนวทางการวิจัยซึ่งประกอบด้วยสาระสำคัญ ดังนี้

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการดำเนินชีวิต
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- 2.3 การดำเนินชีวิตกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- 2.4 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- 2.5 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับชุมชน
- 2.6 บริบทของชุมชนริมน้ำจันทบูร
- 2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการดำเนินชีวิต

รูปแบบการดำเนินชีวิตเป็นแนวคิดที่เสนอโดย Lazer (อ้างถึงใน Plummer, 1995) ในปี ค.ศ. 1963 หมายถึง ลักษณะการใช้ชีวิตของผู้บริโภคแต่ละคน ซึ่งเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในสังคมตลอดช่วงชีวิตในแต่ละวัย ดังนั้นปัจจัยภายนอก เช่น กลุ่มอ้างอิง ลำดับชั้นทางสังคม จึงมีอิทธิพลต่อรูปแบบการดำเนินชีวิตมากเท่ากับปัจจัยภายใน เช่น แรงจูงใจ บุคลิกภาพ ฯลฯ

การจัดกลุ่มผู้บริโภคตามรูปแบบการดำเนินชีวิต เป็นรูปแบบหนึ่งของการวิเคราะห์ทางจิตนิสัย (Psychographic Analysis) ของผู้บริโภคโดยใช้การวิจัย AIO (Activities, Interests, Opinions) ซึ่งเป็นการวิจัยที่ได้รับความนิยมอย่างมากในการแบ่งผู้บริโภคออกเป็นกลุ่ม ที่แต่ละกลุ่มมีรูปแบบการดำเนินชีวิตที่ต่างกัน และผู้บริโภคที่อยู่ในกลุ่มเดียวกันจะมีรูปแบบการดำเนินชีวิตที่เหมือนกัน โดยการจัดทำประเด็นเพื่อการสำรวจที่แบ่งออกได้เป็น 3 ประเด็น คือ

A หมายถึง รูปแบบการทำกิจกรรม (Activities) เช่น งานที่ทำ งานอดิเรก กีฬาที่ชื่นชอบ และการเข้าสังคม ฯลฯ

O หมายถึง (Opinions) เช่น เรื่องการเมือง ประเด็นทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ฯลฯ

AIO เป็นเครื่องมือที่ออกแบบมาเพื่อใช้วัดรูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้บริโภคที่แสดงออก มาโดยการตั้งเป็นประเด็นคำถามถึงความบ่อยครั้งในการทำกิจกรรมต่างๆ ความสนใจในเรื่องต่างๆ รอบตัว ว่ามีความสนใจมากน้อยแค่ไหน และการตั้งคำถามถึงการเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย

แค่นั้นในระดับต่างๆ ที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับผู้บริโภค คณะคนที่ผู้ตอบกรอกในคำถามต่างๆ นี้จะนำมาจัดกลุ่มเพื่อแยกส่วนผู้บริโภคตามรูปแบบการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกัน¹

สำหรับการศึกษาในครั้งนี้ศึกษาได้นำแนวคิด AIO ที่มีการจัดกลุ่มรูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้บริโภคจาก 30 ประเทศทั่วโลก ซึ่งจัดโดยบริษัทวิจัยชั้นนำที่ชื่อ Roper Starch Worldwide ซึ่งได้ทำการสำรวจผู้บริโภคจำนวน 30,000 คน ที่มีอายุระหว่าง 13-15 ปี ในปี ค.ศ. 2000 ซึ่งทางบริษัทฯ ได้ทำการจัดประเด็นคำถามเกี่ยวกับค่านิยม จำนวน 60 อย่าง แล้วนำมาจัดกลุ่มด้วยวิธีการวิเคราะห์แบบจัดกลุ่ม (Cluster Analysis) ทำให้สามารถแบ่งผู้บริโภคที่มีลักษณะคล้ายกันออกมาได้เป็น 6 กลุ่ม² ดังนี้

1. กลุ่มฐานะดีมีรสนิยม (Creative) เป็นกลุ่มที่มีฐานะดี ให้ความสำคัญกับการใช้ชีวิตในทุกๆ ด้าน ในแต่ละวันที่สมบูรณ์แบบของพวกเขา อาจจะชอบตีเทนนิสกับเพื่อนหลังเลิกงาน การค้นหากรุ่นใหม่ๆ ผ่านทางอินเทอร์เน็ต และอาจจะจบลงด้วยการฟังเพลงแจ๊สกับการอ่านหนังสือดีๆ

2. กลุ่มชอบแสวงหาความสนุกสนาน (Fun Seekers) เป็นกลุ่มที่ชอบเข้างานสังคม (Party People) ชอบแสวงหาความสุข การใช้ชีวิตของคนกลุ่มนี้มักจะชอบสังสรรค์กับเพื่อน เช่น ไปเที่ยวทะเล เล่นฟุตบอล ออกไปดื่ม ทานข้าวเย็นนอกบ้าน ดูหนังในช่วงเย็น

3. กลุ่มรักครอบครัว (Intimte) เป็นกลุ่มที่ให้คุณค่ากับความสัมพันธ์เหนือสิ่งอื่นใด และมีลักษณะคล้ายกับกลุ่มที่ชอบแสวงหาความสนุกสนาน เป็นกลุ่มที่ชอบเข้าสังคม แต่จะเน้นที่ครอบครัวมากกว่าเพื่อนฝูง เป็นพวกเรื่อยๆ ไม่รีบร้อนเน้นการพักผ่อนมากกว่าการใช้พลังงาน ในวันว่างอาจจะใช้เวลาไปกับการชมละคร โซปโอเปร่า ในทีวียามบ่าย คุยโทรศัพท์กับแม่ เล่นเกมส์ คอมพิวเตอร์กับลูกๆ ในช่วงเย็น

4. กลุ่มนักต่อสู้ดิ้นรน (Strivers) เป็นกลุ่มที่ทำงาน เนื่องมาจากแรงขับจากความต้องการสถานะทางสังคมและความร่ำรวย พวกเขาจะให้ความสนใจมากในสิ่งที่กลุ่มอื่นๆ ให้ความสนใจน้อย เช่น ความทะเยอทะยาน อำนาจ ความมั่งคั่ง และฐานะ คนกลุ่มนี้ไม่มีเวลาเล่น และมุ่งไปข้างหน้า ในชีวิตประจำวันจะกลับทำงานดึก เมื่อกลับถึงบ้านก็จะดูข่าวและสำรวจห้้นทางอินเทอร์เน็ต

5. กลุ่มคนหัวเก่า (Devouts) เป็นกลุ่มที่ยึดแบบแผนประเพณี มีความเชื่อมั่นอย่างแรงกล้าในเรื่องของความศรัทธา การอ่อนน้อมถ่อมตน ให้ความสำคัญกับครอบครัว เช่นเดียวกับคนที่ชอบทะนุถนอมความสัมพันธ์ แต่สำหรับคนกลุ่มนี้มุ่งไปที่ความรับผิดชอบมากกว่าความพึงพอใจ ในวันว่างจะใช้เวลาไปกับการช่วยเหลือศาสนา จัดเตรียมอาหารดีๆ ให้กับครอบครัว ดูรายการทีวีเกี่ยวกับการปรับปรุงบ้าน

6. กลุ่มคนที่อุทิศตนเพื่อสังคม (Altruists) เป็นกลุ่มที่มีมนุษยธรรม ให้คุณค่าทางสังคมสูง วันว่างจะชอบเป็นอาสาสมัคร เช่น สถานพยาบาลใกล้บ้าน กลับบ้านมาผัดผักจากสวนหลังบ้านให้ครอบครัวทาน ดูรายการทีวีจากทีวีสาธารณะ

¹Lazer, J. A. The Generalizability of Psychographic Market Segments Across Geographic Locations, (Journal of Marketing, 1963), P. 29

²Schieffer, L.G. and Kanuk. Consuer Behavior (7 th ed.), Upper Saddle River. (New Jersey: Prentice hall International, 2000), p. 12.

ทั้งนี้ การกำหนดรูปแบบการดำเนินชีวิตออกเป็น 6 กลุ่มดังกล่าว ได้มีการนำไปใช้อธิบายพฤติกรรมของผู้บริโภคได้ในหลากหลายกลุ่ม ในต่างประเทศ เช่น เครื่องดื่ม บริการด้านการเงิน เทคโนโลยี สื่อ รถยนต์ และอื่นๆฯ และด้วยสัดส่วนของประชากรในแต่ละประเทศ จะทำให้นักการตลาดสามารถจัดสรรทรัพยากรทางการตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพและตรงกับกลุ่มเป้าหมายมากที่สุด ผู้ศึกษาจึงได้นำแนวคิดดังกล่าวมาเป็นกรอบแนวทางในการศึกษารูปแบบการดำเนินชีวิตของครัวเรือนในกรุงเทพมหานคร³

อดุลย์ จาตุรงค์กุล กล่าวว่า ความสนใจของบุคคลในสินค้าต่างๆ ได้รับอิทธิพลมาจากรูปแบบการดำเนินชีวิตของบุคคลนั้นๆ และสินค้าที่แต่ละบุคคลซื้อก็แสดงให้เห็นถึงรูปแบบการดำเนินชีวิตของเขา เช่น นักการตลาดจึงนิยมแบ่งส่วนตลาดโดยใช้รูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้บริโภคเป็นเกณฑ์ บริษัทต่างๆ ที่ผลิตเครื่องสำอาง เครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์และเฟอร์นิเจอร์ มักนิยมใช้เกณฑ์นี้ในการแบ่งส่วนตลาด⁴

รูปแบบการดำเนินชีวิต (Lifestyle) นั้นมีผู้สนใจศึกษาทั้งในและต่างประเทศ และต่างก็เรียกชื่อแตกต่างกันออกไป เช่น รูปแบบของการใช้ชีวิต ชีวิตความเป็นอยู่ วิธีการดำเนินชีวิต หรือการดำรงชีวิต เป็นต้น ซึ่งได้มีการให้ความหมายคำว่า รูปแบบการดำเนินชีวิต ไว้ใกล้เคียงการดังต่อไปนี้

Engel, Blackwell และMiniard กล่าวว่า รูปแบบการดำเนินชีวิต (Lifestyle) เป็นแนวคิดที่นิยมกันมากในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมของผู้บริโภค อาจเพราะรูปแบบการดำเนินชีวิตนั้นเป็นแนวคิดที่ร่วมสมัยว่าเกณฑ์ด้านบุคลิกภาพ และครอบคลุมมากกว่าเกณฑ์ด้านค่านิยม ซึ่งการตลาดที่ให้ความสำคัญกับรูปแบบการดำเนินชีวิต (Lifestyle Marketing) นั้นจะมุ่งเน้นให้การดำเนินกิจกรรมทางการตลาดสอดคล้องกับรูปแบบการดำเนินชีวิตของกลุ่มลูกค้าเป้าหมายนั่นเอง และได้ให้คำนิยามของรูปแบบการดำเนินชีวิตว่าเป็นแบบที่บุคคลดำรงชีพและใช้จ่ายเวลาและเงิน ซึ่งแบบแผนนี้สะท้อนให้เห็นกิจกรรม ความสนใจและความคิดเห็นของบุคคลตลอดตัวแปรด้านประชากรศาสตร์นั้นด้วย⁵

Assael กล่าวว่า รูปแบบการดำเนินชีวิต (Lifestyle) หมายถึงรูปแบบในการดำเนินชีวิตที่แสดงว่าบุคคลมีการใช้เวลาอย่างไร (กิจกรรม) อะไรเป็นสิ่งที่ให้ความสนใจเป็นพิเศษ (ความสนใจ) และมีความคิดเกี่ยวกับตนเองและสิ่งรอบตัวอย่างไร (ความคิดเห็น)⁶

³Schieffer, L.G. and Kanuk. **Consuer Behavior (7 th ed.)**, Upper Saddle River. (New Jersey: Prentice hall International, 2000), p. 85.

⁴อดุลย์ จาตุรงค์กุล, **กลยุทธ์การตลาด**, ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2545), หน้า 25.

⁵Engel, Blackwell & Miniard, Paul W, **Consumer Behavior**, (10 th ed, Ohio: Thomson South-Western, 2006), p. 48.

⁶Assael, Henry, **Consumer Behavior and Marketing Action**, (5 th ed. Ohio: South-Western College Publishing, 1994), p. 78.

การวัดรูปแบบการดำเนินชีวิตโดยใช้ AIOs (Activities Interest and Opinions)

อดุลย์ จาตุรงค์กุล กล่าวว่า Psychographics เป็นเทคนิคที่นักวิจัยผู้บริโภคใช้เพื่อวัดแบบของการใช้ชีวิต คำที่ใช้แทนกันคือ AIO ซึ่งหมายถึง การวัดกิจกรรม (Activities) ความสนใจ (Interest) และความเห็น (Opinions) รายละเอียดของ AIO มีดังนี้⁷

A คือ กิจกรรม ซึ่งหมายถึงปฏิกิริยาที่แสดงออกเช่น ดูโทรทัศน์ จ่ายของในร้านค้าหรือเล่าให้เพื่อนฟังเกี่ยวกับบริการซ่อมรถของอยู่ประจำ แม้ว่าปฏิกิริยานี้ใครๆ ก็เห็นอยู่แต่ก็ไม่สามารถจะเดาเหตุผลของการกระทำได้หมดและก็ไม่ใคร่จะมีใครทำการวัดเพื่อหาเหตุผลของปฏิกิริยานี้

I คือ ความสนใจ เป็นความสนใจในเรื่องราว เหตุการณ์หรือวัตถุ โดยมีระดับของความตื่นตัวที่เกิดขึ้นเมื่อได้ตั้งใจติดต่อกันหรือมีความตั้งใจเป็นพิเศษกับมัน

O คือ ความคิดเห็น เป็นไปในรูปคำพูดหรือเขียน “ตอบ” ที่บุคคลตอบต่อสถานการณ์ที่กระตุ้นเร้าที่มีการถามคำถาม ความคิดเห็นเราใช้เพื่ออธิบายการแปลความหมาย การคาดคะเน และการประเมินค่า เช่น เชื่อในสิ่งซึ่งบุคคลอื่นตั้งใจ ความเชื่อเกี่ยวกับเหตุการณ์ในอนาคต ประเมินรางวัลที่จะได้รับการเลือก ทางเลือกและโทษที่จะเป็นผลของการเลือกทางเลือก

ซึ่งอาจแสดงตัวอย่าง AIO ให้เห็นได้ดังตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.1 การจัดพวก AIO เพื่อการศึกษารูปแบบการดำเนินชีวิต

กิจกรรม (Activities)	ความสนใจ (Interest)	ความเห็น (Opinions)	ประชากรศาสตร์ (Demographics)
ทำงาน	ครอบครัว	พวกคนอื่น	อายุ
งานอดิเรก	บ้าน	เรื่องเกี่ยวกับสังคม	การศึกษา
เหตุการณ์ทางสังคม	งานในอาชีพ	การเมือง	รายได้
วันหยุดพักผ่อน	ชุมชน	ธุรกิจ	อาชีพ
บันเทิง	พักผ่อน	เศรษฐศาสตร์	ขนาดครอบครัว
สมาชิกสโมสร	แฟชั่น	การศึกษา	ที่อยู่อาศัย
ชมรม	อาหาร	สินค้า	ภูมิศาสตร์
จ่ายของ	สื่อต่างๆ	อนาคต	ขนาดเมืองที่อาศัย
กีฬา	ความสำเร็จ	วัฒนธรรม	ขั้นตอนวงจรชีวิต

รูปแบบการดำเนินชีวิต (Lifestyle) เป็นการอธิบายถึงลักษณะการใช้ชีวิตของผู้บริโภคว่ามีการจัดสรรเวลาต่อกิจกรรมต่างๆ อย่างไร ให้ความสนใจเรื่องใดเป็นพิเศษ และมีความคิดเห็นเช่นไรต่อสภาพแวดล้อมทางสังคม การศึกษารูปแบบการดำเนินชีวิตจึงเป็นเรื่องที่นักการตลาดให้ความสนใจและความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากจะทำให้ให้นักการตลาดสามารถเข้าใจถึงพฤติกรรมของผู้บริโภคได้ดีกว่าการศึกษาลักษณะทางประชากรเพียงอย่างเดียว ผลจากการศึกษารูปแบบการดำเนินชีวิตของ

⁷อดุลย์ จาตุรงค์กุล, พฤติกรรมผู้บริโภค, ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 5, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539), หน้า 285.

ผู้บริโภคจะทำให้เกิดการตลาดสามารถเข้าใจถึงความต้องการ ความรู้สึก นักคิด พฤติกรรมผู้บริโภค การเลือกซื้อสินค้า ตลอดจนพฤติกรรมในการเปิดรับสื่อของผู้บริโภคที่มีความเหมือนหรือแตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการวางแผนและการกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาด

แนวความคิดเรื่องรูปแบบการดำเนินชีวิต (Lifestyle Concept) เป็นแนวคิดที่ถูกนำเสนอเป็นครั้งแรกในปี 1963 โดย William Laszlo ให้คำจำกัดความของรูปแบบการดำเนินชีวิตเอาไว้ว่าเป็นการแสดงให้เห็นถึงภาพรวมของวิถีการใช้ชีวิตที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคล โดยการสร้างเป็นรูปแบบที่พัฒนามาจากการความต่อเนื่องของการดำเนินชีวิตในสังคม⁸

Hawkins, Best และ Coney กล่าวว่า รูปแบบการดำเนินชีวิต (Lifestyle) หมายถึง ลักษณะการใช้ชีวิตของแต่ละบุคคลซึ่งเกิดขึ้นจากการหล่อหลอมจากสังคมที่อาศัยอยู่โดยจะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามวงจรชีวิต ของแต่ละบุคคลซึ่งเกิดขึ้นจากการหล่อหลอมจากสังคมที่อาศัยอยู่ โดยจะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามวงจรชีวิต (Life Cycle) ทั้งนี้รูปแบบการดำเนินชีวิตมักได้รับอิทธิพลจากหลายปัจจัย ได้แก่ วัฒนธรรม ค่านิยม ลักษณะทางประชากร เป็นต้น และมีผลต่อพฤติกรรม และการบริโภค ดังตารางต่อไปนี้⁹

ตารางที่ 2.2 กรอบแสดงรูปแบบการดำเนินชีวิตและกระบวนการบริโภค

ปัจจัยที่ก่อให้เกิดรูปแบบการดำเนินชีวิต (Lifestyle Determination)	รูปแบบการดำเนินชีวิตการใช้ชีวิตอย่างไร (Lifestyle)	ผลกระทบต่อการบริโภค (Impact on Behavior)
- ลักษณะทางประชากร - วัฒนธรรมย่อย - ชนชั้นทางสังคม - แรงจูงใจ - บุคลิกภาพ - อารมณ์ - ค่านิยม - วงจรชีวิตของครอบครัว - วัฒนธรรม - ประสบการณ์เดิม	- กิจกรรม - ความสนใจ - ชอบ/ไม่ชอบ - ทศนคติ - การบริโภค - ความคาดหวัง - ความรู้สึก	การซื้อ - อย่างไร - เมื่อไหร่ - ที่ไหน - อะไร - กับใคร การบริโภค - ที่ไหน - กับใคร - อย่างไร

จากตารางสามารถอธิบายได้ว่า รูปแบบการดำเนินชีวิตของบุคคล ได้รับอิทธิพลจากปัจจัยต่างๆ อาทิ ลักษณะทางประชากร เช่น เพศ การศึกษา เป็นต้น วัฒนธรรม ค่านิยม ประสบการณ์เดิม

⁸Plummer, J.T. (1974) อ้างถึงใน อุดลย์ จาตุรงค์กุล, พฤติกรรมผู้บริโภค, ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 5, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539), หน้า 288.

⁹Hawkins, D. I., Best, R. J. & Coney, K.A., Consumer Behavior: Building Marketing Strategy, (8 th ed), (New York: McGraw Hill 2001), p. 436.

ฯลฯ ซึ่งส่งผลให้บุคคลมีลักษณะการใช้ชีวิตที่แตกต่างกันออกไปกล่าวคือ บุคคลจะทำกิจกรรม มีความสุขใจ หรือมีทัศนคติที่ต่างกัน ดังนั้นเมื่อบุคคลมีการใช้ชีวิตที่ต่างก็ย่อมส่งผลต่อ ผู้บริโภคและการซื้อสินค้าที่ต่างกันด้วย

ดังนั้นรูปแบบการดำเนินชีวิตเป็นแนวทางการให้ความสำคัญในการอธิบายพฤติกรรมของผู้บริโภคเพื่อให้นักการตลาดทราบว่า ผู้บริโภคเป็นคนประเภทไหน ยิ่งไปกว่านั้นผู้บริโภคมักเลือกสินค้า บริการ และทำกิจกรรมต่างๆ เมื่อพวกเขาเห็นว่าสิ่งเหล่านั้นสอดคล้องกับรูปแบบการดำเนินชีวิตของพวกเขา ด้วยเหตุนี้ นักการตลาดจึงพยายามวางตำแหน่งสินค้าให้สอดคล้องกับรูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้บริโภค

รูปแบบการดำเนินชีวิต (Lifestyle) เป็นเรื่องทางด้านจิตใจ (Mental) ได้แก่ ทัศนคติ (Attitudes) ความเชื่อ (Beliefs) ความคิดเห็น (Opinions) บุคลิกภาพ (Personality) การวิเคราะห์ และศึกษาเรื่องกิจกรรม หรือพฤติกรรมของผู้บริโภค (Schiffman & Kanuk, 1997) รวมถึง ค่านิยม เป็นผลของการแสดงออกของความรู้สึภายในของบุคคล (Self Concept) ซึ่งเป็นวิธีการที่บุคคลเลือกที่จะอยู่พยายามให้มีรายได้ และมีความสามารถ จากสถานะทางสังคม และความปรารถนาภายในบุคคล เป็นรูปแบบการดำเนินชีวิตของคนซึ่งรวมกันซื้อสินค้าที่ซื้อ วิธีที่ใช้สินค้า และวิธีการคิดเกี่ยวกับสินค้า เป็นบทสรุปของการตัดสินใจในอดีตและเป็นการวางแผนในอนาคต เป็นภาพรวมทั้งหมดของบุคคลหนึ่งที่มีต่อสิ่งแวดล้อมของคนๆนั้น และเป็นประโยชน์ต่อการแบ่งส่วนตลาด¹⁰

วิธีการวัดและแบ่งกลุ่มการตลาดตามลักษณะรูปแบบการดำเนินชีวิต ได้ถูกสร้างขึ้นเป็นผลอย่างลักษณะต่างๆ ของพฤติกรรมและทัศนคติต่างๆ ทั้งที่มีความขัดแย้งและไม่แน่นอนของชีวิตแต่ละบุคคล ดังนั้นจึงเป็นไปได้ที่จะวัดลักษณะกลุ่มคนจากการศึกษารูปแบบพฤติกรรมที่ต่างกันของกลุ่มบุคคลต่างๆ ที่เรียกว่า การศึกษาแบ่งกลุ่มตามลักษณะรูปแบบการดำเนินชีวิต ซึ่งเป็นการวัดองค์ประกอบที่สำคัญสามประการ ดังนี้¹¹

กิจกรรม (Activities) เป็นส่วนกำหนดรูปแบบการดำเนินชีวิตว่าผู้บริโภคใช้เวลาทำอะไร ทำงานอดิเรกอย่างไร สันทนาการและกีฬาชนิดไหนที่ชอบฝึกฝน ใช้เวลาไปกับสื่อต่างๆ มากน้อยเพียงใด การซื้อสินค้า การท่องเที่ยว การพบเพื่อน พบญาติ กิจกรรมมีวัตถุประสงค์อะไร และคุณค่าที่เป็นจริงคืออะไร

ความสนใจ (Interests) หมายถึง ความต้องการที่เข้าใจ เรียนรู้ในสิ่งต่างๆ ความพอใจ และให้ความสำคัญในสิ่งนั้น เป็นส่วนหนึ่งของรูปแบบดำเนินชีวิต เพราะเป็นตัวบ่งชี้เห็นกิจกรรมต่างๆ ของผู้บริโภค โดยสื่อมักจะได้มีการแบ่งกลุ่มเพื่อให้ตรงกับลักษณะความสนใจของผู้บริโภค

ความคิดเห็น (Opinions) หมายถึง การแสดงออกทางความคิดบนพื้นฐานของค่านิยมที่มีต่อตนเองต่อสภาพแวดล้อม เป็น “คำตอบ” ของแต่ละบุคคลในการตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่เกิดขึ้นเปรียบเสมือนเป็น “คำถาม” ในลักษณะการตีความ ความคาดหวัง การประเมินผล เช่น การคาดหวังเหตุการณ์ในอนาคต และการประเมินผลดีและผลเสียของการเลือกที่จะกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

¹⁰Schieffer, L.G. and Kanuk, **Consuer Behavior (7 th ed.)**. Upper Saddle River. (New Jersey: Prentice hall International, 1970), p. 86.

¹¹Antonides, G. and Van Raaij, W.F. **Consumer Behavior: A European Perspective**, Chichester. John Wiley and Sons, 1988), P. 16.

วิธีการศึกษารูปแบบการดำเนินชีวิต ((Lifestyle) ได้ใช้มาตราวัดลักษณะทางจิตวิทยา (Psychographics) ซึ่งเป็นวิธีการวัดเชิงปริมาณ (Quantitative) ในรูปแบบของกิจกรรม ความสนใจ ความคิดเห็น (Activities Interests and Opinions: AIOs) โดยการวัดแบบ AIOs เป็นการวัดรูปแบบการดำเนินชีวิตในรูปแบบของการจัดสรรเวลาต่อกิจกรรมต่างๆ เรื่องที่ให้ความสนใจ หรือเอาใจใส่เป็นพิเศษ และความคิดเห็นต่อสภาพแวดล้อมของแต่ละบุคคล¹²

ตารางที่ 2.3 แสดงการจัดพวก AIO เพื่อการศึกษารูปแบบการดำเนินชีวิต (AIO Categories of lifestyle Studies)

กิจกรรม (Activities)	ความสนใจ (Interests)	ความคิดเห็น (Opinions)
การทำงาน	ครอบครัว	ตัวต่อตัว
งานอดิเรก	บ้าน	ปัญหาสังคม
กิจกรรมสังคม	งาน	การเมือง
การใช้เวลาว่าง	การร่วมกิจกรรมชุมชน	ธุรกิจ
การพักผ่อน	การสนทนา	เศรษฐกิจ
สมาชิกสมาชิกคลับ	เสื้อผ้า	การศึกษา
การร่วมกิจกรรมชุมชน	อาหาร	ผลิตภัณฑ์
การเลือกซื้อ	เพื่อ	อนาคต
กีฬา	ความสำเร็จ	วัฒนธรรม

จากตารางจะเห็นว่าการประกอบตัวแปรต่างๆ ซึ่งเป็นแนวทางที่ช่วยให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการนำไปวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ เพื่อนำมาจากรูปแบบการมีชีวิตของผู้บริโภคกลุ่มต่างๆ ให้ออกมาชัดเจนขึ้นว่ามีลักษณะทางจิตวิทยาเป็นอย่างไร โดยหัวข้อในแต่ละมิติจะถูกนำมาเขียนเป็นข้อความเพื่อให้ผู้บริโภคให้คะแนนตามความสำคัญ ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตรลิเคิร์ต (Likert Scales) มีระดับตั้งแต่ 1 (ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง) จนถึง 6 (เห็นด้วยอย่างยิ่ง) (Wells & Tigert, 1971) ทั้งนี้คำถามเกี่ยวกับกิจกรรมควบคุมในเรื่องที่ว่า พวกเขาทำอะไร พวกเขาซื้ออะไร และพวกเขาใช้เวลาอย่างไร ส่วนคำถามเกี่ยวกับความสนใจจะเน้นที่ความชอบและการลำดับความสำคัญของกิจกรรมต่างๆ และคำถามที่เกี่ยวกับความคิดเห็นความต้องการให้ผู้บริโภคแสดงทัศนะและความรู้สึกที่มีต่อสิ่งต่างๆ เช่น โลก ท้องถิ่น ศิลธรรม (Mowen & Minor, 2001)

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2.2.1 ความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่เป็นแนวทางการดำรงชีวิตและการปฏิบัติตน ที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมีพระราชดำรัสแก่พสกนิกรชาวไทยมาตั้งแต่ปี พ.ศ.

¹²Plummer, J.T. Cited in Gunter, B. & Furnham. A., (1992). *Consumer Profiles; An introduction to Psychographic*, (London: Routledge, Chapman and Hall, 1974), p. 66.

2517 และพูดถึงอย่างชัดเจนในวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2540 (ภายหลังวิกฤตเศรษฐกิจ พ.ศ. 2540) เพื่อเป็นแนวทางการแก้ไขเศรษฐกิจของประเทศไทย ให้ดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง และยั่งยืนในกระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ซึ่งส่งผลต่อการเติบโตของอุดมการณ์เศรษฐกิจพอเพียง โดยสถาบันทางสังคมต่างๆ เช่น สถาบันการศึกษา หน่วยงานราชการ สื่อมวลชน ส่งผลให้เศรษฐกิจพอเพียงมีบทบาทต่อการกำหนดอุดมการณ์การพัฒนาของประเทศมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยได้อัญเชิญพระราชดำรัสจากประมวลคำในพระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ตั้งแต่พุทธศักราช 2493-2549 ที่เกี่ยวข้องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยมีพระราชดำรัสความว่า¹³

“คนอื่นจะว่าอย่างไรก็ช่างเขาจะว่าเมืองไทยล้าสมัย ว่าเมืองไทยเชย ว่าเมืองไทยไม่มีสิ่งใหม่แต่เราอยู่อย่างพอมีพอกิน และขอให้ทุกคนมีความปรารถนาที่จะให้เมืองไทย พออยู่ พอกิน มีความสงบ ช่วยกันรักษาส่วนร่วม ให้อยู่ที่พอสมควร ขอย้ำพอควร พออยู่ พอกิน มีความสงบไม่ให้นักอื่นมาแย่งคุณสมบัตินี้ไปจากเราได้”

“การจะเป็นเสือนั้นมันไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่เราพออยู่ พอกิน และมีเศรษฐกิจการเป็นอยู่แบบพอมี พอกิน แบบพอมีพอกิน หมายความว่า อุ้มชูตัวเองได้ ให้มีพอเพียงกับตัวเอง ความพอเพียงนี้ไม่ได้หมายความว่าทุกครอบครัวจะต้องผลิตอาหารของตัว จะต้องทอผ้าใส่เอง อย่างนั้นมันเกินไป แต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอ จะต้องมีความพอเพียงพอสมควรบางสิ่งบางอย่างที่ผลิตได้มากกว่าความต้องการก็ขายได้ แต่ขายในที่ไม่ห่างไกลเท่าไร ไม่ต้องเสียค่าขนส่งมากนัก”

“คำว่าพอก็เพียงพอ เพียงนี้ก็พอ ดังนั้นเองคนเราถ้าพอในความต้องการ ก็มีความโลภน้อยเมื่อมีความโลภน้อย ก็เบียดเบียนคนอื่นน้อยถ้าทุกประเทศมีความคิด อันนี้ไม่ใช่เศรษฐกิจมีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่าพอประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมากคนเราก็อยู่เป็นสุขพอเพียงนี้อาจจะมีมาก อาจจะมีความหรูหราก็ได้ แต่ว่าต้องไม่ไปเบียดเบียนคนอื่นต้องให้พอประมาณ ตามอัตภาพ พูดจาก็พอเพียงทำอะไรก็พอเพียง ปฏิบัติตนก็พอเพียง”

“เศรษฐกิจพอเพียง จะทำความเจริญให้แก่ประเทศได้ แต่ต้องมีความพอเพียงและก็อดทน ต้องไม่ใจร้อน ต้องไม่พูดมาก ต้องไม่ทะเลาะกัน ถ้าทำโดยเข้าใจ เชื่อว่าทุกคนจะมีความพอใจได้”

“เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเสมือนรากฐานของชีวิตรากฐานความมั่นคงของแผ่นดินเปรียบเสมือนเสาเข็มที่ถูกตอกรองรับบ้านเรือนตัวอาคารไว้นั่นเอง สิ่งก่อสร้างความมั่นคงได้ก็อยู่ที่เสาเข็มแต่คนส่วนมากมองไม่เห็นเสาเข็มและลืมเสาเข็มเสียไปด้วยซ้ำไป

“การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐานคือ ความพอมี พอกินพอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เบื้องต้นก่อน โดยใช้ชีวิตการและอุปกรณ์ที่ประหยัดและถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อได้พื้นฐานความมั่นคงควรพอสมควร ปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้าง ค่อยเสริมความเจริญและฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป”

¹³ คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, ประมวลคำในพระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชตั้งแต่พุทธศักราช 2493-2549 ที่เกี่ยวข้องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง, พิมพ์ครั้งที่ 5, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติ, 2550), หน้า 178-179.

“เราไม่เป็นประเทศร่ำรวย เรามีพอสมควร พออยู่ได้ แต่ไม่เป็นประเทศที่ก้าวหน้า อย่างมาก เราไม่อยากจะประเทศก้าวหน้าอย่างมาก เพราะถ้าเราเป็นประเทศก้าวหน้าอย่างมาก ก็มีแต่อย่าถอยกลับ ประเทศเหล่านั้น ที่เป็นประเทศอุตสาหกรรมก้าวหน้า จะมีแต่ถอยหลังและถอยหลังอย่างน่ากลัว แต่ถ้าเรามีการบริหารแบบเรียกว่าแบบคนจน แบบที่ไม่ติดกับตำรามากเกินไป ทำอย่างมีสามัญสำนึกนี้แหละคือเมตตา กัน จะอยู่ได้ตลอดไป”

“ตามปกติคนเราชอบดูสถานการณ์ในทางดีที่เขาเรียกว่า เล็งผลเลิศ ก็เห็นว่าประเทศไทยเรานี้ก้าวหน้าดี การเงินการอุตสาหกรรมการค้าดี มีกำไร อีกทางหนึ่งก็ต้องบอกว่า เรากำลังเสื่อมลงไปส่วนใหญ่ ทุษฎีว่าถ้ามีเงินเท่านั้นๆ มีการกู้เท่านั้นๆ หมายความว่า เศรษฐกิจก้าวหน้า แล้วก็ประเทศก็เจริญมีหวังว่าจะเป็นมหาอำนาจ ขอโทษเลยต้องเตือนเขาว่า จริงตัวเลขดี แต่ว่าถ้าเราไม่ระมัดระวังในความต้องการพื้นฐานของประชาชนนั้นไม่มีทาง”

“เดี๋ยวนี้ประเทศไทยก็ยังอยู่ดีพอสมควร ใช้คำว่า พอสมควร เพราะเดี๋ยวนี้มีคนเห็นว่ามีคนจน คนเดือดร้อน จำนวนมากพอสมควร จะใช้คำว่า พอสมควรนี้ หมายความว่าตามอัตราภาพ”

“พอเพียง มีความหมายกว้างขวางยิ่งกว่านี้อีก คือคำว่าพอ ก็พอเพียงนี้ก็พอแค่นั้นเอง คนเราถ้าพอในความต้องการก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อยก็เบียดเบียนคนอื่นน้อยถ้าประเทศใดมีความคิดอันนี้ มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่าพอประมาณ ซื่อตรงไม่โลภอย่าง มาก คนเราก็ออยู่เป็นสุข พอเพียงนี้อาจจะมี มีมากอาจจะมีของหรูหราก็ได้ แต่ว่าต้องไม่ไปเบียดเบียนคนอื่น”

“ตามปกติคนเราชอบดูสถานการณ์ในทางดี ที่เขาเรียกว่าเล็งผลเลิศ ก็เห็นว่าประเทศไทยเรานี้ก้าวหน้าดี การเงินการอุตสาหกรรมการค้าดี มีกำไร อีกทางหนึ่งก็ต้องบอกว่าเรากำลังเสื่อมลงไปส่วนใหญ่ ทุษฎีว่า ถ้ามีเงินเท่านั้นๆ มีการกู้เท่านั้นๆ หมายความว่าเศรษฐกิจก้าวหน้า และก็ประเทศก็จะเจริญมีหวังว่าจะเป็นมหาอำนาจ ขอโทษเลยต้องเตือนเขาว่า จริงตัวเลขดี แต่ถ้าเราไม่ระมัดระวังในความต้องการพื้นฐานของประชาชนนั้นไม่มีทาง”

จากการประมวลพระบรมราโชวาทที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียง พบว่าองค์ได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการพัฒนาบนพื้นฐานของการพึ่งตนเองอย่างพอมีพอกิน พอมีพอใช้ รู้จักความพอประมาณ การคำนึงถึงผลมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว และทรงเตือนสติประชาชนไทยไม่ให้ประมาท ตระหนักถึงการพัฒนาตามลำดับขั้นตอนที่ถูกต้องตามหลักวิชา

แนวพระราชดำริเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้มีนักวิชาการได้ให้ความหมาย และคำอธิบายในเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในมุมมองต่างๆ ดังนี้

คณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง 2547 ได้กล่าวถึงความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยตลอด 25 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ปัญหาเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ¹⁴

¹⁴คณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง 2547, <https://www.ryt9.com/s/nesd/156489> (สืบค้นเมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2562).

สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2549 สรุปความหมายเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า เป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนของคนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ให้ดำเนินไปในทางสายกลางโดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อยุคโลกาภิวัตน์ การมีความพอเพียง พอประมาณ ความมีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีเมื่อมีผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลง ตลอดจนมีรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวัง ในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน ขณะเดียวกันเป็นปรัชญาที่สร้างพื้นฐานจิตใจของคน ให้มีความสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม สามารถดำเนินชีวิตได้ด้วยความสามารถ ด้วยความเพียร การมีสติ ปัญญา และความรอบคอบเพื่อให้สมดุล และพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี¹⁵

ปรียานุช พิบูลสรารุช ได้ให้ความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง เป็นทั้งหลักคิดและหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิตของแต่ละครอบครัว หรือกลุ่ม องค์กร ให้สามารถดำรงอยู่อย่างก้าวหน้าไปพร้อมกับความสมดุล ตลอดจนพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้ เป็นหลักการดำเนินชีวิตตามแนวทางสายกลาง ไม่สุดโต่งข้างใดข้างหนึ่งการตัดสินใจต้องอยู่บนพื้นฐานความเป็นจริง ความถูกต้องอย่างเป็นเหตุเป็นผลไม่ประมาท ทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในปัจจุบันและการปฏิบัติของตนของประชาชนทุกระดับ¹⁶

สุทธิพร บุญส่ง ได้ให้ความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงว่า เศรษฐกิจพอเพียงหมายถึง ความพอประมาณอย่างมีเหตุผล ทำอะไรที่ไม่เกินตัวจนเกินไป มีความพอดี ไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไป ไม่โลภ โดยมีเงื่อนไขสำคัญ คือ การมีคุณธรรม ซื่อสัตย์ สุจริต มีความเพียร มีความรอบรู้ รู้เท่าทันโลก รอบคอบ ระมัดระวัง ดำเนินชีวิตให้เป็นไปตามขั้นตอน ไม่กล้ากระโดดจนเกินไป¹⁷

พระมหาศรีวิวัฒน์ อริยมณี ให้ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงว่า เป็นการดำเนินชีวิตที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความพอดี พออยู่ พอกิน พอใช้ ยึดหลักมัชฌิมาปฏิปทาในการดำเนินชีวิต มีดุลยภาพระหว่างชีวิตกับสิ่งต่างๆ การดำเนินชีวิตแบบพอมิ พอกิน เป็นสัมมาอาชีวะก่อนเป็นเบื้องต้น จากนั้นจึงพัฒนาไปสู่การกินดีอยู่ดี¹⁸

ดาณูภา ไชยพรธรรม ได้ให้ความหมายเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า การจัดการระบบการผลิต และการบริโภคอย่างเหมาะสม พอกับสถานะของตน โดยประเมินขนาดของความต้องการให้พอดี ไม่เกินไปกว่าขีดความสามารถของตนที่จะสามารถผลิตได้ เพื่อให้เกิดสัดส่วนที่สมดุลกันระหว่างรายรับ

¹⁵ สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, **การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง 2549**, <https://www.nesdb.go.th/main.php?filename=index> (สืบค้นเมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2562).

¹⁶ ปรียานุช พิบูลสรารุช, **คลังหลวงกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง**, (กรุงเทพมหานคร: เพชรรุ่งการพิมพ์, 2551), หน้า 58.

¹⁷ สุทธิพร บุญส่ง, **คุณธรรมจริยธรรมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต**, (กรุงเทพมหานคร: ทริปปี้เกิ้ลกรุ๊ป, 2549), หน้า 88.

¹⁸ พระมหาศรีวิวัฒน์ อริยมณี, **วิเคราะห์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจากมุมมองของพระพุทธศาสนา**, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น, 2549), หน้า 79.

รายจ่ายของแต่ละบุคคล ซึ่งความพอดีนี้ก็จะหมุนเวียนกลับคืนสร้างความสุขให้กับการดำรงชีวิตของตนได้อย่างเหมาะสมตามอัตภาพ¹⁹

เกษม วัฒนชัย ได้กล่าวไว้ว่า แนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ แนวทางการดำรงอยู่ทางในการปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและการบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลางโดยเฉพาะเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งมีหลักการ คือ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน และมีเป้าประสงค์ให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี มีเงื่อนไขพื้นฐานอยู่ 3 ประการ²⁰ คือ

1. จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม
2. ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน มีความเพียร มีสติและความรอบคอบ
3. จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและดำเนินการทุกขั้นตอน

จากความหมายปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่กล่าวมาข้างต้นนั้น สามารถสรุปได้ว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง แนวทางการดำเนินชีวิตที่เกี่ยวข้องกับทุกคน ทุกระดับ มีความพอเพียง มีความพอดี พอประมาณ ความมีเหตุผล สามารถดำเนินชีวิตที่พึ่งพาตนเองได้โดยที่ ต้องมีความรู้ ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท ไม่เสี่ยงจนเกินไป มีคุณธรรมอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข และสร้างภูมิคุ้มกันให้กับตนเอง

2.2.2 การประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน

จากความหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจะเห็นได้ว่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีความสำคัญและมีความเข้าใจจำเป็นในการดำเนินชีวิตของทุกคนทุกระดับ เพราะปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถสร้างภูมิคุ้มกัน เป็นการวางรากฐานของชีวิตให้เข้มแข็งและมีคุณภาพชีวิตที่ดี สามารถรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับตนเองได้ และโดยเฉพาะในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 10 ที่ยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติและพัฒนาคนเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันและการดำเนินชีวิตให้เกิดความสมดุล เพราะปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไม่ใช่เรื่องที่กล่าวถึงด้านเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ครอบคลุม ทั้งด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านวัฒนธรรม จากความสำคัญดังกล่าวจึงมีการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในชีวิตในด้านต่างๆ ดังนี้

¹⁹ดาณูภา ไชยพรธรรม, เศรษฐกิจพอเพียง: ชีวิตต้องรู้จักพอก่อนที่จะไม่มีอะไรเหลือให้พอ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มายิก, 2550), หน้า 91.

²⁰เกษม วัฒนชัย, การเรียนรู้ที่แท้และพอเพียง: แล้วเราจะเอาหลักไหนไปสู่ชีวิต, พิมพ์ครั้งที่ 4, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, 2549), หน้า 41.

กรมการศาสนา และสมพร เทพสิทธา ได้กล่าวถึงการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านต่างๆ ที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งมีขอบเขตครอบคลุมถึง 4 ด้าน²¹ ดังนี้

1. มิติทางด้านเศรษฐกิจ เป็นเศรษฐกิจ แบบพออยู่พอกิน มีความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพให้พ้นจากความยากจน การทำให้มีรายได้เพิ่มสูงขึ้น มีชีวิตที่เป็นสุขตามอัตภาพ พ้นจากการเป็นหนี้และความยากจน สามารถพึ่งตนเองได้

2. มิติทางด้านจิตใจ การนำหลักธรรมทางศาสนาพัฒนาจิตใจของมนุษย์ กับเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งเน้นที่จิตใจที่รู้จักพอ คือ พอดี พอประมาณ และพอใจในสิ่งที่มี มียินดีในสิ่งที่ได้ ไม่โลภ โดยสร้างรากฐานทางจิตใจที่มั่นคง

3. มิติทางด้านสังคม เศรษฐกิจพอเพียงมุ่งให้สังคมมีความสุข มีความเมตตาเอื้ออาทรช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มุ่งให้เกิดความรู้รักสามัคคี อยู่ร่วมกันโดยปราศจากการเบียดเบียนการเอารัดเอาเปรียบ มุ่งทำร้ายกัน

4. มิติทางด้านวัฒนธรรม เศรษฐกิจพอเพียงมุ่งให้เกิดวิถีชีวิตที่ประหยัด อุดม มีชีวิตที่เรียบง่ายไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่ตกเป็นทาสของวัตถุนิยม บริโภคนิยม ซึ่งเป็นสาเหตุของการเกิดหนี้ การคอร์รัปชัน ซึ่งเป็นปัญหาสังคมที่ร้ายแรงบ่อนทำลายความมั่นคงของชาติ²²

จिरายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา ได้สรุปการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงใน 5 ด้าน²³ ดังต่อไปนี้

1. ด้านเศรษฐกิจ คือ การลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ใช้ชีวิตอย่างพอควร คิดและวางแผนอย่างรอบคอบ มีภูมิคุ้มกันไม่เสี่ยงเกินไป การเผื่อทางเลือกสำรอง

2. ด้านจิตใจ คือ การมีจิตใจที่เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ มีจิตสำนึกที่ดี เอื้ออาทร ประณีประนอม นึกถึงผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก

3. ด้านสังคม คือ การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน รู้รักสามัคคี สร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัว และชุมชน

4. ด้านทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม คือ รู้จักใช้และจัดการอย่างฉลาดและรอบคอบ เลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า และเกิดประโยชน์สูงสุด ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติเพื่อให้เกิดความยั่งยืนสูงสุด

5. ด้านเทคโนโลยี คือ รู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการและสภาพแวดล้อม พัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาชาวบ้านให้เกิดประโยชน์กับคนหมู่มาก

ปริญญช พิบูลสรารุ ได้กล่าวถึง การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้เกิดความสมดุลไว้ 4 ด้าน ดังต่อไปนี้

²¹กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, แผนพัฒนาส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พุทธศักราช 2550, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, 2550) หน้า 28.

²²สมพร เทพสิทธา, ดวงประทีปจากพระบรมราโชวาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์สวย, 2549), หน้า 29.

²³จिरายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา, การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง: วารสารเศรษฐกิจและสังคม, 42 (6), 2548), หน้า 41-47.

1. ด้านเศรษฐกิจ หมายถึง การดำรงชีวิตโดยรายได้สมดุลกับรายจ่าย มีเหตุผลในการใช้จ่ายเงิน มีเหตุผลในการใช้ของเพราะจำเป็น หรือฟุ่มเฟือย มีการออมเงิน หรือมีสวัสดิการ เช่น การซื้อประกันชีวิต ประกันสุขภาพ หรือสวัสดิการต่างๆ

2. ด้านสังคม หมายถึง การที่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แบ่งปันกำลังทรัพย์ กำลังกาย กำลังใจ และกำลังความรู้ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การทำงานอย่างรอบคอบ ทำงานด้วยความระมัดระวัง มีความเพียร ความอดทน และมีน้ำใจ

3. ด้านสิ่งแวดล้อม หมายถึง การจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน

4. ด้านวัฒนธรรม หมายถึง เห็นคุณค่าในความเป็นไทย เอกลักษณ์ของไทย เห็นประโยชน์ และคุณค่าของภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น รู้จักเลือกรับและแยกแยะวัฒนธรรมอื่นๆ²⁴

จากการรวบรวมคำอธิบายของนักวิชาการที่ได้ให้แนวทางในการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านต่างๆ ที่สอดคล้องกันไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ ด้านจิตใจ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านวัฒนธรรม และด้านเทคโนโลยี ดังนั้น

ในการศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยได้สรุปการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยได้การจัดออกเป็นด้านที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตในแต่ละด้านที่เป็นความจำเป็นเป็นหลัก ซึ่งผู้วิจัยได้สรุปออกมาเป็น 4 ด้าน ดังนี้ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และด้านวัฒนธรรม และจากการสรุปดังกล่าวผู้วิจัยได้นำเอามาเป็นกรอบแนวความคิดในการวิจัยเรื่องรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร

2.3 การดำเนินชีวิตกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ โดยกล่าวถึงความต้องการที่เป็นเรื่องพื้นฐานของมนุษย์ ความต้องการนี้ย่อมมีผลทำให้เกิดพฤติกรรมตลอดจนวิธีการดำเนินชีวิตที่เกี่ยวข้องกัน จากแนวคิดของนักจิตวิทยาที่ผู้วิจัยได้รวบรวมต่อไปนี้

Abraham H.Maslow ได้กล่าวถึงความต้องการของมนุษย์ 5 ขั้น²⁵ ดังนี้

ขั้นที่ 1 ความต้องการทางร่างกาย เป็นความต้องการขั้นพื้นฐาน ได้แก่ ความต้องการที่จำเป็นต่อการอยู่รอดของชีวิต เช่น อาหาร น้ำ เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค

ขั้นที่ 2 ความต้องการความมั่นคงและความปลอดภัยในชีวิต ได้แก่ ความต้องการที่จะปกป้องให้ปลอดภัยจากสิ่งแวดล้อม

ขั้นที่ 3 ความต้องการทางสังคม ได้แก่ ต้องการความรัก ต้องการความเข้าใจ การยอมรับ การเอาใจใส่

²⁴ปรียานุช พิบูลสรารุณ, เศรษฐกิจพอเพียงกับการศึกษา: วารสารพัฒนาเทคนิคศึกษา, 20 (64), 2550), หน้า 26.

²⁵Abraham H.Maslow, *Motivation and Personality*, (New York: Harper&Row, 1970), p. 32.

ขั้นที่ 4 ความต้องการ ความภูมิใจ เกียรติยศ และศักดิ์ศรี

ขั้นที่ 5 ความต้องการความสำเร็จ คือต้องการแสดงความสามารถและศักยภาพของตนออกมาแล้วพาตนเองไปสู่ความมุ่งหมายสูงสุด

จากแนวคิดความต้องการของมนุษย์ที่มาสโลว์ ได้กล่าวไว้ ทำให้เข้าใจถึงธรรมชาติของมนุษย์ ทุกคนมีความต้องการของตนเอง จากระดับหนึ่งเป็นอีกระดับหนึ่ง หรือต้องการหลายระดับในขณะเดียวกัน มีความอยากได้ อยากมี อยากเป็น แม้บางอย่างจะเกินความสามารถที่จะหาได้ หรือเกินแก่ความน่าจะเป็น ทำให้รู้ว่ามีมนุษย์มีความแตกต่างกันไม่มีใครสมบูรณ์หรือบกพร่องไปทั้งหมด

Herzberg ได้กล่าวถึงความต้องการของคนเกี่ยวกับการทำงานและสรุปความต้องการของคนเราได้ 16 ชนิด แบ่งออกเป็น 2 พวก คือ ปัจจัยเพื่อสุขภาพที่จำเป็นสำหรับทุกคน และปัจจัยเพื่อการจูงใจให้ขยันตั้งใจทำงาน และปัจจัยทั้งสองนี้ยังแบ่งออกเป็นปัจจัยที่ได้รับการกระตุ้นจากภายนอก เช่น ค่าตอบแทน เงินเดือน ได้รับการสอนงานจากหัวหน้าที่เก่ง มีความสัมพันธ์อันดีกับเพื่อนร่วมงาน สภาพการทำงานที่ดีมีความมั่นคง และปัจจัยที่ได้รับการกระตุ้นจากภายใน เช่น การทำงานให้สำเร็จ การได้รับการยกย่องและยอมรับจากเพื่อนร่วม งานการได้รับผิดชอบในการที่ทำ ได้ทำงานที่ถนัดหรือชอบ มีโอกาสได้ประสบการณ์ใหม่ๆ จากงานที่ทำ²⁶

อัจฉรา นวจินดา และคณะ ได้กล่าวถึง องค์ประกอบที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความต้องการในการดำเนินชีวิตของคนนั้นขึ้นอยู่กับ การคิด เนื่องจากการคิดเป็นจุดเริ่มต้นการเกิดพฤติกรรมต่างๆ ในชีวิตสะท้อนความเป็นตัวตนของคนๆ นั้นออกมา การเข้าใจชีวิต คือการมองชีวิต มองด้วยความเข้าใจธรรมชาติของชีวิตที่เป็นจริงว่าคนเรามีทั้งความสุข และความทุกข์ ทำให้สามารถใช้ชีวิตอย่างรู้เท่าทัน การสื่อสาร เพราะการสื่อสารเป็นการแสดงออกถึงความคิด เพื่อบอกสิ่งที่เราคิดให้คนอื่นรับรู้ ครอบครั้ว ครอบครั้วเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของชีวิตทุกคน การอบรมสั่งสอนจากครอบครั้วจะเป็นการหล่อหลอมแนวทางในการคิด และถ่ายทอดแบบแผน ของชีวิต ทักษะคิด ค่านิยม ไว้ให้ก่อนออกสู่สังคมบุคลิกภาพและมารยาททางสังคม คนเราจำเป็นต้องเรียนรู้ การเข้าสังคม รู้จักมารยาทสังคม ในวาระและโอกาสต่างๆ พิธีการ และการปฏิบัติ การแต่งกายให้เหมาะสมกับกาลเทศะ การทำงานเป็นสิ่งที่แสดงออกถึงศักยภาพของชีวิต เป็นสิ่งที่แสดงออกถึงอุดมคติความมุ่งหวังและพัฒนาการใช้ชีวิต²⁷

จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่า ความต้องการเป็นปัจจัยสำคัญในการแสดงพฤติกรรมของมนุษย์ เพราะเป็นความรู้สึภายใน และได้รับอิทธิพลจากหลายๆ ปัจจัยจากสิ่งแวดล้อมรอบข้าง ซึ่งมีผลต่อการดำเนินชีวิตของคน เพราะการมีคุณภาพชีวิตที่ดีหมายถึงการที่ควรได้รับการตอบสนองต่อสิ่งที่ตนเองต้องการทั้งทางร่างกายและจิตใจอย่างเพียงพอทำให้เกิดความสุข ความพึงพอใจ และความภาคภูมิใจในศักดิ์ศรีของตนเอง เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มีความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ และเทคโนโลยี เป็นสังคมข้อมูลข่าวสารวิถีชีวิตของคนก็เปลี่ยนแปลงทั้งระดับตนเอง ครอบครั้ว และสังคมรอบข้าง ภาพการณ์ต่างๆ ทางสังคมเหล่านี้ทำให้วิถีคิดและโลกทัศน์ของคนเปลี่ยนไป ไม่ว่าจะเป็นการศึกษา การทำงาน การ

²⁶Herzberg, *The Motivation to Work*, (New York: John Wiley&Sone, 1960), p. 39.

²⁷อัจฉรา นวจินดา และคณะ, *ศิลปะการดำเนินชีวิต*, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท เท็กซ์ แอนด์ เจอร์นัล พับลิเคชั่น, 2546), หน้า 91.

พักผ่อน การใช้ชีวิตในครอบครัว ตลอดจนกิจกรรมต่างๆ ทางสังคม ทำให้ชีวิตในปัจจุบันกลายเป็นชีวิตที่มีปัญหา รู้สึกคับข้องใจ เกิดคำถามขึ้นกับตนเอง ดันรนไขว่คว้าหาสิ่งต่างๆ เข้ามาในชีวิต แต่ก็ยังไม่เพียงพอ มีการแข่งขันมากขึ้น เพราะฉะนั้นการดำเนินชีวิตของคนในสังคมนี้ส่วนใหญ่จะมีเป้าหมายของชีวิตคือการค้นหาวิถีทางที่จะนำไปสู่การมีชีวิตที่ดีและมีความสุข

จะเห็นได้ว่าองค์ประกอบข้างต้นเป็นการอธิบายให้เห็นถึงองค์ประกอบที่นำมาหล่อหลอมจนเป็นชีวิตของคนคนหนึ่ง ซึ่งแต่ละคนก็มีความแตกต่างกันออกไป และการเปลี่ยนแปลงขององค์ประกอบเดียวก็อาจส่งผลกระทบต่อองค์ประกอบอื่นๆ ได้เสมอ เนื่องจากองค์ประกอบการดำเนินชีวิตของคนจะต้องดำเนินไปภายใต้เงื่อนไข และปัจจัยต่างๆ คือ

1. ปัจจัยทางเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจจะเกิดขึ้นคู่ขนานกับโครงสร้างสังคมให้เกิดผลกระทบต่อขยายตัวของชุมชนเมือง ลักษณะเศรษฐกิจจากการพึ่งพาการเกษตรพัฒนาเป็นอุตสาหกรรมและบริการ สังคมชนบทมีแนวโน้มลดลง ครอบครัวขยายต้องลดขนาดลงเป็นครอบครัวเดี่ยว มีการย้ายครอบครัวมาอยู่ในชุมชนเมืองเพราะงาน และการอยู่รอดรูปแบบการนำชีวิตเปลี่ยนแปลงไปด้วย

2. ปัจจัยทางสังคม การเปลี่ยนแปลงทางสังคม คือการเปลี่ยนแปลงค่านิยม การขยายตัวของชุมชนเมือง การศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวลดน้อยลง ความจำเป็นในการดิ้นรนเพื่ออยู่รอดหรือมาตรฐานชีวิตในสังคมที่มีการแข่งขันสูง ทำให้ความสำคัญในด้านอารมณ์ ความรู้สึก ความรัก ความพอใจ การมีน้ำใจ การช่วยเหลือ ก็เปลี่ยนไป

3. ปัจจัยทางสิ่งแวดล้อม เนื่องจากสิ่งแวดล้อมก็มีส่วนในที่ทำให้พฤติกรรมของมนุษย์เปลี่ยนแปลงได้

4. ปัจจัยทางวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่เกิดจากการหลั่งไหลเข้ามาของวัฒนธรรมต่างชาติ และความเจริญ ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ทำให้ความเป็นสากลมากขึ้น วัฒนธรรมที่เป็นของตนเอง หรือเอกลักษณ์ความเป็นท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาชาวบ้านนั้น ได้รับความสนใจน้อยลงและมีความเสื่อมถอยทางวัฒนธรรม ทั่วโลกมีรูปแบบการดำเนินชีวิตที่คล้ายคลึงกันมากขึ้น สนใจเหตุการณ์ต่างๆ ของโลกไปพร้อมๆ กัน

สรุปได้ว่า การเรียนรู้การดำเนินชีวิตนอกจากจะเข้าถึงองค์ประกอบของการดำเนินชีวิตอันได้แก่ การเข้าใจชีวิต การสื่อสาร บทบาทหน้าที่ครอบครัว การพัฒนาบุคลิกภาพและการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ และมีความสุขแล้วยังต้องศึกษาความเข้าใจถึงปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต ซึ่งได้แก่ ปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมของตนเองด้วย

การดำรงชีวิตของมนุษย์ในแต่ละยุคมิได้เป็นไปอย่างไม่มีหลักเกณฑ์ มนุษย์อยู่รวมกันเป็นกลุ่ม มีกฎหรือกฎเกณฑ์ที่ทุกคนในกลุ่มพึงถือปฏิบัติ พฤติกรรมของแต่ละคนในกลุ่มจึงเป็นไปในการทำนองเดียวกันไม่เพียงแต่เท่านั้น พฤติกรรมของบุคคลในวัฒนธรรมเดียวกันก็จะมีรูปแบบที่เรียกว่า ทำนองเดียวกัน เช่นบุคคลผู้เป็นสมาชิกของกลุ่ม ชั้นทางสังคม และวัฒนธรรมที่กล่าวมานี้จะพัฒนาแบบแผนการดำรงชีวิตหรือใช้ชีวิตตลอดจนถึงแบบแผนการบริโภคขึ้นมาเพื่อใช้ในสังคม แบบหรือแผนดังกล่าวเรียกว่า รูปแบบของการใช้ชีวิต (Lifestyle)

รูปแบบการดำเนินชีวิตของบุคคลที่มาจากวัฒนธรรมย่อย ชนชั้นทางสังคม และอาชีพงานเดียวกัน อาจดำเนินชีวิตที่มีรูปแบบต่างกันได้ รูปแบบการดำเนินชีวิตของบุคคล คือ รูปแบบการ

ดำเนินชีวิตในสิ่งที่แสดงออกมาในรูปของกิจกรรม ความสนใจ ความคิดเห็น ของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง โดยรูปแบบของการดำเนินชีวิตจะออกถึงตัวบุคคลนั้นที่มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมตัวเขาทั้งหมด

2.3.1 ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการดำเนินชีวิตด้านเศรษฐกิจ

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาของรูปแบบการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในหลายด้าน ซึ่งในด้านเศรษฐกิจเป็นมิติที่สำคัญ ที่กล่าวถึงความอยู่ดีมีสุข หรือมีคุณภาพชีวิต การพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งเศรษฐกิจเป็นเรื่องพื้นฐานของชีวิตและการพัฒนาในด้านอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาเพื่อให้เป็นไปตามยุทธศาสตร์และเป้าหมายการพัฒนาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 ซึ่งมีเป้าหมายในการสร้างความสุขและความมั่นคงให้ประชาชนตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงนั้น จากการศึกษาเอกสาร ตำรา หนังสือที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงนั้น มีนักวิชาการให้ความหมายไว้ ดังนี้

ชินสัคค สุวรรณอัจฉริย ให้ความหมายของเศรษฐกิจ หมายถึง บริบทเฉพาะในกิจกรรมชีวิตที่มีกฎเกณฑ์และปัญหาของตนเอง ในบริบททางเศรษฐกิจมีกิจกรรมเศรษฐกิจตามศักยภาพของสังคม ซึ่งได้ผลิตสินค้าที่จำเป็นอย่างหลากหลายสำหรับการตอบสนองต่อกายภาพ และจิตใจในการบริโภคของมนุษย์ จากความหมายที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจจำแนกเป็น 3 ลักษณะ คือ (1) การผลิต คือการทำให้เกิดขึ้นมีขึ้น การนำปัจจัยการผลิตมาประกอบเข้ากันเข้าทำให้เกิดการผลิตและปัจจัยการผลิต (2) การกระจาย การทำให้สินค้าและบริการไปถึงผู้บริโภค (3) การบริโภคการใช้ประโยชน์ หรืออรรถประโยชน์ของสินค้าและบริการ²⁸

วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์ ได้กล่าวไว้ว่า เศรษฐกิจเป็นปรากฏการณ์ที่ผูกพันกับชีวิตของมนุษย์ เพราะมนุษย์มีความต้องการพื้นฐานในการดำรงชีวิต ซึ่งรวมเรียกว่า ความต้องการปัจจัย 4 อันได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ในขณะที่ความต้องการของมนุษย์ในเรื่องเหล่านี้มีอยู่อย่างมากมาย และมนุษย์ยังมีความต้องการปัจจัยอื่นๆ เพิ่มขึ้นอีก เช่น การสื่อสาร การคมนาคม การศึกษา การพักผ่อนหย่อนใจ จากความต้องการได้นำไปสู่การค้นพบด้านเทคโนโลยีและพัฒนาเทคโนโลยีนั้น ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นเพื่อใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ ทำให้ความต้องการด้านธรรมชาติเพิ่มมากขึ้น แต่ทรัพยากรที่ตอบสนองความต้องการของมนุษย์นั้นมีอยู่อย่างจำกัด ทำให้ขาดความสมดุลระหว่างความต้องการและการตอบสนองความต้องการ ปัญหาที่เกิดขึ้นจากเป็นปัญหาพื้นฐานเศรษฐกิจ เมื่อเกิดปัญหาเศรษฐกิจก็จะมีผลกระทบต่อชีวิตของคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านรายได้ การทำงาน การบริโภค การประกอบธุรกิจ การเงิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาวะเศรษฐกิจปัจจุบันที่เกิดปัญหาเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง ทำให้คุณภาพชีวิตของคนลดลง จากการศึกษาเศรษฐกิจ หลักเศรษฐศาสตร์ จึงเข้ามาเกี่ยวข้องและอธิบายปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจอย่างเป็นระบบ คือ (1) ความเจริญทางเศรษฐกิจ (2) มูลค่าของสินค้าและบริการต่างๆ และ (3) เสรีภาพของระบบ เศรษฐกิจ ซึ่งทั้ง 3 ข้อก็เกิดปัญหาพื้นฐานเศรษฐกิจที่ว่าด้วยความต้องการ และ

²⁸ชินสัคค สุวรรณอัจฉริย, เอกสารประกอบการสอนรายวิชา 0001065 เศรษฐกิจกับการดำเนินชีวิต, (คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2548), หน้า 71.

การตอบสนองความต้องการ การเนื่องจากความเข้าใจเรื่องเศรษฐกิจต้องการความรู้ทางเศรษฐศาสตร์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้²⁹

จะเห็นว่า ปัญหาเศรษฐกิจที่สำคัญของมนุษย์คือการที่ทรัพยากรมีอยู่อย่างจำกัดในขณะที่ความต้องการของมนุษย์มีไม่จำกัด จึงส่งผลให้เกิดความขาดแคลน ส่วนการบริโภคนั้นก็เกิดจากความต้องการ อย่างไรก็ตามเศรษฐศาสตร์และแยกความต้องการออกเป็น 2 ลักษณะ คือ 1) ความต้องการที่เป็นความปรารถนาตามธรรมชาติ เป็นสิ่งที่ไม่สามารถประมาณได้ 2) การสนองความต้องการประเภทนี้จะต้องใช้เหตุผลที่ลึกซึ้งและกว้างขวาง 2) ความต้องการซึ่งเป็นความปรารถนาที่สนับสนุนด้วยความสามารถที่จะซื้อหาแลกเปลี่ยนมาได้ ขึ้นอยู่กับปัจจัย คือ ความปรารถนา รายได้ และโภภทรัพย์ และราคา ซึ่งจากปัญหาทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นอย่างรุนแรงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา สาเหตุหนึ่งที่ถูกนำมากล่าวอ้างคือการบริโภคของคนไทยที่ฟุ่มเฟือย เป็นความต้องการที่เกินความจำเป็น การใช้ทรัพยากรอย่างไม่ประหยัด โดยธรรมชาติมนุษย์ความปรารถนาเป็นความรู้สึกนึกคิดส่วนบุคคลที่อาจจะขึ้นอยู่กับวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และสิ่งแวดล้อม หรือรสนิยม ส่วนบุคคล ในขณะที่เดียวกันสถาบันทางสังคม ต่างก็สนับสนุนต่อการสะสมทรัพย์และความมั่งคั่ง ทำให้บางครั้งการบริโภคสินค้าและบริการที่เกินตัวทำให้รายได้ไม่พอกับรายจ่าย ไม่รู้จักควบคุมรายจ่ายให้เหมาะสมกับรายได้ เช่นซื้อของฟุ่มเฟือยและไม่จำเป็น เห็นคนอื่นมีก็อยากมีบ้าง บางครั้งทำให้เป็นหนี้สิน นำไปสู่การทุจริตต่อหน้าที่ ซึ่งมีผลกระทบต่อการครอบครัวและต่อการทำงาน จนถึงระดับประเทศ

จากปัญหาดังกล่าวทำให้เศรษฐกิจพอเพียงเข้ามามีบทบาทในการดำเนินชีวิตเพราะเป็นเรื่องของคนทุกระดับ ซึ่งเป็นแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้หลักคิดที่สอดคล้องกับหลักในเศรษฐศาสตร์ โดยหลักเศรษฐกิจพอเพียงให้ความสำคัญการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ใช่อย่างสิ้นเปลืองสูญเปล่า โดยเหตุและผลในการตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรอย่างรอบคอบระมัดระวัง เพื่อใช้อย่างประหยัดและคุ้มค่า ไม่ฟุ่มเฟือย โดยพิจารณาถึงผลกระทบทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ซึ่งการตัดสินใจนั้นต้องอาศัยความรู้ ข้อมูล ซึ่งเป็นเงื่อนไขหนึ่งของการประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากนี้แนวทางปฏิบัติต้องยึดหลักคุณธรรมจริยธรรม คือมีเมตตา ยุติธรรม ซื่อสัตย์สุจริต มีความขยันหมั่นเพียร อดทนดำเนินในทางสายกลาง มีความพอเพียง พอประมาณ มีเหตุผลในการใช้จ่าย มีความรู้ ความรอบคอบ ควบคุมระมัดระวัง ควบคุมไปกับการมีจิตสำนึกที่ดี มีสติปัญญา ด้วยการวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล รู้เท่าทันเปลี่ยนแปลง ไม่ประมาท เพื่อก่อให้เกิดความสมดุลทั้งทางด้านเศรษฐกิจ และจิตใจ จากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้มีนักวิชาการและองค์กรต่างๆ นำไปขยายผล และอธิบายในมุมมองด้านเศรษฐกิจ ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้มีการขยายความสำคัญปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงว่าเป็นวิถีชีวิตและเศรษฐกิจทางสายกลางของคนทุกระดับ โดยมีแนวทาง ดังนี้³⁰

²⁹วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์, ถอดรหัสเศรษฐศาสตร์เพื่อเข้าใจเศรษฐกิจ, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทแสงดาว, 2546), หน้า 91. 2551

³⁰สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554), (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549), หน้า 36.

1. พอเพียง คือ การบริโภคและการผลิตอยู่บนพื้นฐานความพอประมาณ และเหตุผล ไม่ขัดสนแต่ไม่ฟุ้งเฟ้อ

2. ความสมดุล คือ เน้นการพัฒนาในลักษณะองค์รวม มีความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจกับการเงิน

3. ยั่งยืน พอเพียงอย่างต่อเนื่อง

4. การเสริมสร้างคุณภาพคน และมีความซื่อสัตย์สุจริต มีความเพียร มีวินัย มีสติ

กรมการศาสนา ได้กล่าวถึง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านเศรษฐกิจตามหลักพระพุทธศาสนา คือการดำรงชีวิตที่เรียบง่าย ประหยัด ไม่ฟุ้งเฟ้อ ฟุ้งเฟ้อ เป็นเศรษฐกิจแบบพออยู่พอกิน มีความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพเพื่อพึ่งตนเองได้ มีรายได้เพิ่มสูงขึ้น พ้นจากความยากจน มีชีวิตตามอัตภาพ พ้นจากการเป็นหนี้ มีครอบครัวที่อบอุ่นและเป็นสุข³¹

จรัญ อิศรางกูร ณ อยุธยา ได้สรุปการใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านเศรษฐกิจ คือลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ใช้จ่ายอย่างพอควร คิดและวางแผนอย่างรอบคอบ มีภูมิคุ้มกันไม่เสี่ยงเกินไป มีการเผื่อทางเลือกร่าง³²

ปริญญช พิบูลสรวุฑ ได้กล่าวถึงการใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านเศรษฐกิจ คือ การดำรงชีวิตโดยรายได้สมดุลกับรายจ่าย มีเหตุผลในการใช้จ่ายเงิน เหตุผลในการใช้ของว่าจำเป็น หรือฟุ้งเฟ้อ มีการออมเงิน หรือมีสวัสดิการ เช่น การซื้อประกันชีวิต ประกันสุขภาพ หรือสวัสดิการต่างๆ เพื่อเป็นหลักประกันในอนาคต³³

อภิชัย พันธเสน ได้กล่าวถึง การใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านเศรษฐกิจพอเพียง คือการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจตามแนวทางของพุทธธรรมอย่างแท้จริง ทั้งนี้เนื่องจากในพระราชดำรัสหนึ่ง ได้ให้คำอธิบายถึง เศรษฐกิจพอเพียงคือความพอประมาณ ซื่อตรง ไม่โลภมาก และต้องไม่ต้องเบียดเบียนผู้อื่น ระบบเศรษฐกิจพอเพียง มุ่งเน้นให้บุคคลสามารถประกอบอาชีพได้อย่างยั่งยืน และใช้จ่ายเงินให้ได้มาอย่างพอเพียงและประหยัดตามกำลังของเงินของบุคคลนั้น โดยปราศจากการกู้หนี้ยืมสิน และถ้ามีเงินเหลือก็แบ่งเก็บออมไว้บางส่วน ช่วยเหลือผู้อื่นบางส่วน และอาจจะใช้จ่ายมาเพื่อปัจจัยเสริมอีกบางส่วน³⁴

สรุปได้ว่า แนวทางการดำรงชีวิตอย่างพอเพียงได้ถูกกล่าวถึงอย่างกว้างขวางเพราะสภาพดำรงชีวิตของสังคมทุนนิยมในปัจจุบันได้ถูกปลูกฝัง สร้าง หรือกระตุ้น ให้เกิดการใช้จ่ายอย่างเกินตัว

³¹กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, แผนพัฒนาส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พุทธศักราช 2550, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, 2550) หน้า 28.

³²จรัญ อิศรางกูร ณ อยุธยา, การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง: วารสารเศรษฐกิจและสังคม, 42 (6), 2548), หน้า 45.

³³ปริญญช พิบูลสรวุฑ, เศรษฐกิจพอเพียงกับการศึกษา: วารสารพัฒนาเทคนิคศึกษา, 20 (64), 2550), หน้า 27.

³⁴อภิชัย พันธเสน และคณะ, รายงานการวิจัยโครงการสังเคราะห์งานวิจัย ข้อเสนอแนะ และบทความเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง, สถาบันการจัดการเพื่อชนบทและสังคม, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2549) หน้า 67.

ในเรื่องที่ไม่เกี่ยวข้องหรือเกินกว่าปัจจัยในการดำรงชีวิต เช่น การบริโภคเกินตัว ความบันเทิง หลากหลายรูปแบบ ความสวยงาม การแต่งตัวตามแฟชั่น การพนันหรือเสี่ยงโชค เป็นต้น จนทำให้ไม่มีเงินเพียงพอเพื่อตอบสนองความต้องการเหล่านั้น ส่งผลให้เกิดการกู้หนี้ยืมสิน เกิดเป็นวัฏจักรที่บุคคลหนึ่งไม่สามารถหลุดออกมาได้ ถ้าไม่เปลี่ยนแนวทางในการดำรงชีวิต

2.3.2 ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการดำเนินชีวิตด้านสังคม

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม มีส่วนทำให้เกิดวิกฤตในสังคมไทย โดยในปัจจุบัน คนส่วนใหญ่ไม่คิดช่วยเหลือสังคม เนื่องจากระบบการศึกษานั้นเน้นให้ความสำคัญกับใช้ปริญญามากกว่านั้น ผลที่จะได้รับการศึกษาเล่าเรียน ขณะที่สถาบันส่วนใหญ่มักได้รับอิทธิพลจากตะวันตก ทำให้วัฒนธรรมที่ดั่งงามแต่ดั้งเดิมถูกทำลาย มีการรับเอาวิถีการดำเนินชีวิตจากต่างประเทศมาใช้โดยไม่ปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของประเทศไทย เพราะถูกความเจริญของวัฒนธรรมตะวันตกแทรกเข้ามาในรูปแบบการบริโภคและอุปโภค เงินกลายเป็นปัจจัยหลักในการดำรงชีวิต การเน้นสร้างความร่ำรวย ทำให้เกิดการแย่งชิงทรัพยากร เพื่อนำไปส่งเสริมความกินดี อยู่ดี ทางวัตถุ การเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมและวิถีการดำรงชีวิตของสมาชิกในชนบท และปัญหาโครงสร้างประชากรของชุมชน เนื่องจากสมาชิกในชนบทไม่อยากเป็นชาวนา จึงอพยพออกจากท้องถิ่นเพื่อไปหางานทำในเมือง ทำให้เหลือแต่คนชรา และเด็กอยู่ในชุมชน เป็นผลให้ชุมชนขาดแคลนแรงงานในภาคเกษตร สถาบันครอบครัวจึงล่มสลาย พ่อแม่ต้องดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดของตนเอง ทำให้ละเลยที่จะอบรมเอาใจใส่ลูกเพื่อนและสังคมภายนอกเป็นปัจจัยสำคัญที่จะสามารถชักจูงลูกมากกว่าครอบครัว

จากทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของเศรษฐกิจฉบับที่ 10 กำหนดขึ้นบนพื้นฐานการเสริมสร้างทุนของประเทศ ทุนทางสังคม ทุนเศรษฐกิจ และทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เข้มแข็งอย่างต่อเนื่อง ยึดคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา และอัญเชิญปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวปฏิบัติ เพื่อมุ่งสู่สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน ดังนั้นยุทธศาสตร์การพัฒนาคณะและสังคมไทยจึงให้ความสำคัญลำดับสูงกับการพัฒนาคุณภาพคน เนื่องจากคนเป็นทั้งเป้าหมายสุดท้ายที่จะได้รับผลกระทบและจากการพัฒนา ขณะเดียวกันเป็นผู้ขับเคลื่อนการพัฒนาเพื่อไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ จึงจำเป็นต้องพัฒนาคุณภาพคนในทุกมิติอย่างสมดุล ทั้งจิตใจ ร่างกาย ความรู้ และทักษะความสามารถ เพื่อให้เพียบพร้อมทั้งด้านคุณธรรมและความรู้ ซึ่งจะนำไปสู่การคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล รอบคอบและระมัดระวัง ด้วยจิตสำนึกในศีลธรรม และคุณธรรม ทำให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง และสามารถตัดสินใจโดยใช้หลักความพอประมาณในการดำเนินชีวิตอย่างมีจริยธรรม ซื่อสัตย์ สุจริต ขยันอดทนหมั่นเพียร อันจะเป็นภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีให้คนพร้อมเผชิญต่อการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น ดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีและมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม อยู่ในครอบครัวที่อบอุ่นและสังคมที่สงบสันติสุข ขณะเดียวกันเป็นพลังในการขับเคลื่อนพัฒนาเศรษฐกิจให้มีคุณภาพ มีเสถียรภาพ และเป็นธรรม รวมทั้งการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เป็นฐานการดำรงชีวิตและการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน นำไปสู่สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน ในการพัฒนาคุณภาพและสังคมไทยให้ก้าวสู่สังคมแห่งภูมิปัญญา และการเรียนรู้ทุกภาคส่วน มีบทบาทในการ

ผลักดันแนวทางการพัฒนาไปสู่การปฏิบัติบนพื้นฐานของความร่วมมือและประสานเชื่อมโยงการทำงานอย่างบูรณาการ ดังนี้³⁵

1. ภาครัฐ กำหนดนโยบาย มาตรการ ในการกำกับดูแล สนับสนุนและประสานการทำงานที่เชื่อมโยงทั้งในระดับนโยบาย ระดับปฏิบัติ และติดตามประเมินผล

ระดับนโยบาย/ส่วนกลาง

1.1 สร้างโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้ของคนทุกกลุ่ม สนับสนุนพัฒนา กำลังคนทุกระดับร่วมกับภาคอุตสาหกรรม และสถาบันการศึกษา รวมทั้งผลักดันสถาบันองค์กรต่างๆ ในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และสถาบันศาสนา จัดการศึกษาที่ เน้นคุณธรรมนำความรู้

1.2 ส่งเสริมการจัดการองค์ความรู้อย่างเป็นระบบ ควบคู่กับการสร้างความรู้ ความเข้าใจให้ประชาชนเกิดความตระหนักความภูมิใจในวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย

1.3 พัฒนาระบบสุขภาพอย่างครบวงจร ที่มุ่งการส่งเสริม การป้องกัน การรักษา การฟื้นฟูร่างกายและจิตใจ พัฒนาคุณภาพบริการและการผลิตบุคลากรด้านการแพทย์ และ สาธารณสุข

1.4 กำกับดูแล ประสาน เชื่อมโยงการพัฒนาของภาคส่วนต่างๆ ติดตามการสร้าง ความมั่นคงของมนุษย์ทุกช่วงวัยรวมทั้งติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานในภาพรวม

2. ระดับท้องถิ่น

2.1 เพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จัดลำดับ ความสำคัญของการพัฒนาท้องถิ่นได้อย่างสอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการที่แท้จริงของ ประชาชน รวมทั้งสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศ บริหารงบประมาณได้อย่างคุ้มค่า

2.2 จัดบริการขั้นพื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิตอย่างพอเพียง และมีคุณภาพ ดูแล มั่นคงความปลอดภัย รวมทั้งพัฒนาระบบคุ้มครองทางสังคม สวัสดิการสังคม ที่มีคุณภาพให้ ครอบคลุมประชาชนในพื้นที่

2.3 สนับสนุนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมสุขภาวะ และจัดบริการสังคมให้ ทัวถึงโดยเฉพาะกลุ่มผู้ด้อยโอกาส จัดสรรงบประมาณพัฒนาที่สมดุลทางเศรษฐกิจ และสังคมผลักดัน การจัดทำแผนชุมชน

2.4 ประสานและสนับสนุนการสืบค้น รวบรวม จัดเก็บ การถ่ายทอดความรู้ภูมิ ปัญญา และวัฒนธรรมพื้นบ้านให้เป็นระบบ และนำมาใช้ในการพัฒนาท้องถิ่น

2.5 ส่งเสริมประสานงานให้เกิดความร่วมมือกลุ่มในเชิงสร้างสรรค์ของคนในชุมชนใน การทำกิจกรรมพัฒนาด้านต่างๆ รวมทั้งสร้างและเชื่อมโยงเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่างภาคที่ เกี่ยวข้องในการดูแล

3. ธุรกิจเอกชน

³⁵สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554), (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ, 2549), หน้า 29.

3.1 ยกระดับการผลิตบนฐานความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรม โดยมีกระบวนการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม พัฒนาคุณภาพแรงงานด้วยการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ และการเสริมสร้างอาชีพะอนามัย รวมทั้งสร้างพัฒนาระบบเครือข่ายพันธมิตรธุรกิจการค้า

3.2 สนับสนุนวิจัยและพัฒนาที่นำไปสู่การสร้างนวัตกรรมเทคโนโลยีการผลิตบนพื้นฐานการพึ่งตนเอง และลดการนำเข้าเทคโนโลยีจากต่างประเทศ รวมทั้งการสร้างเอกลักษณ์ของสินค้าและบริการบนพื้นฐานของภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย นำสู่การเพิ่มคุณค่าทางเศรษฐกิจ

3.3 ประสานความร่วมมือภาครัฐและสถาบันการศึกษาในการกำหนดทิศทางการพัฒนาคุณภาพ คนเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ร่วมพัฒนาหลักสูตรการศึกษาถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์สู่ระบบการเรียนการสอนโรงเรียน ส่งเสริมการพัฒนาความรู้ ทักษะ และศักยภาพแรงงานในการดูดซับเทคโนโลยีจากต่างประเทศ

4. ประชาสังคม เป็นการรวมตัวของภาคีการพัฒนาต่างๆ ประกอบด้วย ชุมชน ประชาคม มูลนิธิ สมาคม และองค์กรพัฒนาเอกชน

4.1 สร้างผู้มีศักยภาพ/ผู้นำตามธรรมชาติให้เป็นแกนนำของประชาสังคมริเริ่มกิจกรรมสร้างสรรค์ สนับสนุนกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง การประสานความร่วมมือ กับภาคส่วนต่างๆ ตลอดจนเป็นแกนนำในการขยายเครือข่ายประชาสังคมไปสู่ระดับประเทศ

4.2 เสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ และสนับสนุนการจัดการความรู้ของชุมชนอย่างเป็นระบบ สร้างความรู้ใหม่ๆ ให้คนในชุมชนมีความรู้และทักษะที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลง สร้างโอกาสในการประกอบอาชีพ และเสริมสร้างสุขภาพที่ดี โดยประสานความร่วมมือกับสถาบันการศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และส่งเสริมให้ปราชญ์ ผู้รู้ ผู้สูงอายุในชุมชน มีบทบาทในการถ่ายทอดความรู้สู่คนรุ่นใหม่

4.3 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่อย่างเป็นระบบ โดยนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาพัฒนา ต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอนุรักษ์ ดูแล พื้นฟู และนำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน

4.4 สร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และสังคมแก่คนในชุมชน โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาส ส่งเสริมการออม พัฒนาวิสาหกิจชุมชน จัดสวัสดิการชุมชน ติดตามและเฝ้าระวังทางสังคม

5. สถาบันทางสังคม ประกอบด้วย

5.1 ครอบครัว

1. น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต หาความรู้ และเพิ่มพูนทักษะในการเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัวให้เหมาะสมตามวัย และเป็นแบบอย่างที่ดี

2. ปลูกฝังนิสัยใฝ่รู้ รักการอ่าน สนับสนุนเรียนรู้ตามศักยภาพและความสนใจอย่างต่อเนื่อง ถ่ายทอดวัฒนธรรม จารีตประเพณี ค่านิยมที่ดีงาม และอบรมให้รู้จัก บทบาทและหน้าที่ มีวินัย รับผิดชอบ เป็นคนดี มีคุณธรรม มีน้ำใจ มีจิตสาธารณะ

3. ร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มต่างๆ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการประกอบอาชีพ ดูแลช่วยเหลือเกื้อกูล แก้ไขปัญหา เฝ้าระวังชุมชนให้มีความปลอดภัย

4. ร่วมสืบค้น รวบรวม จัดเก็บและถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญาและวัฒนธรรม
พื้นบ้านให้เป็นระบบแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชน ให้เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิต

5. ผลิตและบริโภคพืชผักที่ปลอดสารพิษ นำสมุนไพรใช้ทดแทนสารเคมีป้องกันและ
รักษาโรค รวมทั้งรักษาสภาพแวดล้อมของบ้านการ จัดการขยะในครัวเรือน และร่วมดูแลชุมชนให้น่า
อยู่อาศัย

5.2 สถาบันการศึกษา

1. พัฒนาระบบการเรียนการสอนที่เน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง ค้นหาศักยภาพเด็ก
และพัฒนาให้สอดคล้องกับความสามารถและความถนัด ส่งเสริมการเรียนรู้ในระบบ
และนอกระบบการศึกษา ควบคู่กับการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม

2. พัฒนาและจัดการเรียนการสอนที่มุ่งให้เด็กและเยาวชนมีความรู้ ทักษะพื้นฐาน
เข้มแข็ง พร้อมต่อการประกอบอาชีพ รวมทั้งชี้แนะแนวทางเข้าสู่อาชีพ เพิ่มความรู้ทักษะชีวิต ทักษะ
พื้นฐาน วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไว้ในหลักสูตรการเรียนการสอนในทุกรูปแบบ

3. สร้างและพัฒนากำลังคนที่มีศักยภาพในการสร้างสรรค์นวัตกรรม โดยพัฒนา
กระบวนการเรียนรู้ด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีที่เน้นการปฏิบัติจริงตั้งแต่ชั้นปฐมวัย ให้ผู้รู้ และ
ผู้เชี่ยวชาญจากการสถานประกอบการด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ และผู้รู้ด้านภูมิปัญญาไทยมีส่วนร่วม
ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์

4. สร้างองค์ความรู้ใหม่ และนำไปสู่การสร้างนวัตกรรม โดยให้ความสำคัญกับฐาน
ทางด้านเทคโนโลยีพึ่งพาตนเอง ภูมิปัญญาไทยผสมผสานกับเทคโนโลยี รวมทั้งเผยแพร่องค์ความรู้
อย่างกว้างขวาง

5. เป็นแหล่งข้อมูลของชุมชนและที่ปรึกษาทางวิชาการของชุมชน ทำการวิจัย
ร่วมกับชุมชน ถอดรหัสความรู้ ภูมิปัญญาที่อยู่ในตัวคนให้เป็นความรู้ที่เปิดเผย และสร้างกระบวนการ
เรียนรู้ในการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ชุมชนสามารถนำไปใช้ใน
ชีวิตประจำวัน รวมทั้งสร้างศักยภาพชุมชนให้สามารถจัดการความรู้ในชุมชน

5.3 สถาบันศาสนา

1. สร้างแรงจูงใจให้ประชาชนใช้หลักธรรมในการดำเนินชีวิตมากขึ้น และเป็นศูนย์
รวมใจและที่ยึดเหนี่ยวของคนในสังคม โดยปรับรูปแบบการเผยแผ่หลักธรรมให้ทันต่อยุคสมัยและ
กลุ่มเป้าหมาย ชี้แนะแนวปฏิบัติในการดำรงชีวิตตามหลักธรรม

2. พัฒนาบุคลากรทางศาสนาให้มีศักยภาพในการจูงใจให้คนเลื่อมใสศรัทธา และ
ปฏิบัติตามหลักคำสอนทางศาสนา

3. ผนึกกำลังร่วมกับสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และสถาบันทางสังคมอื่นๆ
ในการร่วมสร้างคนดี และสังคมดี โดยเน้นสร้างบทบาททางด้านการทำกิจกรรม สาธารณประโยชน์
ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การปลูกฝังค่านิยมและจิตสำนึกในการอุทิศตนเพื่อส่วนรวม

5.4 สื่อสารมวลชน

1. ผลิตสื่อสร้างสรรค์ สร้างกระแสเชิงบวกให้เกิดแก่สังคม สร้างพื้นที่ดี ให้แก่เด็ก
และครอบครัว และส่งเสริมให้เด็กมีบทบาทร่วมผลิตสื่อสร้างสรรค์

2. เผยแพร่ความรู้ทางวิชาการ ผลงานวิจัย นวัตกรรมที่หลากหลายสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายต่างๆ เสริมสร้างความรู้ที่เพิ่มมุมมองและเปิดโลกทัศน์ และกระตุ้นให้คนไทยเห็นความสำคัญการเรียนรู้ สร้างแรงจูงใจและจุดประกายความคิดสร้างสรรค์ ให้แก่เด็กและเยาวชน รวมทั้งการใช้สื่อสารมวลชนเป็นเครื่องมือในการสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในบทบาท สิทธิ และหน้าที่การเป็นพลเมืองที่ดี

5.5 องค์การระหว่างประเทศ

1. ให้การสนับสนุนทางวิชาการในงานพัฒนา เป็นศูนย์ข้อมูล เป็นที่ปรึกษา และส่งเสริมสนับสนุนการฝึกอบรม พัฒนาศักยภาพของบุคลากร เพื่อพัฒนาขีดความสามารถด้านต่างๆ ให้แก่ประเทศที่ขอรับการช่วยเหลือ

2. ประสานการถ่ายทอดประสบการณ์ของประเทศต่างๆ และเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้และการพัฒนาเพื่อสร้างทางเลือกในการพัฒนาที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละประเทศ

3. สร้างความตระหนัก ผลักดัน ประสานและเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศ/กับฝ่ายความร่วมมือในการช่วยเหลือ การพัฒนาและสร้างภาคีการพัฒนาในระดับนานาชาติในประเด็นที่ส่งผลกระทบหรือก่อให้เกิดการพัฒนาในระดับสากล ตลอดจนส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่มีความหลากหลายของชาติพันธุ์ วัฒนธรรมและภาษาเพื่อก่อให้เกิดความสมานฉันท์

4. ติดตามและเฝ้าระวัง รวมทั้งเสนอแนะประเด็นการพัฒนาที่เหมาะสมกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในระดับโลก

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาถึงแนวการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนของประชาชนในทุก ระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศ ให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลก ยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอก และภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดีผู้วิจัย ได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องดำเนินชีวิตด้านสังคมดังต่อไปนี้

ณรงค์ เสียงประชา ได้อธิบายเกี่ยวกับสังคมไว้ว่า เมื่อมนุษย์มีความต้องการทำให้มนุษย์เกิดความจำเป็นที่จะต้องมาอยู่ร่วมกัน ซึ่งอาจเกิดขึ้นโดยบังเอิญหรือโดยเจตนาก็ได้ เริ่มตั้งแต่ระดับครอบครัว แล้วค่อยๆ ขยายขอบเขตกว้างขวางมากยิ่งขึ้น ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจึงเข้ามาเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตในสังคม เพราะปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมุ่งให้เกิดจากที่มี ความสงบสุข มีเมตตา เอื้ออาทรช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มุ่งให้เกิดความสามัคคี อยู่ร่วมกันโดยไม่เบียดเบียนกัน เอาัดเอา

เปรียบเทียบ หรือมุ่งที่จะทำลายกัน นอกจากนั้นยังมีนักวิชาการได้เสนอแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้านสังคม³⁶

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ ได้กล่าวถึง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการบริหารจัดการว่า เป็นการปฏิบัติงานที่บุคคล หรือหน่วยงานนำมาใช้ในการเปลี่ยนแปลง พัฒนา หรือสร้างความอยู่เย็นเป็นสุขมั่นคงและยั่งยืน ได้แก่ ชุมชน สังคม ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่ การคิด การลงมือปฏิบัติงานจริง และการประเมินผล ทั้งนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานทางสายกลางที่คำนึงถึงหลักการสำคัญ คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน รวมตลอดถึงการใช้ความรู้และคุณธรรมในปฏิบัติงานด้วย³⁷

ปริยานุช พิบูลสรารุท กล่าวว่า การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แบ่งปันกำลังทรัพย์ กำลังกาย กำลังใจ และกำลังความรู้ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การทำงานอย่างรอบคอบ ทำงานด้วยความระมัดระวัง มีความเพียร มีความอดทน มีน้ำใจ³⁸

สมพร เทพสิทธิ กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียงมุ่งให้สังคมเกิดความสุขสงบ มีความเมตตา เอื้ออาทรช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ใช่ต่างคนต่างอยู่ มุ่งให้ความสามัคคีร่วมกัน ไม่มีการเบียดเบียน ไม่เอาเปรียบกันหรือไม่มีการมุ่งร้ายทำลายกัน³⁹

จากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เกี่ยวข้องกับสังคมตามที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น พบว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางการพัฒนาสังคมที่เน้นความยั่งยืน รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง มีจิตสำนึกแห่งความพอดี มีเหตุผล ไม่ทะเยอทะยานจนเกินตัว ไม่เน้นการแข่งขันจนลืมนั่น

2.3.3 ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการดำรงชีวิตด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ได้กล่าวถึงการพัฒนาบนพื้นฐานความหลากหลายทางชีวภาพและการสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมว่า คือ การใช้ประโยชน์จากจุดแข็งและปรับปรุงแก้ไขจุดอ่อนของทุนทรัพยากรสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ รวมทั้งคำนึงถึงบริบทการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต โดยแนวคิดการจัดการมุ่งสู่การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืนทั้งในมิติของเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้วยการฟื้นฟูและสร้างความอุดมสมบูรณ์ของฐานทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ ได้แก่ ดิน น้ำ ป่าไม้ ทรัพยากรชายฝั่งทะเล ความหลากหลายทางชีวภาพ การจัดการสิ่งแวดล้อมและควบคุมมลพิษที่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศเพื่อให้ฐานทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ยังคงเป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำรงชีวิต เป็นพื้นฐานของการพึ่งตนเอง รวมทั้งเสริมสร้างทุนทางสังคม และรักษาขีดความสามารถทางเศรษฐกิจของประเทศเพื่อการพัฒนาที่สมดุลอย่างยั่งยืน

³⁶ณรงค์ เส้งประชา, วิถีไทย, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, 2544), หน้า 33.

³⁷วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, การบริหารจัดการตามแนวทางคุณธรรมและแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โพเพช, 2550), หน้า 61.

³⁸ปริยานุช พิบูลสรารุท, คลังหลวงกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง, (กรุงเทพมหานคร: เพชรรุ่งการพิมพ์, 2551), หน้า 56.

³⁹สมพร เทพสิทธิ, ดวงประทีปจากพระบรมราโชวาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์สวย, 2549), หน้า 28.

ความหลากหลายทางชีวภาพเป็นจุดแข็งของประเทศไทย มีความเชื่อมโยงกับวิถีชีวิต วัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น หลากหลายทางชีวภาพเป็นทุนที่มีชีวิต เกี่ยวโยงอยู่ในทรัพยากรทุกอย่าง บังชี้ถึงความอุดมสมบูรณ์ และเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดของระบบนิเวศ ในขณะเดียวกัน บริบทการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก ทั้งความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีชีวภาพ สังคม ผู้สูงอายุ กระแสสุขภาพและการนิยมธรรมชาติ จะทำให้สร้างโอกาสและความหลากหลายทางชีวภาพบนพื้นฐานมูลค่าเพิ่มภาคการผลิตและการบริการ ใช้เป็นวัตถุดิบสำคัญสำหรับการสร้างนวัตกรรมที่มีคุณค่าสูงขึ้น ในขณะที่พันธกิจระหว่างประเทศ ข้อตกลงการเปิดเสรีทางการค้าทวิภาคีพหุภาคี จะส่งผลกระทบอย่างกว้างขวาง ทั้งเรื่องการจัดทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ทรัพย์สินทางปัญญา การค้า บริการ และภาคการผลิต ทำให้ต้องพิจารณากำหนดจุดยืนวางแผนยุทธศาสตร์ที่ชัดเจน เพื่อรักษาผลประโยชน์ของประเทศ สามารถรักษาความมั่นคงของฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งคุ้มครองสิทธิชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อความอยู่ดีมีสุขของประชาชนในระยะยาว ทุนทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยนั้น พบว่าความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่เป็นจุดแข็งของประเทศแต่เดิมได้รับผลกระทบจากแบบแผนการพัฒนาที่มุ่งใช้ประโยชน์จากทรัพยากร เพื่อตอบสนองความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลัก ทำให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลืองโดยไม่คำนึงถึงข้อจำกัด การขยายตัวของภาคเศรษฐกิจและการย้ายฐานการผลิตของอุตสาหกรรมที่มีมลพิษสูง จากผลของการเปิดเสรีทางการค้าและการลงทุน รวมทั้งพฤติกรรมผู้บริโภคกระแสวัตถุนิยม ได้เพิ่มปริมาณมลพิษและของเสีย ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมสุขภาพอนามัยของประชาชน ทำให้สถานการณ์ทุนทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมอยู่ในสภาพที่กำลังเป็นปัญหาต่อการดำรงชีวิตของประชาชน และส่งผลต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ดังนี้

พื้นที่ป่าไม้ถูกทำลายเหลือพื้นที่ป่า ร้อยละ 33 ของพื้นที่ประเทศในแถบเอเชีย เช่น ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ เวียดนาม และต่ำกว่าร้อยละ 40 ซึ่งเป็นระดับที่จะรักษาสมดุลของระบบนิเวศไว้ได้ การสูญเสียพื้นที่ป่าอย่างต่อเนื่องทำให้เกิดปัญหาน้ำท่วม น้ำแล้ง และภัยธรรมชาติบ่อยครั้งและรุนแรงมากขึ้น นอกจากนี้ ยังประสบปัญหาขาดแคลน และความเสื่อมโทรมคุณภาพน้ำเพิ่มขึ้นมากอย่างไม่หยุดยั้ง

ทรัพยากรดินเสื่อมโทรมจากการใช้ที่ดินไม่ถูกต้องตามศักยภาพ ความอุดมสมบูรณ์ลดลง ในขณะที่ความต้องการพื้นที่ทำการเกษตรเพิ่มขึ้น ทำให้ต้องเพิ่มผลผลิตโดยการใช้สารเคมี เกิดปัญหาตกค้างของสารเคมีในดิน รวมทั้งมีปัญหาการถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินที่กระจุกตัว ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งก็ลดลงความอุดมสมบูรณ์ลง สำหรับทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ ก็กำลังถูกทำลายอย่างรวดเร็ว สาเหตุมาจากการดำเนินกิจกรรมของมนุษย์ที่ทำลายถิ่นที่อยู่อาศัยสิ่งมีชีวิตชนิดต่างๆ และส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศให้อัตราการสูญพันธุ์ของสิ่งมีชีวิตเพิ่มขึ้น

สถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อมของประเทศในช่วงที่ผ่านมา ถึงแม้ว่าจะได้รับการแก้ไขอย่างต่อเนื่อง แต่โดยภาพรวมยังมีสภาพที่เสื่อมโทรม ส่งผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยและคุณภาพชีวิต โดยคุณภาพอากาศในบริเวณเมืองใหญ่ที่เกิดการจราจรหนาแน่น พื้นที่ที่มีการเผาในที่โล่งแจ้ง การเขตอุตสาหกรรม มีคุณภาพอากาศต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน โดยเฉพาะฝุ่นละอองขนาดเล็กซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามการขยายตัวทางเศรษฐกิจและจำนวนรถยนต์สะสม การผลผลิตและการนำเข้าสารอันตรายเพื่อใช้ในภาคเกษตรอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น ขณะที่ยังขาดกลไกการจัดการที่ดี ทั้งการ

ควบคุมการผลิต การกักเก็บ การขนส่ง และการปนเปื้อนในสิ่งแวดล้อม มีอุบัติเหตุจากสารเคมีที่สร้างความเสียหายแก่ชีวิตและทรัพย์สินบ่อยครั้ง รวมทั้งเกิดการตกค้างแพร่กระจายในสิ่งแวดล้อมและปนเปื้อนในห่วงโซ่อาหาร จนส่งผลกระทบต่อสุขภาพในการดำเนินวิถีชีวิตของประชาชน

สำหรับการปริมาณกากของเสียถึงขยะมูลฝอยและของเสียอันตรายมีมากถึงปีละ 22 ล้านตัน และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยไม่สามารถกำจัดได้ทัน ในขณะที่การนำของเสียกลับมาใช้ใหม่ยังทำได้จำกัด ขยะอันตรายมาจากอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์และโลหะ ซึ่งกำลังขยายตัวอย่างรวดเร็ว และเติบโตมากกว่าการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมโดยรวมถึง 2-3 เท่า สถานการณ์และบริบทการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ทำให้เป็นที่สนับสนุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเคยเป็นจุดแข็งของประเทศ และเป็นรากฐานที่มั่นคงของการพัฒนาและการดำรงชีวิตของชุมชนและสังคม ได้รับผลกระทบจากแผนการพัฒนาที่ไม่มีการปกป้องดูแลโดยเหมาะสม ก็จะทำให้ฐานทรัพยากรดังกล่าวเสื่อมโทรมอ่อนแอ จนกลายเป็นข้อจำกัดได้

ยุทธศาสตร์การพัฒนาบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพและความมั่นคงของฐานทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ซึ่งได้ใช้หลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย 3 แนวทาง ได้แก่ การรักษาทรัพยากรและความสมดุลของระบบนิเวศ เพื่อรักษาสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ การสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและการพัฒนาที่ยั่งยืน การพัฒนาคุณค่าและความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อวางพื้นฐานสำหรับการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจไปสู่การพัฒนาบนพื้นฐานความหลากหลายทางชีวภาพในระยะยาว จะช่วยรักษาความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติเพื่อสนับสนุนการดำรงชีพพื้นฐานอย่างทั่วถึง ควบคุมปัญหาสิ่งแวดล้อมไม่ให้เกิดระบบนิเวศที่เหมาะสมต่อการดำรงชีวิต และความอุดมสมบูรณ์ทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนสร้างสรรค์คุณค่าทางทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นการใช้องค์ความรู้จากบริบทเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและการสอดคล้องบนพื้นฐานของประเทศเชื่อมโยงวิถีชีวิตภูมิปัญญาท้องถิ่นกับองค์ความรู้และนวัตกรรมใหม่ ทั้งนี้ จะทำให้ทุกฝ่ายตระหนักถึงคุณค่าของฐานทรัพยากร ที่ต้องหวงแหนรักษาไว้ตลอดไป ทำให้เกิดการบูรณาการเชื่อมโยงการเสริมสร้างทุนทางเศรษฐกิจ ทางทางสังคม และทุนทางทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม เป็นประโยชน์ต่อสังคมทุกระดับ และสร้างสมดุลของการพัฒนานำไปสู่สังคมที่มีความสุขได้อย่างยั่งยืน⁴⁰

สุธาวัลย์ เสถียรไทย และคณะ ได้กล่าวถึงการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมไว้ในเรื่องตัวชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียง ระดับจังหวัดในมิติสิ่งแวดล้อม ว่าจากการเปลี่ยนแปลงรากฐานของประเทศจากชุมชนเกษตรกรรมเพื่อไปเป็นประเทศอุตสาหกรรมโดยที่โครงสร้าง ระบบ กลไกของกระบวนการพัฒนาประเทศที่ผ่านมาอาศัยแนวทางตะวันตก โดยทั้งภูมิปัญญาไทย และมีได้คำนึงถึงกระบวนการรองรับและแก้ไขปัญหา ซึ่งเป็นภูมิป้องกันที่สำคัญต่อการที่ประเทศไทยจะพัฒนาเป็นประเทศอุตสาหกรรมทำให้สังคมไทย ไม่พร้อมที่จะรองรับความเสี่ยง จากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างต่างๆ ภายในประเทศทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ

⁴⁰สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554)**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549), หน้า 38.

วัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม จากข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมชาติชี้เห็นถึงการพัฒนายั่งยืนโดยที่อดีตทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ถูกนำมาใช้ เพื่อตอบสนองการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลัก ก่อให้เกิดปัญหาน้ำท่วม น้ำแล้ง และภัยธรรมชาติที่บ่อยครั้งและรุนแรง ความหลากหลายทางชีวภาพก็กำลังถูกทำลายอย่างรวดเร็ว สาเหตุมาจากการดำเนินกิจกรรมของมนุษย์ที่ทำลายถิ่นอาศัยของสิ่งมีชีวิตต่างๆ และส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศทำให้อัตราการสูญพันธุ์ของสิ่งมีชีวิตเพิ่มขึ้น⁴¹

นอกจากนั้นความต้องการของมนุษย์ก็เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมโดยตรง เพราะปัจจัยสี่ที่เป็นความจำเป็นกับชีวิตล้วนมาจากทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ยิ่งความต้องการของมนุษย์มากขึ้นอย่างไม่มีการจำกัดก็จะส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้นเท่านั้น เพราะว่าทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ แร่ ธาตุ ดิน น้ำ เมื่อมีความจำเป็นจะต้องใช้ไปปริมาณที่เพิ่มขึ้นสิ่งเหล่านี้ก็อาจจะหมดไปเนื่องจากทรัพยากรธรรมชาติมีอยู่อย่างจำกัด ตลอดจนการพัฒนาที่เกิดความเสื่อมโทรมทางด้านสิ่งแวดล้อมในการที่จะทำให้การดำเนินชีวิตมีความสมดุลไป ความต้องการด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามามีบทบาทสำคัญที่เป็นหลักการปฏิบัติที่สำคัญ ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ยึดหลักความพอเพียง ของวิถีชีวิตที่มีความสัมพันธ์และการพึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ชุมชน และสังคมนั้นๆ มุ่งสู่ความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ ระหว่างผลประโยชน์ระยะสั้นและผลประโยชน์ระยะยาว ระหว่างผลได้และผลเสีย ขณะเดียวกันยังต้องคำนึงถึงคุณธรรมหรือความเป็นธรรมในการครอบครองสิทธิ การเข้าถึง การใช้และการแบ่งปันผลประโยชน์ระหว่างกลุ่มและสร้างความรู้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกัน รวมทั้งยึดหลักความพอประมาณในการพัฒนา ที่ไม่ใช่ทรัพยากรธรรมชาติจนเกินขีดความสามารถในการฟื้นตัวของธรรมชาติและ การบำบัดมลพิษระบบนิเวศให้คงไว้ ซึ่งความสมดุลเพื่อสร้างหลักประกันว่าทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้นจะยังคงอยู่ และคงความอุดมสมบูรณ์ สามารถเป็นฐานการดำรงชีวิตของคนในสังคมให้อยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันและเป็นรากฐานการพัฒนาประเทศได้อย่างยั่งยืน

2.3.4 ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการดำเนินชีวิตด้านวัฒนธรรม

แผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ได้กล่าวถึง ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักความพอเพียงของชีวิตที่มีความสัมพันธ์ และการพึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของบุคคล ชุมชน และสังคมนั้นๆ มุ่งทางสายกลาง หรือความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ ระหว่างผลประโยชน์ระยะสั้นและผลประโยชน์ระยะยาว ระหว่างผลได้และผลเสีย ขณะเดียวกันยังต้องคำนึงถึงคุณธรรมหรือความเป็นธรรม ในการครอบครองสิทธิ การเข้าถึง การใช้และการแบ่งปันผลประโยชน์ระหว่างกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และสร้างความรู้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกันของภาคส่วน รวมทั้งยึดหลัก

⁴¹ สุรวลัย เสถียรไทย และคณะ, บทความเรื่องตัวชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงระดับจังหวัด: มิติสิ่งแวดล้อม, (กรุงเทพมหานคร: ม.ป.พ., 2550), หน้า 57.

“ความพอประมาณ” ในการพัฒนาที่ไม่ใช้ทรัพยากรธรรมชาติจนเกินขีดความสามารถในการฟื้นตัวของทรัพยากรธรรมชาติและการบำบัดมลพิษระบบนิเวศให้คงไว้ซึ่งความสมดุลเพื่อสร้างหลักประกันว่าทรัพยากรธรรมชาติเหล่านั้นจะยังคงอยู่ และคงความอุดมสมบูรณ์ สามารถเป็นฐานการดำรงชีวิตของคนในสังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันและเป็นรากฐานการพัฒนาประเทศได้อย่างยั่งยืน

กระบวนการวางแผนยุทธศาสตร์จึงเริ่มจากการใช้หลักความมีเหตุผลด้วยการสร้างความรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม คุณค่าสถานที่ที่ยากที่มีอยู่ ให้เข้าใจถึงเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องกันระหว่างธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การป้องกันภัยคุกคามระบบนิเวศ การสร้างรากฐานความมั่นคงเข้มแข็ง การใช้โอกาสและปัจจัยแวดล้อมที่มีอยู่ในสังคมเพื่อให้เกิดการยกระดับการเปลี่ยนแปลงเชิงคุณภาพอย่างเป็นลำดับขั้น เป็นการพัฒนาที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ มีภูมิปัญญาและสร้างภูมิคุ้มกันให้พร้อมที่จะเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงและปัจจัยคุกคามภายนอกได้ โดยให้ความสำคัญกับการเข้าถึงข้อมูลและพัฒนางานความรู้เพื่อการบริหารจัดการการป้องกัน ปรับเปลี่ยนแบบแผนและผลผลิตการบริโภคให้เกิดความยั่งยืน ควบคู่กับการรื้อภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการฐานทรัพยากรของตนเอง การสร้างทางเลือกของการพัฒนาบนความหลากหลายทางชีวภาพและความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่สะท้อนถึงความเข้มแข็งและภูมิปัญญาของชุมชนท้องถิ่น⁴²

คณะกรรมการบริหารวิชาบูรณาการ ได้กล่าวถึงวัฒนธรรมว่าเป็นวิถีชีวิตของมนุษย์ที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสังคมและมนุษย์กับวัฒนธรรม วัฒนธรรมมีทั้งสาระและรูปแบบที่เป็นระบบความคิด โครงสร้างทางสังคม สถาบันตลอดจนแบบแผนและทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์สร้างขึ้น การดำเนินการใดๆ เกี่ยวกับเรื่องวัฒนธรรมจำเป็นต้องเข้าใจ ความหมายของบริบทและเงื่อนไขสิ่งแวดล้อม ศักยภาพของมนุษย์จนสิ่งใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นมาแล้ว มนุษย์จึงนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตให้เหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลงที่ไม่หยุดยั้ง ในการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคม ต้องคำนึงถึงความสมดุลระหว่างการพัฒนาคน สังคม และสิ่งแวดล้อม กล่าวคือการพัฒนาคนให้เจริญเติบโตทั้งร่างกายและจิตใจ พัฒนาสภาพแวดล้อมให้มีคุณภาพภาพ โดยให้ความสำคัญของคนให้อยู่ร่วมกันผาสุกถ้วนหน้า⁴³

การดำเนินการที่จะทำให้วัฒนธรรมไทยเข้มแข็งพอที่จะรับเอากระแสวัฒนธรรมประยุกต์ใช้ด้วยกัน โดยไม่กระทบกระเทือนหรือทำลายวัฒนธรรมเดิมของไทยนั้น ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจึงเข้ามามีบทบาทสำคัญในการดำเนินชีวิตที่ทำให้เกิดสมดุล ได้มีนักวิชาการบางท่านได้ให้ความหมายและอธิบายในมุมต่างๆ ดังนี้

วรเดช จันทร และคณะ ได้ให้มุมมองเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงว่า เป็นทั้งหลักการและกระบวนการทางสังคมตั้งแต่ขั้นพื้นฐานและขยายเครือข่ายเกษตรกรรมแบบยั่งยืนเป็นการพัฒนาขีดความสามารถในการผลิตและบริโภคอย่างพออยู่ พอกิน ขึ้นไปถึงขั้นแปรรูปสหกรณ์ครัวเรือน สร้างอาชีพและทักษะวิชาการที่หลากหลาย เกิดตลาดซื้อขาย สะสมทุน บนพื้นฐานเครือข่ายเศรษฐกิจ

⁴²สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554), (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549), หน้า 38.

⁴³คณะกรรมการบริหารวิชาบูรณาการหมวดวิชาทั่วไป, มนุษย์กับสังคม, พิมพ์ครั้งที่ 6, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2548), หน้า 42.

ชุมชนเพื่อพัฒนาอย่างมั่นคงรวมทั้งเทคโนโลยีซึ่งจะค่อยๆ พัฒนาจากฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ภายในชาติและทั้งที่จะคัดสรรเรียนรู้จากโลกภายนอก “เศรษฐกิจพอเพียง” จึงมีความหมายเป็นเสมือนภูมิคุ้มกันให้กับโลกาภิวัตน์⁴⁴

กรมการศาสนา ได้กล่าวถึงการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งทางด้านวัฒนธรรมตามแผนพัฒนาส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมุ่งให้ เกิดวิถีชีวิตที่ประหยัด อดออม มีชีวิตที่เรียบง่ายไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่ตกเป็นทาสของวัตถุนิยม บริโภคนิยม ซึ่งเป็นสาเหตุของการเกิดหนี้ การคอร์รัปชัน เป็นปัญหาสังคมที่ร้ายแรงบ่อนทำลายความมั่นคงของชาติ⁴⁵

จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา ได้กล่าวถึงการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทางด้านวัฒนธรรมคือการรู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม มีความสอดคล้องกับความต้องการและสภาพแวดล้อม มีการพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาชาวบ้านให้เกิดประโยชน์ กับคนหมู่มาก⁴⁶

ปริญญช พิบูลสรารุณ ได้กล่าวถึงการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทางด้านวัฒนธรรมคือการเห็นคุณค่าในความเป็นไทย เอกลักษณ์ของไทย เห็นประโยชน์ของภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น และรู้จักเลือกรับและแยกแยะวัฒนธรรมอื่นๆ ที่เข้ามาสามารถนำบุตรหลานให้รู้จักเลือกรับวัฒนธรรมที่ดี⁴⁷

จะเห็นได้ว่าการทำให้วัฒนธรรมไทยมีความเข้มแข็งพร้อมที่จะรับเอากระแสวัฒนธรรมสากล วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาใช้ โดยไม่กระทบกระเทือนหรือทำลายวัฒนธรรมเดิมของไทย และการพัฒนานั้นต้องมีความสัมพันธ์กันอย่างสมดุล เพราะวัฒนธรรมเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่เกี่ยวข้องด้านการพัฒนาวัตถุ และจิตใจ ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม

2.4 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของภาคประชาชนและชุมชน⁴⁸ ซึ่งความพอเพียงในนิยามของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มิได้หมายความว่าเพียงแต่บุคคลพึ่งตนเองได้ (Self-Sufficiency) แต่เศรษฐกิจพอเพียง หรือ Sufficiency Economy มีความหมายกว้างมากกว่า เพราะเศรษฐกิจพอเพียงไม่ใช่แนวทางสำหรับปรับใช้ได้เฉพาะบุคคล หรือเศรษฐกิจพอเพียงไม่ใช่การหยุดอยู่

⁴⁴วรเดช จันทรศร และคณะ, การศึกษาวิจัยเพื่อขยายผลสู่สาธารณะเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งน้ำดิน ป่า และการเกษตรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: บทสรุปรายงานการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: สหยาบสื่อและการพิมพ์, 2551), หน้า 32.

⁴⁵กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, แผนพัฒนาส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พุทธศักราช 2550, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, 2550) หน้า 24.

⁴⁶จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา, การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง: วารสารเศรษฐกิจและสังคม, 42 (6), 2548), หน้า 46.

⁴⁷ปริญญช พิบูลสรารุณ, เศรษฐกิจพอเพียงกับการศึกษา: วารสารพัฒนาเทคนิคศึกษา, 20 (64), 2550), หน้า 24.

⁴⁸นายกรัฐมนตรี ,สำนัก. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง, (กรุงเทพมหานคร: คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550), หน้า 38.

กับที่ แต่เศรษฐกิจพอเพียงใช้ได้ทั้งกับกลุ่มบุคคล ชุมชน ความเป็นพลวัตสามารถพัฒนาได้ตาม เหตุผลให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป โดยสรุปคือ เศรษฐกิจพอเพียงมี 3 ระดับ คือ

แผนภาพที่ 2.1 แสดงระดับของเศรษฐกิจพอเพียง

ระดับที่หนึ่ง เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบพื้นฐานที่เน้นความพอเพียงในระดับบุคคลและครอบครัว คือ การที่สมาชิกในครอบครัวมีพอกิน มีอาหาร สามารถสนองความต้องการพื้นฐานหรือปัจจัยสี่ของครอบครัวได้ มีความเป็นอยู่คุณภาพชีวิตที่ดีก่อน ใช้สติปัญญาในการดำรงชีวิต ไม่ประมาท รู้จักการแบ่งปัน พึ่งตนเองและช่วยเหลือกันในครอบครัวได้ เริ่มต้นจากการเสริมสร้างคนให้มีการเรียนรู้วิชาการและทักษะๆ ที่จำเป็น เพื่อให้สามารถรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ พร้อมทั้งเสริมสร้างคุณธรรม จนมีความเข้าใจและตระหนักถึงคุณค่าของการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม และอยู่ร่วมกับระบบนิเวศอย่างสมดุล เพื่อจะได้ละเว้นการประพฤติดีมิชอบ ไม่ตระหนี่ เป็นผู้ให้เกื้อกูลแบ่งปัน มีสติยั้งคิดพิจารณาอย่างรอบคอบก่อนที่จะตัดสินใจหรือกระทำการใดๆ จนกระทั่งเกิดเป็นภูมิคุ้มกันที่ดีในการดำรงชีวิต โดยสามารถคิดและกระทำบนพื้นฐานของความมีเหตุผล พอเหมาะ พอประมาณ กับสถานภาพ บทบาทและหน้าที่ของแต่ละบุคคลในแต่ละสถานการณ์ แล้วเพียรฝึกปฏิบัติเช่นนี้จนสามารถทำตนให้เป็นที่ยิ่งของตนเองได้และเป็นที่พึ่งของผู้ได้

ระดับที่สอง เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า คือ ยกระดับความพอเพียงเป็นระดับกลุ่ม มีการรวมตัวทั้งความคิด ความร่วมมือ ความช่วยเหลือส่วนรวม รักษาผลประโยชน์ภายในชุมชน มีการเรียนรู้แลกเปลี่ยนการจัดการและแก้ไขปัญหาหารือร่วมกัน ของคนในชุมชน มุ่งเน้นความสามัคคีและสร้างความเข้มแข็งในชุมชน

ระดับที่สาม เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวไกล ระดับสร้างเครือข่าย เน้นความร่วมมือระหว่างชุมชน กลุ่มองค์กรเอกชน หรือธุรกิจภายนอก โดยประสานงานให้ได้รับประโยชน์ร่วมกันทุกฝ่าย

2.4.1 ความหมายของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

จिरายู อิศรางกูร ณ อยุธยา ได้อธิบายถึงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงว่า “จากการสรุปเนื้อหาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นักวิชาการจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและ

สังคมแห่งชาติ ธนาคารแห่งประเทศไทย ได้ร่วมกันแปลงนิยามออกมาเป็นสัญลักษณ์ 3 ห่วง 2 เงื่อนไข เพื่อให้ง่ายต่อการเข้าใจ จดจำและนำไปปฏิบัติ โดยมีความหมายว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้นเป็นเรื่องของทางสายกลาง ที่อยู่ภายใต้เงื่อนไข 2 ข้อ⁴⁹ คือ

1. เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้ เกี่ยวกับวิชาการต่างๆที่เกี่ยวข้องรอบด้าน ความรอบคอบ ที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณา ให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

2. เงื่อนไขคุณธรรม ประกอบด้วย ความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์ สุจริต และมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต และมี 3 คุณลักษณะที่มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันไป คือ

2.1 ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดี ที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

2.2 ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

2.3 การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต ทั้งใกล้และไกล การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้จะนำชีวิต เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ไปสู่การพัฒนาที่ สมดุล มั่นคง และยั่งยืน

สุเมธ ตันติเวชกุล ได้กล่าวไว้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง เศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตนเองอยู่ได้โดยไม่ต้องเดือดร้อน โดยต้องสร้างพื้นฐานเศรษฐกิจของตนเองให้ดีเสียก่อน คือ ตั้งตัวให้มีความพอมีพอใช้ ไม่ใช่มุ่งหวังแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจให้รวดเร็วแต่เพียงอย่างเดียว เพราะผู้มีโอกาสและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเอง ย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าและฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นไปตามลำดับต่อไป โดยสรุป คือ การหันกลับมายึดทางสายกลางในการดำรงชีวิต โดยใช้หลักการพึ่งตนเองได้ ดังนั้นจึงควรที่จะสร้างพลังผลักดันให้มีภาวะจิตใจอีกheimต่อสู่ชีวิตด้วยความสุจริต แม้อาจจะไม่ประสบผลสำเร็จบ้างก็ตาม ไม่ควรท้อแท้ให้พยายามต่อไป⁵⁰

ประเวศ วะสี กล่าวถึงเศรษฐกิจพอเพียงแห่งการพึ่งตนเอง ว่าการพึ่งตนเองได้ คือ ความเข้มแข็ง ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องสร้างความเข้มแข็งจากฐานล่าง กล่าวคือ เป็นเศรษฐกิจวัฒนธรรม เพราะจุดแข็งที่สุดของเรา คือ วัฒนธรรมไทย โดยที่วัฒนธรรม หมายถึงวิถีทางการดำรงชีวิตทั้งหมด จึงรวมความเชื่อ ระบุคุณค่า การอาชีพ การกิน การอยู่ การแต่งกาย ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะ และวิธีการแก้ไขปัญหา การดำรงรักษา คุณภาพหรือการแพทย์พื้นบ้าน การสร้างความเข้มแข็ง จำเป็นต้องมีเศรษฐกิจบูรณาการหรือเป็นองค์รวม คือ เป็นเศรษฐกิจแห่งการพึ่งตนเองและความ

⁴⁹จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา,หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง: เพื่อการพัฒนา เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม, [ออนไลน์], 2559 แหล่งที่มา: <http://www.tsdf.or.th/th/article> [20 เมษายน 2561].

⁵⁰สุเมธ ตันติเวชกุล, เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำรินใต้เบื้องพระยุคลบาท, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน, 2544), หน้า 284-291.

เข้มแข็ง มีความเชื่อมโยงระหว่างเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและการเมือง พร้อมกันไปในตัว เศรษฐกิจแบบนี้จะทำให้เกิดความเป็นปากกลับมา ครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง มีการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรม พร้อมๆ กับความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ และการพัฒนาจิตใจ

เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง พอเพียงอย่างน้อย 7 ประการ⁵¹ คือ

1. พอเพียงสำหรับทุกคน ทุกครอบครัว ไม่ใช่เศรษฐกิจแบบทอดทิ้งกัน
2. จิตใจพอเพียง ทำให้รัก และเอื้ออาทรคนอื่นได้ คนที่ไม่พอจะรักคนอื่นไม่เป็นและทำลายมาก

3. สิ่งแวดล้อมพอเพียง การอนุรักษ์และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อม ทำให้ยังชีพและทำมาหากินได้ เช่น การทำเกษตรผสมผสาน เป็นต้น

4. ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง การรวมตัวกันเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง ทำให้สามารถแก้ปัญหาต่างๆได้ เช่น ปัญหาสังคม ปัญหาความยากจน หรือปัญหาสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

5. ปัญญาพอเพียง มีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ และปรับตัวได้อย่างต่อเนื่อง

6. อยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง วัฒนธรรม หมายถึง วิถีชีวิตของกลุ่มคนที่สัมพันธ์อยู่กับสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย ดังนั้นเศรษฐกิจพอเพียงจึงควรสัมพันธ์และเติบโตขึ้นจากฐานวัฒนธรรม จึงจะมั่นคง

7. มีความมั่นคงพอเพียง จึงจะทำให้สุขภาพจิตดี

เมื่อทุกอย่างพอเพียงเกิดความสมดุล (Eupulibrium) ความสมดุล คือ ความเป็นปกติและยั่งยืน ซึ่งเราอาจกล่าวถึงเศรษฐกิจพอเพียงในชื่ออื่นๆ เช่น เศรษฐกิจพื้นฐาน เศรษฐกิจสมดุล เศรษฐกิจบูรณาการ เศรษฐกิจศีลธรรม เป็นต้น

นี่คือเศรษฐกิจทางสายกลางหรือเศรษฐกิจแบบมีขณิมาปฏิบัติ เพราะเชื่อมโยงทุกเรื่องเข้ามาด้วยกัน ทั้งเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม คำว่าเศรษฐกิจ เป็นคำที่มีความหมายที่ดีที่หมายถึง ความเจริญที่เชื่อมโยงภายใน สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมเข้าด้วยกัน

สุนทร กุลวัฒนวงศ์ กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียงหรือระบบเศรษฐกิจที่พึ่งตนเองได้ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ นั้นน่าจะมองได้ใน 2 ลักษณะ⁵² ใหญ่ๆ คือ

1. เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความสามารถของชุมชน เมือง รัฐ ประเทศ หรือ ภูมิภาคหนึ่งๆในการผลิตสินค้า และบริการทุกชนิดเพื่อเลี้ยงสังคมนั้นๆได้ โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยต่างๆที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของ

2. เศรษฐกิจพอเพียงระดับบุคคล คือ ความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างไม่เดือดร้อน ความเป็นอยู่อย่างประมาณตนตามฐานะ ตามอัตภาพ ที่สำคัญไม่หลงไหลไปตามกระแสของวัตถุนิยม มีอิสรภาพ เสรีภาพ ไม่พัวพันการอยู่กับสิ่งใด

กรมการศาสนา ได้ให้นิยามของเศรษฐกิจพอเพียงตามหลักพระพุทธศาสนา หมายถึง การดำรงชีวิตที่เรียบง่าย ประหยัด ไม่ฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย ยึดถือทางสายกลาง รู้จักพอ พอดี

⁵¹ ประเวศ วะสี, เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคมแนวทางพลิกพื้นเศรษฐกิจสังคม, (กรุงเทพมหานคร: หมอชาวบ้าน, 2542), หน้า 4-7.

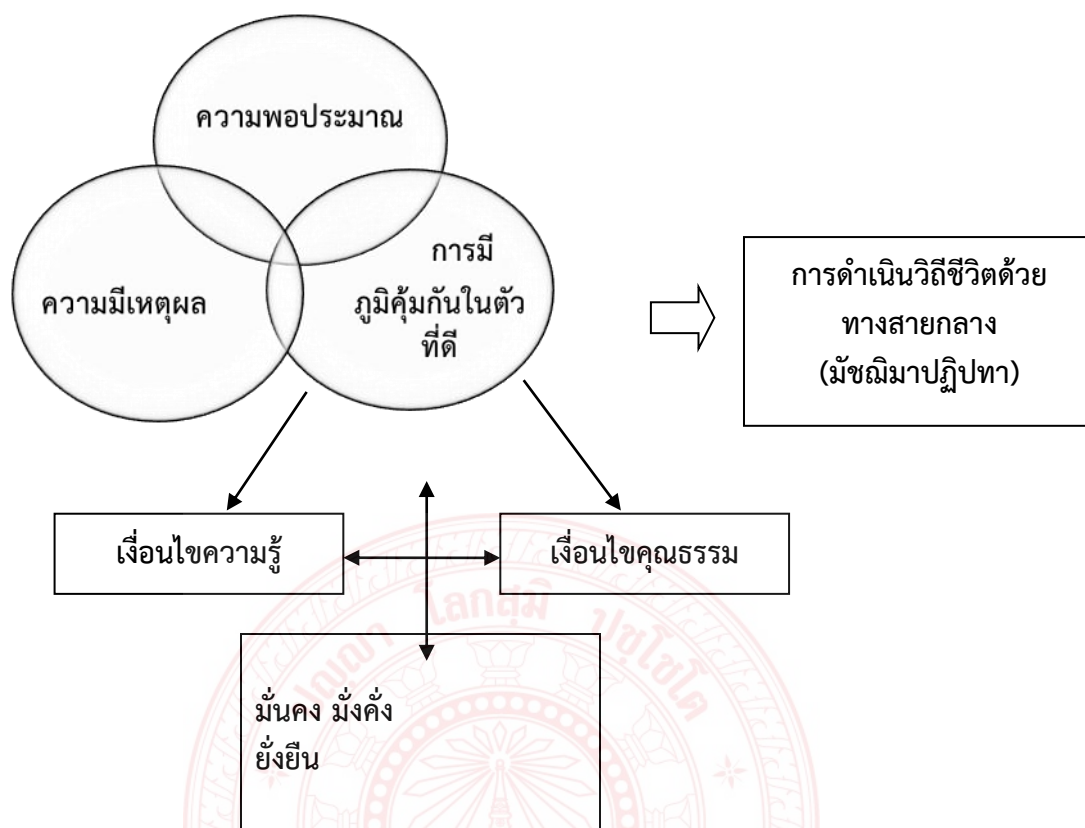
⁵² สุนทร กุลวัฒนวงศ์, ตามรอยพระราชดำริ เศรษฐกิจพอเพียงทฤษฎีใหม่, (กรุงเทพมหานคร : ชมรมเด็ก, 2544), หน้า 55 -57.

พอประมาณ และพอใจ มีความเมตตาเอื้ออาทรต่อกัน ไม่เบียดเบียนกัน ไม่เอารัดเอาเปรียบกัน ไม่มุ่งร้ายทำลายกัน ประกอบสัมมาอาชีพด้วยความซื่อสัตย์สุจริต สามารถพึ่งตนเองได้ ไม่เดือดร้อน ไม่ตกเป็นทาสอบายมุข วัตถุนิยม และบริโภคนิยม ดำเนินชีวิตในความพอดี มีชีวิตใหม่ คือ หวนกลับมาใช้วิถีชีวิตไทยในการสร้างรากฐานหรือพื้นฐานของระบบเศรษฐกิจทั้งหมด⁵³

จากแนวคิดที่กล่าวมา พอสรุปได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงานภาครัฐ ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ ทั้งในการพัฒนาตนเอง พัฒนากิจการอยู่อาศัย และพัฒนาประเทศ เพื่อความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน โดยให้ดำเนินไปในทางสายกลางมีคุณลักษณะ 3 ประการ 2 เงื่อนไข ดังนี้

1. ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดี โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง
2. ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง
3. การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีหมายถึง การปรับตัวให้พร้อมรับผลกระทบ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงตามสภาพของสังคม
4. เงื่อนไขความรู้ หมายถึงการนำความรู้ทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น มาปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้
5. เงื่อนไขคุณธรรม หมายถึง มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน มีความเพียร ความเสียสละรู้จักการพึ่งตนเอง ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิตไม่โลภและไม่ตระหนี่

⁵³กรมการศาสนา, แผนพัฒนาส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พุทธศักราช 2550, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, 2549), หน้า 15.

แผนภาพที่ 2.2 แสดงกรอบแนวคิด ทฤษฎีหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2.5 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับชุมชน

ถ้ากล่าวถึงคำว่า “ชุมชน” (community) หลายคนอาจมองภาพชุมชนในเชิงลบที่มีลักษณะการอยู่ร่วมกันอย่างแออัดของคนหลายๆคนที่รวมกันเป็นกลุ่ม แต่ในความเป็นจริงแล้ว ชุมชนนั้นมีภาพด้านที่สวยงามน่าให้ความสนใจศึกษามากมาย เพราะชุมชนมีความหลากหลายทั้งทางด้านเศรษฐกิจ และสังคม การที่จะเข้าใจชุมชนได้ถูกต้องจึงต้องอาศัยการเรียนรู้วิถีชุมชนจากแนวคิดด้านต่างๆ ประกอบเข้าด้วยกัน เพื่อความเข้าใจในชุมชนได้ง่าย และได้ผลตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ต้องการ⁵⁴

สนธยา พลศรี ได้ให้ความหมายและลักษณะของ “ชุมชน”(Community) ดังนี้⁵⁵

1. เป็นการรวมกันของกลุ่มคน (group of people) ในรูปกลุ่มสังคม (social group) กล่าวคือ สมาชิกมีการปฏิบัติต่อกันทางสังคม หรือมีปฏิริยาโต้ตอบต่อกันทางสังคม (social interaction) เอื้ออาทรต่อกันและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน

⁵⁴ธีราพร ทวีธรรมเจริญ, “การเรียนรู้วิถีชุมชนจากแนวคิดในทฤษฎีโครงสร้างทางสังคมและทฤษฎีชุมชน มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย,” วารสารวิชาการ, ปีที่ 30 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มีนาคม 2553), หน้า 105.

⁵⁵สนธยา พลศรี, ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน, พิมพ์ครั้งที่ 4, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, 2545).

2. สมาชิกของชุมชนมีลักษณะทางประชากรศาสตร์ เช่น โครงสร้างของประชากร ประกอบด้วย เพศ อายุ อัตราการเกิด อัตราการตาย การอพยพโยกย้ายถิ่นฐาน

3. มีอาณาบริเวณ (area) สำหรับเป็นที่อยู่อาศัย หรือเป็นที่ประกอบกิจกรรมต่างๆ ของสมาชิกและกลุ่มสังคม ส่วนขนาดของชุมชนอาจมีทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่ โดยขึ้นอยู่กับจำนวนของสมาชิกในกลุ่มสังคมและขนาดของอาณาบริเวณเป็นสำคัญ เช่น เผ่าชน ครอบครัวยุคใหม่ ละแวกบ้าน (neighborhood) หมู่บ้าน ตำบล ไปจนถึงประเทศ และโลก

4. มีลักษณะเป็นการจัดระเบียบทางสังคม (social organization) เพื่อควบคุมความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชน เช่น บรรทัดฐานทางสังคม (social norms) สถาบันทางสังคม (social- institution) และวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชน

5. สมาชิกมีความสัมพันธ์ทางสังคม (social relationship) คือมีการติดต่อสัมพันธ์กัน มีความสนใจทางสังคมหรือผลประโยชน์ร่วมกัน (common interest)

6. สมาชิกมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการดำเนินชีวิตร่วมกัน

7. สมาชิกได้รับผลกระทบที่เกิดขึ้นในชุมชนร่วมกัน

8. สมาชิกมีใจในสิ่งต่างๆ ร่วมกัน และทำให้ลักษณะในข้อ 1 – 7 ดำรงอยู่ร่วมกันได้

ปาริชาติ วลัยเสถียร กล่าวไว้ว่า ความเป็นชุมชนนั้น เป็นเรื่องของความสัมพันธ์และความเกาะเกี่ยวกันของคนในระดับต่างๆ ในมิติทางวัฒนธรรม อำนาจและผลประโยชน์ ดังนั้น ความเป็นชุมชนอาจแทรกอยู่กับการประกอบกิจกรรมในชีวิตประจำวัน ซึ่งเกิดขึ้นได้ตั้งแต่ชุมชนขนาดเล็กที่สมาชิกมีความสัมพันธ์ทางสังคมแบบส่วนตัว รู้จักกัน ช่วยเหลือกัน ในอาคารชุด โรงงานอุตสาหกรรม ไปจนถึงความสัมพันธ์แบบ “เครือข่าย” ประเภทต่างๆ ตลอดจนถึงข่ายเทคโนโลยีการสื่อสารที่เชื่อมโยงให้มนุษย์สามารถติดต่อกันได้ทั่วโลก แต่ความเป็นชุมชนมิได้หมายถึงความสัมพันธ์ซึ่งเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันที่มีแต่มิตรภาพและความเอื้ออาทรเท่านั้น แต่อาจมีความขัดแย้งและไม่เท่าเทียมกันอยู่ในชุมชนนั้นด้วยก็ได้ ดังนั้นเราจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องรู้จักก่อนว่าชุมชนที่เราต้องการเรียนรู้วิถีชุมชนในด้านต่างๆ นั้น จัดอยู่ในชุมชนประเภทใด เช่น ชุมชนแออัด ชุมชนชานเมือง ชุมชนเมือง เคหะชุมชน หรือหมู่บ้านจัดสรร หลังจากทราบว่าเป็นชุมชนประเภทใด แนวคิดในการศึกษาชุมชนที่สำคัญแนวคิดหนึ่งคือ “โครงสร้างชุมชน” เพราะแม้ว่าชุมชนแต่ละประเภทจะมีรายละเอียดที่ต่างกัน แต่ในส่วนของโครงสร้างชุมชนจะมีแกนหลักร่วมกันอยู่ ดังนั้น ในการศึกษาลงพื้นที่ในชุมชนต่างๆ เราต้องเริ่มเรียนรู้ถึงโครงสร้างชุมชนนั้นๆ⁵⁶

โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ และคณะ ได้ยกตัวอย่างประเด็นที่ใช้เป็นแนวทางในการศึกษาแบบแผนความสัมพันธ์ด้านต่างๆ ของชุมชนนั้น ดังนี้⁵⁷

1. ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ โดย ดูการแบ่งหน้าที่ อาชีพ สัดส่วนอาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจในชุมชนที่มีความแตกต่างกัน จากลักษณะการใช้ชีวิต การหารายได้ การแบ่งหน้าที่ เป็นต้น

⁵⁶ปาริชาติ วลัยเสถียร, “ชุมชนและลักษณะของความเป็นชุมชน” ในเอกสารประกอบการประชุมประจำปีว่าด้วยเรื่อง ชุมชน ครั้งที่ 1 เรื่อง ชุมชนไทยท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลง 30-31 พฤษภาคม 2543 ณ อาคารเฉลิมพระบารมี 50 ปี, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2543), หน้า 10- 11.

⁵⁷โกมาตรจึงเสถียรทรัพย์และคณะ, วิถีชุมชน: คู่มือการเรียนรู้ที่ทำงานชุมชนง่ายได้ผล และสนุก, (นนทบุรี: สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข, 2545), หน้า 54.

2. ความสัมพันธ์ทางสังคม กลุ่มทางสังคมต่างๆที่จัดตั้งโดยรัฐหรือชุมชนเอง กลุ่มอาชีพ กลุ่มอิทธิพล กลุ่มแกนนำชุมชน บทบาทของหญิงชายต่อโครงสร้างของสังคม และการใช้เวลาว่างของสมาชิกในชุมชน เป็นต้น

3. ความสัมพันธ์ทางการเมือง โครงสร้างการปกครองท้องถิ่น(องค์กรผู้นำ รายชื่อ กรรมการฯ) รูปแบบการมีส่วนร่วมในชุมชน การแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจต่างในชุมชน ฯลฯ

2.5.1 สำหรับแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับชุมชนที่สำคัญ มีดังนี้ คือ

1. ทฤษฎีระบบสังคมกับแนวคิดวัฒนธรรมชุมชน

ระบบสังคม (social system) คือ ระบบที่เกิดขึ้นจากกระบวนการของการปฏิสัมพันธ์ (interaction) ในระดับสังคมวัฒนธรรม (sociocultural level) ระหว่างผู้กระทำ (actors) ตั้งแต่ 2 คน หรือ 2 กลุ่มขึ้นไป ที่มีความเกี่ยวข้องกันในส่วนหนึ่งของบทบาทใดบทบาทหนึ่ง(role)โดยเฉพาะดังนั้น การเข้าไปเรียนรู้วิถีชุมชนใดก็ตาม การได้เห็นวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายของแต่ละชุมชนจึงเป็นเรื่องปกติ จะต่างกันตรงที่ว่า การกระทำของสมาชิกในชุมชน จะเป็นการกระทำที่ทำให้ระบบสังคมของชุมชนคงอยู่หรือได้รับประโยชน์ (performance)หรือสร้างผลกระทบต่อผู้อื่น ที่เรียกว่าการลงโทษ (senction) ซึ่งในส่วนของการกระทำที่ทำให้ระบบดำรงอยู่ได้นั้น

Parsons and Smelser ได้เสนอไว้ว่า การกระทำระหว่าง 2 ฝ่าย ที่ได้ปฏิสัมพันธ์ต่อกัน และมีลักษณะของการพึ่งพากันและกันจะต้องมีความหมายต่อกัน จึงจะช่วยรักษาระบบสังคมให้คงอยู่ต่อไปได้ ซึ่งหากเชื่อมโยงกับแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนที่กำลังได้รับความสนใจในปัจจุบัน อาจกล่าวได้ว่า แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนไม่ได้เป็นแนวคิดที่ให้ชาวบ้านพึ่ง โดยไม่ต้องยุ่งเกี่ยวกับใคร แต่มองว่าควรสร้างแนวร่วมระหว่างชาวบ้านกับผู้เสียเปรียบอื่นในสังคม รวมทั้งชนชั้นกลางที่ไม่ใช่ประเภทสร้างส่วนเกินจากการขูดรีดชาวบ้าน ให้เกิดเป็นลักษณะของเครือข่ายที่เข้มแข็ง มีความสำคัญทั้งในแง่ตามหน้าที่และพื้นที่ เพื่อให้มีอำนาจในการต่อรองที่ไม่เสียเปรียบผู้อื่น ซึ่งตรงจุดนี้ชุมชนจะถือเป็นหน่วยพื้นฐานของเครือข่ายนั่นเอง⁵⁸

2. ทฤษฎีโครงสร้างและการหน้าที่

Parsons and Smelser ได้เสนอทฤษฎีเกณฑ์ทางการหน้าที่ของระบบการกระทำไว้ 4 ส่วน คือ⁵⁹

- 1) การปรับตัว (Adaptation)
- 2) เป้าหมายที่พึงประสงค์ (Goal ratification)
- 3) การรักษาแบบแผนและจัดการความตึงเครียด (Pattern maintenance and Tension management)
- 4) การบูรณาการ (Integration)

⁵⁸Parsons, Talcott, and Smelser, Nell J. 1984, *Economy and Society: A Study in the Integration of Economic and Social Theory*, (London:Routledge&Kegan Paul), P.8,14

⁵⁹Parsons, Talcott, and Smelser,Nell J. 1984, *Economy and Society: A Study in the Integration of Economic and Social Theory*, (London:Routledge&Kegan Paul), P.19.

ซึ่งถ้าทั้ง 4 ส่วนเมื่อมีลักษณะสอดคล้องต่อกันจะนำไปสู่ความสมดุลต่อระบบของกลุ่มสังคมได้ และได้มองว่า “การกระทำ” มีความสำคัญอย่างมากในการอธิบายและศึกษาระบบสังคม เนื่องจากการกระทำระหว่าง 5 ส่วน คือ

- 1) ผู้กระทำ (actor = บุคคล ที่มีประสบการณ์ต่างๆ ไปสู่จุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้)
- 2) สถานการณ์ (situation = เงื่อนไขต่างๆ ที่ผู้กระทำรู้จักและมีอิทธิพลต่อการเลือกจุดมุ่งหมาย และจะดำเนินการต่างๆ ไปสู่จุดมุ่งหมายนั้นๆ)
- 3) จุดมุ่งหมาย (goals = สิ่ง ที่ผู้กระทำตั้งเป้าหมายที่จะทำให้สำเร็จ)
- 4) วิธีการ (means = แนวทางที่ผู้กระทำเลือกที่จะปฏิบัติเพื่อไปสู่จุดมุ่งหมายนั้น)
- 5) แนวคิดของผู้กระทำ (actor's orientation = ค่านิยม บรรทัดฐาน และความคิดเห็นอื่นๆ ที่ผู้กระทำใช้เป็นแนวทางประกอบการเลือกวิธีการในการดำเนินการต่างๆ ให้ไปสู่จุดมุ่งหมายภายใต้สถานการณ์นั้น

3. ทฤษฎีความขัดแย้ง

สนธยา พลศรี ได้เสนอแนวทางการนำทฤษฎีความขัดแย้งไปใช้ในการพัฒนาชุมชนว่า⁶⁰

1. ความขัดแย้งเกิดขึ้นจากความขัดแย้งภายในระบบสังคม เป็นสำคัญ การแก้ไขต้องแก้ที่ระบบสังคม เช่นเดียวกับการพัฒนาชุมชนที่ต้องยึดถือชุมชนเป็นศูนย์กลาง ความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการพัฒนาชุมชนขึ้นอยู่กับองค์ประกอบต่างๆ ของชุมชนเป็นสำคัญ
2. ความขัดแย้งต่างๆ ในชุมชนเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นปกติ ในการดำเนินงานพัฒนาชุมชน เราจึงต้องเตรียมพร้อมที่จะเผชิญกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นอย่างรู้เท่าทัน
3. ความขัดแย้งมีสาเหตุสำคัญจากการเอารัดเอาเปรียบกันของกลุ่มคนในสังคม การพัฒนาชุมชนจึงต้องมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการเอารัดเอาเปรียบกันทางสังคม กระจายผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นธรรม ไม่เช่นนั้นแล้ว การพัฒนาชุมชนจะไม่ประสบความสำเร็จ

4. ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข ได้กล่าวว่า ในชีวิตคนเราแต่ละคน ถือได้ว่ามีความเกี่ยวข้องกับทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์นี้ เพียงแต่อาจกระทำไปโดยไม่รู้ตัว เช่น เวลาเดินเจอคนรู้จักยืนทักทายมา เรามีการยืนทักทายตอบกลับ ลักษณะการกระทำที่เกิดขึ้นสามารถอธิบายได้ด้วยทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ว่า เมื่อได้เห็นสัญลักษณ์ “การยิ้ม” จากคนรู้จัก จึงมีการตีความหมายของสัญลักษณ์นั้น ประกอบกับประสบการณ์ที่ผ่านมา เช่น ความเป็นมิตรต่อกัน จึงส่งผลให้มีการแสดงพฤติกรรมออกมา ในลักษณะของการยืนทักทายกลับไป การเรียนรู้วิถีชีวิตของคนในชุมชนก็เช่นกัน สามารถที่จะดูได้จากการกระทำของแต่ละฝ่ายว่าเป็นไปในลักษณะใดบ้าง ซึ่งจะทำให้รู้เบื้องต้นว่า สมาชิกในชุมชนนั้นมีความสัมพันธ์ต่อกันเช่นไร อันเป็นพื้นฐานสร้างความเข้าใจชุมชนขึ้นมาได้⁶¹

จากแนวคิดที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่าการที่เราจะศึกษาเรื่องใดๆ ที่เกี่ยวกับชุมชนเราควรทราบ ว่า ชุมชนที่เราศึกษาเป็นชุมชนประเภทใด มีพื้นฐานโครงสร้างทางสังคมแบบใดบ้าง เช่น อายุ

⁶⁰สนธยา พลศรี, *ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน*, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, 2545), หน้า 204.

⁶¹สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, *สังคมวิทยาชุมชน: หลักการศึกษา วิเคราะห์ และปฏิบัติงานชุมชน*, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2536), หน้า 58.

เพศ อาชีพ รายได้ อาณาเขตบริเวณติดต่อ การอยู่อาศัยของคนภายในชุมชน ขนาดของชุมชน มีความสัมพันธ์หรือบทบาททางสังคมแบบใดบ้าง ไม่ว่าจะเป็นระดับบุคคล กลุ่ม องค์กร ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งบุคคลเหล่านี้มีหน้าที่ในการขับเคลื่อน ผลักดันชุมชนให้เกิดการเปลี่ยนแปลง นำไปสู่การพัฒนาให้ชุมชนเกิดความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นก็ต้องเกิดจากความร่วมมือของสมาชิกในชุมชนนั้นๆ ด้วย

ส่วนแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับชุมชนพอสรุปได้ว่า ชุมชนมีความเกี่ยวข้องกับระบบสังคมที่ควบคุมไปกับวัฒนธรรมของสมาชิกในชุมชนนั้นๆ กฎ กติกา จารีต ประเพณี หรือกฎหมาย กฎเกณฑ์ต่างๆ ที่ทางสังคมเรียกว่า “บรรทัดฐานทางสังคม” (social norm) เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยไม่ให้สังคมของชุมชนเกิดความวุ่นวาย ควบคุมไปกับบทบาทและหน้าที่ของตนเองในชุมชนที่ต้องเข้าใจตนเองก่อนว่ามีบทบาทและหน้าที่อย่างไรในชุมชน เพื่อขจัดปัญหาต่างๆ ของชุมชน โดยเฉพาะปัญหาที่เกิดจากความขัดแย้งในชุมชน ระหว่างสมาชิกในชุมชนด้วยกัน หรือกับบุคคลภายนอก เช่น หน่วยงานภาครัฐ ที่ไม่ค่อยเข้าใจและเข้าใจถึงความต้องการที่แท้จริงของคนในชุมชนนั้นๆ จึงไม่เกิดความร่วมมือในการบรรลุวัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายที่วางไว้ แต่ก็ยังคงความสัมพันธ์ของสมาชิกในชุมชนด้วยกันเอง สมาชิกด้วยกันในชุมชนจะมีความเข้าใจพื้นฐานในความต้องการของตนเองได้มากกว่า อาจเนื่องมาจากชุมชนนั้นๆ ที่ตนอยู่ เป็นที่อยู่อาศัยตั้งแต่บรรพบุรุษซึ่งเป็นความผูกพันกันมาจนถึงปัจจุบัน เมื่อมีโครงการหรือสิ่งที่ชุมชนต้องการทำร่วมกันจะทำให้สมาชิกในชุมชนนั้นมีความร่วมมือ ร่วมใจกัน และพึ่งพาตนเองมากกว่าที่จะพึ่งบุคคลภายนอก เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ร่วมกัน

2.6 บริบทชุมชนริมน้ำจันทบูร

2.6.1 ความเป็นมาของชุมชนริมน้ำจันทบูร

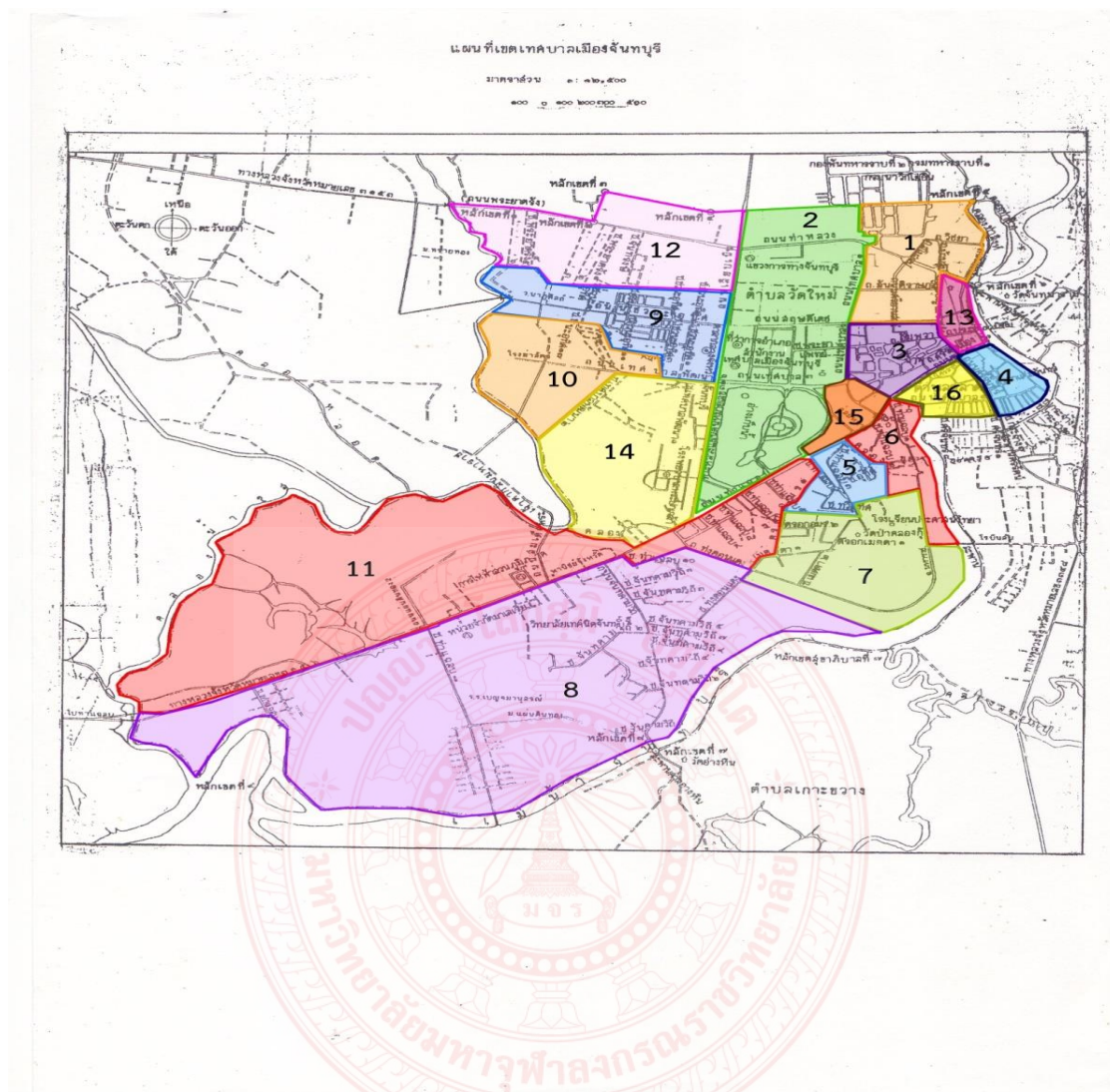
จันทบุรีเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีประวัติความเป็นมายาวนานนับพันปี ตั้งแต่ก่อนที่เราจะรู้จักกันในนามเมืองจันทบูร อดีตหัวเมืองชายทะเลตะวันออกสมัยอยุธยาที่พระเจ้าตากสินมหาราชรวบรวมไพร่พลกอบกู้เอกราชคืนแก่ปวงชนชาวไทย สันนิษฐานว่าจันทบุรีเคยเป็น “เมืองเพนียด” มาก่อน มีชื่อปรากฏในพงศาวดารแต่แรกสร้างกรุงศรีอยุธยา จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์พบว่า เมื่อประมาณ พุทธศตวรรษที่ 12 ถึงราวพุทธศตวรรษที่ 18 คือ ปลายสมัยพูนได้ค้นพบเมืองโบราณเก่าแก่ที่ได้รับวัฒนธรรมมาจากอินเดียมากกว่า 1,000 ปี ชาวบ้านเรียกว่า เมืองเพนียด หรือเมืองกาไ โดยเชื่อกันว่าชุมชนแรกที่เริ่มเข้ามาก่อตั้งคือ ชุมชนของตั้งอยู่บริเวณที่ราบชายเขาสระบาป⁶² โดยมีประวัติความเป็นมาคือ เดิมชื่อ “ควนคราบุรี” ตั้งอยู่เชิงเขาสระบาป ชาวตะวันตกเรียกเมืองนี้ว่า “ซองเตอบอง” (CHANTEBON) จึงสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นการออกเสียงเพี้ยนไปในเวลาต่อมาเป็นจันทบูร หรือ จันทบูร ต่อมาเมืองจันทบูรได้ย้ายมาสร้างใหม่ที่บ้านหัววัง ตำบลพุงทลาย ซึ่งอยู่ทางฝั่ง

⁶²สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ถาวร ถาวโร (2553), การฟื้นฟูและอนุรักษ์โบราณสถานเมืองเพนียด โดยความร่วมมือของชุมชน ต.คลองนารายณ์ อ.เมือง จ.จันทบุรี. แหล่งข้อมูล: http://elibrary.trf.or.th/project_content.asp?PJID=RDG49M0004 <<http://research.trf.or.th/node/585>>, (สืบค้นเมื่อวันที่ 18 มกราคม 2560).

ตะวันออกของแม่น้ำจันทบุรี จนถึงสมัยพระนารายณ์มหาราช (ระหว่าง พ.ศ. 1900 - 2200) จึงย้ายมาตั้งที่บ้านลุ่มทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำ เนื่องจากบ้านหัววังเป็นที่ลุ่มน้ำท่วมทุกปี สมัยรัชกาลที่ 4 ทรงพระราชทานอนุญาตให้ชาวเมืองเลือกตั้งถิ่นฐานที่บ้านเนินวงหรือบ้านลุ่มได้ ชาวเมือง จึงย้ายกลับมาที่บ้านลุ่ม ครั้นถึงสมัยรัชกาลที่ 5 จึงโปรดเกล้าฯ ให้ย้ายเมืองกลับมา ตั้งเมืองที่บ้านลุ่มตามเดิมชุมชนริมแม่น้ำจันทบุรี ถือเป็นส่วนหนึ่งของเมืองจันทน์ที่บ้านลุ่ม โดยนับพื้นที่บริเวณฝั่งแม่น้ำจันทบุรี ตั้งแต่ท่าสิงห์ ท่าหลวง ตลาดล่าง ซึ่งในอดีตเรียกชื่อว่า ตลาดเหนือ ตลาดกลาง และตลาดใต้ โดยมีถนนสุขาภิบาลเป็นถนนสายหลักย่านท่าหลวง-ตลาดล่าง มีความสำคัญต่อบทบาทการค้ากับต่างประเทศของจันทบุรีในยุคนั้น คือเป็นจุดที่เรือบรรทุกสินค้าของป่าที่ รวบรวมมาได้จากป่าแถบตะเคียนทอง น้ำซุ่น คลองพลู วังแฉ่มในบริเวณ เขาคิชฌกูฏและ เขาสอยดาว จะล่องลงมาตามลำน้ำจันทบุรี และ มาเทียบท่าที่ตลาดท่าหลวงโดยมีกลุ่มชาวช่องซึ่งเป็นชนพื้นเมือง เดิมที่อาศัยอยู่ในแถบเทือกเขาในจันทบุรี ระยอง และตราด เป็นแรงงานในการจัดเก็บของป่านำมาจำหน่าย ในตัว เมืองจันทบุรี ในปีหนึ่งชาวช่องจะล่องแพนำสินค้ามาจำหน่ายในเมืองเพียง ครั้งเดียว คือในระหว่างเดือน 10 ถึง 12 (เดือนกันยายนถึงพฤศจิกายน) เนื่องจากเป็นฤดูน้ำหลากสามารถล่องแพลงมาตามลำน้ำ ได้สะดวก ส่วนในฤดูแล้ง ระหว่างเดือน 3 ถึง 5 (เดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายน)ต้องลำเลียงทางเกวียนซึ่งลำบากและใช้เวลานาน จึงไม่ เป็นที่นิยมในช่วงที่กองทหารฝรั่งเศสเข้ามายึดครองจันทบุรี (พ.ศ. 2436 - 2447) การค้าขายในย่านนี้เป็นไปอย่างคึกคัก นอกจากสินค้าป่าแล้ว ยังมีการลักลอบจำหน่ายสินค้าประเภทสุรา ผืน กาแฟ ชา การเจริญเติบโตทาง เศรษฐกิจของย่านท่าหลวง-ตลาดล่างส่งผลให้ทางรัฐบาลให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบสาธารณูปโภค ต่างๆ ในบริเวณนี้ก่อนบริเวณอื่นในปี พ.ศ. 2451 จึงได้ประกาศให้พระราชบัญญัติสุขาภิบาลที่ตำบลตลาดเมืองจันทบุรีเป็นแห่งแรกในเขตจันทบุรี นอกจากนี้ในช่วงที่ มีการค้าขายตัว มีจำนวนประชากรอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานชั่วคราวในย่านนี้ถึงปีละ 100 คนเศษมีพ่อค้าต่างถิ่น อาทิ แหก กุหล่า พม่า เข้ามาตั้งร้านค้าชั่วคราวรวมทั้งมีพ่อค้าเร่จากบ่อพลอยไพลิน บ่อนาวง ที่มาซื้อขายสินค้าต่างๆ และนำพลอยมาขายปีละนับพันคน เมื่อศูนย์กลางการค้าภายใน เมืองจันทบุรีย้ายไปอยู่ที่ ตลาดน้ำลักษณะทางกายภาพของท่าหลวง-ตลาดล่างยังปรากฏให้เห็น วัฒนธรรมการตั้งบ้าน เรือนหรือ ร้านค้าที่ หันหลังให้แม่น้ำ หันหน้าเข้าสู่ถนน บ้านเรือนเป็นเรือนติดดิน นิยมสร้างเป็นเรือนหลัง ใหญ่ทรงจั่วใช้วัสดุ ในท้องถิ่น ก่อสร้างอาทิเช่น ไม้แปก ใบจากนิมย่นขายคากออกมาเพื่อเป็นร้านค้าติดระเบียบทางเดิน ด้านหน้าตาม ลักษณะที่ พักอาศัยกึ่งพาณิชย์อันเป็นลักษณะวัฒนธรรมการค้าขายของชาวจีน อาคารพักอาศัยและร้านค้า ย่านท่าหลวง เป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์อย่างมากควรจะมีการอนุรักษ์เอาไว้เพื่อการท่องเที่ยว หรือโฮมสเตย์ ปัจจุบันยังมี กองถ่ายละคร และกองถ่ายภาพยนตร์ รวมทั้งภาพยนตร์โฆษณา มาใช้ Location บริเวณนี้กันบ่อยครั้ง

แผนภาพที่ 2.3 แสดงที่ตั้งชุมชนริมน้ำจันทบูร

แผนที่ 2.4 แสดงที่ตั้งชุมชนริมน้ำจันทบุรี

สภาพภูมิศาสตร์อาณาเขตติดต่อทิศเหนือ ติดกับ วัดจันทนาราม ชุมชนบ้านหัวแหลม, ทิศใต้ ติดกับ ตลาดพลอย, ซอยกระจำ, ทิศตะวันออก ติดกับ แม่น้ำจันทบุรี, อาสนวิหารพระนางมารีอา ปฎิสนธิ์นิรมล, ทิศตะวันตก ติดกับ ถนนเบญจมาชราชูทิศ, โรงแรมเกษมศานต์

ชุมชนริมน้ำจันทบุรีเริ่มมีการตั้งเมืองครั้งแรก หน้าเขาสระบาป ราวพุทธศตวรรษที่ 18 ชาวชอง หรือชนเผ่าในตระกูลตราด โดยเฉพาะบริเวณรอยต่อจันทบุรี-ตราด ซึ่งเป็นแหล่งของป่าและสมุนไพรที่อุดมสมบูรณ์ ในสมัยก่อนชาวชองดำรงชีพด้วยการเก็บของป่าออกมาขาย แต่ในปัจจุบันพื้นที่ป่าลดน้อยลงเพราะถูกหักร้างเพื่อทำสวน ทำไร่ ถูกจับจองโดยคนไทยและคนจีน ตลอดจนการเก็บของป่ากลายเป็นสิ่งผิดกฎหมาย พรานป่าอย่างชาวชองจึงต้องเปลี่ยนวิถีชีวิตมาเป็นแรงงานในเมือง บางส่วนกลายเป็นชาวนาชาไร่ ชุมชนของชาวชองในปัจจุบันยังปรากฏให้เห็นบริเวณบ้านคลองพลู อำเภอเขาคิชฌกูฏพ.ศ. 2200 ได้ย้ายมาสร้างเมืองใหม่ที่บ้านลุ่ม ทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำจันทบุรีและหลังจากกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่า สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เมื่อครั้งยังเป็นพระยาว

จิรปรการ ได้นำกำลังพลประมาณ 500 คน ตีฝ่าวงล้อมพม่าออกมาทางทิศตะวันออกและยึดเมือง จันทบุรีไว้เป็นเวลา 5 เดือน เพื่อเป็นแหล่งสะสมเสบียงอาหารและไพร่พล จากนั้นจึงนำกองทัพทั้งชาวไทยและชาวจีนจำนวน 5,000 คน กลับไปกอบกู้กรุงศรีอยุธยาเหตุการณ์ดังกล่าว เป็นความภาคภูมิใจของชาวจังหวัดจันทบุรี ซึ่งเราสามารถเห็นได้จากโบราณสถาน และอนุสรณ์สถานหลายแห่งที่ได้ จัดสร้างขึ้นเพื่อเป็นการน้อมรำลึกถึงพระปรีชาสามารถและพระมหากรุณาธิคุณพระองค์ในครั้งนั้น ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ย้ายเมืองไปตั้งที่บ้านเนินวง เนื่องจากเป็นที่สูงมีชัยภูมิเหมาะสมเป็นที่มั่น ในการป้องกันการรุกรานของพวกลาว จนกระทั่งในสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมืองจันทบุรีได้ย้ายกลับมาอยู่ที่บ้านลุ่มตามเดิม เนื่องจากบริเวณบ้านเนินวงอยู่ไกลจากแหล่งน้ำพ.ศ. 2436เกิดกรณีพิพาทระหว่างไทยกับฝรั่งเศส โดยฝรั่งเศสได้เข้ามายึดครองเมืองจันทบุรีไว้เป็นเวลานานถึง 11 ปี จนไทยต้องยอมยกดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงให้กับฝรั่งเศสเพื่อ แลกเมืองจันทบุรีกลับคืนมาพ.ศ. 2476ได้มีการจัดตั้งระเบียบบริหารราชการแผ่นดินขึ้นใหม่ เมืองจันทบุรีได้ยกฐานะเป็นจังหวัดจันทบุรีมาจนถึงปัจจุบันจันทบุรีจึงเป็นเมืองชายฝั่งทะเลภาคตะวันออกที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ไทย ทั้งในสมัยกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์จวบจนทุกวันนี้

สถานที่สำคัญภายในชุมชนชุมชนริมน้ำจันทบุรีมีแหล่งประวัติศาสตร์ จำนวน 6 แห่ง ได้แก่ วัดโบสถ์เมืองจันทบุรี, วัดจันทนาราม, วัดเขตร่นาบุญญาราม, บ้านหลวงราชไมตรี, บ้านเรียนรู้ชุมชนริมน้ำจันทบุรีและอาสนวิหารพระนางมารีอาปฏิสนธิณมลศูนย์เรียนรู้ชุมชน จำนวน 2 แห่ง

1) บ้านเรียนรู้ชุมชนริมน้ำจันทบุรี 2) บ้านหลวงราชไมตรีลานวัฒนธรรมของชุมชน จำนวน 1 แห่ง

1) ศาลเจ้าตลาดล่างสถานที่ที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน จำนวน 5 แห่ง (1) วัดโบสถ์เมืองจันทบุรี (2) อาสนวิหารพระนางมารีอาปฏิสนธิณมล (3) บ้านพักประวัติศาสตร์หลวงราชไมตรี (4) บ้านเรียนรู้ชุมชนริมน้ำจันทบุรี (5) ศาลเจ้าที่ตลาดล่างสถานที่ชมทิวทัศน์ของชุมชน จำนวน 3 แห่ง (1) สะพานแม่น้ำจันท (2) สะพานนิรมล (ข้ามไปยังโบสถ์คริสต์) (3) บันไดทางขึ้นวัดโบสถ์

กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและฟื้นฟูชุมชนริมน้ำจันทบุรี ชุมชนเก่าแก่อายุกว่า 150 ปี ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และการ “อนุรักษ์อย่างมีส่วนร่วม” จากความร่วมมือกันของชาวชุมชนริมน้ำจันทบุรี ทายาทของ บ้านหลวงราชไมตรี และสถาบันอาศรมศิลป์ ก่อตั้ง “บริษัท จันทบุรีรักษ์ดี จำกัด” ในรูปแบบกิจการเพื่อสังคม (Social Enterprise) เพื่อเข้าบูรณะบ้านหลวงราชไมตรีที่มีอายุกว่า 150 ปี แห่งนี้และดำเนินการให้เป็นโรงแรมและแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ (Historic Inn) โดยเริ่มต้นจากสัญญาเช่าที่สร้างขึ้นจากคุณค่าไม่ใช่มูลค่า เมื่อเจ้าของบ้านผู้เป็นทายาทของหลวงราชไมตรีได้มอบบ้านหลังนี้ให้เข้าดำเนินการด้วยสัญญาเช่า 30 ปี โดยคิดค่าเช่าเพียงเดือนละ 1 บาทเท่านั้น แล้วเปิดให้คนในชุมชนทุกคนรวมไปถึงคนทั่วไปที่สนับสนุนแนวความคิดเดียวกันนี้ มาร่วมกันถือหุ้นเพื่อเป็นเจ้าของร่วมกัน ผ่านการเปิดขายหุ้นๆ ละ 1,000 บาท โดยมีคนในชุมชน และผู้ที่สนใจเข้าร่วมหุ้นเป็นจำนวนกว่า 300 คน รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 8.8 ล้านบาท ซึ่งไม่ใช่เพื่อให้เพียงพอต่อการดำเนินธุรกิจอย่างยั่งยืนเท่านั้น แต่เพื่อให้คนในสังคมและประเทศเห็นว่า เราสามารถดูแลมรดกทางประวัติศาสตร์ไปพร้อมกับการเดินไปข้างหน้ากับการเปลี่ยนแปลงที่เร็วขึ้นของโลกใบนี้ได้ จากผลการศึกษาความเป็นไปได้โครงการ (Feasibility study) พบว่า โครงการนี้สามารถคืนทุนได้ในภายในระยะเวลา 10 ปี และสามารถปันผลคืนได้ตั้งแต่ปีแรก ส่วนผลกำไรที่

เกิดขึ้นนั้น นอกจากจะปันผลคืนสู่ผู้ถือหุ้นแล้ว ผลกำไรส่วนหนึ่งจะนำไปใช้เพื่อสนับสนุนกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนริมน้ำจันทบุรีเมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2559 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม ท่านวีระ โรจน์พจนรัตน์ พร้อมด้วย นายอนันต์ ชูโชติ อธิบดีกรมศิลปากร พร้อมด้วยคณะเครือข่ายในสังกัดกระทรวงวัฒนธรรมเยี่ยมบ้านเลขที่ 69 และได้แนะนำให้ประชาชนช่วยกันรักษาวินัยชีวิตในความเป็นวิถีถิ่น วิถีไทย ด้วยการคงความเป็นเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ด้านวัฒนธรรมประเพณี ที่ดีงาม อันโดดเด่นและมีความแตกต่างจากชุมชนอื่น โดยใช้ “วัฒนธรรมนำการค้า” เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนให้เกิดความยั่งยืนสืบไป และคำขวัญของชุมชนที่แสดงถึงความโดดเด่นของชุมชนที่สามารถดึงดูดใจให้มาเยี่ยมชุมชนแห่งนี้คือ “ย้อนวิถีจันทน์ สร้างสรรค์วิถีไทย” รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม ท่านวีระ โรจน์พจนรัตน์ พร้อมด้วย นายอนันต์ ชูโชติ อธิบดีกรมศิลปากรและคณะลงพื้นที่เพื่อเปิดแหล่งโบราณคดีไต้่น้ำ พัทธกษมรดกแผ่นดินของจันทบุรี เมืองประวัติศาสตร์ที่มีทรัพยากรสมบัติแผ่นดินจมน้ำใต้ น้ำ พบกเรือและสินค้ามากมายเป็นโบราณวัตถุ ในยุคสมัยรัชกาลที่ 3 ยุคสมัยอยุธยา เมื่อปี พ.ศ. 2517 มีชาวประมงงมวัตถุใต้น้ำมาจำหน่ายในตลาด กระทรวงวัฒนธรรมเล็งเห็นความสำคัญจึงได้จัดทำโครงการนี้ขึ้นมา และได้ตั้งศูนย์ฝึกอบรมประมงนักโบราณคดีไต้่น้ำ ระดับอาเซียน และเชิญนักโบราณคดีระดับโลกที่มีชื่อเสียงมาให้คำแนะนำเทคโนโลยี นอกจากนี้ได้ฝึกอบรมนักโบราณคดีไต้่น้ำ ไปแล้ว 8 รุ่น บนบก ไต้ดิน และไต้่น้ำ มีมรดกเราควรศึกษาและสืบทอดมรดกดังกล่าว บุรพกษัตริย์ไทยได้สั่งสมมรดกแผ่นดินไว้มากมาย เราควรบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่เพื่อสร้างรายได้ให้กับประเทศบนทุนที่มีอยู่

2.6.2 วิถีชีวิต และประเพณีของชุมชนริมน้ำจันทบุรี

ชุมชนริมน้ำจันทบุรีมีสภาพทางด้านเศรษฐกิจส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย เนื่องจากเป็นย่านการค้าตั้งแต่อดีต บ้านที่ติดเส้นทางคมนาคมของชุมชนจะเปิดร้านหน้าบ้าน สินค้าส่วนใหญ่เป็นอาหารโบราณและของที่ระลึกของชุมชน อาชีพรองลงมาคือ รับราชการและรับจ้างทั่วไป สภาพทางด้านสังคมเป็นชุมชนเก่าแก่อาศัยอยู่มานาน มีความเป็นเครือญาติคนในชุมชน รู้จักกันดีส่งผลให้เกิดความร่วมมือกันดีของคนในชุมชนการสื่อสารภายในชุมชนใช้วิธีแจ้งข่าวผ่านเสียงตามสาย และใช้จดหมายเวียนมีการรวมกลุ่มต่างๆ ได้แก่ กลุ่มกองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลวัดใหม่ กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข มูลฐาน อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน กรรมการอาสาตำรวจชุมชนเหล่ากาชาดจังหวัดจันทบุรี นอกจากนี้ ยังพบภูมิปัญญาที่สำคัญของชุมชน ได้แก่ การทำขนมโบราณ ซึ่งศิลปะและวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่ยังคงพบเห็นได้ในปัจจุบัน สามารถแยกออกในด้านต่างๆ ได้ดังนี้

ด้านศาสนา ศาสนาของชุมชนริมน้ำจันทบุรีในอดีตที่สำคัญมี 2 ศาสนา คือ ศาสนาพุทธ และศาสนาคริสต์ ชาวชุมชนตลาดบนและตลาดกลาง ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ และชุมชนตลาดส่วนหนึ่ง รวมทั้งกลุ่มบ้านญวนนับถือศาสนาคริสต์ โดยมีศาสนสถานตั้งอยู่สองฟากฝั่งริมแม่น้ำจันทบุรีตลอดแนวสุขาภิบาล ได้แก่ วัดโบสถ์ วัดเขตรักษาบุญญาราม ศาลเจ้าตัวเล่าเอี้ย ศาลเจ้าแม่กวนอิม และศาลเจ้าที่ตลาดล่าง ตั้งอยู่ริมฝั่งตะวันตก ส่วนวัดจันทนาราม อาสนวิหารพระนางมารีอาปฏิสนธินิรมล และศาลเจ้าพ่อสระบาป ตั้งอยู่ริมฝั่งตะวันออก

ด้านวัฒนธรรม ชุมชนริมแม่น้ำในอดีตมีการผสมผสานวัฒนธรรมสามวัฒนธรรม คือ วัฒนธรรมไทย จีน ญวน เห็นได้ชัดเจนในเรื่องแต่งกาย ภาษาพูด การแต่งงานข้ามเชื้อชาติ การแสดง จั้วเป็นภาษาไทย สำหรับวัฒนธรรมการแต่งกายปัจจุบันไม่มีการแต่งกายตามเชื้อชาติในวิถีชีวิตประจำวันแล้ว

ด้านประเพณี ที่ปฏิบัติกันเป็นประจำปีของชุมชนริมแม่น้ำจันทบุรี ได้แก่ การหล่อเทียนพรรษาที่วัดโบสถ์ การลอยกระทงและแข่งขันเรือที่วัดจันทนาราม การถือศีลกินเจ และการประกอบพิธีบูชาดาวนพเคราะห์ ที่วัดเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาชะเมา การแห่เจ้า และการทิ้งกระจาดของ 4 ศาลเจ้า การบูชาบรรพบุรุษ (เซ็งเม้ง) เป็นต้นชุมชนตั้งอยู่บริเวณริมแม่น้ำจันทบุรีอยู่ภายในเขตเทศบาลเมืองจันทบุรี ย่านชุมชนริมแม่น้ำจันทบุรี มีความยาวประมาณ 1 กิโลเมตร โดยลักษณะยาวไปตามริมแม่น้ำและถนนสุขาภิบาลจากสะพานวัดจันทนาราม ไปจนถึงตรอกกระจำง

ลักษณะของอาคารพักอาศัยมีการใช้งานแบบผสมผสานทั้งพาณิชย์ยาวตลอดแนวสองฝั่งถนนสุขาภิบาล มีทั้งแบบอาคารไม้ แบบผสม และแบบตึกปูน ซึ่งจากการสำรวจพบว่าลักษณะภายนอกของอาคาร บ่งบอกถึงระยะเวลาความเก่าแก่ของอาคารได้อย่างชัดเจน และยังคงความเป็นเอกลักษณ์ทางด้านศิลปกรรมทั้งของแบบไทย จีน ฝรั่งเศส และแบบผสมผสานในการปั้นลวดลายบัว ประตู หน้าต่าง ในแบบฝรั่งเศส หรือการแกะสลักไม้ หรือฉลุลวดลายระบายชายคา ช่องลมไม้ฉลุลายเถาดอกไม้ รางระเบียงเหล็กหล่อ ระบายชายคาด้วยสังกะสีฉลุลายไทยใหญ่ ลูกกรงหน้าต่างไม้ฉลุลายจีน โดยเฉพาะการฉลุลวดลายรูปแบบเรือนขนมปังขิงด้วย เพราะชาวจันทบุรีได้รับอิทธิพลจากการติดต่อค้าขายกับชาวต่างประเทศเมื่อสมัย ร.5 ลักษณะการฉลุลายของช่างฝีมือชาวจันทบุรีจัดได้ว่ามีเอกลักษณ์ไม่เหมือนใคร โดยเฉพาะการจำหลักลวดช่องลมเป็นภาพจำหลักนูนรูปหัวพยัคฆ์สอดแทรกอยู่ตามกิ่งเครือเถา หรือความคมเฉียบของลายที่แผ่ไปด้วยความอ่อนช้อยของลายจำหลักเนื่องจากสมัยก่อนย่านท่าหลวง – ตลาดล่าง มีความสำคัญต่อบทบาทการค้ากับต่างประเทศ ของจันทบุรีในยุคนั้น คือ เป็นจุดที่เรือบรรทุกสินค้าของป่าที่รวบรวมมาได้จากป่าแถบตะเข้ยนทอง น้ำขุนคลองพลู วังแฉ่ม ในบริเวณเขาคิชฌกูฏ และเขาสอยดาว จะล่องลงมาตามลำน้ำจันทบุรี และมาเทียบท่าที่ตลาดท่าหลวง ในปัจจุบันจึงยังคงมีร่องรอยของท่าเรืออยู่บ้าง แต่ไม่ได้ใช้งานแล้วเมื่อศูนย์กลางการค้าภายในเมืองจันทบุรีย้ายไปอยู่ที่ตลาดน้ำพุ ลักษณะทางกายภาพของท่าหลวง – ตลาดล่างยังปรากฏให้เห็นวัฒนธรรมการตั้งบ้านเรือน หรือร้านค้าที่หันหลังให้แม่น้ำ หันหน้าเข้าสู่ถนน บ้านเรือนเป็นเรือนติดดิน นิยมสร้างเป็นเรือนหลังใหญ่ทรงจั่ว วัสดุในท้องถิ่นก่อสร้าง อาทิ ไม้แฝก ใบจาก นิยมยื่นชายคาออกมาเพื่อเป็นร้านค้าติดระเบียงทางเดินด้านหน้า ตามลักษณะที่พักอาศัยทั้งพาณิชย์อันเป็นลักษณะวัฒนธรรม การค้าขายของชาวจีนกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ มีกลุ่มชาติพันธุ์จำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มไทย จีน ญวนนอกจาก ยังมีพื้นที่สาธารณะให้เยาวชนและประชาชนได้มีโอกาสแสดงออกทางศิลปะและวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์ มีบริเวณลานจอดรถศาลเจ้า และ จำนวนร้านค้าในย่านชุมชนริมแม่น้ำจันทบุรี หลากหลายรูปแบบ สินค้าและบริการทางวัฒนธรรม และกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่างๆ (CPOT และอื่นๆ)

โบสถ์คาทอลิกจันทบุรีโบสถ์คริสต์นิกายคาทอลิก ตั้งอยู่ในบริเวณโรงเรียนสตรีมารดาพิทักษ์ตำบลจันทนิมิต สามารถเข้าทางเดียวกับวัดไผ่ล้อม เมื่อถึงวัดไผ่ล้อมแล้วเดินทางต่อไปอีกราว 1 กม. หรือจากตัวเมืองเดินทางข้ามสะพานวัดจันทน์ไปตามถนนจันทนิมิตจะพบทางแยกขวาไปโบสถ์

คาทอลิก สถานที่แห่งนี้มีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า วัดแม่พระปฏิสนธินิรมล ได้ชื่อว่าเป็นโบสถ์คาทอลิกที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย โบสถ์คริสต์แห่งนี้ มีประวัติ ความเป็นมาที่ยาวนาน ยืนหยัดผ่านกาลเวลากว่าศตวรรษคู่กับเมืองจันทบุรีมากกว่า 100 ปี ตามประวัตินั้นกล่าวว่าโบสถ์แห่งนี้สร้างขึ้นโดยชาวเวียดนาม ผู้นำถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในจังหวัดจันทบุรีตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ตัวโบสถ์หลังปัจจุบันเป็น หลังที่ 5 สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2443 ตรงกับช่วงที่ฝรั่งเศสยังยึดครองเมืองจันทบุรี มีลักษณะตามศิลปะแบบโกธิก เดิมมีหลังคาเป็นยอดแหลมแต่ได้มีการรื้อส่วนแหลมออกในสมัยสงครามโลก ครั้งที่ 2 ตัวโบสถ์ยาว 60 เมตร กว้าง 20 เมตร จำลองแบบมาจากวิหารน็อตเตอร์ดามแห่งฝรั่งเศส เป็นโบสถ์คาทอลิกที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ภายในโบสถ์ประดับกระจกสี สदनกลาส เป็นรูปนักบุญในคริสต์ศาสนา ที่สวยงาม บานหน้าต่างทรงสูง ยอดโค้งแหลม การประดับประดาหน้าต่างโค้ง และประดับด้วยลายฉลุ โดยรอบตัวโบสถ์ มีหอด้านหน้าสองข้าง ซึ่งเดิมมียอดแหลมแต่ได้ รื้อออกเมื่อคราว สงครามโลกครั้งที่ 2 ใน พ.ศ. 2483 เพื่อไม่ให้เป็นที่หมายตาในการโจมตี โบสถ์หลังนี้ ล้วนเปี่ยมด้วยคุณค่าทางศิลปะ โบสถ์แม่พระปฏิสนธินิรมล ได้ยืนยงเป็นศูนย์รวมจิตใจและศรัทธาของคริสต์ชนทั้งชาวจันทบุรี และครอบครัวไปจนทั่วฝั่งทะเลตะวันออก ผู้ที่ได้มาสักการะและได้ชมความงามของโบสถ์นี้ ย่อมได้พบดวงพระพักตร์ อันอัมเืองงดงาม ของรูปปั้นพระแม่มารี หน้าวิหาร สัมผัสได้ถึงพระเมตตาที่เปล่งประกาย ให้พรแก่ทุกท่านที่มาเยือนมณฑลสถานอันศักดิ์สิทธิ์แห่งนี้ เป็นโบสถ์คริสต์นิกายโรมันคาทอลิก เพื่อไม่ให้เป่าหมายในการโจมตีทางอากาศ มีการตกแต่งโบสถ์ไม่ฉลุลายประดับกระจกสี เป็นรูปนักบุญในศาสนาคริสต์รูปปั้นพระแม่มารีสีหน้าสงบ เปี่ยมประกายเมตตา ยืนอยู่หน้าวิหารทรงโกธิกซึ่งดูยิ่งใหญ่ หากภายในกลับมีแต่ความสงบเย็น และงดงามด้วยศิลปะตกแต่ง แบบยุโรป อาคารที่เป็นโถงโถง มีทางเดินเป็นชั้นลอยอยู่ทั้งสองข้าง ช่องแสงประดับตกแต่งกระจก (Stainglass) เป็นรูปนักบุญองค์ต่างๆ ในศาสนาคริสต์ ประตูโบสถ์จะเปิดก่อนการสวดมนต์ในแต่ละวัน ระหว่างนั้นสามารถ เข้าไปเที่ยวชมความงามและถ่ายภาพได้ โดยเฉพาะยามแสงแดดส่องจะรู้สึกเหมือนดัง ต้องมนต์สวดและหากใครเข้าไปในโบสถ์ช่วงที่กำลังสวดทำพิธีก็ จะพบกับบรรยากาศที่เต็มไปด้วยพลังแห่งศรัทธา บริเวณด้านหน้าโบสถ์ มีสวนหย่อมเล็กๆอยู่ 2 ข้าง มีประติมากรรมพระแม่มารี ที่โบหน้าสงบ เปี่ยมเมตตาเย็นโดดเด่น อยู่ทางด้านขวามือของหน้าโบสถ์สำหรับโบสถ์ นอกจากจะเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวคริสต์ในเมืองจันทบุรีและเป็นหนึ่งในสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญของเมืองจันทบุรีแล้ว ยังได้รับรางวัลอาคารอนุรักษ์ดีเด่น ประจำปี 2542โบสถ์แม่พระปฏิสนธิ จึงมีเพียงเป็นโบสถ์ซึ่งสวยงามที่สุดเท่านั้น หากยังเป็น ศูนย์รวมศรัทธาของผองชาวคริสต์ทั้งปวง มิเพียงเฉพาะเมืองจันทบุรี แต่ครอบครัวไปทั่วฝั่งทะเลตะวันออกทีเดียว

ด้านความเชื่อทางศาสนา ศาสนาของชุมชนริมน้ำจันทบุรีในอดีตที่สำคัญมี 2ศาสนา คือ ศาสนาพุทธ และศาสนาคริสต์ ชาวชุมชนตลาดบนและตลาดกลาง ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ และชุมชนตลาดส่วนหนึ่งรวมทั้งกลุ่ม บ้านญวนนับถือศาสนาคริสต์ โดยมีศาสนสถานตั้งอยู่สองฝั่งริมแม่น้ำจันทบุรีตลอดแนวสุขาภิบาลได้แก่ วัดโบสถ์ วัดเขตรักษาพันธุ์ญาราม ศาลเจ้าตัวเล่าเอี้ย ศาลเจ้าแม่กวนอิม และศาลเจ้าที่ตลาดล่าง ตั้งอยู่ริมฝั่งตะวันตก ส่วนวัดจันทนาราม อาสนวิหารพระนางมารีอาปฏิสนธินิรมลและศาลเจ้าพ่อสระบาปตั้งอยู่ริมฝั่งตะวันออก

ด้านประเพณี พิธีกรรมและ ความเชื่อเป็นการแสดงถึงภูมิปัญญาด้านศิลปะในแต่ละท้องถิ่น เช่น ศิลปะการแสดงพื้นบ้านภาคเหนือ (ขับซอ การฟ้อน คำว) ภาพจิตรกรรมและ

ประติมากรรมพื้นถิ่นภาคอีสาน (การฟ้อนรำ เซิ้ง โปงลาง พิณ แคน เทียนพรรษา งานทอผ้าลายขิดมัดหมี่ แพรว) ศิลปะพื้นที่บ้านภาคกลาง (งานปูนปั้น งานแกะสลัก การแทงหยวก งานหัตถกรรมลิเก ลำตัด เเท่งตุ๊ก รำสวด อาโย ยันแย)

เส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนริมน้ำจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี มีเส้นทางการท่องเที่ยวหลายแห่ง อาทิเช่น บ้านหลวงราชไมตรี ,ศูนย์เรียนรู้ชุมชน จำนวน 2 แห่ง คือบ้านเรียนรู้ชุมชนริมน้ำจันทบุรี และบ้านหลวงราชไมตรี,ลานวัฒนธรรมของชุมชน ศาลเจ้าตลาดล่าง, อาสนวิหารพระนางมารีอาปฏิสนธิณิรมล, วัดเขตรักษาพันธุ์นกยูงาราม, วัดโบสถ์เมืองจันทบุรี ,สะพานแม่น้ำจันท และ สะพานนิรมล ฯลฯ เป็นต้น

ตลาดพลอย ถนนอัญมณีจันทบุรี เป็นเมืองแห่งศูนย์กลางธุรกิจด้านอัญมณีระดับโลก “Chanthaburi City of Gems” นอกจากนี้ ยังมีแหล่งท่องเที่ยวมากมาย ทั้งภูเขา ป่าไม้ น้ำตก ชายทะเล และโบราณสถาน โบราณวัตถุต่าง ๆ จึงทำให้มีกิจกรรมท่องเที่ยวที่หลากหลาย วิถีชีวิตตลาดพลอยบนถนนอัญมณี ตั้งอยู่ในตัวเมืองบริเวณถนนศรีจันทร์และตรอกกระจ่าง ซึ่งตั้งอยู่ใกล้เคียงกัน นับเป็นถนนสายเศรษฐกิจของจังหวัดที่ผู้ประกอบการธุรกิจด้านอัญมณีจะมาซื้อขายพลอยและอัญมณีต่างๆ เป็นประจำทุกวัน นับเป็นตลาดพลอยเจียรไนที่ใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศไทย แหล่งศูนย์รวมอัญมณี จะมีในวันศุกร์ เสาร์ และอาทิตย์ ยังมีการค้าขายพลอยดิบอีกด้วย โดยเปิดตลาดในช่วงเช้า เวลา 08.00 น. จนถึงประมาณ 15.00 น. โดยในวันศุกร์ ผู้ค้าพลอยจะมีการนำเสนอและสอบถามราคากันก่อน แต่วันเสาร์จะเป็นวันที่มีการซื้อขายกันจริงๆ ถนนเส้นนี้เรียกว่ามีพลอยสวยๆ ทั้งนั้น มีให้เลือกมากมาย สินค้ามีหลายเกรดที่ปะปนกันอยู่ บนถนนอัญมณีแห่งนี้ มีนายหน้าหรือตัวแทนซื้อขายพลอยมาชุมนุมต่อรองราคา กันอย่างคึกคัก นับเป็นเสน่ห์อย่างหนึ่งของเมืองจันทบุรี บนถนนสายแห่งนี้ มีพลอยนานาชนิด ที่เป็นที่ต้องการของชาวต่างชาติหลายชาติเช่น แวก ฝรั่งเศส หรือแม้แต่คนไทยเองก็ตาม พลอย ที่มีชื่อเสียงได้แก่ ทับทิมจันทร์ พลอยแดง บุษราคัมบางกระจะ พลอยไพลิน มรกต และแพนซี บนถนนสายนี้จะคึกคัก ไปด้วยผู้คน นับว่าเป็นเสน่ห์ของเมืองจันทที่ยากจะลืมเลือน

สถาปัตยกรรมที่สำคัญของชุมชนริมน้ำจันทบุรีในอดีต กลุ่มอาคารบ้านเรือนบริเวณชุมชนริมน้ำจันทบุรี ซึ่งแต่เดิมเรียกว่า “บ้านลุ่ม” สะท้อนให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองทางการค้าทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศที่สำคัญของภาคตะวันออกโดยการใช้แม่น้ำจันทบุรีเป็นเส้นทางหลักในการขนส่งและการสัญจรไปมา ด้วยเหตุนี้จึงส่งผลให้โครงสร้างทางสถาปัตยกรรมบริเวณชุมชนริมน้ำจันทบุรี ได้รับอิทธิพลจากตะวันตกและจีน แต่ก็ยังคงเอกลักษณ์ความเป็นไทยในการใช้วัสดุและลักษณะการใช้งานของตัวอาคาร กล่าวคือด้านหน้าและชั้นล่างใช้เป็นบริเวณค้าขาย ชั้นบนเป็นที่พักอาศัย กลุ่มอาคารบ้านเรือนที่หันหลังให้แม่น้ำ มักจะมีท่อน้ำเล็กๆ เพื่อการอุปโภคในชีวิตประจำวัน และสำหรับจอดเรือเพื่อนการสัญจรไปมาและค้าขาย ซึ่งกลุ่มอาคารบ้านเรือนเหล่านี้สามารถจำแนกตามลักษณะการก่อสร้าง เป็น 3 กลุ่มหลัก ได้แก่ กลุ่มอาคารไม้ กลุ่มอาคารปูน และกลุ่มอาคารครึ่งปูนครึ่งไม้กลุ่มอาคารไม้ อาคารส่วนใหญ่เป็นอาคารเรือนแถวไม้สองชั้น และไม้ที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นไม้ตะเคียน ไม้มะค่า ไม้เต็ง ไม้ยางโดยหน้ากว้างของห้องแต่ละห้อง อยู่ที่ประมาณ 4 เมตร ลึกตั้งแต่ 6 - 15 เมตร แล้วแต่ความยาวของที่ดิน บริเวณช่องลม จะฉลุวดลายขนมปังขิง ลายเถาดอกไม้ และบางบ้าน ฉลุตัวอักษรจีน ซึ่งมีความหมายถึงความมั่งคั่ง ความเจริญรุ่งเรืองซึ่งฉลุวดลายฉลุไม้ดังกล่าวของแต่ละบ้าน จะมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจน อาคารดังกล่าว ได้แก่ บ้านโกศบาล บ้านเลขที่ 89

โรงเจเทียนเซ่งตั้งบ้านเลขที่ 129 เรือนแถวไม้ บ้านเลขที่ 59 - 57/1 บ้านป่าต่าย บ้านเลขที่ 73 บ้านร้าง บ้านเลขที่ 53 กลุ่มอาคารปูนลักษณะเป็นอาคารปูน 2 ชั้น บางอาคารมีการเว้นช่องทางเดินบริเวณด้านหน้าอาคารที่เรียกว่า “อาเซต” ซึ่งใกล้เคียงกับแนวสถาปัตยกรรมย่านเมืองเก่าในจังหวัดภูเก็ต อาจกล่าวได้ว่าอิทธิพลทางสถาปัตยกรรมของกลุ่มอาคารปูนในบริเวณชุมชนริมน้ำจันทบุรีได้มาโดย 2 ปัจจัยหลัก คือการยึดดินแดนจันทบุรีโดยชาวฝรั่งเศสช่วง รศ. 112 - 123 และอีกปัจจัยหนึ่งคือการติดต่อค้าขายทางพารากับประเทศสิงคโปร์ในอดีต โดยหลวงราชไมตรี “บิดาแห่งยางพาราภาคตะวันออก” เป็นผู้นำสถาปัตยกรรมแบบชิโนโปรตุกีสมาสร้างในชุมชนริมน้ำจันทบุรี อาคารดังกล่าวได้แก่ บ้านหลวงประกอบนิติสาร บ้านเลขที่ 148 ร้านเสริมสวยคุณป้าสมศรี บ้านเลขที่ 174 บ้านหลวงราชไมตรี บ้านเลขที่ 243 ห้องแถว บ้านเลขที่ 263 - 271 จันทบุรีเบเกอรี่ บ้านเลขที่ 75 ร้านไอศกรีมตราจรวด บ้านเลขที่ 255 บ้านขุนบุรพาภิผล บ้านเลขที่ 90 กลุ่มอาคารครึ่งปูนครึ่งไม้กลุ่มอาคารประเภทนี้ส่วนใหญ่เป็นอาคารเดี่ยวมีขนาดประมาณ 3 - 4 ห้อง โดยมีโครงสร้างแบบตะวันตก ซึ่งชั้นบนเป็นไม้และมีช่องลมที่ฉลุลงลายขนมปังขิง และลวดลายเถาดอกไม้ที่อ่อนช้อย อาคารกลุ่มนี้บ่งชี้ให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลง และรับวัฒนธรรมตะวันตกมาประยุกต์ใช้กับอาคารบ้านเรือนในอดีต ซึ่งเป็นความลงตัวในการใช้วัสดุที่ยังคงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม อาคารดังกล่าว ได้แก่ บ้านขุนอนุสรสมบัติ บ้านเลขที่ 69 บ้านแถวหลวงราชไมตรี บ้านเลขที่ 252 บ้านหมอลาญ บ้านเลขที่ 253

ความหมายของขนมปังขิง “ขนมปังขิง” เป็นคำที่แปลมาจากคำว่า “Ginger bread” โดยหมายถึง ลวดลายชนิดหนึ่ง ใช้ตกแต่งสถาปัตยกรรมที่มีลักษณะหึงงอเป็นแอ่งคล้ายขิง ซึ่งเป็นที่นิยมกันมากในการตกแต่งสถาปัตยกรรมทั่วยุโรปตั้งแต่สมัยพระนางเจ้าวิกตอเรียที่ 2 แห่งสหราชอาณาจักรเป็นต้นมา จนถึงช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 ที่สำคัญคือ “ขนมปังขิง” หรือ “Ginger bread” นี้ ไม่ใช่ชื่อสมัยของศิลปะ หรือยุคสมัยของประวัติศาสตร์ศิลปะสมเด็จพระราชินีวิกตอเรียของสหราชอาณาจักรอังกฤษ ครองราชย์สมบัติอังกฤษระหว่างปี พ.ศ. 2380 - 2444 (ค.ศ. 1837 - 1901) ซึ่งนับเป็นการครองราชย์ที่ยาวนานถึง 64 ปี ทั้งเป็นช่วงเวลาประเทศอังกฤษยิ่งใหญ่ที่สุดประเทศหนึ่งในโลกโดยเฉพาะได้ทรงแต่งตั้งราชทูต คือ เซอร์จอห์น เบาริง มาเจริญพระราชมิตรกับสยามในปี พ.ศ. 2398 ยุคของสมเด็จพระราชินีวิกตอเรียนับว่าเป็นยุคที่มีวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของตนเองเกือบทุกด้าน เช่น งานมัณฑนศิลป์ งานตกแต่ง งานออกแบบเครื่องเรือน เสื้อผ้าการแต่งกาย เครื่องประดับ จนเรียกยุคนี้นี้ว่า “ยุควิกตอเรีย” และชาวอังกฤษที่เข้ามาอยู่อาศัยในสยามก็ได้นำวิกตอเรียสไตล์ (Victoria Style) เข้ามาในสยามด้วย ดังนั้น “ลวดลายขนมปังขิง” ก็คือลวดลายการออกแบบตกแต่งสถาปัตยกรรมที่ทำด้วยไม้แต่มีลักษณะลวดลายหึงงอ อ่อนหวาน กระจุกกระจิกแบบลายผ้าลูกไม้ที่เป็นที่นิยมกันมากในยุคสมัยของสมเด็จพระราชินีวิกตอเรียในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 ประเทศทางยุโรปที่นิยมการตกแต่งด้วยลวดลายแบบขนมปังขิง ได้แก่ อังกฤษ ที่ถือเป็นต้นกำเนิด และแพร่ไปยังฝรั่งเศส สวิสเซอร์แลนด์ ออสเตรีย และเยอรมัน และเมื่อนักล่าอาณานิคมชาวอังกฤษ และฝรั่งเศสเดินทางมายังประเทศแถบเอเชีย จึงได้นำเอารูปแบบของลวดลายการตกแต่งนี้เข้ามาด้วย โดยเฉพาะการตกแต่งด้วยลวดลายแบบขนมปังขิงยังสัมพันธ์กับไม้ฉลุนเป็นวัสดุที่นิยมในการตกแต่งลวดลาย และเป็นวัสดุที่หาได้ง่ายในประเทศแถบเอเชีย ดังนั้นจึงได้เห็นอาคารที่ตกแต่งด้วยลวดลายขนมปังขิง ในหลายประเทศ ในดินแดนเอเชีย เช่น พม่า ไทย ลาว เวียดนาม เป็นต้น สำหรับลวดลายขนมปังขิงที่มีขึ้นในประเทศไทยนั้น มีทั้งส่วนที่ได้รับอิทธิพลตะวันตกโดยตรง โดยชาว

อังกฤษและชาวฝรั่งเศส ที่เดินทางเข้ามาติดต่อค้าขายหรือทำงานในสยาม และอีกส่วนหนึ่งมาจากชาวมุสลิมในภาคใต้และอีกส่วนหนึ่งอาจรับมาจากภาคเหนือที่มีอิทธิพลของศิลปะพม่า แต่ทั้งนี้พม่าก็อาจได้รับอิทธิพลของลวดลายแบบขนมปังขิงมาจากอังกฤษเช่นกันเพราะอังกฤษเข้าครอบครองพม่าเป็นเวลายาวนาน

อาคารที่ตกแต่งด้วยลวดลายแบบขนมปังขิงในจันทบุรี และชุมชนริมน้ำจันทบุรี สถาปัตยกรรมในจังหวัดจันทบุรีนั้น มีหลากหลายรูปแบบ ทั้งในส่วนของสถาปัตยกรรมที่ได้รับอิทธิพลตะวันตกแบบที่นิยมกันทั่วไปในเขตพระนคร และเมืองต่างๆ ที่สำคัญ กลุ่มรูปแบบที่เป็นสถาปัตยกรรมไทยแบบประเพณี กลุ่มสถาปัตยกรรมที่เป็นรูปแบบจีน กลุ่มสถาปัตยกรรมที่เป็นรูปแบบตะวันตกแบบสมัยใหม่ และกลุ่มรูปแบบที่มีการตกแต่งด้วยลวดลายแบบขนมปังขิง (Ginger bread) ซึ่งกลุ่มอาคารที่มีการตกแต่งด้วยลวดลายแบบขนมปังขิงนับว่าเป็นกลุ่มอาคารที่มีความโดดเด่นมากที่สุดของสถาปัตยกรรมสมัยรัตนโกสินทร์ในจันทบุรีในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึง รัชกาลที่ 6 ดังที่กล่าวมาแล้วว่า “ขนมปังขิง” เป็นชื่อของลวดลายชนิดหนึ่งที่มีความนิยมอย่างสูงในสถาปัตยกรรมแบบวิกตอเรียนกอธิค (Victorian Gothic) ในประเทศอังกฤษ ในสมัยพระนางเจ้าวิกตอเรีย ระหว่างปี พ.ศ. 2380-2444 ลวดลายแบบขนมปังขิงเป็นลวดลายที่มีลักษณะหึ่งงอ ขมวด และคดโค้ง หรือเป็นลายกระจุกกระจิม แบบดั้งเดิมที่เป็นที่นิยม คือ ลายดอกทิวลิป ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของลวดลายแบบขนมปังขิงเรือนไม้แบบขนมปังขิงแพร่หลายจากอังกฤษสู่ประเทศต่างๆ ในทวีปยุโรป โดยเฉพาะประเทศฝรั่งเศส อิตาลี สวิสเซอร์แลนด์ ออสเตรีย และเยอรมันนี และเมื่อนักล่าอาณานิคมชาวอังกฤษและฝรั่งเศส เดินทางมายังดินแดนแถบเอเชีย จึงได้นำรูปแบบลวดลายแบบขนมปังขิงหรืออาคารแบบขนมปังขิงเข้ามาเผยแพร่ด้วย โดยเฉพาะสยามประเทศได้รับมาอย่างผสมผสานกลมกลืน จนดูราวเป็นแบบบ้านเรือนของสยาม และลวดลายรูปแบบนั้นๆ คือลวดลายรูปแบบของไทยแต่การตกแต่งลวดลายแบบขนมปังขิงก็ไม่มีรูปแบบที่กำหนดตายตัว ขึ้นอยู่กับงาน พื้นที่การตกแต่ง ความต้องการของเจ้าของอาคาร และการออกแบบของช่าง สถาปนิกเป็นหลักแต่สำหรับจันทบุรีนั้น อาจกล่าวได้ว่ากลุ่มรูปแบบอาคารที่มีการตกแต่งด้วยลวดลายขนมปังขิงจะปรากฏมากในเขตพื้นที่อำเภอเมือง อำเภอแหลมสิงห์ อำเภอท่าใหม่และอำเภอขลุง ซึ่งเป็นทั้งแบบเรือนเดี่ยวพักอาศัย เรือนแถวร้านค้า และกุฏิพระภิกษุสงฆ์ โดยกลุ่มอาคารที่ตกแต่งด้วยลวดลายแบบขนมปังขิง จะมีลักษณะที่โดดเด่นด้วยการใช้ไม้ฉลุลวดลายประดับตามส่วนต่างๆ ของอาคารมากน้อยแตกต่างกันไป อย่างไรก็ตาม อาคารที่ตกแต่งด้วยลวดลายแบบขนมปังขิงที่จันทบุรีนั้น นอกจากจะมีรูปแบบร่วมสมัยกับที่ปรากฏที่พระนคร ในช่วงระยะเวลาเดียวกันกับสมัยรัชกาลที่ 5 และรัชกาลที่ 6 แล้ว ลายแบบขนมปังขิงของจันทบุรีก็ยังมีรูปแบบที่เป็นลักษณะของท้องถิ่น สัมพันธ์กับบริบทนิยมของผู้คน เชื้อชาติ และฝีมือของช่างในท้องถิ่น โดยมีลักษณะโดยรวม ดังนี้

อาคารเดี่ยวอาคารเดี่ยวที่ตกแต่งด้วยลวดลายแบบขนมปังขิง แบบเป็นเรือนไม้ขนาดใหญ่ สร้างด้วยไม้ 1-2 ชั้น ส่วนฐานอาจมีการก่ออิฐถือปูน ทำช่องระบายอากาศใต้พื้นอาคาร บางส่วนก็สร้างโดยไม่มีการยกพื้น ตัวเรือนมีทั้งแบบมีมุขและแบบไม่มีมุข หลังคาเป็นทรงปั้นหยาหรือมนิลาแบบจั่วตัดมุม หรือหลังคาแบบผสมผสาน มุงด้วยกระเบื้องว่าว บางส่วนอาจเป็นกระเบื้องวิบูลย์ศรี และกระเบื้องใยหิน ซึ่งอาจเป็นการซ่อมในระยหลัง นอกจากนี้บางส่วนก็เป็นอาคารที่ชั้นล่างก่ออิฐถือปูน ชั้นบนเป็นไม้เรือนเดี่ยวที่ตกแต่งด้วยลวดลายแบบขนมปังขิงที่จันทบุรี มักนิยมสร้างแบบเรือน

หน้าถึงเหมือนเรือนร้านค้า ถ้าเป็นเรือนขนาดใหญ่ นอกจากจะมีมุขแล้ว ยังทำโถงที่จอดรถได้มุข ซึ่งสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงกล่าวไว้ว่า เรือนของผู้มีบันดาศักดิ์ จะต้องมิใช่แสดงเกียรติยศ เรือนเดียวที่มีการตกแต่งด้วยลวดลายแบบขนมปังขิงนั้น มีทั้งที่เป็นบ้านพักอาศัย โดยเฉพาะบ้านคหบดีผู้มีฐานะดี ภูมิสงฆ์ ศาลาการเปรียญขนาดใหญ่ ศาลาจัตุรมุข และบ้านพักข้าราชการ ซึ่งอาคารเดี่ยวที่ประดับตกแต่งด้วยลายขนมปังขิงที่ปรากฏในจันทบุรีนั้น ได้แก่ อาคารศาลากลางหลังเก่า จวนผู้ว่าราชการจังหวัด บ้านพักคลังจังหวัด บ้านพักผู้ช่วยคลังจังหวัด บ้านพักนายทหาร สำนักงานป่าไม้ บ้านคหบดี อุโบสถวัดใหญ่พลี้อาคารเรียนและภูมิสงฆ์ เป็นต้น

อาคารแถวสำหรับอาคารแถวอาจกล่าวได้ว่ามีทั้งส่วนที่เป็นตึกแถว และที่เป็นเรือนแถว ทั้งแบบชั้นเดียวและ สองชั้น ในกรณีที่อาคารเรือนอิฐถือปูนมักจะมีรูปแบบที่ได้รับอิทธิพลมาจากตะวันตก เช่น การทำประตูแบบซุ้มโค้งและมีการทำลวดลายไม้ฉลุแบบขนมปังขิงตกแต่งบริเวณซุ้มโค้ง แต่ในกรณีของอาคารแถวที่สร้างด้วยไม้ที่เรียกว่า เรือนแถวนั้น จะนิยมตกแต่งด้วยลวดลายแบบขนมปังขิงในส่วนต่างๆ มากกว่า เช่น ตกแต่งที่ผนังส่วนบนใต้ฝ้าเพดาน ตกแต่งเป็นช่องระบายอากาศเหนือประตูและตกแต่งเป็นบานประตูในส่วนของเรือนแถวสองชั้นที่ส่วนบนเป็นระเบียงได้มีการใช้ไม้ฉลุลายแบบขนมปังขิงเป็นรั้วระเบียงตกแต่งเป็นที่ค้ำยันใต้ชายคา ตกแต่งเป็นที่ระบายและตกแต่งเป็นบานประตูไม้ฉลุลวดลายขนมปังขิงที่ปรากฏในอาคารต่างๆ ที่จันทบุรีทั้งในส่วนของเรือนเดี่ยวที่เป็นอาคารไม้ อาคารก่ออิฐถือปูน และอาคารแถวทั้งแบบตึกแถวและเรือนแถวนั้น ลวดลายขนมปังขิงมีทั้งแบบที่เป็นลวดลายแนวตั้งต่อประกอบด้วยไม้ 2-3 แผ่น เป็น 1 ลาย โดยเป็นแบบลายซ้ำๆ กัน และแบบลายตามแนวนอน ซึ่งกล่าวกันว่าไม้ฉลุลายตามแนวตั้งส่วนหนึ่งอาจเป็นไม้ฉลุลายที่ส่งมาจากกรุงเทพฯ แต่ส่วนใหญ่เป็นช่างไม้ในพื้นที่จันทบุรี สำหรับไม้ฉลุลายตามแนวนอนที่มีการแกะสลักเสลากลมกลึง มีความหนาบางของลวดลายนั้น ส่วนใหญ่จะเป็นช่างไม้ในท้องถิ่นโดยเฉพาะการแกะสลักของช่างเชื้อสายญวน ทั้งกล่าวกันว่าช่างญวนนั้นนับเป็นช่างไม้ฝีมือดีของจันทบุรี⁶³

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายสังคมออนไลน์ในประเทศไทยยังมีไม่แพร่หลายมากนัก ทางผู้ศึกษาได้ทำการรวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งของในประเทศและต่างประเทศ ดังนี้

วรรัตน์ เกตุเพชร ได้ศึกษาการเรียนรู้การใช้ชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาประชาชนในเขตตำบลแวงซอร์ อำเภอดงหลวง จังหวัดสระแก้ว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาการรับรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงการประยุกต์ใช้ประโยชน์ต่อตนเองและครอบครัว และการประยุกต์ต่อชุมชน ผลการศึกษา พบว่า ส่วนมากได้รับข้อมูลข่าวสารและเข้าใจเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากโทรทัศน์ มีความเข้าใจว่า เศรษฐกิจพอเพียงเกิดจากพระราชดำริสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ด้านการประยุกต์ใช้ประโยชน์ต่อตนเองและครอบครัวเรื่องที่น่าสนใจที่สุด คือ เรื่องการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย ในครอบครัว และด้านการประยุกต์ใช้ประโยชน์ต่อชุมชน คือ เรื่องมีกิจกรรมเพื่อลดต้นทุนการผลิตในการประกอบอาชีพใน

⁶³จำลอง คังคะศรี “แผนแม่บทในการพัฒนาชุมชนริมน้ำจันทบุรี” (วัฒนธรรม: จันทบุรี), 2559, หน้า 120-131. (อัดสำเนา).

ชุมชน และปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้ การใช้ชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ อายุ สถานภาพสมรส การศึกษา อาชีพหลัก อาชีพเสริม และรายได้ต่อปี มีผลต่อการเรียนรู้การใช้ชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง⁶⁴

กุลวลีล่อมทอง วีระภัทรนนท์ ได้ศึกษาการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต กรณีศึกษา บุคลากรสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาการรับรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับองค์ประกอบหลักเศรษฐกิจพอเพียง 2) เพื่อศึกษาการนำเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของตนเอง ครอบครัว และการทำงาน โดยรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจาะลึกให้ข้อมูลที่สำคัญจำนวน 15 คน ซึ่งข้อมูลที่ได้จะนำมาวิเคราะห์จัดหมวดหมู่ตามหลักตรรกะควบคู่กับบริบทและใช้ค่าสถิติ ร้อยละ ประกอบผลการศึกษาพอสรุปได้ ดังนี้⁶⁵

1. การรับรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับองค์ประกอบหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า

1.1 ผู้ให้ข้อมูลที่มีการรับรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยวิธีการได้ยิน ได้เห็น และได้อ่าน ผ่านการรับรู้จากสื่อที่เป็นบุคคลและสื่อมวลชน โดยเฉพาะการรับรู้จากผู้บริหารระดับสูงและจากวารสารของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์

1.2 ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ มีความเข้าใจในองค์ประกอบหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นอย่างดี สามารถแยกความแตกต่างขององค์ประกอบหลักปรัชญาพอเพียง โดยสามารถอธิบายพร้อมยกตัวอย่างประกอบได้อย่างชัดเจน

2. การนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของตนเอง ครอบครัว และการทำงานพบว่า

2.1 ประยุกต์ใช้กับตนเองและประยุกต์ใช้กับครอบครัว คือสามารถจัดสรรรายได้ให้เพียงพอกับค่าใช้จ่ายยังมีเหลือเก็บออม มีการใช้เหตุผลเพื่อแก้ไขสถานการณ์ต่างๆ เน้นเรื่องความประหยัดและความคุ้มค่า มีการเตรียมพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงเสริมสร้างความรู้ และเทคโนโลยีที่ทันสมัย และในเรื่องความซื่อสัตย์

2.2 การประยุกต์ใช้กับการทำงาน คือ สามารถทำงานให้ทันต่อเวลา มีการใช้เหตุผลเพื่อแก้ไขสถานการณ์ต่างๆ ในเรื่องความประหยัดและความคุ้มค่า มีการเตรียมพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงเสริมสร้างความรู้ควบคู่เทคโนโลยีสมัยและเน้นเรื่องความโปร่งใสตรวจสอบได้

ข้อเสนอแนะที่สำคัญเพื่อส่งเสริมให้บุคลากรดำเนินชีวิต คือ 1) ผู้บริหารควรเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติ 2) หน่วยงานที่รับผิดชอบด้านบุคลากรและประชาสัมพันธ์ของสำนักทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ควรมีการรณรงค์ให้มีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง และส่งเสริมให้ปฏิบัติอย่างเคร่งครัด

⁶⁴วรรัตน์ เกตุเพชร, “การเรียนรู้การใช้ชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาประชาชนในเขตตำบลแร่ออ อำเภอดอนจาน จังหวัดสระแก้ว”, วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการปกครองท้องถิ่น, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น), 2550, บทคัดย่อ.

⁶⁵กุลวลีล่อมทอง วีระภัทรนนท์, “การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต: กรณีศึกษาบุคลากรสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนาสังคม, (บัณฑิตวิทยาลัย: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์), 2547, บทคัดย่อ.

สิทธิเดช นิลสัมฤทธิ์ และมนตรี เกิดมีมูล ได้ศึกษาการดำเนินชีวิตในระบบเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล ในเรื่องของความสามารถในการพึ่งตนเองใน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านจิตใจ ด้านสังคม ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านเทคโนโลยี และด้านเศรษฐกิจ พบว่า มีความสามารถพอเพียงทุกด้าน แม้ว่าจะอยู่ระดับที่ไม่สูงนัก ถือได้ว่ามีจิตสำนึกในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงมากพอสมควร และมีการดำเนินชีวิตสอดคล้องกับแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงค่อนข้างมากถึงกับแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยส่วนใหญ่รับรู้รับทราบจากสื่อโทรทัศน์วิทยุมากที่สุด⁶⁶

สายน้ำผึ้ง รัตนงาม ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นในการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษา สมาชิกเสถียรธรรมสถาน ผลการศึกษาพบว่า จากกลุ่มตัวอย่างสมาชิกเสถียรธรรมสถาน จำนวน 143 ควรได้รับข้อมูลเศรษฐกิจพอเพียงจากโทรทัศน์เป็นส่วนใหญ่ ได้เห็นด้วยในการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับค่อนข้างมาก คือ ทั้งในด้านการรับรู้ ด้านการนำไปใช้ประโยชน์ และด้านการนำไปประยุกต์ใช้ โดยสมาชิกทั่วไปไม่มีความคิดเห็นว่า รัฐบาลควรให้การส่งเสริมสนับสนุนในด้านงบประมาณ และบุคลากร ในการจัดทำโครงการและการฝึกอบรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้ประชาชนทั่วไปเกิดความรู้ ความเข้าใจที่ลึกซึ้งๆ และต่อเนื่อง⁶⁷

ทศมนพร พุทธจันทร์ ได้ศึกษาเรื่องความคิดเห็นในการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษา: จังหวัดราชบุรี พบว่า ข้าราชการจังหวัดราชบุรีมีความคิดเห็นในการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการรับรู้เนื้อหาสาระ โดยภาพรวมการรับรู้ในระดับค่อนข้างมาก คือ ทราบเนื้อหาสาระของเศรษฐกิจพอเพียง รับรู้ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง และด้านการนำมาใช้ประโยชน์ ในภาพรวมอยู่ระดับค่อนข้างมาก และด้านการนำไปใช้ประยุกต์ใช้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับค่อนข้างมาก นอกจากนี้ พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความคิดเห็น ของข้าราชการจังหวัดราชบุรี ในการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง คือ ปัจจัยด้านอายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา รายได้ ส่วนปัจจัยที่ไม่ได้ผลต่อความเห็นของข้าราชการในการดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง คือปัจจัยด้านเพศ การดำรงตำแหน่ง อายุรับราชการ และการได้รับรู้ข้อมูลข่าวสาร⁶⁸

พระมหาประทีป พรหมสิทธิ์ ได้ศึกษาวิเคราะห์เชิงปรัชญาเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินชีวิตในสังคมมี 2 ระดับ คือระดับสามัญทั่วไป เป็นชีวิตของผู้ครองเรือนต้องอยู่ในระเบียบของสังคม ยอมรับระบบเศรษฐกิจที่สังคมสร้างขึ้นด้วยความเข้าใจ ส่วนอีกระดับหนึ่งคือบรรพชิตที่ไม่ดำเนินชีวิตไปตามระบบแบบแผนเศรษฐกิจ เพราะไม่มีกิจกรรมทางวัตถุ หากว่าจำเป็นไม่พึงคิดเป็นกำไรหรือขาดทุน มุ่งให้เป็นอยู่อย่างบริสุทธิ์ทางจิตวิญญาณ และช่วยชี้แนะให้

⁶⁶สิทธิเดช นิลสัมฤทธิ์ และมนตรี เกิดมีมูล, “การดำเนินชีวิตในระบบเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล”, (กรุงเทพมหานคร: ทิพนตรการพิมพ์), 2548, หน้า 47.

⁶⁷สายน้ำผึ้ง รัตนงาม “ความคิดเห็นในการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาสมาชิกเสถียรธรรมสถาน”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนาสังคม, (บัณฑิตวิทยาลัย: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์), 2547, บทคัดย่อ.

⁶⁸ทศมนพร พุทธจันทร์, “ความคิดเห็นในการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาข้าราชการจังหวัดราชบุรี”, ภาคนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนาสังคม, (บัณฑิตวิทยาลัย: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์), 2547, บทคัดย่อ.

ประชาชนมีคุณภาพชีวิตโดยคุณธรรม จากการศึกษาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ทราบว่า เป็นหลักจริยศาสตร์ในพุทธศาสนา คือ หลักสันโดษ ซึ่งหมายความว่า ความพอดี พอเพียง พอประมาณ ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น โดยพุทธศาสนายอมรับความสามารถของมนุษย์ซึ่งพัฒนาไปสู่เป้าหมายในการแก้ไขปัญหาของมนุษย์และสังคมที่มีอยู่ได้ด้วยการศึกษาให้เข้าใจในชีวิตจิตใจของตนเองและธรรมชาติสิ่งแวดล้อมอย่างเข้าใจ และเป็นขั้นตอนซึ่งจะทำให้การจัดการเศรษฐกิจ สังคมสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ⁶⁹

เกษรา เกิดมงคล ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการดำเนินชีวิตการแสวงหาข้อมูลเพื่อการตัดสินใจท่องเที่ยว และพฤติกรรมการท่องเที่ยวของคนวัยทำงาน โดยทำการวิจัยเชิงสำรวจแบบวัดครั้งเดียว (One- Shot Descriptive Study) และใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัยกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 420 คน การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Sampling) จากผู้ที่อาศัยหรือทำงานอยู่ในกรุงเทพมหานครทั้งชายและหญิงที่มีอายุ 20 - 45 ปี จำนวน 2,500,277 คน ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการดำเนินชีวิตของคนทำงานแบ่งออกเป็น 9 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มและการแข่งขัน 2) กลุ่มคนรุ่นใหม่ 3) กลุ่มอนุรักษ์นิยม 4) กลุ่มก้าวทันโลก 5) กลุ่มผู้นำยุคใหม่ 6) กลุ่มและครอบครัว 7) กลุ่มตามใจตัวเอง 8) กลุ่มตามกระแส และ 9) กลุ่มเป็นตัวของตัวเอง ซึ่งคนวัยทำงานที่มีความแตกต่างด้านเพศ ระดับการศึกษา และรายได้มีการแสวงหาข้อมูลด้านการท่องเที่ยวต่างกัน กล่าวคือ เพศหญิงมีการแสวงหาข้อมูล โดยเฉลี่ยมากกว่าเพศชาย ส่วนระดับการศึกษาและรายได้นั้นพบว่า คนวัยทำงานที่มีการศึกษาและรายได้ในระดับต่ำ มีการแสวงหาข้อมูลโดยเฉลี่ยน้อยกว่าคนวัยทำงานที่มีการศึกษา และรายได้ในระดับสูงกว่า ส่วนคนวัยทำงานที่มีความแตกต่างกันด้านอายุ ระดับการศึกษา และสถานภาพการสมรส มีพฤติกรรมการท่องเที่ยวต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือ คนวัยทำงานที่มีอายุน้อยกว่า มักมีพฤติกรรมการท่องเที่ยว โดยเฉลี่ยมากกว่าคนวัยทำงานที่มีอายุมากกว่า ส่วนคนทำงานที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่ามีพฤติกรรมการท่องเที่ยวน้อยกว่าคนที่มีการศึกษาในระดับที่สูงกว่า นอกจากนี้คนวัยทำงานที่มีหน้าที่เป็นโสดมีพฤติกรรมการท่องเที่ยว โดยเฉลี่ยมากกว่าคนที่สมรสแล้ว ทั้งที่มีบุตรและยังไม่มีบุตรและมาจากการวิเคราะห์โดยใช้ตัวแปรร่วม 3 ตัวแปร คือ การแสวงหาข้อมูลด้วยการท่องเที่ยว ลักษณะทางจิตวิทยา และลักษณะทางประชากร สามารถอธิบายพฤติกรรมการท่องเที่ยวได้ดีกว่าการวิเคราะห์โดยใช้เพียง 2 ตัวแปร คือ การแสวงหาข้อมูลด้านการท่องเที่ยว และลักษณะทางจิตวิทยา⁷⁰

ชนชญาณ์ จันทรจิวิตรกุล ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการดำเนินชีวิตและพฤติกรรมการบริโภคผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร และศึกษาถึงความสัมพันธ์ของรูปแบบการดำเนินชีวิตกับพฤติกรรมการบริโภคผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพ และทัศนคติที่ดีต่อผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพ โดยทำการวิจัยเชิงสำรวจ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัยกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน

⁶⁹พระมหาประทีป พรหมสิทธิ์, “การศึกษาวิเคราะห์เชิงปรัชญาเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง”, รายงานการศึกษาศรีปริยญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาปรัชญา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น), 2545, บทคัดย่อ.

⁷⁰เกษรา เกิดมงคล, “รูปแบบการดำเนินชีวิต การแสวงหาข้อมูลเพื่อการตัดสินใจท่องเที่ยวและพฤติกรรมการท่องเที่ยวของคนวัยทำงาน”, ปริญญานิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), 2546, หน้า 1.

แบบสอบถามในการวิจัยได้ดัดแปลงมาจาก แบบวัด Health Prooting Lifestyle ของวอล์คเกอร์ และเพนเตอร์ และค้นคว้าจากข้อมูล แนวคิดหนังสือต่างๆ พร้อมทั้งขอคำปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญในงานวิจัย การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Sampling) จากผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานครทั้งชาย และหญิงที่มีอายุตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไป จำนวน 5,6474,779 คน พบว่า รูปแบบการรอดชีวิตของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร สามารถแบ่งได้เป็น 5 กลุ่มคือ 1) กลุ่มปฏิบัติตัวเพื่อสุขภาพ 2) กลุ่มคำนึงถึงสุขภาพ 3) กลุ่มรักสวยรักงาม 4) กลุ่มไม่ใส่ใจสุขภาพ และ 5) กลุ่มปั่นทอนสุขภาพ พฤติกรรมการบริโภคผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานครอยู่ในระดับต่ำ และแตกต่างกันตามลักษณะทางประชากร ในด้าน เพศ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา และระดับการดูแลสุขภาพ แต่ไม่แตกต่างกันตามอายุ อาชีพ รายได้ และสถานะสุขภาพมีเพียง 2 กลุ่มที่มีความสัมพันธ์ในทางบวกกับพฤติกรรมการบริโภคบริการเพื่อสุขภาพ คือ กลุ่มปฏิบัติตัวเพื่อสุขภาพ มีความสัมพันธ์กับการบริโภคผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพประเภทอุปกรณ์เพื่อสุขภาพ และกลุ่มละเลยสุขภาพ มีความสัมพันธ์กับการบริโภคผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพที่ขาดหายไป เช่น การออกกำลังกาย การพักผ่อนที่เพียงพอ เป็นต้น ส่วนรูปแบบการเงิน ชีวิตกับทัศนคติที่ดีต่อผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพนั้น ไม่พบความสัมพันธ์แต่อย่างใด⁷¹

สุพิชา บ้านชี ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการดำเนินชีวิต การแสวงหาข้อมูลและพฤติกรรมการซื้อสินค้าแฟชั่นของผู้หญิงวัยทำงาน ซึ่งเป็นวิจัยเชิงสำรวจ แบบวัดครั้งเดียว โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 422 คน จากผู้หญิงวัยทำงานที่มีอายุ 20 - 49 ปี ที่ทำงานอยู่ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 1,770,900 คน แหล่งที่มาของคำถามเกี่ยวกับ รูปแบบการมีชีวิตรู้ได้แก่ Plummer, 1971; Well & Tiger, 1971; Summer, 1970; เกษรา เกิดในมงคล, 2546; เลิศหญิง หิรัญญู, 2546 โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Sampling) พบว่า รูปแบบการมีชีวิตรู้ของผู้หญิงวัยทำงาน แบ่งได้เป็น 7 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มทุ่มเทให้ครอบครัวและใส่ใจสังคม 2) กลุ่มผู้หญิงแฉะหน้าแสวงหาความเจริญ 3) กลุ่มสนุกเร่ร่อนราสรวาแฟชั่น 4) กลุ่มหญิงไทยใจงาม 5) กลุ่มไม่มองจ้อรอโชคชะตา 6) กลุ่มเชิดชูไทยไม่ยึดติด และ 7) กลุ่มกีฬาและความท้าทาย ซึ่งกลุ่มรูปแบบการดำเนินชีวิตมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการแสวงหาข้อมูลด้านแฟชั่น และพฤติกรรมการซื้อสินค้าแฟชั่น ดังนี้ คือรูปแบบการดำเนินชีวิตแบบทุ่มเทให้ครอบครัวและใส่ใจสังคม ผู้หญิงแฉะหน้าแสวงหาความเจริญ สนุกเร่ร่อนราสรวาแฟชั่น เชิดชูไทยไม่ยึดติด และรักษากีฬาคความท้าทาย มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการแสวงหาข้อมูลด้านแฟชั่น ซึ่งสรุปได้ว่าพฤติกรรมการซื้อสินค้าแฟชั่นมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการแสวงหาข้อมูลด้านแฟชั่น และรูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้หญิงวัยทำงาน นอกจากนี้ยังพบว่า การวิเคราะห์โดยใช้ตัวแปร 3 ตัว คือ การแสวงหาข้อมูลด้านแฟชั่น ลักษณะทางจิตวิทยา และลักษณะทางประชากร สามารถอธิบายถึง

⁷¹ชนชนานัน จันทรวิจิตรกุล, “รูปแบบการดำเนินชีวิตและพฤติกรรมการบริโภคผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร”, ปรินญานิตเทศศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย), 2542, หน้า 1.

พฤติกรรมซื้อสินค้าแฟชั่นได้ดีกว่าการวิเคราะห์โดยใช้เพียง 2 ตัวแปร คือ การแสวงหาข้อมูลด้านแฟชั่น และลักษณะทางจิตวิทยา⁷²

ศรัณย์พงศ์ เทียงธรรม ได้ศึกษาเรื่องค่านิยมของสาวโสดในกรุงเทพมหานคร ที่มีอายุระหว่าง 30 - 49 ปีโดยตั้งชื่อว่า “ไขปริศนาหัตถ์สาวโสด 3049” ทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างสาวโสดจำนวน 589 คน จาก 10 กลุ่มพื้นที่รวมครอบคลุม 50 เขต ในกรุงเทพมหานคร เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถาม และใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบพบตัว โดยกรอบของคำถามจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับวิถีการดำเนินชีวิต (Lifestyle) คือ กิจกรรมหรือพฤติกรรมด้านต่างๆ (Activities) ความสนใจ (Interests) ความคิดเห็นค่านิยม (Opinions) และข้อมูลส่วนตัว พบว่าสามารถแบ่งกลุ่มสาวโสดได้เป็น 5 กลุ่ม⁷³ ได้แก่

1) กลุ่มสาวชอบแบรนด์ เป็นกลุ่มใหญ่ที่สุดมีสมาชิกประมาณ 30% เป็นกลุ่มที่หลงใหลในตรายี่ห้อมากที่สุด ตลอดจนวัตถุนิยม เป็นกลุ่มทันสมัยด้านการจับจ่ายเป็นกลุ่มที่ชอบดูดวงมากที่สุด มีความถนัดในการท่องเที่ยวในประเทศต่อปีมากกว่ากลุ่มอื่น และมีค่าใช้จ่ายด้านความงามค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับกลุ่มอื่นๆ โดยเฉลี่ย

2) กลุ่มสาวมีสุข เป็นกลุ่มที่ซึ่กั้กั้กั้กับเรื่องเล็กๆ น้อยๆ มากที่สุด แต่เป็นคนที่มีความเป็นวัตถุนิยมและความหลงใหลในตรายี่ห้อต่ำสุด กลุ่มนี้ค่อนข้างชอบการอยู่บ้าน ไม่ชอบเสี่ยงกับเรื่องใดๆ มีค่าใช้จ่ายด้านความงามค่อนข้างน้อยแต่จ่ายเงินซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารมากกว่ากลุ่มอื่น เป็นกลุ่มที่พึงพอใจในชีวิตที่เป็นอยู่ในปัจจุบันมากที่สุด

3) กลุ่มสาวมั่น เป็นกลุ่มที่มีรายได้เฉลี่ยสูงสุดและค่อนข้างรอบคอบมากในการตัดสินใจซื้อของ ให้ความสำคัญการแต่งตัวแต่งหน้าสูงกว่ากลุ่มอื่น ค่อนข้างมีความหลงใหลในตราแต่ไม่วัตถุนิยม มีค่าใช้จ่ายด้านความงามและผลิตภัณฑ์ต่อเดือนมากที่สุดเมื่อเทียบกับกลุ่มอื่น ใส่ใจเรื่องสุขภาพมากที่สุด กล้าเสี่ยง ชอบที่จะทำงานมากที่สุดเมื่อเทียบกับกลุ่มอื่น

4) กลุ่ม The Thairtyteen เป็นกลุ่มที่มีความละเอียดในการซื้อและจับจ่ายใช้สอยต่ำ ให้ความสำคัญน้อยกว่าเรื่องสุขภาพ มีความหลงใหลต่อตราและความเป็นวัตถุนิยมปานกลาง แต่ระดับของการหลีกเลี่ยงความเสี่ยงในชีวิตต่ำ คือชอบเสี่ยงนั่นเอง ไม่ค่อยทำงานแต่ก็ไม่ชอบอยู่บ้าน มีความพึงพอใจในชีวิตปัจจุบันนี้ต่ำสุด อยากย้อนอดีตกลับไปทำเรื่องบางเรื่องใหม่ สาวโสดกลุ่มนี้สั่งอาหารที่มีบริการส่งบ่อยที่สุดรวมทั้งซื้อบ่อยที่สุด

5) กลุ่มเธอผู้ดูแลตัวเอง เป็นกลุ่มที่มีอายุเฉลี่ยมากที่สุดและเป็นกลุ่มที่มีรายได้ต่อเดือนต่ำสุดด้วยเมื่อเทียบกับกลุ่มอื่น กลุ่มนี้มีอัตราการออมเงินสูง มีความกังวลในเรื่องต่างๆ ต่ำ มีความรอบคอบในการซื้อมากที่สุด ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการแต่งหน้าแต่งตัวให้ดูดีตลอดเวลา ไม่ใช่กลุ่ม

⁷²สุพิชา บ้านชี, “รูปแบบการดำเนินชีวิตการแสวงหาข้อมูลและพฤติกรรมการซื้อสินค้าแฟชั่นของผู้หญิงวัยทำงาน”, ปริญญาโทเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), 2547, หน้า 1.

⁷³ศรัณย์พงศ์ เทียงธรรม, “Single Woman 3049” Marketeer 2549, (ระบบออนไลน์) แหล่งที่มา http://www.marketeer.co.th/inside_detail.php?inside_id=4913 (สืบค้นเมื่อวันที่ 5 มกราคม 2561).

หลงใหลตรายี่ห้อ แต่ค่อนข้างเป็นกลุ่มวัตถุนิยม มีความสนใจในสุขภาพน้อย ชอบอยู่บ้าน ใช้จ่ายเงินในด้านความงามน้อยกว่ากลุ่มอื่น ความถี่ในการซื้อปิ้งอยู่ในระดับมาตรฐาน ชอบดูดวง

สุพัตรา กิ่งพุ่ม ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการดำเนินชีวิตและพฤติกรรมเปิดรับนิตยสารของกลุ่มผู้หญิงโสดอายุ 30-49 ปี ในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยใช้แบบสอบถามมีเครื่องมือในการวิจัย กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน จากผู้หญิงโสดที่มีอายุ 30-49 ปี ที่อาศัยอยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น แหล่งที่มาของคำถาม ดัดแปลงจากงานวิจัยเรื่องรูปแบบการเงินชีวิตพฤติกรรมที่เปิดรับสื่อโฆษณาของกลุ่มคนโสดในเขตกรุงเทพมหานคร ของการัญ วรพิทยุต (2546) เรื่องรูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้บริโภคสตรีในเขตกรุงเทพมหานครของสุมาลี เหลืองดำรงกิจ (2543) และเรื่องการบริโภคสื่อในนิตยสารในฐานะสื่อโฆษณาของกลุ่มผู้หญิงทำงานของ พรรณฤดี ช.เจริญยิ่ง (2545) โดยทำการสุ่มตัวอย่างแบบ Convenience Sampling or Accidental Sampling คือ การสุ่มตัวอย่างตามสะดวกของผู้วิจัย พบว่า สามารถจัดกลุ่มรูปแบบการดำเนินชีวิตของกลุ่มผู้หญิงโสดได้ 5 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มหัวโบราณ-กลุ่มอนุรักษ์นิยม-กลุ่มรักสุขภาพ 2) กลุ่มปล่อยชีวิตไร้จุดหมายไม่ใส่ใจสุขภาพ 3) กลุ่มทันสมัย-ชอบแสงสีในโลกกว้าง 4) กลุ่มแม่ศรีเรือน และ 5) กลุ่มชีวิตนาค้นหา พฤติกรรมเปิดรับสื่อนิตยสารโดยรวม พบว่า ผู้หญิงโสดอายุ 30-49 ส่วนใหญ่อ่านนิตยสารทุกสัปดาห์ ส่วนใหญ่เลือกอ่านนิตยสารที่บ้าน และให้ความสนใจคอลัมน์เกี่ยวกับสุขภาพมากที่สุด โดยกลุ่มรูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้หญิงโสด 5) กลุ่มดังกล่าว มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเปิดรับสื่อนิตยสารอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติ⁷⁴

ปาริชาติ อินนุพัฒน์ ศึกษาเรื่องรูปแบบการดำเนินชีวิตกับการเปิดรับสื่อวิทยุของผู้ฟังในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ฟังวิทยุในกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงอายุประมาณ 24-27 ปี การศึกษาระดับปริญญาตรี ประกอบด้วย อาชีพ เป็นพนักงานบริษัทเอกชน รายได้ต่อเดือนไม่เกิน 10,000 บาท มีการเปิดรับสื่อวิทยุทุกวันช่วงเวลาในการเปิดรับฟังคือช่วงเวลาตั้งแต่ 18.01 - 22.00 น. และเปิดรับฟังวิทยุสถานีประเภทบันเทิงมากที่สุดอยู่ที่ 1.01 - 3 ชั่วโมง สถานีที่ชอบฟังมากที่สุดคือ สถานี 97.5 / Seed FM จากผลการวิจัยสามารถจัดกลุ่มรูปแบบการดำเนินชีวิตได้ 11 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มคนรักครอบครัว 2) กลุ่มคนรักครอบครัว 3) กลุ่มคนเพื่อสังคม 4) กลุ่มคนหัวนอก 5) กลุ่มคนอนุรักษ์นิยม 6) กลุ่มคนรักบ้าน 7) กลุ่มคนรับข่าวสาร 8) กลุ่มนักประดิษฐ์ 9) กลุ่มคนทำงาน 10) กลุ่มคนก้าวหน้า 11) กลุ่มนักช้อปปิ้ง⁷⁵

จุฑามาศ พาณิชยรังสี ศึกษาเรื่องรูปแบบการดำเนินชีวิตพฤติกรรมการรับและทัศนคติของผู้อ่านหญิงที่มีต่อนิตยสารผู้หญิง โดยกลุ่มตัวอย่างคือ นักศึกษาเพศหญิงระดับปริญญาโท ของมหาวิทยาลัยรัฐและมหาวิทยาลัยเอกชน ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 300 คน ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอายุไม่เกิน 25 ปี สถานภาพสมรสเป็นโสด ประกอบอาชีพพนักงาน

⁷⁴สุพัตรา กิ่งพุ่ม, “รูปแบบการดำเนินชีวิตและพฤติกรรมเปิดรับนิตยสารของกลุ่มผู้หญิงโสดอายุ 30-49 ปี ในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น”, ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น), 2550, หน้า 1.

⁷⁵ปาริชาติ อินนุพัฒน์, “รูปแบบการดำเนินชีวิตกับการเปิดรับสื่อวิทยุของผู้ฟังในกรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน, สาขาสื่อสารมวลชน, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), 2552, บทคัดย่อ.

บริษัทเอกชน มีรายได้ 10,000 - 20,000 บาทต่อเดือน กลุ่มตัวอย่างมีรูปแบบการดำเนินชีวิตแบบเน้นบ้านและครอบครัวมากที่สุด รองลงมาคือ รูปแบบการดำเนินชีวิตแบบเน้นสังคม รูปแบบการดำเนินชีวิตแบบเน้นบันเทิง รูปแบบการดำเนินชีวิตแบบเน้นกีฬา และการดูแลสุขภาพ และรูปแบบการดำเนินชีวิตแบบเน้นวัฒนธรรม กลุ่มตัวอย่างนิยมนิยมนิตยสารคลีโอมากที่สุด โดยจะรู้จักนิตยสารผู้หญิงจากการเห็นวางจำหน่ายตามแผนผังหนังสือทั่วไป แหล่งที่อ่านส่วนใหญ่จะมีอยู่ 2 ลักษณะคือเป็นการอ่านตามสถานที่ต่างๆ ที่ได้ไปทำธุระ เช่น ร้านค้า ห้องสมุด เป็นต้น หรือต้องการซื้อหาอ่านเอง โดยจะอ่านทุกครั้งที่มีโอกาส ลักษณะในการอ่านจะเป็นแบบอ่านอย่างสนใจเฉพาะคอลัมน์ที่ชอบเป็นบางฉบับ โดยมีระยะเวลาในการอ่านแต่ละครั้งหน้า 1 ชั่วโมง นอกจากนี้ยังมีทัศนคติในเชิงบวกต่อนิตยสารผู้หญิง กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุสถานภาพสมรส อาชีพ และรายได้แตกต่างกัน มีรูปแบบการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกัน รูปแบบการดำเนินชีวิตแบบเน้นวัฒนธรรม และรูปแบบการดำเนินชีวิตแบบกีฬา และการดูแลสุขภาพ มีความสัมพันธ์กับลักษณะในการอ่านนิตยสารผู้หญิง รวมถึงรูปแบบการดำเนินชีวิตแบบเน้นบันเทิง และรูปแบบการดำเนินชีวิตแบบเน้นกีฬาและการดูแลสุขภาพ มีความสัมพันธ์กับระยะเวลาที่ใช้ในการอ่านนิตยสารผู้หญิงในแต่ละครั้ง และรูปแบบการดำเนินชีวิตตามแบบเน้นวัฒนธรรม รูปแบบการดำเนินชีวิตแบบเน้นสังคม ในการดำเนินชีวิตแบบเน้นบันเทิง รูปแบบการดำเนินชีวิตแบบเน้นบ้านและครอบครัว และรูปแบบการดำเนินชีวิตแบบกีฬาและการดูแลสุขภาพ มีความสัมพันธ์กับทัศนคตินิตยสารผู้หญิง⁷⁶

อลิสตา ตั้งกบตี ศึกษาเรื่องรูปแบบการดำเนินชีวิตและพฤติกรรมการซื้อสินค้าเกี่ยวกับความงามของสตรีผู้สูงอายุที่รักความงาม โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นสตรีที่มีอายุระหว่าง 50-65 ปีจำนวน 400 คน ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มรูปแบบการดำเนินชีวิตของสตรีผู้สูงอายุที่รักความงาม สามารถแบ่งได้เป็น 9 รูปแบบ คือ 1) กลุ่มแม่บ้านและศรีเรือน 2) กลุ่มคลังไคล่ความงาม 3) กลุ่มสังคมชั้นสูง 4) กลุ่มอนุรักษ์นิยม 5) กลุ่มหัวก้าวหน้า 6) กลุ่มเข้าใจสังคมชีวิต 7) กลุ่มมีวิสัยทัศน์ 8) กลุ่มรักการออกกำลังกาย 9) กลุ่มรักการเรียนรู้ สตรีสูงอายุที่รักความงามส่วนใหญ่ไปซื้อสินค้าคนเดียว รองลงมาคือไปกับเพื่อน และไปกับครอบครัว นิยมไปซื้อสินค้าเกี่ยวกับความงามที่ห้างสรรพสินค้ามากที่สุด รองลงมาคือร้านขายผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับความงามและขายตรง มักหาข้อมูลก่อนการซื้อจากสื่อโฆษณามากที่สุด รองลงมาคือเพื่อนและประเมินจากประสบการณ์ที่ผ่านมา รูปแบบการดำเนินชีวิตของสตรีผู้สูงอายุที่รักความงามที่นิยมซื้อสินค้าเกี่ยวกับความงามที่มีความถี่และประเภทที่หลากหลายในระดับสูง ได้แก่ กลุ่มหัวก้าวหน้า กลุ่มคลังไคล่ความงาม กลุ่มสังคมชั้นสูง กลุ่มมีวิสัยทัศน์ และกลุ่มรักการออกกำลังกาย ในขณะที่รูปแบบการดำเนินชีวิตของสตรีผู้สูงอายุที่รักความงามที่นิยมซื้อสินค้าเกี่ยวกับความงามที่มีความถี่และประเภทที่หลากหลายในระดับต่ำ ได้แก่ กลุ่มแม่บ้าน แม่ศรีเรือน กลุ่มเข้าใจในสังคมชีวิต กลุ่มรักการเรียนรู้ และกลุ่มอนุรักษ์นิยม⁷⁷

⁷⁶จุฑามาศ พาณิษฐ์รังสี, “รูปแบบการดำเนินชีวิตพฤติกรรมการเปิดรับและทัศนคติของผู้่านหญิงที่มีต่อนิตยสารผู้หญิง”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน, สาขาสื่อสารมวลชน, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), 2549, บทคัดย่อ.

⁷⁷อลิสตา ตั้งกบตี, “รูปแบบการดำเนินชีวิตและพฤติกรรมการซื้อสินค้าเกี่ยวกับความงามของสตรีผู้สูงอายุที่รักความงาม”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะนิเทศศาสตร์, ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), 2549, บทคัดย่อ.

กัลญ วรพิทยุต ทำการศึกษาเรื่อง รูปแบบการดำเนินชีวิต และพฤติกรรมการเปิดรับสื่อโฆษณาของกลุ่มคนโสดในเขตกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างคือ กลุ่มคนโสดที่มีอายุ 25 - 45 ปี ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มคนโสดอายุ 25-29 ปี มีการศึกษาในระดับปริญญาตรี โดยมีเหตุผลของการอยู่เป็นโสดส่วนใหญ่คือ ชอบชีวิตอิสระ และมีกลุ่มคนรอบข้าง ส่วนใหญ่เป็นคนโสดเช่นเดียวกัน และพักอาศัยที่บ้านส่วนตัว กับบิดา มารดา กิจกรรมของกลุ่มคนโสดที่มีค่าเฉลี่ยสูง คือ การชอบทำกิจกรรมต่างๆ คนเดียว และกิจกรรมที่มีค่าเฉลี่ยต่ำ คือ การทำกิจกรรมศิลปะ สำหรับความสนใจของคนโสดมีความสนใจในเรื่องของการใช้ชีวิตอิสระ ไม่ต้องขึ้นอยู่กับใครมากที่สุด และมีความสนใจน้อยที่สุดในเรื่องการเล่นหุ้นและการลงทุนที่มีความเสี่ยง สำหรับความคิดเห็นประเด็นที่เห็นด้วยมากที่สุดคือ อายุเป็นเพียงตัวเลข และประเด็นที่ไม่เห็นด้วยมากที่สุดคือ ปัญหาเศรษฐกิจเป็นเรื่องเข้าใจยาก และผลการวิจัยสามารถสรุปกลุ่มรูปแบบการดำเนินชีวิตของกลุ่มคนโสดในกรุงเทพมหานคร ได้เป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มคนโสดหัวก้าวหน้า-สมัยใหม่ กลุ่มคนโสดพอ-แม่ศรีเรือน กลุ่มคนโสดวัตถุนิยม กลุ่มคนโสดรักสุขภาพ กลุ่มคนโสดย้อนยุค ในส่วนพฤติกรรมการเปิดรับสื่อโฆษณาของกลุ่มคนโสด เปิดรับสื่อโฆษณาโทรทัศน์มากที่สุด โดยเปิดรับสื่อโฆษณาระหว่างการเดินทาง ประเภทรายการโทรทัศน์ที่ชอบ คือ รายการที่มีเนื้อหาสาระ ถ้าเป็นสื่อประเภทอื่นๆ จะชอบสิ่งที่เป็นความบันเทิง เช่น รายการเพลงแฟชั่น ฯลฯ เนื้อหาของโฆษณาที่ชอบ จะเป็นโฆษณาประเภท ลด-แลก-แจก-แถม⁷⁸

เกษรา เกิดในมงคล ศึกษาเรื่อง รูปแบบการดำเนินชีวิต การแสวงหาข้อมูลเพื่อการตัดสินใจท่องเที่ยว และพฤติกรรมการท่องเที่ยวของคนวัยทำงาน จากกลุ่มตัวอย่างของคนวัยทำงาน อายุ 20 - 45 ปี จำนวน 420 คน ที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า 1. รูปแบบการดำเนินชีวิตของคนวัยทำงานแบ่งออกเป็น 9 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มรักการแข่งขัน 2) กลุ่มคนรุ่นใหม่ 3) กลุ่มอนุรักษ์นิยม 4) กลุ่มก้าวหน้าโลก 5) กลุ่มผู้นำยุคใหม่ 6) กลุ่มรักครอบครัว 7) กลุ่มตามใจตนเอง 8) กลุ่มตามกระแส และ 9) กลุ่มเป็นตัวของตัวเอง 2. คนวัยทำงานที่มีความแตกต่างกันด้านเพศ ระดับการศึกษา และรายได้ มีการแสวงหาข้อมูลด้านการท่องเที่ยวต่างกัน ส่วนคนวัยทำงานที่มีความแตกต่างด้านอายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส มีพฤติกรรมการท่องเที่ยวต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 3. กลุ่มรูปแบบการดำเนินชีวิตแบบคนรุ่นใหม่ อนุรักษ์นิยม ก้าวหน้าโลก รักครอบครัว และตามกระแสมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมแสวงหาข้อมูลด้านการท่องเที่ยว 4. กลุ่มรูปแบบการดำเนินชีวิตแบบคนรุ่นใหม่ กลุ่มอนุรักษ์นิยม ก้าวหน้าโลก ผู้นำยุคใหม่ ตามกระแส มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมท่องเที่ยว 5. พฤติกรรมท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการแสวงหาข้อมูลด้านการท่องเที่ยว และรูปแบบการใช้ชีวิตของคนวัยทำงาน นอกจากนี้ยังพบว่า การวิเคราะห์โดยใช้ตัวแปรร่วมกัน 3 ตัว คือ การแสวงหาข้อมูลด้านการท่องเที่ยว ลักษณะทางจิตวิทยา

⁷⁸กัลญ วรพิทยุต, “รูปแบบการดำเนินชีวิต และพฤติกรรมการเปิดรับสื่อโฆษณาของกลุ่ม คนโสด ในเขตกรุงเทพมหานคร”, วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย (กันยายน-ธันวาคม 2548, 25 (3), 2548), บทคัดย่อ.

และลักษณะทางประชากร สามารถอธิบายพฤติกรรมการท่องเที่ยวได้ดีกว่าการวิเคราะห์โดยใช้เพียง 2 ตัวแปร คือ การแสวงหาข้อมูลด้านการท่องเที่ยว และลักษณะทางจิตวิทยา⁷⁹

ทิวเมฆ นาวาบุญนิยม ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนปฐมอโคก จังหวัดนครปฐมผลการวิจัยพบว่า⁸⁰

1. การรับรู้เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนปฐมอโคก ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก รายด้านพบว่า การรับรู้ด้านเงื่อนไขคุณธรรมอยู่ในระดับมากที่สุด คุณภาพชีวิตของชุมชนปฐมอโคก ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก รายด้านพบว่า คุณภาพชีวิตด้านปลูกฝังค่านิยมไทยอยู่ในระดับมากที่สุด การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนปฐมอโคก ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. บุคคลที่อาศัยอยู่ในชุมชนปฐมอโคก ที่มีเพศ อายุ การศึกษา สถานภาพในชุมชน ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนและประสบการณ์ที่เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงต่างกัน มีการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5

3. ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและคุณภาพชีวิตกับการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและคุณภาพชีวิตกับการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในภาพรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5

4. การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนปฐมอโคก คือ ความตั้งใจฝึกฝนตนเอง เรียนรู้ที่จะมีชีวิตรอยู่อย่างเรียบง่าย พอเพียง มีศีลมีธรรมเป็นหลักเป็นที่พึ่งพิงตนเอง ขวนขวาย เอาภาระรับผิดชอบในกิจการต่างๆของชุมชน และมีชีวิตรอยู่อย่างผู้ให้และผู้เสียสละ

นิสรา ใจชื่อ ได้ทำการวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ของหมู่บ้านศาลาคัด และหมู่บ้านโคก มี 8 ปัจจัยที่เหมือนกัน ได้แก่ ปัจจัยด้านเทคโนโลยี ด้านเศรษฐกิจ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านจิตใจ ด้านสังคม-วัฒนธรรมด้านการมีส่วนร่วม ด้านผู้นำหมู่บ้าน และด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ โดยภาพรวมของทั้ง 8 ปัจจัยมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 0.05

ในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงให้มีความก้าวหน้าต้องมีความร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐ และหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนฝ่ายจัดการ คือ ผู้นำหมู่บ้านซึ่งมีส่วนผลักดันและสนับสนุนให้สมาชิกในหมู่บ้านดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง และสมาชิกในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ต้องมีส่วนร่วม ในการศึกษาและค้นหาปัญหาของหมู่บ้าน มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์และจัดลำดับความสำคัญของปัญหาของหมู่บ้าน มีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาหมู่บ้าน มี

⁷⁹เกษรา เกิดในมงคล, “รูปแบบการดำเนินชีวิต การแสวงหาข้อมูลเพื่อการตัดสินใจท่องเที่ยว และพฤติกรรมกรท่องเที่ยวของคนวัยทำงาน”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะนิเทศศาสตร์, ภาควิชาการประชาสัมพันธ์, (บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), 2546, บทคัดย่อ.

⁸⁰ทิวเมฆ นาวาบุญนิยม, “การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนปฐมอโคก จังหวัดนครปฐม”, วารสารวิทยาการจัดการ, (นครปฐม: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม), 2558, หน้า 27-28.

ส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาหมู่บ้าน และมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลงานพัฒนาหมู่บ้านอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น สมาชิกในหมู่บ้านเป็นส่วนสำคัญอย่างมากที่จะผลักดัน ให้หมู่บ้านประสบความสำเร็จและความร่วมมือของทุกฝ่าย เป็นแรงสำคัญที่จะพัฒนาให้เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงที่ยั่งยืน⁸¹

รัฐพงศ์ บุญญานุวัตร ได้ทำการวิจัยเรื่อง การนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนในชุมชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า⁸²

1. ประชาชนกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็น เพศหญิง มีอายุในช่วง 18-28 ปี ระดับการศึกษาปริญญาตรีขึ้นไปประกอบอาชีพรับจ้างเป็นส่วนใหญ่ มีรายได้อยู่ในช่วง 6,001 – 9,000 บาท และระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน 10 ปีขึ้นไป

2. การนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนในชุมชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร พบว่า ระดับการปฏิบัติของประชาชนทั้งโดยภาพรวม และรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านเงื่อนไขคุณธรรม ด้านการมีเหตุผล ด้านความพอประมาณ ด้านเงื่อนไขความรู้ และ ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ตามลำดับ

3. ปัจจัยที่มีผลต่อการนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ได้แก่ ปัจจัยด้านอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน ส่วนปัจจัยที่ไม่มีผล ได้แก่ เพศ และระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน

4. ข้อเสนอแนะแนวทางการนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ที่สำคัญที่สุดคือ ภาครัฐ หรือมหาวิทยาลัยในเขตบริการของชุมชน ควรจัดบริการวิชาการแก่ชุมชนในเรื่องการทำบัญชีการออม และให้ความรู้ด้านแนวทางการหลีกเลี่ยงความเสี่ยงต่ออบายมุข โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชน และคนวัยทำงาน

สุเทพ ศรีบุญเพ็ง และวิโรจน์ เกษภูลักษ์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประยุกต์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินธุรกิจของร้านชัยเจริญ เมล็ดพันธุ์ข้าว ตำบลดอนก่ายาน อำเภอเมืองจังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า

การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินธุรกิจของร้านชัยเจริญ เมล็ดพันธุ์ข้าว ในด้านของความพอประมาณได้นำมาประยุกต์ใช้กับการลงทุนและการสรรหาบุคลากรให้เหมาะสมกับฐานะของกิจการ โดยนำหลักการมีเหตุมีผลมาพิจารณาควบคู่กันไป กิจการได้สร้างภูมิคุ้มกันให้กับธุรกิจโดยเน้นการพัฒนาสินค้าและบริการให้ตอบสนองความต้องการของลูกค้าให้มากที่สุด ทั้งนี้พนักงานของร้านชัยเจริญ เมล็ดพันธุ์ข้าว ที่เกิดการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆของกิจการภายใต้การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ เกิดจากทัศนคติของพนักงานที่มีความเชื่อมั่นในตัวผู้ประกอบการและความศรัทธา ต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงพระราชทานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต อีกทั้งความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจภายใต้การ

⁸¹นิสรา ใจชื่อ, “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง”, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต), 2557, บทคัดย่อ.

⁸²รัฐพงศ์ บุญญานุวัตร, “การนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนในชุมชนเขตดุสิตกรุงเทพมหานคร”, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา), 2554, บทคัดย่อ.

นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ กิจกรรมได้นำหลักคุณธรรมมาใช้กับพนักงานโดยให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี การนำหลักภูมิคุ้มกันมาเป็นแนวทางในการสร้างเครือข่ายทางธุรกิจให้สังคมยอมรับ และรู้จักอย่างกว้างขวาง กิจกรรมได้นำหลักของความพอประมาณมาใช้ในการสร้างผลการดำเนินงาน ที่มีเสถียรภาพโดยมุ่งเน้นไปที่กำไร ที่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายและสามารถพึ่งพาตนเองได้ส่งผลให้ธุรกิจ ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน⁸³

พระมหาปาติ สิริเมธ ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านคลองใหม่ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ผลการวิจัย พบว่า⁸⁴

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้าน คลองใหม่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทั้ง 4 ด้าน โดยด้านที่ประชาชนมีส่วนร่วมมากที่สุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

2. การเปรียบเทียบ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจ พอเพียงของชุมชนบ้านคลองใหม่ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยสภาพแวดล้อม พบว่า โดย ภาพรวมประชาชนที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ ต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้าน เศรษฐกิจ โดยภาพรวมไม่ต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ขณะที่ประชาชนที่มี รายได้ต่อเดือน ระยะเวลาการอาศัยอยู่ในชุมชน สถานภาพในชุมชน และการเข้าร่วมกลุ่มในชุมชน ต่างกัน มีส่วนร่วม ในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวมต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

3. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ของประชาชนในการพัฒนา หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านคลองใหม่ พบว่า อุปสรรค หรือปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นได้ร่วมกับชุมชนในการแก้ปัญหาต่างๆ เริ่มตั้งแต่ให้ประชาชนร่วมรับรู้ รับทราบ ร่วมวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา และหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาเหล่านั้นๆร่วมกันอย่างดี

จากงานวิจัยที่ศึกษา และนำมาเป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวนี้ พบว่าได้มีผู้ทำวิจัย เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้มากพอสมควรทั้งการวิจัยในด้านความรู้ ความเข้าใจ การนำไป ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ที่เป็นหน่วยงาน องค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตตาม หลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร สามารถนำมากำหนดเป็นรูปแบบในการดำเนินชีวิต ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร เพื่อเป็นการสะท้อนเป้าหมายสุดท้ายของการ

⁸³สุเทพ ศรีบุญเพ็ง และวิโรจน์ เกษภูมิลักษณ์, “การประยุกต์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการ ดำเนินธุรกิจของร้านชัยเจริญ เมล็ดพันธุ์ข้าว ตำบลดอนก่ายาน อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี”, วารสารวิชาการ ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ มหาวิทยาลัยศิลปากร, ปีที่ 8 ฉบับที่ 2(พฤษภาคม – สิงหาคม, 2558), หน้า 1377.

⁸⁴พระมหาปาติ สิริเมธ, “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ของชุมชนบ้านคลองใหม่ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการ พัฒนาสังคม, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), 2557, บทคัดย่อ.

พัฒนาและต้องพิจารณาเชื่อมโยงให้สะท้อนถึงกระบวนการและวิธีการต่างๆ ที่จะส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมายคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนซึ่งจะก่อให้เกิดความสุขที่ยั่งยืนต่อไป

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน
ริมน้ำจันทบูร” ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

- 3.1 รูปแบบการวิจัย
- 3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลหลัก
- 3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

3.1 รูปแบบการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) กล่าวคือ ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ในการเก็บข้อมูลจากประชาชนชุมชนริมน้ำจันทบูร และระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยทำการวิจัยเชิงเอกสารกับการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

1) การวิจัยเชิงปริมาณ

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยเชิงปริมาณ เป็นการวิจัยโดยผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามที่มีคำถามครอบคลุมวัตถุประสงค์งานวิจัย คือ มุ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งจัดเป็นการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิ (Primary Source) โดยผู้วิจัยจะทำการวิจัยเชิงสำรวจจากกลุ่มประชากร ข้อมูลที่รวบรวมได้จะได้นำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติเบื้องต้นต่อไป

ประชากร ได้แก่ ประชาชนชุมชนริมน้ำจันทบูร ชุมชนย่อยที่ 4 และ ชุมชนย่อยที่ 13 รวม 2 ชุมชน จำนวน 364 ครัวเรือน¹

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ การสุ่มตัวอย่างประชาชนชาวริมน้ำจันทบูร ชุมชนย่อยที่ 4 และ ชุมชนย่อยที่ 13 รวม 2 ชุมชน ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 190 คน เฉพาะบริเวณกลุ่มบ้านเรือนสองฝั่งถนนสุขาภิบาลจากบริเวณสะพานวัดจันทนารามจนถึงถนนบริเวณซอยตรอกกระเจ่าง ระยะทาง

¹ข้อมูลจากกองสวัสดิการชุมชน, สำนักงานเทศบาลเมืองจันทบุรี ประจำปี พ.ศ. 2560, หน้า 43. (อัดสำเนา).

ประมาณ 1 กิโลเมตร โดยการใช้สูตรสำเร็จรูปของ ทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane)² ที่กำหนดให้มีความเชื่อมั่น 95 % และให้มีความคลาดเคลื่อน 5% (e = .05) ดังนั้น ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 190 คน และผู้วิจัยได้ทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบอย่างง่าย (Simple Random Sampling) จากทุกพื้นที่ตามสัดส่วนของประชากรศึกษารายละเอียดดังแสดงในตาราง

สูตร

$$n = \frac{N}{1 + N (e)^2}$$

เมื่อ n คือ ขนาดกลุ่มตัวอย่าง

N คือ ขนาดประชากร

e คือ เปอร์เซนต์ความคลาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่าง

การคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่าง

$$\begin{aligned} n &= \frac{364}{1+364(0.05)^2} \\ &= \frac{364}{1 + (0.91)} \\ &= \frac{364}{1.91} \\ &= 190 \text{ ครึ่งเรือน} \end{aligned}$$

²สุวรรีย์ ศิริโกคาภิรมย์, การวิจัยทางการศึกษา, (ลพบุรี: ฝ่ายเอกสารการพิมพ์สถาบันราชการณัฏเทพสตรี, 2556), หน้า 129-130.

ตารางที่ 3.1 แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างของประชาชนชุมชนริมน้ำจันทบูร จำแนกตามชุมชนย่อยที่ 4 และ 13

ที่	ชุมชนย่อยที่	ประชากร (ครัวเรือน)	กลุ่มตัวอย่าง (ครัวเรือน)
1	4	200	$\frac{200 \times 190}{364} = 104$
2	13	164	$\frac{164 \times 190}{364} = 86$
รวม		364	190

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยมีขั้นตอน ลักษณะ และการตรวจสอบเครื่องมือ ดังนี้

3.3.1 ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

- 1) ศึกษาหลักการ แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงที่เคยมีผู้ดำเนินการวิจัยเอาไว้
- 2) กำหนดกรอบแนวคิด ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย
- 3) กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยขอคำปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญ
- 4) สร้างเครื่องมือ
- 5) นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่อผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข
- 6) นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่างประชากรที่จะดำเนินการวิจัยเพื่อหาสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงของเครื่องมือ
- 7) ปรับปรุงแก้ไข
- 8) จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล กับกลุ่มตัวอย่าง

3.3.2 ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามกรอบของรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับประชาชนชุมชนริมน้ำจันทบูร เพื่อใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ศาสนา ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน สถานภาพทางครอบครัว และภูมิำเนา ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ (Check List)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale)³ คือ เห็นด้วยน้อยที่สุด เห็นด้วยน้อย เห็นด้วยปานกลาง เห็นด้วยมาก เห็นด้วยมากที่สุด จำนวน 52 ข้อ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ส่วนที่ 1 รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความพอประมาณ 2) ด้านความมีเหตุผล 3) ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว 4) ด้านเงื่อนไขความรู้ 5) ด้านเงื่อนไขคุณธรรม ด้านละ 4 ข้อ รวม 20 ข้อ และส่วนที่ 2 รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูร 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านเศรษฐกิจ 2) ด้านสังคม 3) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 4) ด้านวัฒนธรรม ด้านละ 8 ข้อ รวม 32 ข้อ รวมจำนวนทั้งหมด 52 ข้อ มีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

ระดับความคิดเห็น	การแปลความหมาย
1 หมายถึง	ระดับความคิดเห็นด้วยน้อยที่สุด
2 หมายถึง	ระดับความคิดเห็นด้วยน้อย
3 หมายถึง	ระดับความคิดเห็นด้วยปานกลาง
4 หมายถึง	ระดับความคิดเห็นด้วยมาก
5 หมายถึง	ระดับความคิดเห็นด้วยมากที่สุด

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะที่จะทำให้รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูรประสบผลสำเร็จ ซึ่งเป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open Ended Question)

เมื่อได้ทราบถึงเกณฑ์การให้คะแนนในแต่ละระดับ พร้อมทั้งความหมายของค่าเฉลี่ยในแต่ละประเด็นเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นสถิติพื้นฐาน ประกอบด้วย ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) และสถิติพรรณนา (Descriptive Statistics)

3.3.3 การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1) กำหนดเนื้อหาของแบบสอบถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยการศึกษาข้อมูลจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดตัวแปรการวิจัยและเนื้อหาของแบบสอบถาม ร่างเครื่องมือการวิจัยแบบสอบถามตามประเด็นที่กำหนดให้ครบถ้วนทุกตอน

2) หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จ ขอความเห็นชอบและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม จำนวน 5 ท่าน เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระ และโครงสร้างของคำถาม รูปแบบของแบบสอบถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์รายข้อ (Index of Item-Objective Congruence : IOC)⁴ ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ถึง 1.0 ซึ่งผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ ดังนี้

³เรื่องเดียวกัน, หน้า 139-140.

⁴อ้างแล้ว, การวิจัยทางการศึกษา, หน้า 108.

1. รศ.ดร.ทวีศักดิ์ ทองทิพย์
ตำแหน่ง: ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป วิทยาเขตสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์
2. รศ.ดร.ทรงคุณ จันทวร
ตำแหน่ง: ประธานหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม
3. รศ.ดร.รัตน์ะ ปัญญาภา
ตำแหน่ง: อาจารย์ประจำสาขาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี
4. ผศ.ดร.กรรทอง จุลิ์ชนีกร
ตำแหน่ง: ประธานสาขาวิชาการศึกษาศาสตร์และภาษาอังกฤษ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จังหวัดจันทบุรี
5. ผศ.ดร.ฐานิดา มั่นคง
ตำแหน่ง: รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ

3) หาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มประชาชนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 30 คน เพื่อหาความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค⁵ ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งหมด เท่ากับ 0.912

4) นำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อขอความเห็นชอบ ให้เป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์สำหรับการนำไปใช้จริงต่อไป

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.4.1 การเก็บข้อมูล

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะได้ดำเนินการจัดเก็บข้อมูลตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1) จัดเตรียมเครื่องมือตามจำนวนกลุ่มตัวอย่าง การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม (Questionnaire)

2) นำหนังสือขออนุญาตเข้าทำการศึกษาวิจัยจากหน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธมณฑลจังหวัดจันทบุรี ขออนุญาตขอความร่วมมือถึงผู้บริหาร หรือหัวหน้าหน่วยงานกลุ่มเป้าหมาย และเวียนหนังสือขออนุญาตเคราะห้ผู้บริหาร หัวหน้าหน่วยงานต่างๆ ที่จะเข้าแจกแบบสอบถาม (Questionnaire)

⁵Cronbach, Lee J, *Essentials of Psychological Testing*, 4th ed., (New York : Harper & Row, 1971), p. 123.

- 3) การสอบถาม ใช้แบบสอบถาม เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชนชุมชนริมน้ำจันทบูร จำนวน 190 หลังคาเรือน
- 4) นำส่งหนังสือขออนุญาตและขอความร่วมมือถึงผู้บริหารหรือหัวหน้าหน่วยงานที่เป็นกลุ่มเป้าหมายโดยกำหนดวันที่จะไปขอแจกแบบสอบถาม (Questionnaire) ด้วยตนเอง
- 5) ตรวจสอบความสมบูรณ์ครบถ้วนของแบบสอบถาม (Questionnaire) แล้วนำไปวิเคราะห์ข้อมูล

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

3.5.1 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) เป็นหลัก โดยการดำเนินการขั้นแรก คือ นำแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมได้ จำนวน 190 ชุด นำมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสำรวจ (Editing) แล้วดำเนินการลงรหัสตามคู่มือการลงรหัส (Code Book) หลังจากนั้นได้มีการตรวจสอบแบบสำรวจเพื่อความถูกต้องอีก 1 ครั้ง และวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพื่อหาค่าทางสถิติ

3.5.2 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลนั้นผู้วิจัยหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นและตัวแปรตามโดยใช้การประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์เสนอข้อมูล ดังนี้

- 1) สถานภาพส่วนบุคคล วิเคราะห์โดยการหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)
- 2) ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของประชาชนในชุมชนต่อรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร ใช้การวิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. (Standard Deviation)
- 3) ข้อมูลที่ได้จากคำถามปลายเปิด นำมาจัดกลุ่มคำตอบวิเคราะห์รายข้อ วิเคราะห์โดยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Context Content Analysis Techniques) นำเสนอข้อมูลโดยเขียนเป็นความเรียงประกอบตาราง
- 4) เกณฑ์การพิจารณาค่าเฉลี่ยเกี่ยวกับรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร มีดังนี้⁶

ช่วงค่าเฉลี่ย	การแปลความหมาย
1.00 – 1.49	มีความคิดเห็นในระดับน้อยที่สุด
1.50 – 2.49	มีความคิดเห็นในระดับน้อย
2.50 – 3.49	มีความคิดเห็นในระดับปานกลาง
3.50 – 4.49	มีความคิดเห็นในระดับมาก

⁶ชูศรี วงศ์รัตนะ, เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย, พิมพ์ครั้งที่ 7, (กรุงเทพมหานคร: เทพเนรมิต, 2541), หน้า 75.

4.50 – 5.00

มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด

2) การวิจัยเชิงคุณภาพ

3.2 ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยการเจาะจง (Purposive Sampling) ตามความสำคัญของประเด็นที่ศึกษา โดยมุ่งเน้นการสัมภาษณ์เชิงลึก ดังนี้

1) ผู้นำชุมชน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และประชาชนริมน้ำจันทบุรี ได้แก่ 1) ชุมชนย่อยที่ 4 จำนวน 5 คน และ 2) ชุมชนย่อยที่ 13 จำนวน 4 คน รวม 9 คน

2) หน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ 1) เทศบาลเมืองจันทบุรี จำนวน 1 คน และ 2) สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดจันทบุรี จำนวน 4 คน รวม 2 คน

ผู้วิจัยจะใช้เป็นผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาทั้งหมด รวมจำนวนทั้งสิ้น 11 คน มีรายชื่อดังต่อไปนี้

1. อาจารย์ประภาพรพรณ ฉัตรมาลัย	ประธานชมรมพัฒนาชุมชนริมน้ำจันทบุรี และอดีตศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ
2. นายชยุต อภิรักษ์อัครา	ประธานชุมชนย่อยที่ 4
3. นายสมศักดิ์ สุพรรณวิวัฒน์	ประธานชุมชนย่อยที่ 13
4. น.ต.พรพยนต์ เกื้อรัตนัน	ชุมชนริมน้ำจันทบุรี ชุมชนย่อยที่ 13
5. นางสาวฤทธิ ชัยฤทธิ	วิสาหกิจชุมชนริมน้ำจันทบุรี ชุมชนย่อยที่ 13
6. นางพรอุษา โสอุบล	ชุมชนริมน้ำจันทบุรี ชุมชนย่อยที่ 13
7. นายคณากร อยู่เล่าห์	ชุมชนริมน้ำจันทบุรี ชุมชนย่อยที่ 4
8. นายจักรภณ พงศ์พัชรพันธุ์	ชุมชนริมน้ำจันทบุรี ชุมชนย่อยที่ 4
9. นางปิยนันท์ รุ่งเรืองผล	ชุมชนริมน้ำจันทบุรี ชุมชนย่อยที่ 4
10. นายภาณุรัตน์ เมืองมุงคุณ	ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม เทศบาลเมืองจันทบุรี
11. นางดวงเดือน สดแสงจันทร์	ผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดจันทบุรี

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์ (Interview) สำหรับสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และประชาชนริมน้ำจันทบุรี ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และ ชุมชนย่อยที่ 13 โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Sturctured in-deph interview) ในลักษณะเป็นคำถามแบบปลายเปิดให้ตอบ (Open ended Question) มีประเด็นที่สำคัญ ดังนี้

1. การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบุรี
2. รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบุรี
3. ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.4.1 การวิเคราะห์เชิงเอกสาร ศึกษาจากเอกสารต่างๆ ดังนี้

1) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยการรวบรวมจากหนังสือ วารสาร บทความ งานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวกับหลักการ แนวคิดทฤษฎีในรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูรตลอดจนข้อมูลทางสถิติที่รวบรวมโดยหน่วยงานราชการ หรือสถาบันการศึกษาและแหล่งข้อมูลที่เป็นที่ยอมรับ

อนึ่ง ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรม งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดถึงบทความงานวิจัยในวารสาร สิ่งพิมพ์ต่างๆ แล้ว ทำให้เห็นกรอบแนวคิด ประเด็นปัญหาของการวิจัย จากเอกสารที่ได้มีการทบทวนก่อนหน้านี้ หลังจากที่ได้ทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอย่างละเอียดแล้ว ผู้วิจัยได้สร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย และจากการทบทวนวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะได้ดำเนินการจัดเก็บข้อมูลตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

(1) จัดเตรียมเครื่องมือตามจำนวนกลุ่มตัวอย่าง โดยให้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แยกระหว่างกลุ่มผู้บริหารและผู้ปฏิบัติให้ตรงกับกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการ

(2) ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ จำนวนอย่างน้อย 5 ท่าน ตรวจสอบเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ การวิจัยว่ามีความเที่ยงตรง และสามารถใช้ในการเก็บข้อมูลได้หรือไม่

(3) ติดต่อขอหนังสือจากหน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดจันทบุรี ไปยังแกนนำชุมชนและบุคคลที่เกี่ยวข้องเพื่อนัดหมายในการสัมภาษณ์และการเข้าศึกษาในพื้นที่

(4) นำส่งหนังสือขออนุญาตและขอความร่วมมือถึงผู้บริหารหรือหัวหน้าหน่วยงานที่เป็นกลุ่มเป้าหมายโดยกำหนดวันที่จะไปขอสัมภาษณ์ด้วยตนเอง

(5) ตรวจสอบความสมบูรณ์ครบถ้วนของแบบสัมภาษณ์แล้วนำไปวิเคราะห์ข้อมูล

3.4.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีโครงสร้าง (Structure In-Depth Interview) เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกตัวต่อตัว (Face-to-Face In-Depth Interview) ดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มประชากรทั้งหมด จึงมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

1) **ขั้นเตรียมการสัมภาษณ์** ได้แก่ ก่อนลงสนามเพื่อรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้เริ่มต้นด้วยการนัดหมายวันเวลาที่สัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่าง พร้อมกับขอเอกสารต่างๆ เกี่ยวกับการดำเนินการกิจกรรมชุมชน พร้อมกันนั้น ผู้วิจัยจะต้องศึกษาประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล เตรียมและศึกษาวิธีใช้เครื่องบันทึกเสียง เตรียมสมุดจดบันทึกและอุปกรณ์ต่างๆ ให้พร้อมก่อนดำเนินการสัมภาษณ์

2) **ขั้นดำเนินการสัมภาษณ์** ได้แก่ ก่อนการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะสนทนาสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้สัมภาษณ์ แจ้งวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ อธิบายเหตุผลและขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียงในขณะที่สัมภาษณ์ ขออนุญาตใช้กล้องถ่ายรูปเพื่อใช้อ้างอิงในการสัมภาษณ์ รวมทั้งแจ้งให้ทราบว่าข้อมูลต่างๆ ที่บันทึกเสียงไว้ผู้วิจัยจะเก็บไว้เป็นความลับ หากผู้ให้สัมภาษณ์ไม่ประสงค์ที่จะให้บันทึกเสียงในช่วงใด ผู้วิจัยก็จะไม่บันทึกเสียงเลย

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

1) ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารเนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

2) ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (Interview) ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยวิธีการพรรณนาความ (Descriptive Interpretation) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมาย เชื่อมโยงความสัมพันธ์ และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่างๆ ที่รวบรวมได้ โดยทำไปพร้อมๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งนี้เพื่อจะได้ศึกษาประเด็นต่างๆ ได้ลึกซึ้ง เมื่อประเด็นใดวิเคราะห์แล้วไม่มีความชัดเจนก็จะตามไปเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นต่างๆ เหล่านั้น เพื่อตอบคำถามหลักตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อมูลเชิงคุณภาพได้นำมาวิเคราะห์เพื่อหาความเชื่อมโยงความสัมพันธ์เชิงทฤษฎี

3) การวิเคราะห์ผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยใช้วิธีการประมวลความคิดของผู้ให้ข้อมูลหลัก ทั้ง 11 ท่านโดยยึดหลักในการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วยกระบวนการดังต่อไปนี้

- (1) Concept กำหนดมโนทัศน์ สร้างแนวคิดเพื่อการวิเคราะห์
- (2) Content รวบรวมเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย
- (3) Classification วิเคราะห์จำแนกกลุ่มข้อมูล
- (4) Category จัดหมวดหมู่ข้อมูลที่ได้ให้เป็นระบบ

บทที่ 4

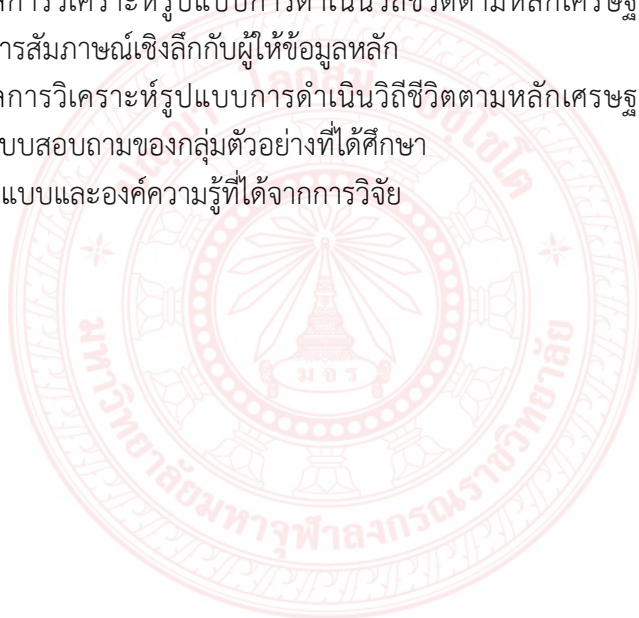
ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) เพื่อศึกษาความเป็นมาและวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูร 2) เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร และ 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

4.1 ผลการวิเคราะห์รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลัก

4.2 ผลการวิเคราะห์รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร จากแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่างที่ได้ศึกษา

4.3 รูปแบบและองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

4.1 ผลการวิเคราะห์รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน ริมน้ำจันทบูร จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยมีรายละเอียด ดังนี้

4.1.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ในส่วนของการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลัก ตามวัตถุประสงค์ ทั้ง 3 ข้อ ได้แก่ 1) ความเป็นมาและวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูร 2) การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร และ 3) รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร ดังนี้

1) ความเป็นมา และวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูร

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สำหรับการค้นหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมาและวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูร มาวิเคราะห์โดยใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา สรุปสาระสำคัญโดยมีประเด็นการสัมภาษณ์ 3 ประเด็น เป็นการสรุปความคิดเห็นในแต่ละประเด็น ดังนี้

1. บริบทพื้นที่ของชุมชนริมน้ำจันทบูร

1.1 บริบทพื้นที่ชุมชนริมน้ำจันทบูร

ความยาวเส้นทางถนนประมาณ 1 กิโลเมตร สามารถเดินเล่นและศึกษาประวัติความเป็นมาของชุมชนได้¹ เริ่มจากสะพานตรีนรุต หรือเรียกอีกอย่างหนึ่ง สะพานตลาดพลอย ไปจนถึงสะพานวัดจันทนาราม (วัดจันทร์) 1 กิโลเมตร เป็นทำนน้ำ มีเรือแจว เรือจ้าง ในสมัยก่อน การขนส่งเข้ามาทางเรือในสมัยก่อน วิถีชีวิตเปลี่ยนแปลง และเปลี่ยนไป เช่น ทำเรือแม่ผ่อง ถนนยังเป็นยางมะตอย ก่อนเปลี่ยนแปลงไปเป็นคอนกรีต ถนนคนเดิน ตรงนั้นจะเป็นดินดำ ถนนในสมัยก่อนยังไม่มีหิน ไม่มีคอนกรีต ไม่มีอะไร เมื่อ 70 ปีให้หลัง (สมัยยังเป็นเด็ก) แต่ก่อนปู่ธู เพ็งมีถนนมาที่หลัง กว่าจะกลายเป็นถนนคนเดิน ถนนวัฒนธรรม² ในส่วนนี้จะมีชุมชน 2 ชุมชนย่อยที่เกิดขึ้นมาที่หลัง คือชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 อย่างชุมชนย่อยที่ 13 กำลังจะจัดทำแผนที่ชุมชนขึ้น โดยการสำรวจเพิ่มเติม และทำแผนที่ท่องเที่ยวโดยมี 135 หลังคาเรือน ผังชุมชน (แผนที่หมู่บ้าน) แต่ละบ้านขายอะไรเพื่อสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาศึกษาหาความรู้ย้อนรอยอดีต “วิถีจันทร์ วิถีมน้ำ”³

ย่านท่าหลวง ซึ่งเป็นชุมชนเก่าแก่ริมแม่น้ำจันทบุรีด้านตะวันตกแต่เดิมรู้จักกันในชื่อที่เรียกว่า "บ้านลุ่ม" ซึ่งเป็นชุมชนเก่าแก่ของชาวจีนและญวนอพยพตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ต่อมาได้พัฒนา มาเป็น ศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและการค้าของจันทบุรีที่สำคัญแห่งหนึ่งในสมัยรัชกาลที่ 5 มีจุดเริ่มต้นจากเชิงสะพาน วัดจันทนาราม (วัดจันทร์) ผ่านบ้านท่าหลวงยาวเป็นแนวไปตลอดจนถึงชุมชนตลาดล่าง บริเวณที่เรียกว่าท่าเรือจ้างอาคาร ส่วนใหญ่ เป็นที่พักอาศัย และร้านค้าของชุมชนที่มีอายุเกือบ 100 ปี ซึ่งสร้างมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 มีลักษณะเป็นตึกแถว โบราณมีลวดลายไม้

¹สัมภาษณ์ นายคณากร อยู่เลห์, ชุมชนริมน้ำจันทบูร ชุมชนย่อยที่ 4, 3 กุมภาพันธ์ 2563.

²สัมภาษณ์ นางปิยนันท์ รุ่งเรืองผล, ชุมชนริมน้ำจันทบูร ชุมชนย่อยที่ 4, 11 กุมภาพันธ์ 2563.

³สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ สุพรรณวิวัฒน์, ประธานชุมชนย่อยที่ 13, 3 กุมภาพันธ์ 2563.

จำหลักอ่อนช้อยงดงาม อยู่ตามบานประตูหน้าต่างและมุมอาคาร ซึ่งจะพบรูปแบบเรือน ขนมหังซิงปะปนอยู่ด้วยเพราะชาวจันทบุรีได้รับอิทธิพลจากการติดต่อค้าขายกับชาวต่างประเทศเมื่อสมัยรัชกาลที่ 5 ลักษณะการฉลุลายของช่างฝีมือชาวจันทบุรีจัดได้ว่ามีเอกลักษณ์ไม่เหมือนใคร โดยเฉพาะการจำหลักฉลุช่องลม เป็นภาพจำหลักนูนรูปหัวพยัคฆ์สอดแทรก อยู่ตามกิ่งเครือเถาหรือความคมเฉียบของลายที่ แผ่ไปด้วยความ อ่อนช้อย ของลายจำหลัก ย่านท่าหลวงจึงถือว่าเป็นย่านประวัติศาสตร์ของ จ.จันทบุรี

ย่านท่าหลวง-ตลาดล่าง มีความสำคัญต่อบทบาทการค้ากับต่างประเทศของจันทบุรีในยุค นั้นคือเป็นจุดที่เรือ บรรทุกสินค้าของป่าที่รวบรวมมาได้จากป่าแถบตะเคียนทอง น้ำขุ่น คลองพลูวังข้ามในบริเวณ เขาคิชฌกูฏและ เขาสอยดาว จะล่องลงมาตามลำน้ำจันทบุรีและมาเทียบท่าที่ตลาดท่าหลวงโดยมีกลุ่มชาวช่องซึ่งเป็น ชนพื้นเมือง เดิมที่อาศัยอยู่ในแถบเทือกเขาในจันทบุรี ระยองและตราด เป็นแรงงานในการจัดเก็บของป่านำมาจำหน่าย ในตัว เมืองจันทบุรี ในปีหนึ่งชาวช่องจะล่องแพนำสินค้ามาจำหน่ายในเมืองเพียงครั้งเดียว คือในระหว่างเดือน 10 ถึงเดือน 12 (เดือนตุลาคมถึงธันวาคม) เนื่องจากเป็นฤดูน้ำหลากสามารถล่องแพลงมาตามลำน้ำได้สะดวก ส่วนในฤดูแล้งระหว่างเดือน 3 ถึงเดือน 5 (เดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายน) ต้องลำเลียงทางเกวียนซึ่งลำบากและใช้เวลานาน จึงไม่ เป็นที่นิยมในช่วงที่กองทหารฝรั่งเศสเข้ามายึดครองจันทบุรี (พ.ศ. 2436-2447) การค้าขายในย่านนี้เป็นไป อย่าง คึกคักนอกจากสินค้าป่าแล้วยังมีการลักลอบจำหน่ายสินค้าประเภทสุรา ผืน กาแฟ ชา การเจริญเติบโตทาง เศรษฐกิจของย่านท่าหลวง-ตลาดล่างส่งผลให้ทางรัฐบาลให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบสาธารณูปโภค ต่างๆ ในบริเวณนี้ก่อนบริเวณอื่น ในปี พ.ศ. 2451 จึงได้ประกาศให้พระราชบัญญัติสุขาภิบาลที่ตำบลตลาดเมืองจันทบุรีเป็น แห่งแรกในเขต จันทบุรี นอกจากนี้ในช่วงที่มีการค้าขายตัว มีจำนวนประชากรอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานชั่วคราวในย่านนี้ถึงปีละ 100 คน เศรษฐีพ่อค้าต่างถิ่น อาทิ แวก กุหลาบ พม่า เข้ามาตั้งร้านค้าชั่วคราวรวมทั้งมีพ่อค้าเร่จากบ่อพลอยไหลิน บ่อนาวง ที่มาซื้อขายสินค้าต่างๆ และนำพลอยมาขายปีละนับพันคนเมื่อศูนย์กลางการค้าภายใน เมืองจันทบุรีย้ายไปอยู่ที่ ตลาดน้ำลักษณะทางกายภาพของท่าหลวง-ตลาดล่างยังปรากฏให้เห็นวัฒนธรรมการตั้งบ้าน เรือนหรือ ร้านค้าที่ หันหลังให้แม่น้ำ หันหน้าเข้าสู่ถนนบ้านเรือนเป็นเรือนติดดินนิยมสร้างเป็นเรือนหลังใหญ่ทรงจั่วใช้วัสดุ ในท้องถิ่น ก่อสร้าง อาทิ ไม้แฝก ใบจาก นิยมยื่นชายคาออกมาเพื่อเป็นร้านค้าติดระเบียงทางเดิน ด้านหน้าตาม ลักษณะที่ พักอาศัยกึ่งพาณิชย์อันเป็นลักษณะวัฒนธรรมการค้าขายของชาวจีน อาคารพักอาศัยและร้านค้า ย่านท่าหลวงเป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์อย่างมาก ควรจะมีการอนุรักษ์เอาไว้เพื่อการท่องเที่ยวหรือโฮมสเตย์ ปัจจุบันยังมีกองถ่ายละคร และกองถ่ายภาพยนตร์ รวมทั้งภาพยนตร์โฆษณา มาใช้ 34 โลเกชั่นบริเวณ นี้กันบ่อยๆ อาทิ ละคร อยู่กับก๋ง โฆษณารังนกสก็อต ดูดูดู ดูเธอทำ⁴

1.2 สัญลักษณ์หรือโลโก้ของชุมชนริมน้ำจันทบุรี

⁴สัมภาษณ์ อาจารย์ประภาพรณ ฉัตรมาลัย, ประธานชมรมพัฒนาชุมชนริมน้ำจันทบุรี และอดีตศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ, 5 กุมภาพันธ์ 2563.

ภาพที่ 4.1 สัญลักษณ์ชุมชนรึมน้ำจันทบูร

การฟื้นฟูและอนุรักษ์ชุมชนรึมน้ำจันทบูรนั้นเป็นการร่วมแรงร่วมใจกันของคนภายในชุมชน และผู้ที่ให้การสนับสนุนต่างๆ จากภายนอก ร่วมกันทำงานเพื่อสืบสานวิถีชีวิต ศิลปะ สถาปัตยกรรม และวัฒนธรรมพื้นบ้านให้คงอยู่ต่อไปภายใต้จุดประสงค์เดียวกัน จึงได้มีการออกแบบโลโก้ของชุมชนรึมน้ำจันทบูรขึ้นมาเป็นสัญลักษณ์ในการจดจำ โลโก้ หรือตราสัญลักษณ์ของชุมชนรึมน้ำจันทบูรนั้นออกแบบบนพื้นฐานของความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับชุมชนรึมน้ำ โดยมีนัยยะสำคัญ⁵ คือ

1. มองภาพรวมเป็น เลข 5 ของไทย หมายถึง ความภาคภูมิใจของชาวชุมชนรึมน้ำจันทบูร ที่ ร. 5 เสด็จพระราชดำเนินจากย่านท่าหลวง ถึงตลาดล่าง เมื่อ พ.ศ. 2450 เพื่อเยี่ยมพลบขวัญราษฎรหลังจากที่ฝรั่งเศสปลดปล่อยจันทร์และตราดจากการเป็นตัวประกัน
2. เส้นโค้งคดเคี้ยว หมายถึง สายน้ำของแม่น้ำจันทบุรี
3. วงกลมและภายในวงกลมมีอักษร “จ” หมายถึง ดวงจันทร์ และชื่อเมืองเก่า “จันทบูร”

2. ความเป็นมา และวิถีชีวิตของชุมชนรึมน้ำจันทบูร

⁵สัญลักษณ์ของชุมชนรึมน้ำจันทบูร, <<http://www.rimnam.chanthaboon.net>>, (เข้าถึงเมื่อวันที่ 3 มกราคม 2562).

ภาพที่ 4.2 แผนผังที่ตั้งชุมชนริมน้ำจันทบุรี⁶

เมืองจันทบุรีโบราณตั้งอยู่เชิงเขาสระบาป ชื่อว่า “ควนคราบุรี” หรือ “เมืองเพนียด” อยู่ในความปกครองของขอมโบราณ ชาวเมืองเป็นพวกขอม (มอญ+ขอม) สันสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 2 ขอมเสื่อมอำนาจลงและพระเจ้าอู่ทอง ปฐมกษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยาได้แผ่อำณาเขตการปกครองมาถึงเมืองจันทบุรี ครั้นถึงสมัยขุนหลวงพระจั่ว (พ.ศ.1926) ซึ่งมีการปรับปรุงการปกครองหัวเมือง จึงให้ย้ายตัวเมืองจันทจากเมืองเพนียดมาสร้างใหม่ที่ บ้านหัววัง หรือบ้านพุททลายเนื่องจากเป็นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การเพาะปลูกและใกล้แม่น้ำ เมืองจันทที่ตั้งอยู่ที่บ้านหัววังอยู่ประมาณ 270 ปี จึงย้ายมาสร้างใหม่ที่บ้านลุ่ม ในสมัยพระนารายณ์มหาราช (พ.ศ. 2199-2231) เนื่องจากที่บ้านหัววังเกิดน้ำท่วมทุกปี และที่บ้านลุ่มมีชัยภูมิที่เหมาะสมกว่าพื้นที่เป็นที่นาสูงชัน และมีบางส่วนเป็นที่ลาดลงสู่ชายหาดริมฝั่งแม่น้ำจันทบุรี ซึ่งไหลผ่านเป็นระยะทางยาวออกสู่ปากแม่น้ำ จึงเหมาะสมที่อยู่อาศัยและป้องกันเมืองพระองค์จึงโปรดฯ ให้สร้างตัวเมืองบนเนินและมีป้อมประตูเมืองครบถ้วน (บริเวณค่ายตากสินในปัจจุบัน) และมีการตั้งบ้านเรือนถื่นฐานทำมาค้าขายกันบริเวณริมฝั่งแม่น้ำจันทบุรี เป็นแนวยาวประมาณ 1 กิโลเมตรเศษซึ่งด้านริมฝั่งตะวันตกจะหนาแน่นกว่าริมฝั่งตะวันออก โดยเฉพาะบริเวณบ้านลุ่ม (บริเวณท่าหลวงในปัจจุบัน) เพราะเป็นพื้นที่ลาดชายเขาลงสู่ชายหาดกว้างริมฝั่งแม่น้ำเหมาะแก่การคมนาคมขนส่งสินค้าและเครื่องอุปโภคบริโภค “ชุมชนริมน้ำจันทบุรี” จึงเริ่มกำเนิด ณ บริเวณนี้และขยายยาวไปตามสายน้ำมีการติดต่อไปมาหาสู่และแลกเปลี่ยนค้าขายสินค้ากัน เกิดเป็นแนวทางเดินยาวและพัฒนาเป็นถนนเพื่อใช้เป็นเส้นทางการสัญจรไปมาและค้าขาย จึงนับว่าถนนริมน้ำเป็นถนนเส้นแรกของเมืองจันทใน พ.ศ. 2309 ก่อนกรุงศรีอยุธยาแตก 3 เดือน พระเจ้าตากสินได้เลือกเมืองจันทเป็นแหล่งรวบรวมพลเพื่อกู้เอกราชจากพม่า ซึ่งนอกจากเหตุผลทางยุทธศาสตร์แล้ว อีกเหตุผลหนึ่งคือ พระเจ้าตากสินทรงคุ้นเคยและชำนาญเส้นทาง และพื้นที่เมืองจันทเป็นอย่างยิ่ง เพราะเคยเดินทางมาค้าขายหลายครั้ง “สมัยเป็นพระยาตาก” ทำให้ทรงคุ้นเคยกับชาวจันทแต่จิวใน

⁶แผนผังที่ตั้งชุมชนริมน้ำจันทบุรี, <<http://www.rimnam.chanthaboon.net>>, (เข้าถึงเมื่อวันที่ 3 มกราคม 2563).

เมืองจันทน์มาก และลึกซึ่งในฐานะที่เป็นคนจีนเชื้อสายเดียวกัน ซึ่งศูนย์กลางการค้าขายในสมัยนั้นก็คือ บริเวณถนนริมน้ำ เมืองจันทน์ที่ตั้งที่บ้านลุ่มนานประมาณ 150 ปี ถึงสมัย ร.3 ซึ่งเกิดกรณีพิพาทกับ เวียดนาม

เรื่องเจ้าอนุวงศ์ พระองค์เกรงว่าเวียดนามจะมายึดครองเมืองจันทบูร ซึ่งเป็นเมืองหน้าด่านทางทะเลตะวันออก จึงโปรดเกล้าฯ ให้ย้ายเมืองจากบ้านลุ่มไปตั้งที่ค่ายเนินวง ในพ.ศ. 2377 แต่ชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่สมัครใจไปอยู่ เพราะค่ายเนินวงตั้งอยู่บนที่สูง และห่างไกลแหล่งน้ำ จนถึงสมัย ร. 4 เวียดนามตกอยู่ในความปกครองของฝรั่งเศส พระองค์จึงทรงอนุญาตให้ชาวบ้านเลือกตั้งถิ่นฐานว่าจะอยู่ที่ค่ายเนินวงหรือบ้านลุ่มก็ได้ ครั้นถึงสมัย รัชกาลที่ 5 พระองค์ทรงโปรดให้ชาวบ้านกลับมาอยู่ที่บ้านลุ่มเหมือนเดิมเพราะที่ค่ายเนินวงคับแคบไม่เหมาะสม ในการพัฒนาและขยายเมืองให้สอดคล้องกับนโยบายการปฏิรูปการปกครองแบบใหม่ของพระองค์ เมืองจันทบูรจึงตั้งอยู่ที่ “บ้านลุ่ม” เป็นการถาวรตั้งแต่นั้นมาถึงปัจจุบัน ในสมัย ร.ศ. 112-123 (พ.ศ. 2436-2447) ฝรั่งเศสยึดเมืองจันทน์นาน 11 ปี และใน พ.ศ. 2442 รัฐบาลให้สร้างจวนข้าหลวงที่ริมแม่น้ำบริเวณบ้านลุ่ม (ณ สำนักงานป่าไม้ในปัจจุบัน) และหน่วยราชการต่างๆ ก็ย้ายมาตั้งอยู่บริเวณนี้ทั้งสิ้น รวมถึงสถานกงสุลของฝรั่งเศสด้วย โดยเสด็จครั้งแรก พ.ศ. 2419 และครั้งสุดท้าย พ.ศ. 2450 คราวเสด็จกลับจากประพาสยุโรป และแวะเยี่ยมชาวตราด และชาวจันทน์ที่เป็นอิสระจากฝรั่งเศส โดยวันที่ 14 พฤศจิกายน 2450 ถึงเมืองจันทน์ และวันที่ 15 พฤศจิกายน 2450 ได้เสด็จพระราชดำเนินโดยทางลาดพระบาทตลาดเมืองจันทน์ (ถนนริมน้ำ) จากหัวถนนถึงท้ายถนนและในวันนี้พระองค์ได้ พระราชทานพระแสงศาสตราประจำเมืองจันทน์ให้แก่พระยาวิเชียรดิษฐ์ เจ้าเมืองจันทน์ในขณะนั้นด้วย ยังความปลาบปลื้มและเป็นความภาคภูมิใจของชาวเมืองจันทน์เป็นอย่างนัก “ย่านท่าหลวง หรือชุมชนริมน้ำจันทบูร” ซึ่งเป็นชุมชนเก่าแก่ริมแม่น้ำจันทบูรด้านตะวันตกแต่เดิมรู้จักกันในชื่อที่เรียกกันติดปากว่า “บ้านลุ่ม” ซึ่งเป็นชุมชนเก่าแก่ของชาวจีนและญวนอพยพตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ต่อมาได้พัฒนา มาเป็น ศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและการค้าของจันทบูรที่สำคัญแห่งหนึ่งในสมัยรัชกาลที่ 5 มีจุดเริ่มต้นจากเชิงสะพาน วัดจันทนาราม ผ่านบ้านท่าหลวงยาวเป็นแนวไปตลอดจนถึงชุมชนตลาดล่าง บริเวณที่เรียกว่าท่าเรือจ้งอาคาร ส่วนใหญ่ เป็นที่พักอาศัย และร้านค้าของชุมชนที่มีอายุเกือบ 100 ปี ซึ่งสร้างมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 มีลักษณะเป็นตึกแถว โบราณมีลวดลายไม้จำหลักอ่อนช้อยงดงาม อยู่ตามบานประตูหน้าต่างและมุมอาคาร ซึ่งจะพบรูปแบบเรือน ขนบปิ้งชิงปะปนอยู่ด้วย เพราะชาวจันทบูรได้รับอิทธิพลจากการติดต่อค้าขายกับชาวต่างประเทศเมื่อสมัยรัชกาลที่ 5 ลักษณะการฉลุลายของช่างฝีมือชาวจันทบูรจัดได้ว่ามีเอกลักษณ์ไม่เหมือนใคร โดยเฉพาะการจำหลักฉลุช่องลม เป็นภาพจำหลักนูนรูปหัวพยัคฆ์สอดแทรก อยู่ตามกิ่งเครือเถาหรือความคมเฉียบของลายที่ แผ่ไปด้วยความ อ่อนช้อย ของลายจำหลัก ย่านท่าหลวงจึงถือว่าเป็นย่านประวัติศาสตร์ของ จังหวัดจันทบุรี

ชุมชนริมน้ำจันทบูร เป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีประวัติยาวนานมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งอยู่ติดแม่น้ำจันทบุรี ในอดีตเคยเป็นศูนย์กลางการค้าที่รุ่งเรือง ปัจจุบันคือสถานที่ท่องเที่ยว ที่หากใครที่มาเยือนจังหวัดจันทบุรี แล้วไม่ควรพลาดชม ชุมชนที่มีการผสมผสานกันอย่างลงตัวของศาสนา วัฒนธรรมประเพณี ศิลปกรรม และผู้คนที่มีอาศัยอยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืนเมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางท่องเที่ยวจะได้รับความรู้ไปในตัวด้วย นั่นคือการเที่ยวไปแล้วก็เรียนรู้ไปด้วย ซึ่งนักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้อดีต ซึ่งเป็นรากฐานของปัจจุบันและอนาคต ชุมชนริมน้ำจันทบูรไม่เพียงแต่เป็นย่านการค้าที่มี

อดีตอันยาวนาน 100 กว่าปีเท่านั้น หากได้ไปสัมผัสด้วยสายตาและหัวใจ จะรู้ได้ว่าที่ชุมชนแห่งนี้มีประวัติที่น่าสนใจ และความกลมกลืนของสถาปัตยกรรมสิ่งปลูกสร้าง อาคารบ้านเรือน ซึ่งจะแตกต่างกันแต่เป็นความแตกต่างที่ลงตัว และงดงามทั้ง ไทย จีน ฝรั่งเศส และแบบผสมผสานทั้งสองฝากฝั่งถนนสุขาภิบาล ซึ่งเป็นถนนสายแรกของจังหวัดจันทบุรี ที่ขนานไปกับแม่น้ำจันทบุรี สิ่งที่ได้โดดเด่นของชุมชนริมน้ำจันทบุรี คือสถาปัตยกรรมแบบชิโน-โปรตุเกส (สถาปัตยกรรมตะวันออกผสมผสานกับตะวันตก) บ้านไม้ทรงปั้นหยา เรือนขนมปังขิง ตึกฝรั่งแบบป็นังและสิงคโปร์ หรือตึกแบบยุโรป ที่ล้วนแล้วแต่มีความคลาสสิกแตกต่างกันไป ความงดงามของบ้านไม้โบราณ ที่มีลายฉลุที่ช่องลมที่มีความหลากหลายเช่น ฉลุวดลายขนมปังขิง ลายเถาดอกไม้ และบางบ้านฉลุตัวอักษรจีน นอกจากนี้ยังมีลูกกรงเหล็กและสลัก แต่ที่น่าสนใจคือไม่ใช่เหล็กดัด แต่เป็นสังกะสีฉลุลายแบบไทยใหญ่ ซึ่งต้องไปดูกันที่บ้านเลขที่ 148 บ้านหลวงประกอบนิติสาร จัดว่าเป็นบ้านที่ยังคงความงดงามของสถาปัตยกรรมอยู่มาก และยังคงเคยถูกใช้เป็นสถานที่ถ่ายทำภาพยนตร์และโฆษณาหลายเรื่อง เสน่ห์ของการเที่ยวชุมชนโบราณ คือการได้รู้ประวัติศาสตร์และที่มาของที่นี่ๆ จะทำให้นักท่องเที่ยวได้ย้อนนึกถึงบรรยากาศเก่าๆ เช่น บ้านของขุนบุรีพาภิผล (ร้านขนมไข่ป่าไ้) ตึกทรงยุโรปเก่าแก่กว่า 100 ปี แต่เดิมเป็นโรงพิมพ์ ต่อมาขุนบุรีพาภิผลได้ซื้อบ้านหลังนี้เป็นที่อยู่อาศัย ปัจจุบันรุ่น ลูกหลานได้ประกอบอาชีพขายขนมไข่ ที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่งในชุมชน และนอกจากนั้นยังมีบ้านโกคบาล ที่เป็นบ้านไม้ตะเคียนทั้งหลังซึ่งแต่เดิมนั้นเคยประกอบอาชีพค้าขายผ้า และเครื่องนุ่งห่มจากกรุงเทพฯ และนำเครื่องสมุนไพรจากจันทบุรีไปขายที่กรุงเทพฯ ด้วย ความน่าสนใจของบ้านหลังนี้ คือนักท่องเที่ยวจะได้เห็นเอกสารเก่าแก่สมัยที่ฝรั่งเศสยึดเมืองจันทไว้ โดยร้านขายผ้าจะต้องอยู่ในอาณัติของฝรั่งเศส จึงมีเอกสารรับรองว่าเจ้าของร้าน หรือคุณย่าทวดถิน โกคบาล เป็นคนในบังคับของฝรั่งเศส บ้านหลวงราชไมตรีก็เป็นอีกที่หนึ่งที่น่าสนใจ โดยท่านหลวงราชไมตรี นี้ ถือเป็น "บิดาแห่งยางพาราภาคตะวันออก" เพราะท่านเป็นคน นำเอาพันธุ์ยางจากมาเลเซียมาทดลองปลูกที่ตำบลพลั่ว และปรับปรุงพันธุ์ขยายพันธุ์จนสามารถส่งออก ไปขายยังประเทศอังกฤษได้ บ้านของท่านที่ถนนสุขาภิบาลนี้มีสองฝั่งอยู่ตรงข้ามกัน คือ ฝั่งริมแม่น้ำจันทบุรี เป็นตึกไม้สักทองทั้งหลัง ส่วนฝั่งตรงข้ามจะเป็นตึกแบบฝรั่ง หรือว่าใครที่ต้องการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ความเป็นมา ของชุมชนริมน้ำจันทบุรีกันแบบเต็ม ๆ ก็ต้องไปที่บ้านเลขที่ 69 ซึ่งเป็นศูนย์เรียนรู้ประจำชุมชนริมน้ำจันทบุรี ที่นี่เป็นสถานที่จัดกิจกรรมต่าง ๆ เป็นแหล่งรวบรวมและเผยแพร่ความรู้ประจำชุมชนหลังจากการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชนริมน้ำจันทบุรี ยังมีไอติมโบราณ ที่บ้านไอศกรีมจรวด ที่นี่ถือเป็นโรงงานผลิตไอศกรีมด้วยเครื่องจักรเป็นแห่งแรกของจันทบุรี มีทั้งไอศกรีมแท่ง ไอศกรีมตัด ไอศกรีมกะทิสด ราคาแท่งละหนึ่งสลึงเท่านั้น (ในสมัยนั้น) ไม่เพียงบ้านเก่าแก่เท่านั้นที่น่าสนใจ แต่มีตึกหลายๆ แห่งที่เปิดเป็น ร้านอาหารน่านั่งสไตล์คลาสสิกกลมกลืนกับบรรยากาศเก่าๆ นอกจากนี้ยังมีร้านอาหารทะเล ที่เน้นรสชาติจัดจ้าน สิ่งที่น่าชื่นชมคือแต่ละร้านไม่ทำร้านให้โดดเด่น หรือขัดแย้งกับสถานที่แต่จะกลมกลืนไปกับบรรยากาศเก่าๆ ตามเดิมของชุมชนริมน้ำจันทบุรี⁷

⁷สัมภาษณ์ อาจารย์ประภาพรณ ฉัตรมาลัย, ประธานชมรมพัฒนาชุมชนริมน้ำจันทบุรี และอดีตศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ, 5 กุมภาพันธ์ 2563.

การย้ายถิ่นฐานที่ซึ่งประกอบไปด้วยไทย, จีน, ญวน ซึ่งมาเริ่มสร้างบ้านถิ่นฐานตามสองฝั่งริมแม่น้ำจันทบุรีมานานกว่า 300 ปี จนถึงช่วงสมัยรัชกาลที่ 3 จิงโปรดให้สร้างเมืองใหม่ที่บ้านเนินวง หลังจากญวนตกอยู่ในการปกครองของฝรั่งเศสแล้ว ในสมัยรัชกาลที่ 5 จิงโปรดให้ย้ายเมืองกลับมาตั้งที่เดิมเช่นเดิมจนถึงปัจจุบัน⁸ ส่วนใหญ่ก็จะมีต่อเติม ห้ามรื้อ แต่ก่อนมีน้ำท่วมท่วมจากถนนเข้ามาริมคลอง ถนนคนเดิน ตั้งแต่ดั้งเดิม ประวัติของชุมชนริมน้ำ อนุรักษ์รักษาไว้ ความเป็นมาของชุมชน⁹

ปัจจุบันย้ายบ้านหลวงราชไมตรี ไปอยู่ที่หนองขอน เมื่อเรือไม่ได้เข้ามาสัญจรเหมือนเมื่อครั้งในอดีต ภาครฐกิจ การเดินเรือก็หายไป พอรถยนต์เข้ามาแทนที่ ตรงริมน้ำจันทบุรี บ้านหลวงราชไมตรีตรงนี้ก็ได้อพยพย้ายที่แถวหนองขอนที่ตำบลพลวันแทน พ่อค้ารุ่นที่ 2 ได้แก่ คนญวน คนจีน อยู่ในรุ่น 2 ศึกษาอัญมณีจันทร์กระจ่างต่อมาจากริมน้ำ คนญวนคนรุ่นแรก หรือรุ่นที่ 1 ทำธุรกิจนี้ ได้แก่ 1) ญวน-คริสต์ แหล่งพลอยเขาพลอยแหวนบางกะจะ 2) ญวน-จีน โบรกเกอร์ ทำธุรกิจแทนเจ้าของ และเป็นที่ไว้วางใจของเจ้านาย รวบรวมให้หาพลอย ตั้งโรงแรม เป็นต้น¹⁰ เป็นคนทั่วไปที่มาค้าขาย เช่น คนอีสาน คนทางอื่น มีใช้คนจันทบุรี ที่มาทำพลอย คนเหล่านี้จะพัฒนามากกว่าคนดั้งเดิม ริมน้ำจะเป็นคริสต์, พุทธ, ญวน, ชาวพุทธจะเยอะกว่า ส่วนฝั่งจันทนิมิต ชาวคริสต์ สายเลือดญวน เช่น จีนพุทธ, จีนคริสต์, จีนญวน, ก็จะมีค้าขาย เล็กๆ น้อยๆ ส่วนมากเป็นคนเฒ่าคนแก่ ที่เห็นจะให้เราเช่าคนดั้งเดิมคือคนแก่วัยที่หนึ่งเฝ้าบ้าน คนดั้งเดิมจะทำสินค้าที่ขายของริมน้ำ ร้านก๋วยเตี๋ยว กาแฟ จะเป็นคนนอก ส่วนคนดั้งเดิมคนเฒ่าคนแก่ ทำการค้าเล็กๆ น้อยๆ ทำตามที่ตัวเองพอใจ เอาแค่นักท่องเที่ยวมาเที่ยวพอ ที่จริงริมน้ำจันทบุรี ไม่ควรจะมีสินค้าข้างนอกมา ส่วนใหญ่คนจะมาดูบ้านเก่าๆ คนเก่าๆ จะขายสินค้าท้องถิ่นได้เพราะมีที่เที่ยว และ ขึ้นกับเทศบาลเมือง แต่จะไปยุ่งเกี่ยวกับเศรษฐกิจไม่ได้ เพราะชุมชนเขาบริหารจัดการของเขาเอง เริ่มตั้งแต่สะพานตรีรัตน์พ่อค้าพลอย เป็นกลุ่มที่มีฐานะ จากหัวสะพานวัดจันทนาราม เข้ามาในซอยก็จะเป็นอีกกลุ่มหนึ่งกลุ่มนี้จะเป็นเก่าแก่ดั้งเดิมค้าขายเล็กๆ น้อยๆ ดั้งเดิมจะทำในเรื่องการท่องเที่ยวได้¹¹

ส่วนพลอยจะอยู่แถวสะพานตรีรัตน์ คนที่ทำพลอยก็จะเน้นไปทางการทำพลอย ทำการท่องเที่ยวไม่ได้ เพราะทำค้าขายอย่างเดียว บ้านไหนว่างๆ จะให้เช่า วันจันทร์-วันพฤหัสบดี ปิดบ้านไว้ เพราะไม่มีคนเดิน วันศุกร์ เปิดบ้านให้เช่า เปิดให้เช่า เช่น วันศุกร์-วันอาทิตย์ รายได้ดีกว่าค้าขาย คนที่ดูแลก็จะเปิดร้าน บางคนเจ้าของก็อยู่ที่กรุงเทพมหานคร

ปัญหาของริมน้ำกลางคืนเป็นสถานแคว้นแคบแคบเดินไม่ได้ ที่รื่นเริง มีโรงเหล้า มอไซค์ รถยนต์ สูบหรี่ คนเฒ่าคนแก่ ก็ไม่ได้นอน วิถีชีวิตเลยเปลี่ยนไปจากเดิม ก็จะมีชมรมร้านค้ามาบริหารจัดการออกไปอีกแบบหนึ่ง พอร้านค้าเริ่มปรับตัวจากปิดสี่ทุ่ม (22.00 น.) เปลี่ยนมาเป็นการปิดร้านค้าร้านขายหนึ่งทุ่มแทน (19.00 น.) เริ่มปรับตัวเข้ามา ชมรมร้านค้า คอยแก้ไขไว้ ให้ร้านค้าอยู่ในชมรมได้ พอร้านค้าเริ่มปรับตัวจากหกทุ่ม (00.00 น.) เป็นปิดสี่ทุ่ม (22.00 น.) ห้ามเปิดเสียงดัง เริ่มปรับเข้าหาชุมชน แถวนี้นี้จะมีศาลเจ้า บ้านว่างเยอะ แถวนั้นจะบูรณะไม่ให้รื้อ ทำแบบผังเมือง ทำแบบสถาปัตยกรรม แก้ไขไร ให้เป็นรูปแบบเดิม ไม่ว่าจะเป็นกระเบื้อง มีคณะกรรมการเฝ้าดูแล กรมศิลป์

⁸สัมภาษณ์ นายคณากร อยู่เลห์, ชุมชนริมน้ำจันทบุรี ชุมชนย่อยที่ 4, 3 กุมภาพันธ์ 2563.

⁹สัมภาษณ์ นางปิยนันท์ รุ่งเรืองผล, ชุมชนริมน้ำจันทบุรี ชุมชนย่อยที่ 4, 11 กุมภาพันธ์ 2563.

¹⁰สัมภาษณ์ น.ต.พรพยนต์ เกื้ออนันต์, ชุมชนริมน้ำจันทบุรี ชุมชนย่อยที่ 13, 27 มกราคม 2563.

¹¹สัมภาษณ์ นายชยุต อภิรักษ์อัครา, ประธานชุมชนย่อยที่ 4, 4 กุมภาพันธ์ 2563.

ดูแล¹² ระหว่างริมน้ำศาสนาพุทธ จะเยอะกว่าศาสนาอื่นๆ 60/40 เปอร์เซนต์ได้ คนในพื้นที่ชุมชน ริมน้ำจันทบูรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ในชุมชนย่อยที่ 13 จะนับถือศาสนาพุทธ 80 เปอร์เซนต์ นอกนั้นก็นับถือศาสนาคริสต์ ก็จะมีในชุมชนย่อยที่ 4 ที่นับถือศาสนาพุทธปะปน¹³

วัด 3 วัด ได้แก่ 1) วัดเขตรักษาบุญญาราม เป็นวัดจีน 2) วัดกลาง 3) จัดจันทนาราม (วัด จันทร) และมีศาลเจ้า 4 ศาลเจ้า ได้แก่ 1) ศาลเจ้าแม่กวนอิม 2) ศาลเจ้าโจวซือกง 3) ศาลเจ้าสระ บาบ 4) ศาลเจ้าตัวเล่าเอี้ยะ เลยเป็นศาลเจ้า 4 ศาลเจ้า วัด 3 วัด พื้นที่มีบ้าน 300 กว่าหลัง ถ้าไปตั้ง จะมีโรงเจโบราณ ศาลเจ้าโบราณ จะเป็นบ้านเก่าๆ เห็นแต่เสาไฟโบราณ สมัยโบราณ ประมาณ 100 ปี นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะเป็นนักท่องเที่ยวต่างถิ่น ถนนหนทางจะเห็นว่า ส่วนใหญ่จะเป็น Ony Way (วันเวย์) อยากจะให้ทำป้ายเลยว่า ทำสถิติว่า คนไหนที่เข้ามาในชุมชน ครั้งที่ 1-2-3 ถ้าใครมา 2 ครั้งรับรางวัล พอรู้ว่ามีมาครั้งเดียวก็จะไม่มาอีกแล้วเป็นการบันทึกและจำหน้า จำชื่อคนที่เข้ามาได้ ถ้า ใครทำผิดต้องรับผิดชอบ ก็จะเป็นการแก้ไขปัญหาในเบื้องต้น ปัญหาของริมน้ำก็จะเห็นได้ว่า ข้าวของแพง หรือไม่แพง ส่วนใหญ่ข้าวของจะแพง น้ำมันเชื้อเพลิงของแพง ปรับไปตามวิถีชีวิต จะเห็นได้ว่าแต่ก่อน จะมีน้ำท่วม แต่ตอนนี้ไม่ท่วมแล้ว เพราะมีคลองกักตุนน้ำมาช่วยพยุงสำหรับการระบาย¹⁴

สมัยก่อนเป็นศูนย์กลางการค้า เป็นจุดจอดเรือสินค้าต่างๆ โดยเฉพาะของป่า ที่ชาวบ้าน หามาได้ จะบรรทุกใส่เรือล่องมาตามลำน้ำ แล้วมาขึ้นที่ท่าน้ำแห่งนี้เพื่อนำไปขายในเมือง เป็นถิ่นที่ ชาวจีนและญวนอพยพมาอยู่เป็นจำนวนมาก สมัยที่ฝรั่งเศส ยึดครองเมืองจันทบุรี ชุมชนแห่งนี้มีการ ค้าขายที่คึกคักมาก มีการค้าขายกับชาวต่างชาติมากขึ้น ปลุกบ้านเรือนโดยได้รับอิทธิพลจากทาง ตะวันตกมากขึ้น¹⁵

ชุมชนริมน้ำจันทบูร ตั้งอยู่ในตำบลจันทนิมิต อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี เป็นชุมชนที่ ตั้งอยู่ริมแม่น้ำจันทบุรี ชุมชนนี้มีความเป็นมาอันเก่าแก่ พบหลักฐานการตั้งหลักแหล่งที่อยู่อาศัยมา ตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลาย อีกทั้งเคยเป็นย่านตลาด และย่านการค้าอันเจริญรุ่งเรืองริมแม่น้ำจันทน์ มาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2533 ได้เกิดเพลิงไหม้ เป็นเหตุให้บ้านเรือนริมน้ำ จำนวน หนึ่งซึ่งเป็นบ้านไม้เสียหาย นับเป็นการยุติบทบาทของการเป็นย่านการค้าที่เจริญรุ่งเรือง ปัจจุบัน ชุมชนริมน้ำจันทบูร จึงเป็นเพียงแหล่งบ้านเก่าสมัยอาณานิคม และแหล่งรวมวิถีชีวิต วัฒนธรรม ตลอดจนภาพประวัติศาสตร์ความทรงจำเคียงคู่กับประวัติศาสตร์ของเมืองจันทบุรี

แม้ปัจจุบันชุมชนริมน้ำจันทบูรจะเป็นเพียงความทรงจำของภาพอดีตที่เคยรุ่งเรือง อดีต ของย่านการค้าเก่าแก่ แต่สิ่งที่ยังคงหลงเหลือมาถึงปัจจุบันนั้น คือ ความเป็นชุมชนที่เป็นแหล่งรวม ของผู้คนหลากหลายเชื้อชาติ ศาสนาและวัฒนธรรมภายใต้วิถีชีวิตแบบคนที่อาศัยอยู่สองฟากฝั่งแม่น้ำ เป็นชุมชนที่มีการติดต่อปฏิสัมพันธ์กันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน นั่นคือ บริเวณชุมชนที่เป็นชุมชน

¹²สัมภาษณ์ นายภาณุรัตน์ เมืองมุงคุณ, ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม เทศบาลเมืองจันทบุรี, 11 กุมภาพันธ์ 2563.

¹³สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ สุพรรณวิวัฒน์, ประธานชุมชนย่อยที่ 13, 3 กุมภาพันธ์ 2563.

¹⁴สัมภาษณ์ นายภาณุรัตน์ เมืองมุงคุณ, ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม เทศบาลเมืองจันทบุรี, 11 กุมภาพันธ์ 2563.

¹⁵สัมภาษณ์ นางดวงเดือน สดแสงจันทร์, ผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดจันทบุรี , 17 กุมภาพันธ์ 2563.

ญวนคริสต์ คือ ชุมชนวัดโรมันแคทอลิก ชุมชนชาวไทยและจีนตลาดล่าง โดยมีถนนเส้นเล็กๆ และสะพานเชื่อมต่อสามชุมชนเข้าไว้ด้วยกัน นอกจากนี้ บริเวณริมน้ำยังเป็นที่ตั้งของศาสนสถานสำคัญของชนทั้งสองศาสนา คือ อาสนวิหารพระนางมารีอาห์ปฏิสนธิณิรมล หรือ โบสถ์วัดโรมันแคทอลิก และศาลเจ้าตัวเล่าเอี้ย ศาลเจ้าแม่กวนอิม ทั้งวัดจันทาราม ซึ่งเป็นสิ่งแสดงถึงความหลากหลายที่สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข¹⁶

ในยุคปัจจุบัน วิถีชีวิตของชุมชนที่เรียบง่ายและสงบงามหลายแห่ง ได้ถูกระบวนการและแผนการจัดการชุมชน โดยเน้นที่บทบาทของคนในการจัดการชุมชนนั้น ได้มีการค้นหาและฟื้นฟูมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งถือเป็นทุนทางสังคม วัฒนธรรมที่ชุมชนมี ได้แก่ การศึกษาและฟื้นฟูประวัติศาสตร์ อัตลักษณ์ วิถีชีวิตและภูมิทัศน์ชุมชน ซึ่งทุนทางสังคมวัฒนธรรม เหล่านี้ เป็นพลังของชุมชน เป็นสิ่งที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นเครื่องมือในการต่อรองกับจังหวัด เพื่อคงความเป็นชุมชนแบบดั้งเดิมเอาไว้ ไม่ต้องการให้ถูกดัดแปลงเพื่อสร้างภาพตลาดเก่า

ดังนั้น กระบวนการจัดการชุมชนริมน้ำจันทบูร จึงเกิดจากการที่ชาวบ้านได้ทักท้วงว่า แผนการที่จะเนรมิตชุมชนริมน้ำให้กลับมาเป็นภาพแบบอดีต คือ เป็นแหล่งการค้าที่รุ่งเรือง เป็นตลาดสินค้าที่ใหญ่ และหลากหลายดังที่พาณิชย์จังหวัดซึ่งเป็นหน่วยงานสำคัญของจังหวัดที่เข้ามาจัดการต้องการนั้นคงทำไม่ได้ เนื่องจากเคยเกิดไฟไหม้ครั้งใหญ่ ดึงแถวย่านการค้าเดิมหลายแห่งได้รับความเสียหาย ซึ่งภัยครั้งนั้นถือเป็นการปิดฉากตลาดริมน้ำที่เคยเจริญรุ่งเรืองในอดีต และนอกจากนี้ ชาวบ้านยังกล่าวว่า สิ่งที่ยังหลงเหลืออยู่นั้นคือ ความทรงจำและตึกรามบ้านช่องที่รอดพ้นจากเหตุไฟไหม้ ที่เป็นสถาปัตยกรรมแบบฝรั่งเศส และภาพวิถีชีวิตแบบใหม่ที่ยังคงวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมบางประการ อันเป็นวิถีแบบคนที่อาศัยอยู่ริมน้ำ ภาพของสังคมริมน้ำจันทบูรต่างหากที่เป็นสิ่งที่หลงเหลืออยู่และเป็นสิ่งที่อาจจะมาแทนที่ภาพของย่านการค้าเดิมในอดีตได้ในเชิงของการท่องเที่ยว¹⁷

สรุปได้ว่า ทั้งหมดนี้จึงเป็นปรากฏการณ์ที่น่าสนใจ ซึ่งน่าจะเป็นนิมิตหมายที่ดีในการพัฒนาชุมชนในลำดับต่อไป ความน่าสนใจยังรวมถึงกระบวนการทำงานของชาวริมน้ำจันทบูรที่สามารถร่วมงานกับภาครัฐและองค์กรเอกชนต่างๆ ในกระบวนการจัดการชุมชนได้โดยไม่ขัดแย้ง แต่เป็นการร่วมมือที่ตั้งอยู่บนฐานของการให้สิทธิชุมชนและชาวบ้านในการจัดการตนเองเพราะคนในชุมชนคือ คนที่มีชีวิตอยู่ท่ามกลางบริบททางสังคมในยุคสมัยต่างๆ เคียงคู่กับชุมชนมาโดยตลอดถึงรับรู้ ตลอดจนมีความเข้าใจในชุมชนและรวมถึงมีความตระหนักในจิตสำนึกแห่งการอนุรักษ์ชุมชน ความหวงแหน ความภาคภูมิใจและความรักจึงเหมาะสมที่จะเป็นผู้จัดการชุมชน เพื่อให้กระบวนการจัดการทุนทางสังคมวัฒนธรรมชุมชนเป็นไปโดยชุมชน เพื่อชุมชนอย่างแท้จริง

3. อาชีพหลัก และอาชีพเสริมของชุมชนริมน้ำจันทบูรในปัจจุบัน

3.1 การประกอบอาชีพหลัก ได้แก่

เศรษฐกิจหลักคือ “การค้า” กระบวนการจัดการชุมชนริมน้ำจันทบูรนั้นก็พบปัญหาและอุปสรรคอยู่เช่นกัน นั่นคือปัญหาเรื่องการขาดความเข้าใจของคนในชุมชนบางส่วนเกี่ยวกับแนว

¹⁶สัมภาษณ์ นางปิยนันท์ รุ่งเรืองผล, ชุมชนริมน้ำจันทบูร ชุมชนย่อยที่ 4, 11 กุมภาพันธ์ 2563.

¹⁷สัมภาษณ์ นางสมฤทัย ชัยฤทธิ์, วิสาหกิจชุมชนริมน้ำจันทบูร ชุมชนย่อยที่ 13, 31 มกราคม 2563.

การทำงานของแกนนำนอกจากนี้ แผนการพัฒนาเส้นทางสายเศรษฐกิจวัฒนธรรม ทำให้มีคนภายนอกสนใจมาจับจองขอเช่าพื้นที่ขายของ เพราะขาดความเข้าใจในความต้องการและทิศทางของชุมชนอย่างถ่องแท้และกฎหมายเทศบัญญัติที่อาจไม่เอื้อ ต่อการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมบางประการ แต่ปัญหาเหล่านี้แกนนำมีวิธีแก้ไขโดยการจัดกิจกรรมภายในชุมชนต่างๆ เพื่อเรียกคนในชุมชนให้มาเข้าร่วม จะได้นำไปสู่กระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน สร้างความเข้าใจที่ตรงกัน ตลอดจนขอความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆรวมทั้งการตั้งรับกระแสปัญหาที่กำลังจะเข้ามาในอนาคตอย่างระมัดระวัง ทั้งหมดนี้คือบทบาทของแกนนำในกระบวนการพัฒนาชุมชนริมน้ำจันทบุรีที่สะท้อนความเข้มแข็ง ความมีชีวิตชีวาที่ดี น่าสนใจในการขับเคลื่อนชุมชนแห่งวิวัฒนาการนี้ให้เป็นชุมชนที่เข้มแข็งและดำรงอยู่ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงในอนาคต¹⁸ คนในชุมชนรับจ้างจะไม่มี มาจากที่อื่นจะรับจ้าง คนในชุมชนให้เช่าสถานที่ และค้าขาย¹⁹ อาชีพทั่วไป ก็คือค้าขาย เช่น กล้วย, ก้วยเตี๋ย, ส้มตำ, ขายกล้วย, ขายก้วยจับ²⁰ ค้าขายสินค้า, ร้านโชห่วย, ทำพลอย และเครื่องประดับ, ทำประมง, รับจ้างทั่วไป²¹ แต่ก่อนสมัยก่อนค้าขาย ปัจจุบันค้าเพชร ค้าพลอย²² อาชีพที่เห็นคือค้าขาย อาชีพหลักๆ เล็กๆ น้อยๆ ธรรมดา²³ อาชีพหลัก ค้าขาย อาหาร เครื่องดื่ม ขนม ผลไม้ สินค้าพื้นเมือง พลอย เจียระไนพลอย²⁴

อย่างไรก็ดี จากการพูดคุยกับพี่ตาล เจ้าของร้านขนมริมน้ำ Food&Drink ในชุมชนริมน้ำจันทบุรี ได้ความว่า พี่เองมีการรับรู้กระบวนการทำงานของกลุ่มแกนนำชุมชนมาโดยตลอด และมีความเห็นด้วยในกระบวนการต่างๆ เหล่านี้ เพราะเมื่อชุมชนริมน้ำฯ เป็นที่รู้จัก ก็ส่งผลต่อการค้าขายด้วยแต่ปัญหาอย่างหนึ่งคือ ปัญหาที่จอดรถในชุมชนที่คับแคบ และถนนในชุมชนริมน้ำฯ ก็เป็นถนนเล็กๆ การถอยที่ถอยอาศัยกันก็เป็นสิ่งที่จำเป็น หากเจ้าของใดเข้าใจ เห็นใจ เอื้อเฟื้อให้นักท่องเที่ยวจอดตรงข้ามข้างบ้านตน หรือแม้แต่ผู้ที่เข้ามาซื้อขนมริมน้ำทาน จอดรถได้ก็ดีไป แต่เจ้าของบ้านบางหลังก็ไม่ชอบให้ใครมาจอดรถหน้าบ้านตัวเอง ซึ่งปัญหาเรื่องี่จอดรถก็เป็นอีกปัญหาหนึ่งที่แกนนำให้ความสนใจและกำลังดำเนินการเพื่อแก้ไขการถอยที่ถอยอาศัยกันระหว่างคนในชุมชนเองหรือต่อคนต่างชุมชนฯ จะทำให้ชุมชนริมน้ำจันทบุรีน่าเข้ามาเยี่ยมชมมากขึ้น ยิ่งถ้ามีที่จอดรถที่สะดวกกว่านี้ผู้คนน่าจะเข้ามามากขึ้น เป็นต้น²⁵

สำหรับวิถีชีวิตของชาวชุมชนริมน้ำจันทบุรีนั้น ยังคงประกอบอาชีพค้าขายดังเช่นเดิม ใช้ชีวิตแบบเรียบง่าย หากขึ้นชื่อว่าชุมชนริมน้ำ หลายคนอาจเข้าใจว่าชุมชนริมน้ำจันทบุรี ก็น่าจะเหมือนกับชุมชนริมน้ำอื่นๆ แต่ในความเป็นจริงแล้วไม่เป็นเช่นนั้นเพราะปัจจัยด้านวิถีชีวิตของตลาด

¹⁸ สัมภาษณ์ อาจารย์ประภาพรณ ฉัตรมาลัย, ประธานชมรมพัฒนาชุมชนริมน้ำจันทบุรี และอดีตศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ, 5 กุมภาพันธ์ 2563.

¹⁹ สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ สุพรรณวิวัฒน์, ประธานชุมชนย่อยที่ 13, 3 กุมภาพันธ์ 2563.

²⁰ สัมภาษณ์ นางสมฤทัย ชัยฤทธิ์, วิสาหกิจชุมชนริมน้ำจันทบุรี ชุมชนย่อยที่ 13, 31 มกราคม 2563.

²¹ สัมภาษณ์ นายคณากร อยู่เลห์, ชุมชนริมน้ำจันทบุรี ชุมชนย่อยที่ 4, 3 กุมภาพันธ์ 2563.

²² สัมภาษณ์ นางปิยนันท์ รุ่งเรืองผล, ชุมชนริมน้ำจันทบุรี ชุมชนย่อยที่ 4, 11 กุมภาพันธ์ 2563.

²³ สัมภาษณ์ น.ต.พรพยนต์ เกลื้อนรัตน์, ชุมชนริมน้ำจันทบุรี ชุมชนย่อยที่ 13, 27 มกราคม 2563.

²⁴ สัมภาษณ์ นางดวงเดือน สดแสงจันทร์, ผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดจันทบุรี, 17 กุมภาพันธ์ 2563.

²⁵ สัมภาษณ์ นางพรอุษา โสอุบล, ชุมชนริมน้ำจันทบุรี ชุมชนย่อยที่ 13, 4 กุมภาพันธ์ 2563.

น้ำภาคกลางและทำน้ำแห่งตะวันออกนั้นแตกต่างกันอย่างมาก ตลาดน้ำภาคกลางเป็นตลาดซึ่งซื้อขายของกันบนเรือ ฉะนั้นบ้านริมน้ำของภาคกลางจึงหันหน้าเข้าหาสายน้ำทั้งสองฝั่ง ส่วนที่จันทบุรีนั้นแม้สินค้าจะเดินทางมาทางน้ำก็จริง แต่พอมาถึงท่าก็ขึ้นมาค้าขายกันบนบก บ้านเรือนของชุมชนริมน้ำที่นี่จึงหันหลังให้น้ำ ถัดเข้าไปบนบกมีถนนตรงกลาง และสร้างเรือนแถวยาวคู่กันไปตามแนวถนน ซึ่งถนนนั้นก็จะเป็นถนนค้าขาย มีท่าเรือเป็นที่ขึ้นของ เรียกได้ว่าเป็นวิถีชีวิตคนละแบบบนโครงสร้างที่ต่างกัน และชาวชุมชนไม่เน้นในเรื่องของการสร้างสิ่งต่างๆ เพิ่มเข้ามาเพื่อใช้ในการดึงดูดนักท่องเที่ยว แต่ชาวชุมชนใช้วิถีชีวิตดั้งเดิมจริงๆ ในการดำเนินชีวิต กล่าวคือ แต่ก่อนเคยใช้ชีวิตอย่างไร ณ ปัจจุบันยังคงใช้ชีวิตแบบนั้นอยู่ ไม่เปลี่ยนแปลง ดังนั้น ชุมชนริมน้ำจันทบุรีจึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าแก่การเข้าชม เพราะนักท่องเที่ยวจะได้รับ ความรู้ ประสบการณ์แปลกใหม่ และที่สำคัญได้สัมผัสกับวิถีชีวิตจริงๆ ของชาวชุมชนริมน้ำจันทบุรี ด้านศาสนา ศาสนาของชุมชนริมน้ำจันทบุรีในอดีตที่สำคัญมี 2 ศาสนาคือ ศาสนาพุทธ และศาสนาคริสต์ ชาวชุมชนตลาดบน และตลาดล่าง ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธและชุมชนตลาดส่วนหนึ่งรวมทั้งกลุ่มบ้านญวนนับถือศาสนาคริสต์ โดยมีศาสนสถานตั้งอยู่สองฝากฝั่งริมแม่น้ำจันทบุรี ตลอดแนวสุขาภิบาลได้แก่ วัดโบสถ์, วัดเขตรักษาบุญญาราม, ศาลเจ้าตัวเล่าเอี้ย, ศาลเจ้าแม่กวนอิม, และศาลเจ้าที่ตลาดล่าง ตั้งอยู่ริมฝั่งตะวันตก ส่วนวัดจันทนาราม, อาสนวิหารพระนางมารีอาปฏิสนธิณิรมล, และศาลเจ้าพ่อสระบาป ตั้งอยู่ริมฝั่งตะวันออก ด้านวัฒนธรรม ชุมชนริมน้ำในอดีตมีการผสมผสานวัฒนธรรม 3 วัฒนธรรม คือ วัฒนธรรมไทย, วัฒนธรรมญวน เห็นได้ชัดเจนในเรื่องแต่งกาย ภาษาพูด การแต่งงานข้ามเชื้อชาติ การแสดงจึงเป็นภาษาไทย สำหรับวัฒนธรรมการแต่งกายปัจจุบันไม่มีการแต่งกายตามเชื้อชาติในวิถีชีวิตประจำวันแล้ว ด้านประเพณี ประเพณีที่ปฏิบัติกันเป็นประจำปีชุมชนริมน้ำจันทบุรี ได้แก่ การหล่อเทียนพรรษาที่วัดโบสถ์ การลอยกระทง และแข่งขันเรือที่วัดจันทนาราม การถือศีลกินเจ และการประกอบพิธีบูชาดาวนพเคราะห์ที่วัดเขตรักษาบุญญาราม การแห่เจ้าและการทิ้งกระจาดของ 4 ศาลเจ้า การบูชาบรรพบุรุษ (เซิ้งเม้ง) เป็นต้น ด้านศิลปกรรม ที่เดินสัญจรไปมาบนถนนสุขาภิบาลสามารถพบเห็นศิลปะประกอบสถาปัตยกรรมสิ่งก่อสร้างได้เกือบตลอดถนน มีทั้งลวดลาย การแกะสลักแบบฝรั่งเศสแบบจีน แบบไทย และแบบผสมผสาน ซึ่งแต่ละบ้านจะออกแบบลวดลายแตกต่างกัน เช่น ระบายชายคา ไม้ฉลุแบบขนมปังขิง ช่องลมไม้ฉลุลายเถาดอกไม้วาระเปียงเหล็ก หล่อลวดลายสวยงาม ระบายชายคาด้วยสังกะสีฉลุลายไทยใหญ่ ลูกกรงหน้าต่างไม้ฉลุลายจีน²⁶

สรุปได้ว่า ชุมชนริมน้ำจันทบุรีก็เป็นไปในลักษณะที่เป็นชุมชนที่ไม่ได้มีปัญหาเรื่องเศรษฐกิจหรือปัญหาเรื่องปากท้องของคนในชุมชนเป็นปัญหาหลัก ดังนั้น แนวคิดการพัฒนาชุมชนจึงอาจไม่ได้มุ่งเน้นไปที่การพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจ ดังเช่นชุมชนชนบท เพราะชุมชนริมน้ำจันทบุรีเป็นชุมชนแบบเมืองมาตั้งแต่อดีตที่เป็นย่านการค้าและตลาดสำคัญของเมืองจันทบุรี

3.2 การประกอบอาชีพเสริม ได้แก่

²⁶สัมภาษณ์ อาจารย์ประภาพรรณ ฉัตรมาลัย, ประธานชมรมพัฒนาชุมชนริมน้ำจันทบุรี และอดีตศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ, 5 กุมภาพันธ์ 2563.

ร้านค้าขาย เช่น ร้านขายกาแฟ ร้านทำผม²⁷ ค้าขายสินค้าภายในชุมชน, ขนมอบราณต่างๆ รับจ้างทั่วไป จำหน่ายสินค้าอัญมณี²⁸ ค้าขายนิดๆ หน่อยๆ ในชุมชน พอมีพลอยการค้าเริ่มเกิด²⁹ อาชีพเสริม การบริการท่องเที่ยว เช่น ที่พัก จำหน่ายสินค้าที่ระลึก อาสาสมัครนำเที่ยว³⁰ คนในชุมชนริมน้ำจันทบูรในปัจจุบันส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยวในชุมชน ทั้งร้านอาหารต่างๆ มากมาย ที่พักที่ยังคงความเก่าแก่และตกแต่งในแบบดั้งเดิมชวนให้อย่อนนึกถึงวานในอดีตที่ครั้งหนึ่งเคยเจริญรุ่งเรือง หรือร้านขายของฝากของที่ระลึกต่างๆ เช่น ขนมที่พ่อค้าแม่ค้าที่นี้ทำเองขายเอง และขนมไข่ซึ่งเป็นที่ยืนชื่อของที่นี่ รวมถึงวิสาหกิจชุมชนต่างๆ ที่เกิดขึ้นมาค้าขายของคนในชุมชนเพื่อบริการนักท่องเที่ยว

ประมาณ 5 ปีได้ มีร้านกาแฟ ร้านขายเหล้า เกิดขึ้นมาเวลาค้าขาย เราค้าขายของในบ้านที่ว่าขายริมถนน คือประชากรแฝงที่เข้ามาใหม่ มีแม่ค้าคนกลางรับเข้ามาเลยต้องบวก ราคา ก็เลยเพิ่มขึ้น ถ้าเป็นของชุมชนก็จะเป็นของที่ถูก แฝงขายของชุมชน วิถีชีวิตชาวบ้าน ดึงของของตัวเองผลิมาขาย ก็จะเป็นเศรษฐกิจพอเพียงได้ ผลิตพอประมาณ ให้ออกอยู่ พอกินได้อยู่ในครัวเรือน ไม่ได้ทำส่งเป็นอาชีพของตัวเอง มีบ้านเอง มีอาชีพเอง ประกอบสัมมาอาชีพะ หรืออาชีพชอบ เช่น การขายดี ก็ขยายกิจการไม่ได้ เช่น ขนมไข่ ไอศกรีมจะรวด ข้าวตัง ก็จะเป็นความพอเพียงของชุมชนจริงๆ อันอื่นที่เข้ามาคือแฝง คือเกิดขึ้นใหม่ ต้องใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์³¹

สรุปได้ว่า การหันกลับมาให้ความสำคัญกับประเด็นเรื่องวัฒนธรรม และวิถีชีวิตชุมชนตลอดจน การฟื้นฟูภาพอดีตผ่านความเป็นชุมชนริมน้ำฯ ปัจจุบันจึงเป็นความต้องการทางใจหรือความต้องการทางสังคมของผู้คนในชุมชนริมน้ำฯ มากกว่า

2) การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร (ถ้าจะประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง 4 ด้าน มาใช้ในการนำเสนอรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูร) ได้แก่

2.1 ด้านเศรษฐกิจ

เศรษฐกิจหลักเป็นย่านการค้า คนจีนส่วนมากค้าขาย คนญวนทำหัตถกรรมมาส่งขาย อันนี้คือเรื่องเศรษฐกิจ³² ค้าขายเศรษฐกิจเป็นหลัก เศรษฐกิจในชุมชนที่เราได้จากที่อื่นเข้ามา คนในชุมชนรวมตัวกัน ทางวัฒนธรรมส่งบุคลากรมาฝึกอบรมเรา ของเรา เรียกว่า “วิสาหกิจชุมชน” ชุมชน

²⁷สัมภาษณ์ นางสัมฤทธิ์ ชัยฤทธิ์, วิสาหกิจชุมชนริมน้ำจันทบูร ชุมชนย่อยที่ 13, 31 มกราคม 2563.

²⁸สัมภาษณ์ นายคณากร อยู่เล่ห์, ชุมชนริมน้ำจันทบูร ชุมชนย่อยที่ 4, 3 กุมภาพันธ์ 2563.

²⁹สัมภาษณ์ นางปิยนันท์ รุ่งเรืองผล, ชุมชนริมน้ำจันทบูร ชุมชนย่อยที่ 4, 11 กุมภาพันธ์ 2563.

³⁰สัมภาษณ์ นางดวงเดือน สดแสงจันทร์, ผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดจันทบุรี, 17 กุมภาพันธ์ 2563.

³¹สัมภาษณ์ นายชยุต อภิรักษ์อัตรา, ประธานชุมชนย่อยที่ 4, 4 กุมภาพันธ์ 2563.

³²สัมภาษณ์ อาจารย์ประภาพรณ ฉัตรมาลัย, ประธานชมรมพัฒนาชุมชนริมน้ำจันทบูร และอดีตศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ, 5 กุมภาพันธ์ 2563.

ย่อยที่ 4 ชุมชนย่อยที่ 13 ก็มีวิสาหกิจชุมชน รวม 2 ชุมชน³³ เศรษฐกิจในชุมชน มีวิสาหกิจชุมชนของชุมชน เช่น กรณีชุมชนย่อยที่ 13 ก็จะมีการผลิตน้ำสำรอง ผลิตน้ำมั่งคุด ทำสำรองทยอยขาย³⁴ ค้าขายสินค้าตามความเหมาะสม โดยไม่หวังกำไรเกินควร เพื่อให้หนักท้องเที่ยวได้ความพึงพอใจในชุมชน เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนอย่างยั่งยืน³⁵

กระทรวงพาณิชย์มีแนวทางที่จะทำตลาดเก่า พื้นฟูตลาดเก่าให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว เหมือนกับจังหวัดต่อไปได้แก่ จังหวัดจันทบุรี จังหวัดชลบุรี และจังหวัดกรุงเทพมหานคร จะอยู่แถวๆ วัดบางโพธิ์อมวาส ตรงนั้นจะเป็นชุมชน วงกลมประตูหน้าต่าง ตรงนั้นจะเป็นต้นแบบ สำหรับตลาดเก่า ผู้คนอพยพเคลื่อนย้ายเปลี่ยนแปลงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ชุมชนริมน้ำเป็น “ตลาดเก่า” สมัยฝรั่งเศส ปกครอง เมื่อครั้งรัชกาลที่ 5 พระองค์ท่านได้มาบูรณะปฏิสังขรณ์สร้างต่อ เหมือนศูนย์การค้า มีเรือการค้า เข้ามาจากปากน้ำท่าฉลอมหน้าวัดจันทนาราม แต่ก่อนกว้างเรือใหญ่เข้ามาจอดได้ ชาวบ้านจะขนของเก่าสินค้าพื้นเมือง พวกสมุนไพร สินค้าป่า ส่วนที่เห็นตึกอาคารพาณิชย์เก่าๆ ตึกเก่าๆ เป็นอาคารพาณิชย์ที่อนุรักษ์ไว้ไว้ ที่เหลือจะเป็นบ้านที่อยู่อาศัยของคนญวน ที่ทำอาชีพทอเสื่อ นับถือศาสนาหลักๆ สมัยนั้นคนจีนนับถือพุทธ มีศาลเจ้าเป็นหลัก มีคนญวนที่ตามเจ้านายฝรั่งเศสเข้ามา เป็นคริสต์ เป็นศูนย์การค้าสมัยก่อนเสร็จแล้วกาลเวลาก็เปลี่ยนแปลงไป คนที่อยู่แถวนั้นไปทำงานแถว กรุงเทพมหานครบ้าง เพราะความเจริญเข้ามาก็มีแต่รถยนต์ที่เข้ามา เจ้าของอาคารตึกต่างๆ ลูกหลานก็ส่งลูกส่งหลานไปทำงานที่กรุงเทพมหานครเรื่อยๆ ก็กลายเป็นตึกว่างเปล่ามีคนมาเช่า และที่เห็นอยู่ในปัจจุบันจะเป็นท่าสเกาเต่าเลี้ยง คนรับใช้ ผ่านมา 2 ชั่วโมงบุรุษ คนที่มาอยู่มีมาจากต่างถิ่น ส่วนใหญ่คนต่างถิ่นน้อย คนเฒ่าบ้าน คือคนใช้แม่บ้านเจ้าของ ที่อยู่สืบทอดกันมาในช่วงนั้นก็ไม่มีคนที่อื่นอพยพเข้ามา เช่น นายอภัย จันทวิมล อดีต รมต.ศึกษาธิการ, สด จุลมโนกิตติ อดีตนักเขียน อพยพไปอยู่อเมริกา, หลวงราชไมตรี บ้านหลังใหญ่ ตำแหน่งเทศาภิบาล ผู้ควบคุมสินค้า ที่เป็นบ้านหลวงราชไมตรี ดั้งเดิมเคลื่อนย้าย ไปตลาดน้ำพุ ตรงวงเวียน เคลื่อนย้ายทำให้ถนนสุขาภิบาลเงียบไป ชาวจีนได้ตั้งศาลเจ้าไว้ เช่น ศาลเจ้าที่, ศาลเจ้าแม่กวนอิม, และศาลเจ้าตัวเล่าเอี้ย เพราะเป็นชุมชนชาวจีนที่เข้ามาค้าขายอยู่ กิจกรรมของศาลเจ้ามีคนช่วยกันทำมาเป็น 100 ปี เช่น วัดเขตรักษาพันธุ์นกยูงงาม ชาวนวนพุทธ ได้สร้างขึ้นเมื่อสมัยรัชกาลที่ 3 เป็นอนันนิทาย ได้นามว่า “วัดเขตรักษาพันธุ์นกยูงงาม” ทั้งศาลเจ้า ฯลฯ และทั้งวัด มีคณะกรรมการสืบเนื่องกันมา 100 ไม่ขาดสาย ทำกิจกรรมตลอด ไม่ถึงขนาดเป็นเมืองร้าง บ้านเป็นที่อยู่อาศัยของคนที่ไม่ได้อพยพโยกย้ายไปไหนก็มีโครงการของกระทรวงพาณิชย์ที่ว่าทำตลาดเก่าให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ก็ได้ทำกิจกรรมต่างๆ ขึ้น³⁶

การกินอยู่อย่างพอเพียง ประหยัด ไม่ฟุ้งเฟ้อ เกิดชุมชนหลังวัดขึ้นมา เกิดมา 2 ปีที่แล้ว และชุมชนท่าเรือจ้าง ทางไปวัดไผ่ล้อม หรือทางโบสถ์คาทอลิก ซอยไปเทศบาลจันทนิมิต สมาคมท่องเที่ยวมุ่งไปส่งเสริมทางโน้นมากกว่าที่จะมาส่งเสริมฝั่งทางริมน้ำ ทางหอการค้า ทางตลาดพลอยมติ ครม. สัญจร จะเสนอโครงการที่เป็นภาพรวมของชุมชนแต่ละจังหวัด หรือจังหวัดเดียวกันก็ได้

³³ สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ สุพรรณวิวัฒน์, ประธานชุมชนย่อยที่ 13, 3 กุมภาพันธ์ 2563.

³⁴ สัมภาษณ์ นางสาวสมฤทัย ชัยฤทธิ์, วิสาหกิจชุมชนริมน้ำจันทบุรี ชุมชนย่อยที่ 13, 31 มกราคม 2563.

³⁵ สัมภาษณ์ นายคณากร อยู่เกล้า, ชุมชนริมน้ำจันทบุรี ชุมชนย่อยที่ 4, 3 กุมภาพันธ์ 2563.

³⁶ สัมภาษณ์ น.ต.พรพยนต์ เกื้อรัตนัน, ชุมชนริมน้ำจันทบุรี ชุมชนย่อยที่ 13, 27 มกราคม 2563.

อย่างเมื่อปี 2561 มีสนับสนุนการท่องเที่ยวของจังหวัดจันทบุรี ร่วมกันอาศรมศิลป์ บริษัทอาศรมศิลป์ มีแผนที่จะพัฒนาชุมชนริมน้ำท่าองเที่ยวริมน้ำ มีท่าเทียบเรือ เป็นต้น³⁷

จากนโยบายพาณิชยจังหวัด ก่อให้เกิดแรงกระตุ้นบางอย่างภายในชุมชนขึ้น นั่นคือ การกระตุ้นจิตสำนึกของคนในชุมชนเพื่อต่อรอง รวมทั้งเรียนรู้และร่วมมือกัน โดยมีแนวคิดและกระบวนการจัดการชุมชนริมน้ำจันทบุรี โดยคนในชุมชนเองเพื่อให้ผลประโยชน์เกิดแก่คนในชุมชนอย่างแท้จริง อีกทั้งยังเป็นการป้องกันการเข้ามาเปลี่ยนแปลงวิถีวัฒนธรรมและปัญหาการล่มสลายของชุมชนและวัฒนธรรมชุมชนอีกประการหนึ่งด้วย

ทั้งนี้ เนื่องจากชุมชนริมน้ำจันทบุรีนั้นขึ้นชื่อว่า ชุมชนริมน้ำ หลายคนอาจเข้าใจว่าแนวทางการพัฒนาก็น่าจะเหมือนกับชุมชนริมน้ำอื่นๆ ทั่วไปในประเทศ อาทิ ตลาดน้ำดำเนินสะดวก ตลาดน้ำอัมพวา และตลาดน้ำดอนหวาย ฯลฯ แต่คณะกรรมการชุมชน ซึ่งก็คือกลุ่มแกนนำชุมชนกลับมองต่างออกไป และไม่คิดว่าการนำรูปแบบของตลาดเก่าริมน้ำอื่นๆ มาใช้จะเป็นสิ่งที่เหมาะสมกับชุมชนริมน้ำจันทบุรี กล่าวคือปัจจัยด้านวิถีชีวิตของตลาดน้ำภาคกลาง และทำน้ำแห่งตะวันออกนั้นแตกต่างกันอยู่มาก ตลาดน้ำภาคกลางเป็นตลาดซึ่งซื้อขายของกันบนเรือ ฉะนั้นบ้านริมน้ำของภาคกลางจึงหันหน้าเข้าหาสายน้ำทั้งสองฝั่ง ส่วนที่ชุมชนริมน้ำจันทบุรี ตั้งแต่อดีตที่เป็นย่านการค้าเก่าแก่นั้น แม้สินค้าจะเดินทางมาทางน้ำก็จริง แต่พอมาถึงท่าก็ขึ้นมาค้าขายกันบนบก บ้านเรือนของชุมชนริมน้ำที่เรียงกันหลังให้น้ำถัดเข้าไปบนบกมีถนนตรงกลาง และสร้างเรือนแถวยาวคู่กันไปตามแนวถนน ซึ่งถนนนั้นก็จะเป็ถนนค้าขาย มีท่าเรือเป็นที่ขึ้นของ เรียกได้ว่าเป็นวิถีชีวิตคนละแบบบนโครงสร้างที่ต่างกัน

ชุมชนริมน้ำจันทบุรี ไม่ได้นิ่งดูตายหรือปล่อยให้การจัดการชุมชนเป็นไปโดยทางจังหวัด แต่เพียงฝ่ายเดียว หากแต่ชุมชนริมน้ำจันทบุรี มีการเสนอวิธีที่ดำเนินการให้สอดคล้องกับความต้องการของจังหวัดแบบมีเงื่อนไขบางประการ เช่น ทางจังหวัดต้องการให้ชุมชนริมน้ำจันทบุรีฟื้นตัวขึ้น โดยการนำภาพอดีตในฐานะการเป็นย่านการค้าที่เจริญรุ่งเรืองขึ้นมา แต่ชาวชุมชนริมน้ำจันทบุรีกลับมองว่าปรากฏการณ์ดังกล่าวไม่อาจเป็นไปได้ในแบบที่ทางจังหวัดต้องการ เพราะการที่จะให้ชาวบ้านเนรมิตภาพของตลาดขึ้นมา โดยทุกหลังคาเรือนต้องมีการจัดร้านขายของ หรือการสร้างภาพของตลาดบกหรือตลาดน้ำขึ้นมานั้น คงเป็นเรื่องที่ขัดกับวิถีชีวิตปัจจุบันของชาวริมน้ำจันทบุรี เนื่องจากชาวชุมชนริมน้ำส่วนใหญ่ มีอาชีพอื่นๆ อยู่แล้ว และการที่จะจัดสร้างภาพของชุมชนที่เป็นย่านการค้าขึ้นมานั้นจะสู้การดำรงชีวิตแบบเป็นธรรมชาติไม่ได้ และนั่นเอง ถือเป็นกระบวนการต่อรองของชุมชนรูปแบบหนึ่ง

จากการพูดคุยกับพี่ชยุต ผู้นำชุมชนย่อยที่ 4 ริมน้ำจันทบุรี เห็นว่า ชุมชนฯ ไม่ได้มีแนวคิดแบบต่อต้านนโยบายของพาณิชย์จังหวัดหากแต่คิดว่า ถ้าสามารถทำงานประสานกันได้ในแบบที่ชุมชนมีกระบวนการรับรู้ในแผนงานของพาณิชย์จังหวัดอย่างถ่องแท้และมีกระบวนการจัดการโดยคนในซึ่งเป็นคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบุรีเป็นหลักน่าจะดีกว่า³⁸

³⁷สัมภาษณ์ นางดวงเดือน สดแสงจันทร์, ผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดจันทบุรี, 17 กุมภาพันธ์ 2563.

³⁸สัมภาษณ์ นายชยุต อภิรักษ์อัธรา, ประธานชุมชนย่อยที่ 4, 4 กุมภาพันธ์ 2563.

นอกจากนี้ จากการกระตุ้นนโยบายจังหวัด จึงนำไปสู่การตื่นตัวของชุมชนในแง่ของการมีแนวคิดที่บูรณะชุมชนขึ้นในหลายลักษณะ การชูวิถีชีวิตของชุมชนขึ้นภายใต้บริบททางสังคมยุคปัจจุบัน การฟื้นฟูและค้ำจุนมรดกทางวัฒนธรรมของตนเอง นำไปสู่กระบวนการรวบรวมประวัติศาสตร์ชุมชน การจัดสร้างพิพิธภัณฑ์ชุมชน การบอกเล่าประวัติเจ้าของบ้านเรือนเก่าแก่ในย่านริมน้ำผ่านการจัดทำป้ายนิทรรศการ ฯลฯ ดังกล่าว ที่สำคัญ การเกิดกลุ่มคณะกรรมการชุมชนหรือแกนนำชุมชนขึ้นมาอย่างชัดเจนเพื่อทำหน้าที่เป็นกลุ่มประสานงานสื่อกลางระหว่างชุมชนกับจังหวัด

1. กลุ่มแกนนำชุมชน : ที่มาและบทบาท

การเกิดขึ้นของกลุ่มแกนนำชุมชนเป็นผลมาจากการเข้ามาของแผนพาณิชย์จังหวัดเรื่องการจัดสร้างเส้นทางสายเศรษฐกิจและวัฒนธรรม ก่อนหน้านั้น กระบวนการขับเคลื่อนภายในชุมชนริมน้ำจันทบูรอาจยังไม่ชัดเจน เนื่องจากกระแสต่างๆ จากภายนอกยังไม่ได้เข้ามาปะทะสังสรรค์กับชุมชนเท่าใดนัก แต่ปัจจุบัน กระแสการท่องเที่ยวที่ดี กระแสนิยมเชิงพาณิชย์ที่ดีที่เข้ามาสู่ชุมชนริมน้ำจันทบูร ก่อให้เกิดกระบวนการตื่นตัวเพื่อที่จะหันกลับมาเรียนรู้และนำไปสู่กระบวนการจัดการชุมชนแบบที่คนในมีบทบาทชัดเจนมากยิ่งขึ้นการเกิดขึ้นของกลุ่มแกนนำได้เลือกจากบุคคลที่คนในชุมชนเห็นว่า มีวิสัยทัศน์ที่เหมาะสมเป็นชาวชุมชนริมน้ำจันทบูร โดยกำเนิดมีประสบการณ์ทำงานเชิงปฏิบัติการ และมีวิสัยทัศน์และทัศนคติที่ดีต่อการทำงานชุมชน เป็นบุคคลที่คนในชุมชนให้ความเคารพนับถือและไว้วางใจกระบวนการทำงานโดยกลุ่มแกนนำชุมชนริมน้ำจันทบูรนั้น มีอาจารย์ประภาพรรณ ฉัตรมาลัย เป็นหัวหน้าแกนนำชุมชนฯ โดยบทบาทกลุ่มแกนนำยังสะท้อนจากวิสัยทัศน์การทำงานเพื่อชุมชน ได้แก่

“ริมน้ำจันทบูรเป็นชุมชนที่ดำรงไว้ซึ่งวิถีชีวิตที่มีคุณภาพ อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและความเป็นย่านการค้าดั้งเดิม เผยแพร่ความรู้เชิงศิลปวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าลักษณะของพิพิธภัณฑ์มีชีวิต” จากวิสัยทัศน์ดังกล่าว พบว่า รูปแบบการจัดการชุมชนในมิติวัฒนธรรมนั้นล้วนมีแนวทางที่คล้ายคลึงกัน ในแง่ของการอนุรักษ์เพื่อนำเสนอความเป็นชุมชนที่มีทุนทางสังคมวัฒนธรรมมีทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าที่น่าภูมิใจสู่สังคมภายนอก และแนวทางการนำเสนอผ่านพิพิธภัณฑ์ที่เน้นรูปแบบพิพิธภัณฑ์มีชีวิตก็เป็นรูปแบบเดียวกัน³⁹

นอกจากนี้ แกนนำชุมชนยังประสานงานด้านความช่วยเหลือ ตลอดจนการได้รับความร่วมมือจากองค์กรเอกชนหลายแห่ง ภายใต้การดำเนินการจัดการด้านงบประมาณที่ดี หรือการเข้ามาจัดการด้านภูมิสถาปัตย์ที่ดี บ้านเก่าหลายแห่งในชุมชนริมน้ำจันทบูรได้รับการบูรณะ อาทิ การทาสีและตกแต่งทำความสะอาด โดยคงไว้ซึ่งความเป็นศิลปสถาปัตยกรรมดั้งเดิม การเข้ามาให้การช่วยเหลือด้านการจัดและปรับสภาพภูมิทัศน์ของพิพิธภัณฑ์ชุมชน การวางแผนชุมชนริมน้ำจันทบูรในอนาคต เพื่อการปรับปรุงการเป็นชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว รวมถึงการจัดทำป้ายชื่อชุมชน โดยกลุ่มนักศึกษาปริญญาโทจากสถาบันอาศรมศิลป์ ร่วมกับกลุ่มแกนนำและชาวบ้านจำนวนหนึ่ง เป็นต้น

กระบวนการจัดการชุมชนริมน้ำจันทบูรนั้นก็พบปัญหาและอุปสรรคอยู่เช่นกัน นั่นคือปัญหาเรื่องการขาดความเข้าใจของคนในชุมชนบางส่วนเกี่ยวกับแนวทางการทำงานของแกนนำ นอกจากนี้ แผนการพัฒนาเส้นทางสายเศรษฐกิจวัฒนธรรม ทำให้มีคนภายนอกสนใจมาจับจองขอเช่า

³⁹สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ สุพรรณวิวัฒน์, ประธานชุมชนย่อยที่ 13, 3 กุมภาพันธ์ 2563.

พื้นที่ชาย เพราะขาดความเข้าใจในความต้องการและทิศทางของชุมชนอย่างถ่องแท้และกฎหมายเทศบัญญัติที่อาจไม่เอื้อ ต่อการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมบางประการ แต่ปัญหาเหล่านี้แก่นำมีวิธีแก้ไข โดยการจัดกิจกรรมภายในชุมชนต่างๆ เพื่อเรียกคนในชุมชนให้มาเข้าร่วม จะได้นำไปสู่กระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน สร้างความเข้าใจที่ตรงกัน ตลอดจนขอความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆรวมทั้งการตั้งรับกระแสปัญหาที่กำลังจะเข้ามาในอนาคตอย่างระมัดระวัง ทั้งหมดนี้คือบทบาทของแกนนำในกระบวนการพัฒนาชุมชนริมน้ำจันทบุรีที่สะท้อนความเข้มแข็งและความมีชีวิตชีวาที่ดีและน่าสนใจในการขับเคลื่อนชุมชนแห่งวิถีวัฒนธรรมนี้ให้เป็นชุมชนที่เข้มแข็งและดำรงอยู่ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงในอนาคต⁴⁰

อย่างไรก็ตาม คนในชุมชนริมน้ำจันทบุรีต่างก็ใส่ใจและภูมิใจที่ได้เห็นการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีและกระบวนการจัดการในเชิงการท่องเที่ยวที่พัฒนาชุมชนไปในทิศทางที่ไม่สู้เสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงในเชิงลบต่อชุมชน การเปลี่ยนแปลงที่ยอมรับการผสมผสานกับแนวทางและนโยบายการท่องเที่ยวโดยไม่ได้อัดดันรุนแรง หากแต่ขอให้ไปโดยการจัดการร่วมกันของคนในชุมชนเอง เพราะคนในชุมชน จะเป็นผู้ที่รู้ดีที่สุดว่าชุมชนต้องการอะไรและกระบวนการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมอันเป็นต้นทุนสำคัญของชุมชนนั้น ควรเป็นไปในรูปแบบและทิศทางใด กอปรกับความรู้สึภาคภูมิใจและจิตสำนึกรักชุมชน จะเป็นสิ่งสำคัญที่ขับเคลื่อนชุมชนริมน้ำจันทบุรีคงอยู่ท่ามกลางกระแสต่างๆ ในปัจจุบันได้อย่างแข็งแรง

จากกระแส "ไทยเที่ยวไทย" ที่ได้ส่งผลให้หลายชุมชนได้เกิดการเชื่อมโยงเชื่อมโยง จากการตั้งรับกับกระแสการท่องเที่ยวที่เข้ามาเร็วและไปเร็วไม่ทัน กลายเป็นปัญหาที่ชาวชุมชนต้องเป็นผู้รับผลเสีย นั้น เช่น เมืองปาย จ.แม่ฮ่องสอน ที่มีนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จนเกิดปรากฏการณ์ 'น้ำมันหมดปั้ม' ส่งผลให้นักท่องเที่ยวตกค้างกลับบ้านไม่ได้ในช่วงสงกรานต์ปีเก่าต้อนรับปีใหม่ พ.ศ.2552 และยังเกิดปัญหาพ่อค้าเอาไรต์เอาเปรียบนักท่องเที่ยวโดยการเพิ่มราคาสินค้า ราคาอาหาร ฯลฯ จากนั้นกระแสเชียงคาน จ.เลย ก็เริ่มได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวขึ้นมาแทนที่เมืองปาย โดยมีความหนาแน่นและวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นจุดขาย เพียงแต่เปลี่ยนจากริมน้ำปาย ไปเที่ยวริมโขงแทน ในขณะนั้นส่งผลให้การท่องเที่ยวของเชียงคานส่งผลกระทบต่อทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของเชียงคาน เช่น ที่พัก อาหาร รวมถึงแหล่งท่องเที่ยวของเชียงคานไม่เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว สุดท้ายทรัพยากรทางการท่องเที่ยวของเชียงคานก็เสื่อมโทรมลง แต่ในขณะเดียวกัน ทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวก็ยังมุ่ง สร้างแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนในจังหวัดต่างๆ มากขึ้นจากปัญหาเหล่านี้จึงควรตระหนักหาความสมดุลระหว่างวิถีชุมชน กับ การต้อนรับเม็ดเงินจากนักท่องเที่ยว ว่าอย่างไรจึงจะ "พอดี"

ดังนั้นรูปแบบการท่องเที่ยวของชุมชนริมน้ำจันทบุรีจึงเน้นการท่องเที่ยวที่เน้นวิถีชีวิตที่แท้จริงของชาวชุมชน โดยกำหนดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพินิจทัศน์ แต่เป็นพินิจทัศน์ที่มีชีวิต คำบอกเล่าจาก อาจารย์ประภาพรณ ฉัตรมาลัย ประธานชมรมพัฒนาชุมชนริมน้ำจันทบุรี เมื่อจัดตั้งชมรมพัฒนาชุมชนริมน้ำจันทบุรีกระบวนการจัดการ การท่องเที่ยวเริ่มขึ้นจากการทำความเข้าใจ

⁴⁰สัมภาษณ์ อาจารย์ประภาพรณ ฉัตรมาลัย, ประธานชมรมพัฒนาชุมชนริมน้ำจันทบุรี และอดีตศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ, 5 กุมภาพันธ์ 2563.

สำหรับรูปแบบการอนุรักษ์และการปรับภูมิทัศน์ชุมชน คนในชุมชนลงความเห็นกันว่าไม่
อยากให้เน้นในเชิงพาณิชย์เป็นตลาดนัดที่มีแม่ค้าจากต่างถิ่นมาออกร้านขายของ อยากให้นักท่องเที่ยว
มาชื่นชมสถาปัตยกรรมบ้านโบราณมากกว่า ร้านค้าของที่นี่ยังเป็นร้านดั้งเดิมจากต้นตระกูลจริงๆ การ
ประชาสัมพันธ์ได้ใช้ว่า “ชิม...อืมอร่อยริมน้ำ” ที่นี้มีร้านไอศกรีมตรารจวด ข้าวตังโบราณเจ็จมี ร้าน
ก๋วยจั๊บป้าไหม ขนมเทียนแก้วลุงจุ่น ขนมแม่กิมเซีย กุ้ยช่ายริมน้ำ ขนมบ๊ะจ่างเสียงสวรรค์ ขนมไข่ป่า
ไต้ ร้านก๋วยเตี๋ยวเจ็จอี๊ด ร้านของฝากมีร้านช่างกล้า ร้านยีสบสองตอนศนย์ ร้านเสน่ห์จันทน์ โรงแรมที่พัก

ที่แนะนำมีโรงแรมอรุณสวัสดิ์ อยู่กลางชุมชน โรงแรมเกษมศานต์ โรงแรมแห่งแรกของจันทบุรี โรงแรมเจมส์คลับตรงถนนศรีจันทร์ย่านตลาดพลอย⁴¹

สรุปได้ว่า ทิศทางในอนาคตของชุมชนริมน้ำจันทบุรี ภายใต้กระบวนการจัดการชุมชนนั้นจะเป็นไปในทิศทางใด สำหรับความคิดเห็นของผู้วิจัยเห็นว่า ในกระบวนการจัดการชุมชนในเชิงของการพัฒนาในด้านต่างๆ ที่แท้จริง ไม่ใช่การให้อำนาจแก่คนใดคนหนึ่ง ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง การพัฒนาและการจัดการที่ดีนั้น ต้องเป็นการจัดการอย่างมีส่วนร่วม ทุกคนในชุมชนต้องร่วมกันสร้างสรรค์ ร่วมกันแสดงศักยภาพของตน โดยไม่มีการแบ่งแยกการจัดการชุมชนในมิติของการพัฒนายังเกี่ยวข้องกับการจัดการมิติทางทรัพยากรวัฒนธรรมซึ่งจะเรียกว่าเป็นทุนทางสังคม มรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาหรือคุณค่าก็ตามสิ่งเหล่านี้ คือ วิถีคิด คือกระบวนการที่จะช่วยจัดระบบการจัดการชุมชนอย่างยั่งยืนและเป็นธรรมชุมชนและความเป็นชุมชน เป็นสิ่งที่มิพลวัต ไม่ใช่ภาพตายตัวที่หยุดนิ่ง เวลาผ่านไป ก่อให้เกิดรูปแบบของปรากฏการณ์อันหลากหลายเข้ามาสู่พื้นที่ชุมชนในรูปแบบที่แตกต่างกัน

2.2 ด้านสังคม

ชุมชนเมือง เป็นสังคมเมืองเดิมก็ติดต่อกัน คนย้ายมาใหม่เยอะ เมื่อก่อนบ้านเช่าเดือนละ 400-500 บาท หรือ 1000-1500 บาท แต่ตอนนี้ เป็น 3-4 พันบาท วิถีชุมชนเปลี่ยนไปเกิดความวุ่นวาย การจราจร คนมากขึ้น คนจากที่อื่นมา จะมาวุ่นหน่อย คือ ในช่วงวันศุกร์-วันอาทิตย์ วุ่นทั้งคนทั้งรถ ส่วนใหญ่มีแต่คนแก่ตามบ้าน น้อยมาก จะพลัดรุ่น และลูกหลานจะกลับมาน้อยมาก จะให้เขาเช่า และไปซื้อที่อื่นอยู่กัน

บางที่บ้านไม่มีคนเลย เจ้าของเดิมซื้ออยู่ กรุงเทพมหานคร ไปโผล่ติดอยู่ไม่มีชื่อ บางที่หายากก็ไม่เอาขายทิ้งเลย รูปทรงของชุมชนก็ไม่เปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์เหมือนเดิม ก็ซ่อมแซม หรือรื้อไปเลยก็มีกิ่งไม้กิ่งปูน ส่วนไม้สร้างที่หลัง ก็มี รัชกาลที่ 5 ตรงเดียวกับทางใต้ของเรา หรือผสมผสานระหว่างฝรั่งเศส⁴² คนในชุมชนมีความสามัคคีกลมเกลียวช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกัน มีความรักความสามัคคีกัน พุดจาไฟเราะ ตอบรับดูแลนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี⁴³

ช่วยเหลือ เกื้อหนุนกัน มีน้ำใจ สามัคคี⁴⁴ แต่ก็มีบางปัญหาที่เกิดขึ้นมาหลังจากสังคมเปลี่ยนแปลงไป เช่น 1) ปัญหาจราจร 2) ถนน One Way (วันเวย์) 3) สังคมริมน้ำเราจะต้องทำเป็นแหล่งท่องเที่ยว เช่น มีอะไรบ้างที่คนอื่นขาย แต่เราจะเริ่มใหม่ด้วยรูปแบบเราจะได้เป็นการดึงดูดนักท่องเที่ยว และสร้างความสมัคสมานสามัคคีกลมเกลียวกันในชุมชน 4) เราจะต้องทำโครงการเชิงสร้างสรรค์สังคมริมน้ำจันทบุรี เช่น การมี GPS บอกทาง ทางไปวัดโบสถ์, วัดจันทนาราม (วัดจันทร์) มีที่จอดรถอยู่ตรงไหน แหล่งให้เดินท่องเที่ยวตรงไหน มี Facebook (เฟสบุ๊ก) บอกทาง และบ่งบอก

⁴¹สัมภาษณ์ อาจารย์ประภาพรรณ ฉัตรมาลัย, ประธานชมรมพัฒนาชุมชนริมน้ำจันทบุรี และอดีตศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ, 5 กุมภาพันธ์ 2563.

⁴²สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ สุพรรณวิวัฒน์, ประธานชุมชนย่อยที่ 13, 3 กุมภาพันธ์ 2563.

⁴³สัมภาษณ์ นายคณากร อยู่เลห์, ชุมชนริมน้ำจันทบุรี ชุมชนย่อยที่ 4, 3 กุมภาพันธ์ 2563.

⁴⁴สัมภาษณ์ นางดวงเดือน สดแสงจันทร์, ผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดจันทบุรี, 17 กุมภาพันธ์ 2563.

จุดเด่นของวัดแต่ละวัดที่กล่าวมาจะได้ตักตวงเที่ยวให้มาเที่ยวชุมชนริมน้ำให้มากขึ้น สังคมก็จะได้น่าอยู่⁴⁵

รูปแบบการบูรณาการกระบวนการพัฒนากับภูมิปัญญาภายใต้โครงสร้างทางสังคมท้องถิ่นโดยมีมุมมองว่า การพัฒนาที่ดำเนินการอยู่ ควรเป็นไปตามธรรมชาติที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตของชุมชน ซึ่งเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตของสมาชิกส่วนใหญ่ในชุมชน การบูรณาการทางแนวคิดและโครงสร้างดังกล่าว ทำให้ทราบถึงนัยของการพัฒนาที่เป็นการเรียนรู้ของชุมชน และการปรับปรุงการพัฒนาที่ยั่งยืนซึ่งต้องอาศัยสถานะ บทบาท โครงสร้างทางสังคมและกลไกในการจัดการเรื่องเดียวกันสำหรับชุมชนริมน้ำจันทบุรี การดำเนินการพัฒนาเป็นไปในรูปแบบที่เน้นการยอมรับนับถือซึ่งกันและกันเป็นการดำเนินการและร่วมเรียนรู้ที่ทั้งกลุ่มแกนนำกับชาวบ้านมีปฏิสัมพันธ์กัน รวมถึงชาวบ้านกับชาวบ้านแกนนำกับจังหวัด แกนนำกับองค์กรต่าง ๆ เป็นต้น โดยมีเป้าหมายการทำงานร่วมกัน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของทุกคน มีกระบวนการที่เน้นการต่อยอดทางความคิด เพื่อทิศทางการจัดการตลอดจนแนวทางการพัฒนาชุมชนในอนาคต⁴⁶

ความเป็นอยู่ 1,000-3,500 คนรวมทั้งประชากรแฝงด้วย ชุมชนริมน้ำจันทบุรียังอนุรักษ์และธำรงรักษาความเป็นชุมชนริมน้ำไว้ให้อนุชนรุ่นหลังไว้ดูส่วนใหญ่จะเป็นไม้ถ้าเป็นแบบเดิมๆ จริงหรือถ้าเป็นแบบปูนออกแนวสถาปัตยกรรม จะมีเข้ามาตอนเมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชการที่ 5 เสด็จประพาสที่นี่...ย่านท่าหลวง (ชุมชนริมน้ำจันทบุรี) / บ้านเลขที่ 53 (บ้านตระกูลบุญนาค) อ.เมือง จ.จันทบุรี⁴⁷

สรุปได้ว่า ดังนั้นความร่วมมือร่วมใจจิตสำนึกและความตระหนักเรื่องสิทธิและบทบาทหน้าที่มีในฐานะคนใน ของชาวชุมชนริมน้ำจันทบุรี กระบวนการจัดการชุมชนที่ดีที่เกิดจากการรับรู้ร่วมกัน การรับฟังเหตุผลและตระหนักถึงผลเสียจากกระบวนการพัฒนาหรือกระแสการท่องเที่ยงเชิงพาณิชย์ รวมทั้งการรู้จักต่อรองกับอำนาจรัฐหรือจังหวัดและการรู้เท่าทันผลเสียที่อาจเกิดขึ้น จากนโยบายของคณอกจะเป็นเสมือนพลังที่สำคัญในการขับเคลื่อน ทำลายกระแสโลก กระแสทุน หรือวัฒนธรรมการท่องเที่ยวแบบทุนนิยมวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี

2.3 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ตรงนี้คือมี “แม่น้ำจันทบุรี” อย่างเดียว เช่น ลอยกระทง แม่น้ำคือเป็นหัวใจย่านการค้าเมื่อก่อนต้องใช้เรือการขนส่งทางเรือ เช่น มีเรือแจว เรือจ้าง ไว้บริการ พอถนนเข้ามาแทนที่เรือแจวเรือจ้างก็หมดไป กรณีเกิดคนรุ่นใหม่เข้ามาบางที่แนวคิดของคนรุ่นใหม่ คนรุ่นใหม่มาคิดแทนเราก็มี เช่น การมีน้ำ ก็จะต้องมีแพตามมา เคยมีนายกเทศบาลท่าช้าง จะมาทำเขื่อน เวลานั้นน้ำท่วมไม่ทำ แต่พอน้ำไม่ท่วม จะกลับมาทำเขื่อน อันนี้ก็ต้องมองชุมชน บางที่ชาวบ้านที่เคยใช้วิถีชีวิตแบบนี้อาจจะตั้งตัวไม่ทัน และการทำถนนเป็นผลกระทบ เป็นปัญหาของชุมชน เช่น โยธามิงบประมาณมา จะมาทำอดีตทำมาดีแล้วมีชื่อเสียง ชีวิตชาวบ้านเคยอยู่สบายๆ พอมี รถ มีอะไรเข้ามา เราใช้ความดีไล่ความชั่ว

⁴⁵สัมภาษณ์ นายภาณุรัตน์ เมืองมุงคุณ, ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม เทศบาลเมืองจันทบุรี, 11 กุมภาพันธ์ 2563.

⁴⁶สัมภาษณ์ นายจักรภณ พงศ์พัชรพันธุ์, ชุมชนริมน้ำจันทบุรี ชุมชนย่อยที่ 4, 3 มกราคม 2563.

⁴⁷สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ สุพรรณวิวัฒน์, ประธานชุมชนย่อยที่ 13, 3 กุมภาพันธ์ 2563.

คือ ใช้วิถีชีวิตแบบดั้งเดิมเป็นการทำให้ดู เป็นการปลูกฝังหวงแหนไปในตัวร่วมกัน พอมา 10 ปีเริ่มมีมาอีกแล้ว เช่น สะพานเป็นสถานที่มั่วสุมกัน สะพานข้ามไปทางโบสถ์คริสต์ เราก็จะต้องรณรงค์และปลูกฝังความเข้าใจของคนในชุมชน

เป็นชุมชนเมืองเราอาศัยคลองริมน้ำจันทบูร ขยะของชุมชนให้ใส่ถุงดำไว้ เข้า-เย็น จะมีรถขยะมารับ จะมีถังขยะเทศบาลอยู่ตรงหัวสะพานจะให้เอาออกเรื่องของการส่งกลิ่นและเป็นปัญหาต้องการถังขยะเล็กๆ ไว้ตามแหล่งที่คนมา เวลานักท่องเที่ยวมา จะได้ต้อนรับนักท่องเที่ยวเป็นจุดๆ ใส่ถุงดำไว้ ในการแก้ไขปัญหาเรื่องขยะ วางหน้าบ้าน แก้ปัญหาของใครของมัน พยายามจะให้เทศบาลวางเป็นจุดๆ ไปจะได้เป็นระเบียบและเรียบร้อย⁴⁸

นักท่องเที่ยวจะมาวันเสาร์-วันอาทิตย์ นักท่องเที่ยวเยอะเข้ามาเดิน นักท่องเที่ยวจะมาช่วงเที่ยง หรือช่วงประมาณ 10.00-11.00 น. ถ้าเป็นช่วงเทศกาล เช่น ช่วงเปิดเขาคิชฌกูฏ ก็จะมาประมาณ 08.00-09.00 น. เพราะช่วงเปิดเขาๆ คนจะเข้ามาเที่ยวริมน้ำจันทบูรเยอะ จะมาเร็ว มาก่อนเวลา⁴⁹ ทางชุมชนได้ช่วยกันรักษาความสะอาดเรียบร้อยตามบ้านและถนนเป็นอย่างดี ได้จัดสรรการทิ้งขยะ ให้ถูกที่ถูกต้อง มีกฎเข้มงวดไม่ให้ทิ้งขยะลงสู่แม่น้ำโดยเด็ดขาด⁵⁰ คลองขยะ อาเป๊ะ มีแต่คลองขยะ ริมคลองเกี่ยวกับการทำงานเก็บขยะ สมัยก่อนก็มีเรือข้ามฝากไป-มา มีน้ำโอเลี้ยงริมแม่น้ำขาย แม่น้ำจะไหลเชี่ยว แม่น้ำกว้างขวาง ยาวไปถึงคลองน้ำรัก แต่ก่อนน้ำเชี่ยว ตอนนี้น้ำเสียแล้ว⁵¹ เราต้องพยายามใช้วัสดุที่ไม่เป็นพิษต่อสิ่งแวดล้อม รักษาโลก⁵²

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ของชุมชนริมน้ำจันทบูรเป็นลักษณะตลาดบก แต่อยู่ริมแม่น้ำและถึงแม่น้ำจะมีคนจากภายนอกแวะเวียนเข้ามาเยี่ยมชม แต่ก็ยังไม่มากมายเสียจนกระทั่งอาจกระทบกับวิถีชีวิตแบบธรรมชาติของคนในชุมชนเท่าไรนักเช่นเดียวกัน ชุมชนริมน้ำจันทบูร ก็เคยเป็นย่านการค้า เป็นตลาดสินค้าที่เจริญรุ่งเรืองในอดีต แต่ปัจจุบัน การสะท้อนภาพอดีตเช่นนั้นอาจเป็นไปได้ เนื่องจากบริบททางสังคม วิถีชีวิตบางประการของผู้คน ชุมชนได้เปลี่ยนไป เพราะไม่ได้ดำเนินการในลักษณะเดียวกับแหล่งท่องเที่ยวตลาดน้ำที่อื่นๆ ที่เป็นที่ยุติกรรมหลาย ดังนั้น จึงคงเหลือเพียงคำบอกเล่าถึงภาพในอดีตเท่านั้น ที่ทำให้เรารู้ว่าที่นี่เคยเป็นตลาดน้ำมาก่อน⁵³

ชุมชนริมน้ำจันทบูรที่กำลังสะท้อนภาพความเป็นตลาดบกแห่งใหม่ที่เกิดขึ้นท่ามกลางกระแสวัฒนธรรมการท่องเที่ยว แต่ก็ยังเป็นไปในรูปแบบการปรับปรุงแต่ไม่เปลี่ยนแปลง คือ การปรับสภาพภูมิทัศน์ การให้ความร่วมมือกับกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว การปรับวิสัยทัศน์ให้สอดคล้องกับยุคสมัยไม่เป็นไปในลักษณะการต่อต้านภาครัฐหรือกระแสนิยม แต่อยู่ร่วมกัน ประสานงานกันได้ ขณะเดียวกัน ก็จะไม่ยอมให้ชุมชนต้องสูญเสียทุนทางสังคมวัฒนธรรม อัตลักษณ์ วิถีชีวิตหรือถูกกลืนกลาย และดำเนินการโดยให้คนในเป็นผู้จัดการชุมชนของตนเองแท้จริงชุมชนริมน้ำจันทบูร เป็นตลาด

⁴⁸ สัมภาษณ์ นางสมฤทัย ชัยฤทธิ์, วิสาหกิจชุมชนริมน้ำจันทบูร ชุมชนย่อยที่ 13, 31 มกราคม 2563.

⁴⁹ สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ สุพรชัยวัฒน์, ประธานชุมชนย่อยที่ 13, 3 กุมภาพันธ์ 2563.

⁵⁰ สัมภาษณ์ นายคณากร อยู่เล่าห์, ชุมชนริมน้ำจันทบูร ชุมชนย่อยที่ 4, 3 กุมภาพันธ์ 2563.

⁵¹ สัมภาษณ์ นางปิยนันท์ รุ่งเรืองผล, ชุมชนริมน้ำจันทบูร ชุมชนย่อยที่ 4, 11 กุมภาพันธ์ 2563.

⁵² สัมภาษณ์ นางดวงเดือน สดแสงจันทร์, ผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดจันทบุรี, 17 กุมภาพันธ์ 2563.

⁵³ สัมภาษณ์ นางพรอุษา โสอุบล, ชุมชนริมน้ำจันทบูร ชุมชนย่อยที่ 13, 4 กุมภาพันธ์ 2563.

ย่อมๆ ที่ไม่ได้มีวัตถุประสงค์ชัดเจนที่จะขยายตลาดชุมชนเพื่อตอบสนองการท่องเที่ยวในปัจจุบัน หากแต่ต้องการคงสภาพดั้งเดิมของความเป็นชุมชนเก่าแก่และวิถีชีวิตคนริมน้ำเอาไว้ให้มากที่สุดมากกว่า

ชาวชุมชนริมน้ำจันทบูร วิธีของความเป็นชาวชุมชนริมน้ำมักเป็นภาพของชุมชนที่มีวันวานอันสงบงาม ชีวิตที่เรียบง่าย ความเป็นย่านที่เคยมีความสำคัญด้านเศรษฐกิจ มีประวัติศาสตร์ความเป็นมา และมีความสืบเนื่องของกลุ่มคนที่เคยอาศัยและยังคงอาศัยอยู่ในพื้นที่ดั้งเดิม บ้านเรือนที่เป็นแบบเฉพาะของคนในแต่ละชุมชนริมน้ำ มักหนีไม่พ้นบ้านเรือนแถว ทำด้วยไม้ หรืออาจมีสถานที่ที่เคยมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์หลงเหลืออยู่จนปัจจุบัน มีศาสนสถานคู่ชุมชน เพื่อเป็นศูนย์รวมของกิจกรรมต่างๆ ของผู้คน กล่าวได้ว่า วิถีชีวิตคนริมน้ำ บางครั้งอาจไม่ใช่อื่นใด หากเป็นภาพ และบรรยากาศแบบชุมชนริมน้ำที่งดงามทุกๆ แห่งนั่นเอง และสิ่งเหล่านี้ คือ มรดกอันทรงคุณค่า ที่ชุมชนริมน้ำจันทบูร รวมไปถึงชุมชนริมน้ำอื่นๆ พึงรักษาไว้และเป็นความทรงจำอันงดงามแก่ผู้มาเยือนตลอดไป⁵⁴

เรื่องทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมในเรื่องของขยะจะมีมูลค่าไว้ให้ใส่สำหรับ หน้าบ้าน หรือส่วนรวม มีเทศบาลเมืองจันทบุรีคอยอำนวยความสะดวก มารับในทุกๆ เช้าของแต่ละวัน⁵⁵

สรุปได้ว่า ทิศทางในอนาคตของชุมชนริมน้ำจันทบูร ภายใต้กระบวนการจัดการชุมชนนั้นจะเป็นไปในทิศทางใดสำหรับความคิดเห็นของผู้วิจัยเห็นว่าในกระบวนการจัดการชุมชนในเชิงของการพัฒนาในด้านต่างๆ ที่แท้จริง ไม่ใช่การให้อำนาจแก่คนใดคนหนึ่ง ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง การพัฒนาและการจัดการที่ดีนั้น ต้องเป็นการจัดการอย่างมีส่วนร่วม ทุกคนในชุมชนต้องร่วมกันสร้างสรรค์ ร่วมกันแสดงศักยภาพของตน โดยไม่มีการแบ่งแยกการจัดการชุมชนในมิติของการพัฒนายังเกี่ยวข้องกับการจัดการมิติทางทรัพยากรวัฒนธรรม

2.4 ด้านวัฒนธรรม

จะไม่ให้เป็นถนนคนเดิน เรียกว่า “ถนนวิถีชีวิตดั้งเดิม” วัฒนธรรม หมายถึง วิถีชีวิตดั้งเดิม วิถีชีวิต คือปัจจัย 4 ที่มีอยู่ เราแต่งกายปกติ ธรรมดา ของเรานั้นคือวัฒนธรรม เช่น การปกครองก็จะเป็นเรื่องของเทศบาล มีชุมชนย่อยขึ้นตรงกับ ของเทศบาล แต่ชุมชนของเราเป็นการฟื้นฟูวิถีชีวิตชุมชนดั้งเดิมตามชุมชน เช่น หน้าถนน ของชุมชนหน้าบ้านใครหน้าบ้านมัน เฉพาะริมถนนเป็นชุมชนร่วม ประกวดเป็นชุมชนริมน้ำ เฉพาะถนนเส้นนี้เราเรียกว่า “ชุมชนริมน้ำ” ประมาณบ้านเรือน 200 ครัวเรือน ตั้งอยู่บนถนนสุขาภิบาล และเป็นถนนเส้นแรกของเมืองจันทบุรี พอมีเทศบาลก็เริ่มขยายเพราะแต่ก่อนจะเป็นท้องนา

สมัยแม่ประภาพรณเข้ามา ก็จะเป็นเด็กก็จะมองอดีต อนาคต ปัจจุบัน เราก็จะให้เห็นความแตกต่างที่ชัดเจน ริมคลอง คันนา สมัยก่อนเป็นดิน ดินคันนา แค 60 ปีก็ขยายชัดเจน ชมรมพัฒนาชุมชนริมน้ำจันทบูรตั้งมานาน แต่จดทะเบียนมาเมื่อปี 2556 ตั้งมาแต่ก่อน ตั้งมานาน แต่ไม่ได้จดทะเบียนชมรม พอคนมาดูงานเยอะ ก็ต้องไปจดทะเบียนชมรม ให้เป็นแบบอย่าง ไม่ใช่ชมรมเถื่อน

⁵⁴สัมภาษณ์ น.ต.พรพยนต์ เกื้ออนรัตน์, ชุมชนริมน้ำจันทบูร ชุมชนย่อยที่ 13, 27 มกราคม 2563.

⁵⁵สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ สุพรรณวิวัฒน์, ประธานชุมชนย่อยที่ 13, 3 กุมภาพันธ์ 2563.

ชาวบ้าน มีใบสมัคร เขียนสมาชิกชมรมขึ้นมาสมาชิกก็ชาวบ้าน ก็มีคณะกรรมการบริหาร จะมีตราสัญลักษณ์ชมรม สมาชิก ก็ยังเหมือนเดิม ใช้สิทธิบทบาทหน้าที่ของชุมชน กรรมการชมรมพอเริ่มค้าขายก็ไปอยู่ที่บ้าน บางคนก็ไปเฝ้าคนแก่ ปีนี่ชมรมมีอยู่คนเดียว ศูนย์เรียนรู้ประจำชุมชนริมน้ำจันทบูร (บ้านเลขที่ 69) เปิดเฉพาะวันเสาร์-วันอาทิตย์ เป็นคนดูแลเอง ช่วยไม่ได้เต็มที่เหมือนเมื่อก่อนหรอก

ประวัติทั้งหลายเกิดจากเหตุดั้งเดิม ที่เป็นเหตุเป็นผลเข้ามา และสืบทอดวิถีชีวิตเข้ามาที่เราเห็น และเราใช้ การพัฒนามาก็เป็นการสืบทอดกันมาตามวิถีชีวิต ไม่มีกฎระเบียบ ตามหลักการทฤษฎีต้องมีธรรมนูญ ระเบียบของชุมชน ที่อื่นอาจจะทำได้ในที่เล็กๆ ของชุมชน ที่อื่นทำได้ แต่ที่นี่ไม่ต้องการ เพราะที่นี่ไม่กระทบ ถ้ากระทบกับวิถีชีวิต จะเริ่มการเรียกร้องปฏิบัติตามวิถีชุมชน มีผู้นำชุมชนเข้ามาก็จะกระทบต่อวิถีชีวิตอีกละต้องถั่น การเมือง เทศบาล งบประมาณใช้ได้หมดตามที่ชุมชนต้องการ เช่น ที่ไหนทำก็ต้องสอดคล้อง อย่างชุมชนนี้ไม่ต้องการ แต่ที่อื่นอาจจะไม่เอา บางคนอาจจะมองว่าสวยหรูเป็นการปฏิรูป กับกลายเป็นสิ่งปฏิรูป

เรื่องของศาสนา วัฒนธรรมไม่มีอะไรเปลี่ยน พุทธ, คริสต์ ย่านการค้า คือคนจีน ที่อาศัยอยู่เป็นจีนย่านการค้า คนไทย มีวัดพุทธ วิถีชีวิตวัฒนธรรม เกี่ยวกับศาสนา คนพุทธ ทำบุญวัดโบสถ์ วิถีศาสนาจีนก็ไหว้เจ้า เป็นการผสมผสานวัฒนธรรมทางศาสนา วัดพุทธญวนแบบอนัมนิกาย เช่น วัดเขตรักษาบุญาราม ก็จะมีประเพณีกินเจ คนพุทธทำบุญวัดโบสถ์ เททองหล่อเทียน วัดจันทนาราม ก็ประเพณีลอยกระทง กิจกรรมทางศาสนา ประเพณีเกี่ยวกับศาสนาทั้งหมด เป็นพุทธเกี่ยวกับอนัมนิกาย โบสถ์คริสต์ก็จัดกิจกรรมทางศาสนาตลอดทั้งปีสำหรับวัดคาทอลิก อันนี้คือวัฒนธรรมเกี่ยวกับศาสนา ที่จริงวัฒนธรรมคือ “วิถีชีวิต” หรือ “ชีวิต ที่เป็นอย่าง”⁵⁶

ชาวจีนญวนพุทธ วัดเขตรักษาบุญาราม ชาวจีน ศาลเจ้าต่างๆ ในชุมชนย่อยที่ 13 และชุมชนย่อยที่ 4 มี 5 ศาลเจ้า ศาลเจ้าแม่กวนอิม, ตัวเล่าเอี้ย, ศาลเจ้าที่, ข้างบน 2 ศาลเจ้า ศาสนาก็จะมีจีนพุทธ, ญวนพุทธ จะเป็น วัดเขตรักษาบุญาราม จีนพุทธ ทางพุทธก็จะมีวัด เช่น วัดจันทนาราม, วัดโบสถ์, ญวนคริสต์ ก็โรมันคาทอลิก เดิมที่อยู่วัดโบสถ์ และมาแลกเปลี่ยนพื้นที่กันทีหลัง เดิมที่จะอยู่แถววัดโบสถ์ เพราะสมัยก่อนติดต่อทางน้ำ การค้าขาย ไรต่างๆ พื้นที่ของคริสต์วัดโรมันคาทอลิกอยู่แถววัดโบสถ์ สมัยฝรั่งเศสปกครองเมืองจันทบุรี เอาญวนมาปกครองเมืองจันทบุรี แต่ที่ฝรั่งเศสถอนตัว สถานทูตฝรั่งเศสอยู่ โรงแรมเกษมสถานต์ มีกงสุลเก่าของฝรั่งเศสตรงนั้น ให้เอาที่ไม่เอาคืน ลูกหลานญวนให้ดูแลตรงนั้นอยู่เลยยึดครอบครองไว้ มีการฟ้องร้องกันอยู่ ส่วนของเราก็แปลกมีโบสถ์หันหน้าชนกันอยู่คือ วัดโบสถ์กับวัดจันทนาราม (วัดจันทร์) โบสถ์หันหน้าเข้าหากันและเจอกัน ศาลเจ้าที่ หันหน้าเข้าหากัน ศาลเจ้าโจโจ้ซ้องปง หันหน้าชนกัน ศาลเจ้าโจซ้อง⁵⁷

การลอยกระทงของวัดจันทนาราม (วัดจันทร์) ก็จะทำขึ้นทุกๆ ปี วัดโบสถ์ มีประเพณีตักบาตรเทโว ประเพณีสงกรานต์ก็จัดที่วัดใหม่ อย่างเช่น ชุมชนย่อยที่ 15 วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนก็จะมีประเพณีสงกรานต์ที่วัดใหม่เหมือนกัน⁵⁸ ชุมชนริมน้ำได้มีการอนุรักษ์รักษาวิถีชีวิตแบบ

⁵⁶สัมภาษณ์ อาจารย์ประภาพรรณ ฉัตรมาลัย, ประธานชมรมพัฒนาชุมชนริมน้ำจันทบูร และอดีตศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ, 5 กุมภาพันธ์ 2563.

⁵⁷สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ สุพรรณวิวัฒน์, ประธานชุมชนย่อยที่ 13, 3 กุมภาพันธ์ 2563.

⁵⁸สัมภาษณ์ นางสาวสุทธิ ชัยฤทธิ์, วิสาหกิจชุมชนริมน้ำจันทบูร ชุมชนย่อยที่ 13, 31 มกราคม 2563.

ดั้งเดิม ยังคงรักษาวินัยชีวิตแบบเก่าไว้เหมือนที่เคยเป็นมาในอดีต⁵⁹ วัดจันทนาราม (วัดจันทร์) ก็จะจัด ประเพณีลอยกระทง ประเพณีคริสต์ ทางคริสต์ก็จะมีประเพณี เช่น วันคริสต์มาส ทางวัดใหม่เมือง จันทร ก็จะเป็นประเพณีสงกรานต์ สงน้ำดำหัวคนแก่ ยาวไปถึงวัดใหม่คนละชุมชนย่อย⁶⁰

ศาลเจ้า ประเพณีในจันทบุรี สืบสานประเพณีของศาลเจ้า 3 แห่ง กรรมการอาจไม่ใช่คน ริมน้ำ อาจเป็นคนทั่วไป หรือคนที่อยู่ในตลาด คนที่ร่วมมือ เลื่อมใสศรัทธาก็มาช่วยกันพัฒนาปรับปรุง เข้ามาช่วยกันพัฒนา วัฒนธรรมในที่นี้ก็จะ มีวัฒนธรรมหลากหลายอยู่ที่นั่น มีญวนคริสต์, ญวนพุทธ, เช่น วัดเขตรักษาบุญญาราม จันทบุรี และศาลเจ้าเล่าเอี้ยะ จะมีการกระจายกันอยู่ตลอดเส้นทาง ถนน ริมน้ำจันทบุรี เพราะคนจีนอพยพเข้ามาตั้งหลักค้าขาย มีศูนย์รวมที่ลุ่ม เช่น วัดโบสถ์ทางไปตลาด พลาย วัดกลาง วัดสวนมะม่วง ผ่านวัดไปก็เป็นชุมชน ก็มีอยู่ไม่มาก ก็จะเลาะๆ ไปตามชายน้ำ ตลาด น้ำพุก็จะป็นหนองน้ำ ต่อไปก็เป็นศูนย์การค้า JP (เจพี) เมื่อก่อนไปกระจุกตัวอยู่ เพราะอยู่ไม่ได้ เป็น ป่า เป็นทุ่ง เลยไปก็จะเป็นเนินขึ้นไปก็เป็นเมืองเป็นจวนศาลากลางเก่า เอกสารจังหวัดตัวเมืองจะอยู่ กลางเมืองศาลากลางเก่าจะอยู่ริมน้ำ เมื่อหน้าแล้งน้ำจะท่วมที่ชุมชนริมน้ำ ก็จะเป็นวิถีชีวิตคล้ายๆ ชุมชนหนองบัว ผ่านกาลเปลี่ยนแปลงมาหลายอย่างปรับตัวตามสภาพเล็กน้อย

หลวงราชไมตรีท่านก็ย้ายไปอยู่หนองขอน ทำให้ริมน้ำเงียบไป เพราะย้ายไปอยู่ทางหนอง ขอน เนื่องจากการขนส่ง การคมนาคม ความสะดวกได้กลายเป็นทางรถยนต์เริ่มสะดวกสบายเพิ่มมากขึ้น และทำให้การขนส่งเปลี่ยนไป เรือไม่ได้เข้ามาด้วย ความเปลี่ยนแปลงธุรกิจการเดินเรือโดยสาร การเดินเรือขนส่งสินค้าก็หายไป เช่น สมัยก่อนจังหวัดจันทบุรี-ระยอง แต่ก่อนใช้เรือสำเภา พอมี รถยนต์ เข้ามาตรงนี้ก็หายไป เพราะไม่มีเรือเข้ามา ทำให้เกิดการย้ายขยายเข้ามาตลาดพลาญไม่ได้ เกี่ยวกับชุมชนริมน้ำ เป็นคนรุ่น 2 เป็นคนญวน คนจีน อยู่ชอยกระจาง ปรีक्षाค้าขายอัญมณีกัน ไม่ได้ ใช้พื้นที่ของริมน้ำแล้ว ใช้พื้นที่กระจาง คนญวนเป็นคนแรกที่ทำธุรกิจนี้ ธุรกิจพลาญ คนจีนที่ทำธุรกิจ นี้ เช่น ตลาดพลาญ แ่งพลาญ แต่งพลาญ เขาพลาญแหวน เพราะแต่ก่อนการเดินทางจากจันทบุรี มา กรุงเทพมหานคร ลำบากมาก สมัยก่อน เขาเลยแต่งตั้งโบรกเกอร์ ตัวแทนที่ไว้วางใจให้รวบรวม พลาญให้เจ้าของ แต่งพลาญให้เจ้าของ เป็นคนจีนบ้าง คนญวนบ้าง แต่คนเหล่านี้ไม่ได้อยู่ริมน้ำอยู่ กระจาง ตั้งโรงงานบ้าง แต่งพลาญบ้าง และเป็นการเรียนรู้โดยธรรมชาติว่าแต่งพลาญ “สวย ไม่สวย” พ่อค้า กรุงเทพมหานคร บางทีไม่มาเองที่จันทบุรี ธุรกิจพลาญมาอยู่ที่ชอยกระจาง ชอยศรีจันทร์ รุ่น หลวงราชไมตรี คืออย่างพารา ของป่า สมุนไพร (ที่กรุงเทพมหานครต้องการ)

รุ่น 2 อยู่ในช่วง 50 ปีหลังจากที่คนญวนได้ทำการค้าพลาญขึ้นมา เหตุที่คนญวนทำพลาญ ได้ คือได้ความรู้จากเจ้านาย สมัยฝรั่งเศสยึดเมืองโขงอน, เมืองเว้, เมืองนัง ก็จะได้เรียนรู้วิธีทำพลาญ จากฝรั่งเศสโดยคนญวนเป็นคนทำและเริ่มเข้ามา สมัยที่ฝรั่งเศสยึดครองจันทบุรี ก็ได้ความรู้มา สำหรับด้านการตลาด การค้าก็ดี คนญวนก็จะได้ไปก่อน การทำพลาญคนญวนก็จะได้ พ่อค้าที่ กรุงเทพมหานคร คือคนจีน ที่ค้าเพชรค้ำพลาญก็จะได้การค้าเพชรค้ำพลาญ ก็เกิดธุรกิจอัญมณี ทุกวันนี้ คือ คนจีน ก็เลยกลายเป็นตลาดอัญมณีที่พลุกพล่านในปัจจุบัน ส่วนนักท่องเที่ยวที่มาคือมาดู สถาปัตยกรรมตึกلابานช่องที่ฝรั่งเศสปกครองเป็นอย่างไร ดูวลดลายการประดับต่างๆ ของช่าง

⁵⁹สัมภาษณ์ นายคณากร อยู่เล่าห์, ชุมชนริมน้ำจันทบุรี ชุมชนย่อยที่ 4, 3 กุมภาพันธ์ 2563.

⁶⁰สัมภาษณ์ นางปิยนันท์ รุ่งเรืองผล, ชุมชนริมน้ำจันทบุรี ชุมชนย่อยที่ 4, 11 กุมภาพันธ์ 2563.

สมัยก่อน เป็นยังไง 100 ปีมาแล้วก็ยังใช้ได้ แข็งแรง จะมีนักศึกษา ป.โท-เอก ที่มาศึกษาดูงานเกี่ยวกับสถาปัตยกรรม⁶¹ รักษาของเดิมๆ ไว้ เช่น อาหารโบราณ อาคารบ้านเรือน ประเพณีต่างๆ การแต่งกาย อนุรักษ์ การทอผ้าจันทบุรี การเจียรไนพลอย การทำอาหารต่างๆ⁶² ชุมชนย่อยที่ 13 นับถือศาสนาพุทธเป็นส่วนใหญ่ ชุมชนย่อยที่ 4 จะนับถือศาสนาคริสต์เป็นส่วนใหญ่

แนวคิดเรื่องชุมชนเชื่อมโยงไปถึงกระบวนการจัดการชุมชนในมิติทางทรัพยากรวัฒนธรรมกล่าวคือ กระบวนการชุมชนเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นเพื่อการต่อยอดกับภาครัฐ นอกจากนี้กระบวนการยังนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยเน้นบทบาทของคนในที่มีความใกล้ชิดและเข้าใจบริบทความเป็นชุมชนของตนเอง “ชุมชนริมน้ำจันทบุรี” นั้น ความเป็นชุมชนที่มีทุนทางสังคมวัฒนธรรมอันเป็นทรัพยากรสำคัญของชุมชน นำไปสู่แนวคิดแบบชุมชนนิยม ก่อให้เกิดการนำทุนทางวัฒนธรรมที่ชุมชนมีมาประยุกต์ใช้ เป็นกระบวนการที่สำคัญน่าสนใจเป็นกระบวนการที่มีขั้นตอนของการปรับปรุง แต่ไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยว จนในที่สุดต้องประสบกับภาวะสูญสลายอัตลักษณ์ทุนทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิต

การจัดการชุมชนในมิติทรัพยากรวัฒนธรรม ส่งผลต่อวัฒนธรรมการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ที่เน้นเรื่องของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เชิงวิถีชีวิตและเชิงอนุรักษ์ จุดขายที่นอกเหนือจากลักษณะทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ได้เพิ่มเติมเรื่องราวของพื้นที่นั้นๆ เข้าไปด้วย ทั้งความเก่าแก่ความงดงามของวิถีชีวิตและผู้คน ความแตกต่างทางวัฒนธรรมบางประการตลอดจนสินค้าหลากหลายที่เป็นของท้องถิ่นหรือผลิตขึ้นจากชุมชนนั้น ๆ นี่คือการขายรูปแบบใหม่ของวาทกรรมการท่องเที่ยวแบบใหม่ในยุคทุนนิยม โลกาภิวัตน์ และแม้ผู้ที่ได้รับประโยชน์นั้นยังคงถูกตั้งเป็นประเด็นคำถามในหลายๆ พื้นที่ ว่าคือผู้คนที่เป็นเจ้าของพื้นที่นั้นหรือคนนอกที่บังเอิญเข้าไปจัดแจงอย่างถูกที่ถูกเวลากันแน่ หากแต่ปรากฏการณ์การฟื้นฟูเมืองของชุมชนริมน้ำเป็นกระบวนการจัดการด้านการท่องเที่ยวเกี่ยวกับการจัดการชุมชนที่ผสมผสานกับผลประโยชน์กับภาครัฐได้ แต่เป็นไปบนพื้นฐานที่ชุมชนจะต้องไม่สูญเสียทั้งตัวตน วิถี ตลอดจนผลประโยชน์เช่นกัน⁶³

บทบาทของกลุ่มแกนนำชุมชนริมน้ำจันทบุรี ได้ริเริ่มมาเป็นระยะเวลาไม่นาน คือ เริ่มต้นในปี พ.ศ. 2552 แต่กระบวนการทำงานที่เน้นความร่วมมือ ร่วมใจ และการทำงานอย่างจริงจัง ทั้งในด้านการประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนและเสนอความคิดเห็น ตลอดจนการศึกษาดูงานจากชุมชนอื่น นำไปสู่การจัดการที่ก่อให้เกิดผลงานที่เป็นรูปเป็นร่าง จากการพูดคุยกับหัวหน้าแกนนำได้ความว่า ชุมชนริมน้ำจันทบุรีดังกล่าว เป็นแหล่งรวมของบ้านเก่า บ้านโบราณหลายหลัง แรกเริ่ม ชุมชนฯ ก็มีความประสงค์ที่จะให้กรมศิลปากรเข้ามาสำรวจเพื่อการขึ้นทะเบียนสถาปัตยกรรมบ้านเรือนบางหลังให้เป็นมรดกของชาติหากแต่การติดขัดเรื่องของการดำเนินงานต่างๆ ในที่สุด หน่วยงานที่เข้ามามีบทบาทร่วมกับชุมชนฯ จึงได้แก่ หน่วยงานทั้งภาครัฐ อย่างพาณิชย์จังหวัด เทศบาลฯ และหน่วยงาน

⁶¹สัมภาษณ์ น.ต.พรพยนต์ เกลื่อนรัตน์, ชุมชนริมน้ำจันทบุรี ชุมชนย่อยที่ 13, 27 มกราคม 2563.

⁶²สัมภาษณ์ นางดวงเดือน สดแสงจันทร์, ผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดจันทบุรี, 17 กุมภาพันธ์ 2563.

⁶³สัมภาษณ์ นายภาณุรัตน์ เมืองมุงคุณ, ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม เทศบาลเมืองจันทบุรี, 11 กุมภาพันธ์ 2563.

ภาคเอกชน อย่างสถาบันอาศรมศิลป์ มหาวิทยาลัยบูรพา มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี คณะกรรมการศาลเจ้าที่ตลาดล่าง คณะกรรมการวัดโบสถ์เมือง และวัดเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า นันทางาม⁶⁴

1. ชาวบ้านกับการมีส่วนร่วมในการจัดการชุมชน

ในท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงภายในชุมชนริมน้ำจันทบูร การที่กลุ่มแกนนำชุมชนได้ดำเนินการจัดการเพื่อประยุกต์ใช้ทุนทางสังคมวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อต่อรองเพื่อการจัดการจะเป็นไปโดยคนใน ซึ่งเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร โดยคนในเหล่านี้ย่อมมีความเข้าใจ ความปรารถนาดี และความเสียสละในกระบวนการดำเนินการทำงานเพื่อชุมชนของตนเองมากกว่า คนนอกที่อาจเข้ามาเพื่อผลประโยชน์ หรือต้องการเข้ามาเพื่อเปลี่ยนแปลงชุมชนไปเพื่อผลทางการค้า ดังนั้นจากกิจกรรมที่ผ่านมาในชุมชนริมน้ำจันทบูร กลุ่มแกนนำชุมชนจึงพยายามใช้กิจกรรมต่างๆ เพื่อดึงดูดชาวบ้านในชุมชนริมน้ำจันทบูรให้มาเข้าร่วม ตลอดจนมีความกระตือรือร้น ความสนใจในกิจกรรมและกระบวนการดำเนินการเพื่อชุมชนอย่างต่อเนื่อง

กิจกรรมของชุมชนริมน้ำจันทบูร คือกิจกรรมที่นับเป็นหนึ่งในช่องทางสำคัญในการสร้างต้นทุนให้กับผู้อาศัยเข้ามา ร่วม เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ และสิทธิของตนเอง ในฐานะสมาชิกผู้อาศัยในชุมชน ตลอดจนการติดตามผลการดำเนินงานของกลุ่มแกนนำชุมชนมีส่วนร่วม กับชุมชนและสามารถแสดงความคิดเห็นได้ ปัจจุบัน มีกิจกรรมทางเลือกมากมายในชุมชนริมน้ำจันทบูร ที่ชาวชุมชนฯ ได้มีส่วนร่วม กับแกนนำชุมชน เช่น ร่วมทำ ร่วมอาสา แก้ไขปัญหาต่างๆ ร่วมมือ ซึ่งล้วนแล้วแต่จะเป็นเงื่อนไขสำคัญให้ผู้ที่ทำ ทั้งชาวบ้านและแกนนำฯ ได้ค้นพบความจริง ความงาม และความดี อันได้แก่ ความรักความเข้าใจภายในชุมชน ครอบครัว ความสามัคคีความสัมพันธ์อันดีระหว่างเพื่อนบ้าน ความรักและจิตสำนึกสาธารณะร่วมกันเพื่อชุมชนที่อยู่อาศัยซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่นับเป็นต้นทุนทางสังคม วัฒนธรรมภายในชุมชนริมน้ำจันทบูร อีกประการหนึ่ง⁶⁵

กิจกรรมชุมชนดังกล่าว เป็นผลพวงจากการรับนโยบายจากพาณิชย์จังหวัดของชุมชนริมน้ำจันทบูร จนนำไปสู่การเกิดกลุ่มแกนนำชุมชนดังกล่าว และกลุ่มแกนนำชุมชนเหล่านี้ ก็ใช้การบอกกล่าวถึงแผนนโยบายของพาณิชย์จังหวัดแก่ชาวชุมชนริมน้ำจันทบูรทั้ง 2 ชุมชนฯ ทุกๆ คน ผ่านการบอกกล่าวอย่างเป็นทางการ คือ การประชุมชาวบ้าน และไม่เป็นทางการคือ การบอกเล่าพูดคุยกันแบบปากต่อปาก แต่อย่างไรก็ดี จากการกระจายข้อมูลจากแกนนำชุมชนไปสู่ชาวบ้านนั้น โดยส่วนใหญ่จากการสัมภาษณ์พบว่า ชาวชุมชนริมน้ำจันทบูร ทราบข้อมูลเรื่องแผนพัฒนาเส้นทางสายเศรษฐกิจ วัฒนธรรมของทางพาณิชย์จังหวัดจากการเข้าร่วมฟังประชุมที่กลุ่มแกนนำจัดขึ้น และสำหรับผู้ไม่ได้เข้าร่วมการประชุมก็จะทราบข้อมูลจากญาติ พี่น้อง ครอบครัว เพื่อ ฯลฯ ที่ไปเข้าประชุมนั่นเอง

และนำข้อมูลทั้งหมดมาถ่ายทอดสู่ชาวชุมชนริมน้ำจันทบูรคนอื่นๆ แต่การประชุมชาวบ้านแต่ละครั้งนั้น จะไม่มีการบังคับกัน ใครสะดวก ใครว่างก็เข้าร่วม ส่วนผู้ที่ติดธุระก็ไม่บังคับกันแต่อาจจะได้ทราบข้อมูลการประชุมจากผู้ที่มาเข้าร่วมดังกล่าว

⁶⁴สัมภาษณ์ อาจารย์ประภาพรรณ ฉัตรมาลัย, ประธานชมรมพัฒนาชุมชนริมน้ำจันทบูร และอดีตศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ, 5 กุมภาพันธ์ 2563.

⁶⁵สัมภาษณ์ นายชยุต อภิรักษ์อัครา, ประธานชุมชนย่อยที่ 4, 4 กุมภาพันธ์ 2563.

แกนนำชุมชนจะแจ้งรายละเอียดข้อมูลทั้งหมดและหากมีการใช้งบประมาณก็จะชี้แจงให้ผู้เข้าร่วมประชุมทราบด้วย ความเห็นของผู้วิจัยจึงเห็นว่า เป็นปรากฏการณ์ที่น่าพอใจการดำเนินการในระดับชุมชนเป็นไปแบบโปร่งใส และทั่วถึงในระดับดีพอใช้ ชาวบ้านแม้ไม่ได้มาประชุม แต่ก็จะได้รับเรื่องราวในวาระการประชุมจากผู้ที่มาเข้าร่วมแต่อาจไม่มีโอกาสแสดงความคิดเห็น สำหรับผู้ที่มาเข้าร่วมประชุม มีสิทธิที่จะเสนอความคิดเห็นด้วยและเห็นแย้ง แต่ในส่วนใหญ่มักเห็นด้วยมากกว่า

2. ด้านศาสนาของชุมชนริมน้ำจันทบูร

ในอดีตที่สำคัญมี 2 ศาสนา คือ ศาสนาพุทธ และศาสนาคริสต์ ชาวชุมชนตลาดบนและตลาดกลาง ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ และชุมชนตลาดส่วนหนึ่งรวมทั้งกลุ่มบ้านญวนนับถือศาสนาคริสต์ โดยมีศาสนสถานตั้งอยู่สองฝากฝั่งริมแม่น้ำจันทบุรีตลอดแนวสุขาภิบาลได้แก่ วัดโบสถ์ วัดเขตรักษาพันธุ์นาบุญญาราม ศาลเจ้าตัวเล่าเอี้ย ศาลเจ้าแม่กวนอิม และศาลเจ้าที่ตลาดล่าง ตั้งอยู่ริมฝั่งตะวันตก ส่วนวัดจันทนาราม อาสนวิหารพระนางมารีอาปฏิสนธิณมล และศาลเจ้าพ่อสระบาป ตั้งอยู่ริมฝั่งตะวันออก

3. ด้านวัฒนธรรมริมน้ำจันทบูร

ชุมชนริมน้ำในอดีตมีการผสมผสานวัฒนธรรม 3 วัฒนธรรม คือ วัฒนธรรมไทย จีน ญวน เห็นได้ชัดเจนในเรื่องแต่งกาย ภาษาพูด การแต่งงานข้ามเชื้อชาติ การแสดงจ๊วเป็นภาษาไทย สำหรับวัฒนธรรมการแต่งกาย ปัจจุบันไม่มีการแต่งกายตามเชื้อชาติในวิถีชีวิตประจำวันแล้ว

4. ด้านประเพณีริมน้ำจันทบูร

ประเพณีที่ปฏิบัติกันเป็นประจำปีชุมชนริมน้ำจันทบูร ได้แก่ การหล่อเทียนพรรษาที่วัดโบสถ์การลอยกระทงและแข่งขันเรือที่วัดจันทนาราม การถือศีลกินเจและการประกอบพิธีบูชาดาวนพเคราะห์ที่วัดเขตรักษาพันธุ์นาบุญญาราม การแห่เจ้าและการทิ้งกระจาดของ 4 ศาลเจ้า การบูชาบรรพบุรุษ

5. ด้านศิลปกรรมจันทบูร

ผู้ที่เดินสัญจรไปมาบนถนนสุขาภิบาลสามารถพบเห็นศิลปะประกอบสถาปัตยกรรมสิ่งก่อสร้างได้เกือบตลอดถนน มีทั้งลวดลาย การแกะสลักแบบฝรั่งเศษแบบจีน แบบไทย และแบบผสมผสาน ซึ่งแต่ละบ้านจะออกแบบลวดลายแตกต่างกัน เช่น ระบายชายคา ไม้ฉลุแบบขนมปังขิง ข้องลมไม้ฉลุลายเถาดอกไม้ รวาระเปียงเหล็ก หล่อลวดลายสวยงาม ระบายชายคาด้วยสังกะสีฉลุลายไทยใหญ่ ลูกกรงหน้าต่างไม้ฉลุลายจีน⁶⁶

จากการสัมภาษณ์พี่จักรภพ เจ้าของร้านสารบัญท์ ว่าชุมชนริมน้ำจันทบูรแห่งนี้ มีมาตั้งแต่เด็ก และรู้จักกับบ้านเรือนโบราณหลายหลัง พบเห็นความเปลี่ยนแปลงของชุมชนริมน้ำจันทบูรมานานจากรุ่นสู่รุ่น พี่จักรภพให้ความเห็นว่า รู้สึกดีใจที่ชุมชนริมน้ำจันทบุรียังคงความเป็นชุมชนที่สงบ มีวิถีชีวิตเปลี่ยนแปลงไม่มากไม่กลายเป็นตลาดหรือเมืองการค้าที่พลุกพล่าน ผู้คนที่แวะเวียนเข้ามาเพื่อซื้อหรือหาของกิน และเดินเที่ยวอยู่เรื่อยๆ จากการที่ชุมชนริมน้ำจันทบูร กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพราะผู้คนที่เข้ามาเยี่ยมจะได้สัมผัสกับวิถีชีวิตที่สงบ สวยงามและความเป็นกันเอง⁶⁷

⁶⁶สัมภาษณ์ นางพรอุษา โสอุบล, ชุมชนริมน้ำจันทบูร ชุมชนย่อยที่ 13, 4 กุมภาพันธ์ 2563.

⁶⁷สัมภาษณ์ นายจักรภพ พงศ์พิชราพันธ์, ชุมชนริมน้ำจันทบูร ชุมชนย่อยที่ 4, 3 มกราคม 2563.

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังมีโอกาสสัมภาษณ์ชาวชุมชนริมน้ำจันทบูรในประเด็นที่เกี่ยวกับความคิดเห็นอื่นๆ อาทิ ปัญหาและอุปสรรคที่ชาวบ้านสังเกตเห็นในท่ามกลางกระบวนการจัดการชุมชนริมน้ำจันทบูร ป้าปิยนันท์ มีความเห็นว่า ชุมชนริมน้ำจันทบูรนั้น คงไม่มีการเปลี่ยนแปลงไปในเชิงเศรษฐกิจได้มากกว่าเดิมเท่าไรนัก เนื่องจากอุปนิสัยของผู้คนที่อยู่ในชุมชนไม่ได้มีความต้องการมณการประกอบอาชีพค้าขาย หรือจัดสร้างตลาด แต่ละคนล้วนมีอาชีพของตนเอง และนอกจากนี้ คนรุ่นหลังในชุมชนยังออกไปทำงานที่อื่น อาทิ กรุงเทพฯและต่างจังหวัดกันมากขึ้น หลายคนไม่ค่อยกลับบ้าน

เหนือสิ่งอื่นใด การจัดการชุมชนที่ผ่านมามีความเข้าใจเกี่ยวกับความต้องการของคนในชุมชนระดับที่ดี เนื่องจากคนใน ลูกขึ้นมาดำเนินการเป็นหลัก ส่วนตัวปิยนันท์เอง ก็ชอบวิถีที่สงบแบบเดิมๆ นี้นมากกว่าการเปลี่ยนชุมชนให้เป็นชุมชนการท่องเที่ยวหรือเป็นตลาดรองรับการท่องเที่ยวที่ครึกครื้น นอกจากนี้ ยังเสนอแนะว่า “ภูมิปัญญาของชุมชนริมน้ำจันทบูรทั้งที่เป็นภูมิปัญญาของกลุ่มชาวญวน” อาทิ “การทอเสื่อ” และการทำสีย้อมเสื่อของกลุ่มชาวจีนตลาดล่าง น่าจะนำภาพวิถีภูมิปัญญาดังกล่าวนี้อีกกลับมาใช้ให้จริงจัง เนื่องจากปัจจุบัน ชุมชนริมน้ำจันทบูรเหลือเพียงอดีตบอกเล่าเรื่องราวของภูมิปัญญาการทอเสื่อจันทบูรอันเลื่องชื่อเท่านั้น เนื่องจากแหล่งผลิตได้ถูกเปลี่ยนไปสู่ชุมชนอื่น อย่างบางสระเกล้าแทน ทำให้เด็กรุ่นหลังหลงลืมภูมิปัญญาที่ถือกำเนิดจากชุมชนริมน้ำจันทบูรไป⁶⁸

6. กิจกรรมประจำปีของชุมชนริมน้ำจันทบูร

“งานเปิดบ้านชุมชนริมน้ำจันทบูร” ซึ่งมีการจัดงานเพื่อเผยแพร่วัฒนธรรมและวิถีชีวิตท้องถิ่นและส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดติดต่อกันมาเป็นประจำทุกปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 ซึ่งได้รับความสนใจจากคนในพื้นที่และนักท่องเที่ยวจากต่างถิ่นเพิ่มขึ้นเป็นลำดับชุมชนริมน้ำ จันทบูรแห่งนี้ นอกจากจะมีศิลปะ และสถาปัตยกรรมแบบดั้งเดิมในอดีต และวิถีชีวิตของคนท้องถิ่นที่ยังคงสืบทอดกันมาถึงปัจจุบันให้นักท่องเที่ยวได้ชม และศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับชุมชนโบราณในอดีตของจันทบูรที่มีมายาวนานกว่า 300 ปีแห่งนี้แล้ว ชาวชุมชนริมน้ำจันทบูรยังคงสืบทอดศิลปะและวัฒนธรรมต่างๆ ในอดีตไว้ได้เป็นอย่างดีที่ไม่ได้นำออกมาจัดแสดงหรือสาธิตให้นักท่องเที่ยวได้ชมในภาวะปกติ เพราะชาวบ้านในชุมชนแห่งนี้ยังคงมีภาระหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติภายนอกชุมชนหรือในต่างถิ่นเพื่อการดำรงชีพ จึงทำให้ชุมชนแห่งนี้มีความเงียบสงบไม่คึกคักมากมายนักการจัดงานเปิดบ้านชุมชนริมน้ำจันทบูรที่จัดขึ้นนั้น เป็นเหมือนการระดมชาวชุมชนริมน้ำกลับมาทำกิจกรรมร่วมกันในบรรยากาศเก่าๆ ที่เคยมีมาในอดีตเพียงปีละ 1 ครั้ง ใครมีฝีมือในด้านใด ก็นำมาอวดโฉมประชันกันภายในงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ฝีมือในด้านการทำขนมและอาหาร 3 วัฒนธรรมของชาวริมน้ำจันทบูรที่ประกอบไปด้วย ไทย จีน และญวน ที่อยู่ร่วมกันมาช้านาน และเคยทำออกมาจำหน่ายแลกเปลี่ยนกันในอดีต และลดน้อยลงไปตามสภาพเศรษฐกิจ และสังคมของเมืองจันทที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งการจัดงานของชุมชนริมน้ำจันทบูร ก็ได้เปิดโอกาสให้ชาวชุมชนได้ฟื้นฟูฝีมือของตนเองขึ้นมาใหม่ และเผยแพร่ให้ขจรไกลออกไปนอกชุมชน จนกลายเป็นการจัดงานที่คนในพื้นที่รอคอยไฮไลท์ของการจัดงานเปิดบ้านชุมชนริมน้ำคือการทำขนมและอาหารอร่อยๆ ของแต่ละบ้านออกมาจำหน่ายโดยพร้อมเพรียงกัน บางบ้านที่ไปทำขายเป็นอาชีพจนเป็นที่โด่งดังที่อื่น ก็กลับมาทำงานให้ผู้ที่มาเที่ยวงานได้ลองลิ้มชิมรสกันอย่างเอร็ดอร่อย ส่วนบาง

⁶⁸สัมภาษณ์ นางปิยนันท์ รุ่งเรืองผล, ชุมชนริมน้ำจันทบูร ชุมชนย่อยที่ 4, 11 กุมภาพันธ์ 2563.

บ้างที่ยังขายอยู่ที่ริมน้ำจันทบูรแห่งนี้แบบขายบ้าง ไม่ขายบ้าง หรือขายประจำให้แก่คนในชุมชนและย่านใกล้เคียงในบางเวลา ก็เปิดบ้านทำมาขายให้กับผู้ที่มาเที่ยวชมงานตลอดทั้งวันแบบว่าถ้าใครมาเที่ยวงานต้องไม่ผิดหวังกลับไปนอกจากอาหารหวานคาวแล้ว ยังมีสินค้าของที่ระลึก และสินค้าพื้นเมืองที่ทำด้วยมือมากมายที่เป็นฝีมือของคนในชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียงนำมาจำหน่ายที่หน้าบ้านของตนเองให้ผู้เดินทางมาเที่ยวชมงานได้ซื้อติดไม้ติดมือกลับไปใช้สอย เป็นของที่ระลึก หรือเป็นของฝากให้กับคนทางบ้าน ระหว่างการจัดงานนั้น

ถนนสุขาภิบาลทั้งสายตั้งแต่หัวถนนย่านท่าหลวงเชิงสะพานวัดจันทนารามยันไปถึงสุดถนนตรงแยกตรอกกระจำที่ตลาดล่าง ตามชายคาบ้านในชุมชนจะได้รับการประดับประดาไปด้วยธงทิว และโคมไฟอย่างสว่างไสวและสวยงาม ในขณะที่บนท้องถนนจะมีแผงขายอาหาร ขนม และสินค้าต่างๆ เรียงรายกันไปทุกหน้าบ้านไม่ขาดสาย สลับกับเวทีและลานวัฒนธรรมการแสดงที่ใช้ทำการแสดงและสาธิตศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านของชุมชน และของจังหวัดจันทบุรีที่แต่ละปีจะมีรูปแบบของการแสดงและการนำเสนอที่เปลี่ยนแปลงไปงานเปิดบ้านชุมชนริมน้ำจันทบูร แม้จะเป็นงานเล็กๆ ไม่ใหญ่โตอะไรมากนัก แต่ก็จัดได้ว่าเป็นงานที่สร้างสีสันให้กับจังหวัดจันทบุรีได้เป็นอย่างดี และเป็นการจัดงานที่มีเสน่ห์ไม่เหมือนใคร และไม่มีใครเหมือน เพราะการจัดงานที่นี่ไม่ต้องมีการสร้างฉากที่ใหญ่โตอลังการเพื่อสร้างบรรยากาศ ไม่ต้องจัดหาผู้คนมาแสดงสาธิตวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนพื้นบ้านเป็นองค์ประกอบงานเหมือนการจัดงานทางด้านศิลปวัฒนธรรมในสถานที่อื่นๆ เพราะสิ่งเหล่านี้ล้วนมีอยู่คู่กับชุมชนริมน้ำจันทบูรแห่งนี้มาช้านานการจัดงานเปิดบ้านชุมชนริมน้ำจันทบูรนี้ยังไม่มีกำหนดวันจัดงานที่แน่ชัด แต่ก็เป็นที่รู้กันว่าจะจัดขึ้นในช่วงปลายฤดูฝน ต้นฤดูหนาวของแต่ละปี และมีแนวโน้มว่าจะจัดขึ้นทุกปีจนกลายเป็นงานประเพณีของที่นี่ในปีต่อไป ถ้ายังได้รับความสนใจจากผู้คน นอกจากนั้นยังมีประเพณีที่ปฏิบัติกันเป็นประจำปีชุมชนริมน้ำจันทบูร ได้แก่ การหล่อเทียนพรรษาที่วัดโบสถ์ การลอยกระทงและแข่งขันเรือที่วัดจันทนาราม การถือศีลกินเจและการประกอบพิธีบูชาดาวนพเคราะห์ที่วัดเขตร้านบุญญาราม การแห่เจ้าและการทิ้งกระจาดของ 4 ศาลเจ้า การบูชาบรรพบุรุษ (เซ่งเม้ง) ไร่รวงรับนักท่องเที่ยวอีกด้วย⁶⁹

สรุปได้ว่า แนวทางการดำเนินชีวิตของสมาชิกส่วนใหญ่ในชุมชน การบูรณาการทางแนวคิดและโครงสร้างดังกล่าว ทำให้ทราบถึงนัยของการพัฒนาที่เป็นการเรียนรู้ของชุมชน และการปรับสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนซึ่งต้องอาศัยสถานะ บทบาท โครงสร้างทางสังคมและกลไกในการจัดการเรื่องเดียวกัน สำหรับชุมชนริมน้ำจันทบูร การดำเนินการพัฒนาเป็นไปในรูปแบบที่เน้นการยอมรับนับถือซึ่งกันและกัน เป็นการดำเนินการและร่วมเรียนรู้ที่ทั้งกลุ่มแกนนำกับชาวบ้านมีปฏิสัมพันธ์กันรวมถึงชาวบ้านกับชาวบ้าน แกนนำกับจังหวัด แกนนำกับองค์กรต่างๆ เป็นต้น โดยมีเป้าหมายการทำงานร่วมกัน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของทุกคนมีกระบวนการที่เน้นการต่อยอดทางความคิด เพื่อทิศทางการจัดการ ตลอดจนแนวทางการพัฒนาชุมชนในอนาคต

3) รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร

3.1 รูปแบบการดำรงชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูรในอดีต

⁶⁹สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ สุพรรณวิวัฒน์, ประธานชุมชนย่อยที่ 13, 3 กุมภาพันธ์ 2563.

ชุมชนริมน้ำจันทบูรเป็นชุมชนที่มีความหลากหลาย ด้านวัฒนธรรม เชื้อชาติ ศาสนา จนกลายมาเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนริมน้ำจันทบูร อันเป็นทุนทางสังคมวัฒนธรรมของชุมชนประการหนึ่ง ชุมชนริมน้ำจันทบูรมีประเพณีอันสืบทอดมาจากการเป็นชุมชนแห่งวิถีสามวัฒนธรรม คือ ไทย, จีน, และญวน เป็นการผสมผสานทางพิธีกรรม ความเชื่ออาจเกิดจากการยอมรับและเคารพในสิทธิและความหลากหลาย ในพื้นที่ชุมชนริมน้ำจันทบูร จะพบศาสนาสถานทั้งวัดพุทธ, วัดจีน, วัดญวน แบบอันนมนิกายตลอดจนโบสถ์คริสต์ การประกอบประเพณีพิธีกรรมของผู้คนในชุมชนริมน้ำจันทบูรเป็นไปแบบอิสระ และอาจมีการเข้าร่วมในประเพณี พิธีกรรมของกันและกัน อาทิ ชาวพุทธก็ไปร่วมเฉลิมฉลองงานคริสต์มาสได้ โดยไปร่วมสนุกในการจับฉลากของขวัญกับทางโบสถ์ หรือการเข้าร่วมประเพณีตักบาตรข้าวห่อ ซึ่งเป็นประเพณีดั้งเดิมในชุมชนริมน้ำจันทบูร ในช่วงงานเทศกาล หรืองานประจำปี เพื่อสะท้อนถึงการยอมรับวันวาน เวลาและวิถีชีวิตในอดีตของชาวริมน้ำจันทบูร ด้วยเช่นกัน

ชุมชนริมน้ำจันทบูร เป็นถนนเก่าที่บอกเล่าประวัติศาสตร์ วิถีชุมชน ศิลปวัฒนธรรม และสถาปัตยกรรมเก่าแก่ ที่มาความเป็นมานานมากกว่า 300 ปี ของจังหวัดจันทบุรี เป็นชุมชนที่เป็นศูนย์กลางการค้าที่ใหญ่ที่สุด มีความเจริญรุ่งเรืองมากที่สุด โดยอนุรักษ์ไว้ให้อยู่ในสภาพเดิม เพื่อให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว ที่เหมือนได้ย้อนกลับไปในอดีต โดยยังคงกลิ่นไอของบ้านเรือนแบบดั้งเดิมเหมาะกับการเดินเที่ยวชมตึกกรมบ้านช่อง สถานที่สวยๆ บ้านเก่า วัฒนธรรมความเป็นอยู่แบบเดิมๆ ชิมของกินพื้นบ้าน พร้อมกับถ่ายรูปในมุมต่างๆ แบบย้อนยุค

ประชากร ดั้งเดิม คนพื้นเมืองทำนาทำสวน ส่วนใหญ่จะเป็นคนจีน สะท้อนมาทางสถาปัตยกรรม ที่อยู่อาศัยอาหารการกิน ยารักษาโรค เรื่องนุ่งห่ม ไม่ค่อยมีเท่าไร บ้านแบบคนจีน บ้านแบบคนญวน แต่ที่นี่ไม่มีบ้านแบบคนไทย เมื่อก่อนมาแบบสื้อผืนหมอนใบ เศรษฐกิจดีมีพลอย คนในออก-คนนอกเข้า คนนอกเข้ามาพอเข้ามาครบ 50 ปีก็จะอยู่เหมือนกับเป็นคนพื้นที่ไปเลย เป็นประชากรแฝงไปชั่วลูกชั่วหลาน สัญญาเช่า เข้าไปเรื่อยๆ เพราะมันถูก สังคมเปลี่ยนแปลงไป เศรษฐกิจฟุบ เพราะไฟ ใหม้ย่านตรงกลางหายไปส่วนหนึ่ง สาเหตุเกิดจากการไหว้เจ้า มีโรหนิง ทุกอย่างอยู่ตรงนั้นหมด เมื่อปี พ.ศ. 2552 เริ่มฟื้นตัวขึ้นมา ปรากฏว่ามีบ้านเก่าเหลืออยู่ เราเลยฟื้นตัวขึ้นมา คนใหม่ๆ คือประชากรแฝง อยู่เกิน 50 ปีขึ้นมาก็เป็นคนพื้นที่ส่วนอาจารย์เป็นจีนคริสต์⁷⁰ ชุมชนค้าขาย สมัยก่อนชุมชนนี้เป็นตลาดหลักของเมืองจันทร์ การเดินทางบนถนนจะน้อยมาก สมัยก่อนจะเดินทางด้วยเรือหรือทางน้ำ⁷¹

รูปแบบการดำเนินชีวิตในอดีตส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นไปในทางเรือ เปลี่ยนไปเยอะเพราะสมัยก่อนมีเรือเดินทางทางน้ำกัน มีสะพานไม้ เรือมาจากปากน้ำแหลมสิงห์ มาจากท่าเรือน้ำรัก หรือท่าวัดน้ำรัก ออกจากท่าแหลบไปแหลมสิงห์ ผลไม้ขึ้นตรงสะพานเรือ เนื่องด้วยการขนส่งทางน้ำ เพราะสมัยก่อนไม่มีถนนไม่มีรถ เมื่อรัชกาลที่ 5 พระองค์เสด็จประพาส เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ท่าหลวง” หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “สะพานวัดจันทนาราม” (สะพานวัดจันทร์)⁷² คนสมัยก่อนจะอยู่

⁷⁰สัมภาษณ์ อาจารย์ประภาพรรณ ฉัตรมาลัย, ประธานชมรมพัฒนาชุมชนริมน้ำจันทบูร และอดีตศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ, 5 กุมภาพันธ์ 2563.

⁷¹สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ สุพรชัยวิวัฒน์, ประธานชุมชนย่อยที่ 13, 3 กุมภาพันธ์ 2563.

⁷²สัมภาษณ์ นางสมฤทธิ ชัยฤทธิ, วิสาหกิจชุมชนริมน้ำจันทบูร ชุมชนย่อยที่ 13, 31 มกราคม 2563.

เรียบง่าย ประหยัด พอเพียง มีน้ำใจ พึ่งพาอาศัยกัน รักษาดูแลสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างดี⁷³ เมื่อก่อนอาชีพหลักคือ อาชีพทอเสื่อ เรียกว่า เสื่อกก เพราะเราทำ “นากก” เอามาทำเป็นบางบ้าน บางครัวทอเสื่อทำเป็นลำเป็นสัน ทำทอเสื่อ เสื่อกก เอาวัสดุมาจากต้นกก ที่ทำนากก เอามาทำเป็นเสื่อที่ขึ้นชื่อกว่าจะได้ เอามาตากแห้ง กว่าจะมาทำเป็นเสื่อ มีแต่เสื่อกกอย่างเดียวอดีต รุ่งน่ายรุ่งน่ำ ทำเสื่อกกกัน⁷⁴ นอกจากเจ้าของอยู่อาศัยเองแล้วก็มีคนภายนอกเข้าไปเช่าระยะ 10 หลังจากที่คนภายนอกเข้ามาอยู่ เปิดร้านของชำ เปิดร้านอาหาร ร้านเครื่องดื่ม เล็กๆ น้อยๆ ที่ทำโครงการตลาดเก่าของ ก.พาณิชย์นักท่องเที่ยวเลยไหลเข้ามามาก บางรายก็ให้เช่า บางรายขายไปก็มี บางรายก็มีคนเข้าไปซื้อก็มี⁷⁵

ความเป็นรึมน้ำนอกจากจะเป็นเส้นทางประวัติศาสตร์เมื่อสมัย รัชกาลที่ 5 เสด็จประพาส โชนตะวันออก ที่เกาะช้าง จังหวัดตราด ต่อมาพระองค์ท่านเสด็จมาจมน้ำจันทบุรี จังหวัดจันทบุรีต่อ เพราะฉะนั้นจะมีคนที่เก่าๆ ของรึมน้ำจันทบุรี อยู่บ้าง เช่น ตระกูลเกษมศานต์ ไม่ได้ทำธุรกิจค้าขายเหมือนแต่ก่อน ก็บูรณะบ้านเก่าๆ เช่น หลวงราชไมตรี ไม่ได้ทำธุรกิจอยู่นั้นแล้ว ได้ย้ายไปบ้านหนองขอน ทำสวนยางที่นั่น เพราะกิจการที่นั่นกว้าง ตรังรึมน้ำไม่ได้มีการซื้อขาย ก็จะอนุรักษ์รักษาไว้ บ้านหลวงราชไมตรีก็จะปิดไว้ จะมีคนแก่คนหนึ่งเฝ้าบ้าน คือ แม่บ้าน เฝ้าบ้านไปเรื่อยๆ ส่วนตัวกิจการไปอยู่บ้านหนองขอน แล่น้ำตกพลั่ว ซื้อขายสวนยาง ทำยางที่นั่นแทนรึมน้ำจันทบุรี เพราะรึมน้ำจันทบุรีเริ่มแคบลง ที่นับถือศาสนาจะเห็นศาสนาพุทธ กับศาสนาคริสต์ เช่น ศาสนาพุทธผสมผสานมีการไหว้เจ้าทั้ง 3 ที่ รวมทั้งวัดเขตต์นาบุญญารามด้วย ที่กินเจ ทานเจ เป็นเส้นทางประวัติศาสตร์ ในอดีตการทำบุญเกี่ยวกับศาลเจ้ามาเป็น 100 ปีละ⁷⁶

งานสถาปัตยกรรมแบบฝรั่งเศส และจะมีนักศึกษาเข้ามาศึกษา จะมีคนรู้สึทวนคิดถึงคำนึงถึง ยังอยู่ไม่ได้ตายไปทีเดียว ยังมีนักศึกษามาเป็นกลุ่ม มาดูสถาปัตยกรรม ในอดีต เช่น บ้านอภัย จันทวิมล, บ้านหลวงราชไมตรี, บ้านสด จันทโรหิต เป็นนักเขียน, การใช้ชีวิตในอดีตก็ ได้แก่ การนำสินค้า อย่างเช่น ของป่า และนำเอาอย่างพารามาปลูกแทน ประกอบอาชีพรับซื้อแผ่นยางพารา ของป่าสมุนไพร เช่น เร่ว กระวาน ลูกสำรอง น้ำมันยาง เป็นต้น เราจะเห็นแม่บ้านอยู่ในสมัยดั้งเดิม จนมาถึงสมัยปัจจุบันรึมน้ำจันทบุรีก็ไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลงไปมาก เพราะเคลื่อนย้ายมาอยู่ที่ตลาดพลอย ตลาดน้ำพุทิววงเวียนน้ำพุแทน ส่วนตรงนั้นก็อนุรักษ์รักษาของดั้งเดิมเอาไว้⁷⁷ ไม่ว่าจะเป็นการติดต่อค้าขายกับชาวต่างถิ่น ต่างชาติ นำสินค้าไทย ไปขายตามที่ต่างๆ รับสินค้าจากที่อื่น เข้ามาขายในพื้นที่⁷⁸

1. แหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชนรึมน้ำจันทบุรีในอดีตแห่งความทรงจำ⁷⁹

⁷³ สัมภาษณ์ นายคณากร อยู่เลห์, ชุมชนรึมน้ำจันทบุรี ชุมชนย่อยที่ 4, 3 กุมภาพันธ์ 2563.

⁷⁴ สัมภาษณ์ นางปิยนันท์ รุ่งเรืองผล, ชุมชนรึมน้ำจันทบุรี ชุมชนย่อยที่ 4, 11 กุมภาพันธ์ 2563.

⁷⁵ สัมภาษณ์ นางพรอุษา ไสอุบล, ชุมชนรึมน้ำจันทบุรี ชุมชนย่อยที่ 13, 4 กุมภาพันธ์ 2563.

⁷⁶ สัมภาษณ์ นายจักรภณ พงศ์พัชรพันธุ์, ชุมชนรึมน้ำจันทบุรี ชุมชนย่อยที่ 4, 3 มกราคม 2563.

⁷⁷ สัมภาษณ์ น.ต.พรพยนต์ เกื้อนรัตน์, ชุมชนรึมน้ำจันทบุรี ชุมชนย่อยที่ 13, 27 มกราคม 2563.

⁷⁸ สัมภาษณ์ นางดวงเดือน สดแสงจันทร์, ผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดจันทบุรี, 17 กุมภาพันธ์ 2563.

⁷⁹ สัมภาษณ์ อาจารย์ประภาพรรณ ฉัตรมาลัย, ประธานชมรมพัฒนาชุมชนรึมน้ำจันทบุรี และอดีตศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ, 5 กุมภาพันธ์ 2563.

1.1 บ้านเลขที่ 53 พระยาวิชัยาธิบดี (แบน บุนนาค)

ที่บ้านเลขที่ 53 ถนนสุขาภิบาล ย่านตลาดล่าง เป็นบ้านเก่าแก่มียุกว่า 100 ปี เดิมเป็นที่อยู่อาศัยของพระพิพิธภักดี (แบน บุนนาค) กองส่วยวังหน้า ในสมัยรัชกาลที่ 5 ต่อมาได้เลื่อนบรรดาศักดิ์เป็นพระกำแพงฤทธิรงค์ ปลัดเมืองจันทบุรี พระเทพสงคราม รักษาการการเมืองจันทบุรี ในช่วงที่ฝรั่งเศสยึดครอง และได้เลื่อนบรรดาศักดิ์เป็นพระยาวิชัยาธิบดีในเวลาต่อมา พระยาวิชัยาธิบดี (แบน บุนนาค) เป็นบุตรพระยาราชนารักษ์ (หวาด บุนนาค) กับคุณหญิงบัว ต.จ. (สกุลเดิม สมบัติศิริ) เป็นน้องร่วมบิดามารดากับพระยาเดชาบุชิต (หนา บุนนาค) เข้ารับราชการในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้รับตำแหน่งเป็นพระเทพสงคราม ตำแหน่งรักษาการ ผู้ว่าราชการจังหวัดจันทบุรี และอยู่ในตำแหน่งนี้ 12 ปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2436 - 2447 ระหว่างที่ประเทศฝรั่งเศสยึดครองจังหวัดจันทบุรี ได้ทำหน้าที่เป็นผู้รักษากำแพงเมืองในเวลาคับขันได้อย่างเรียบร้อย รัชกาลที่ 5 ทรงโปรดปรานพระยาวิชัยาธิบดี (แบน บุนนาค) มาก และกล่าวชมว่าท่านเป็นคนมั่นคงเรียบร้อยดี ราษฎรรักใคร่นับถือ และทำความดีความชอบไว้มาก ครั้นเมื่อฝรั่งเศสถอนทหารออกไปจากจันทบุรีแล้ว ในปี พ.ศ. 2449 โปรดเกล้าฯ ให้รวมจังหวัดจันทบุรี จังหวัดระยอง และชลบุรี เป็นมณฑลจันทบุรี และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระยาวิชัยาธิบดี เป็นสมุหเทศาภิบาลมณฑลจันทบุรีคนแรก ในครั้งนั้น บ้านนี้เปิดเป็นร้านขายของโดยภริยาของพระเทพสงคราม และส่วนหนึ่งของบ้านขนาดพื้นที่กว้าง 6 ศอก แบ่งให้หลวงเข้าเป็นห้องเก็บภาษีการเกษตร ได้ค่าเช่าปีละ 192 บาท เจ้าหน้าที่เก็บภาษีคือ ขุนสุนทร (สุด ซึ่งเป็นน้องภริยาของผู้ช่วยพระเทพสงคราม) กับพนักงานอีก 8 คน ลักษณะของบ้านในอดีต เป็นบ้านก่ออิฐถือปูนชั้นเดียว เหนือประตูบานเพี้ยมหน้าบ้านมีช่องลมไม้ฉลุลายขนมปังขิง ภายในบ้านเป็นโถงโล่ง กลางบ้านยกพื้นสูงประมาณ 1 เมตร ปูด้วยไม้กระดานและกั้นห้องนอน 2 ห้อง ด้านซ้ายและด้านขวา เว้นช่องว่างตรงกลางเป็นประตูสำหรับผ่านไปยังพื้นที่ติดต่อไปจากตัวบ้าน ซึ่งเป็นลานกว้างสำหรับซักล้างและมีบ่อน้ำ มีเรือนครัวไม้ชั้นเดียวอยู่หลังสุด พ.ศ. 2442 พระยาวิชัยาธิบดี (หวาด บุนนาค) ข้าราชการประจำจังหวัดจันทบุรีซึ่งเป็นบิดาของพระเทพสงคราม ได้เลื่อนบรรดาศักดิ์เป็นพระยารัตนาธิเบศร์ และไปรับราชการอยู่ในกรุงเทพฯ รัชกาลที่ 5 จึงแต่งตั้งพระเทพสงครามเป็นข้าหลวงแทน ได้บรรดาศักดิ์เป็นพระยาวิชัยาธิบดี (แบน บุนนาค) และย้ายไปอยู่ที่จวนข้าหลวง ต่อมาภายหลัง

มีเหตุการณ์บางเรื่องที่ทำให้ท่านต้องลาออกจากราชการ ท่านจึงยกบ้านเลขที่ 53 ถวายให้หลวงในปี พ.ศ. 2456 หลังจากนั้นหลวงจึงอนุญาตให้ชาวบ้านเช่า ผู้เช่าคนแรกคือ นายทุน สิทธิเวช คนไทยซึ่งอยู่ตรงข้ามบ้านเลขที่ 53 เป็นผู้เช่าแทนนายเฮียบเซียง ชาวจีนแคะ ซึ่งไม่มีสิทธิเช่าเพราะเป็นคนต่างด้าวและทำอาชีพย้อมผ้า ต่อมาได้มีการเปลี่ยนผู้เช่าอีกหลายคนคน ปัจจุบันบ้านหลังนี้ชำรุดทรุดโทรมจนไม่สามารถอยู่อาศัยได้แล้ว คงเหลือให้เห็นแต่ผนังปูนด้านข้าง ประตูและฝาบ้านด้านหน้าที่เหลือไว้ให้คนที่เดินผ่านไปมาเห็นเค้าโครงของสถาปัตยกรรมดั้งเดิม และลวดลายไม้ฉลุที่สวยงามติดประดับไว้เหนือประตูบานเพี้ยมหน้านั้น

1.2 บ้านขุนบุรพาภิผลหรือร้านขนมไข่ป่าได้

บ้านเลขที่ 90 ถนนสุขาภิบาล เป็นบ้านตึกทรงยุโรปเก่าแก่ อายุกว่า 100 ปี เดิมมี 2 หลัง ด้านหน้าเป็นตึกทรงยุโรป ด้านหลังเป็นเรือนไม้ทรงไทยติดแม่น้ำจันทบุรี ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงรูปทรงไปบ้างแล้วตามความจำเป็น ในอดีตบ้านนี้เป็นโรงพิมพ์ ชื่อว่า พานิชเจริญศรี มีหลักฐานเป็นหนังสือโบราณ ระบุปีที่พิมพ์ชัดเจนใน ร.ศ. 120 (พ.ศ. 2444) ต่อมา ประมาณปี พ.ศ. 2478 ขุนบุ

รพภณ ได้ซื้อบ้านหลังนี้เป็นที่อยู่อาศัยมาจนถึงรุ่นลูกหลาน ปัจจุบันลูกหลานประกอบอาชีพขายขนมไข่ที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่งในเมืองจันทบุรี นิยมเรียกว่า “ขนมไข่ป่าไ้” ขุนบูรพาภณ เดิมชื่อนายเหลื่อม ศิริพงษ์ เกิดเมื่อ พ.ศ. 2428 เป็นชาวจันทบุรีโดยแท้ เริ่มเรียนหนังสือที่วัดโบสถ์ มีอาชีพรับราชการ เคยดำรงตำแหน่งปลัดซ้ายและปลัดขวา อำเภอต่างๆ ในเมืองจันทบุรี และเมืองระยอง ตำแหน่งสุดท้ายเป็น นายอำเภอแกลง ระยอง ใน พ.ศ. 2465 และใน พ.ศ. 2466 ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์สัญญาบัตรเป็นขุนบูรพาภณ ถือศักดินา 800 ไร่ ปัจจุบันสิ่งที่มีคุณค่าเป็นความภาคภูมิใจของลูกหลาน ก็คือ รูปทรงตึกแบบยุโรป ลวดลายพื้นกระเบื้องดินเผาสีสนสวยงาม ช่องลมไม้ฉลุ ลวดลายเกดดอกไม้ ตู้ไม้โบราณ รวมทั้งสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ในอดีต และสิ่งสำคัญยิ่งคือ หนังสือโบราณสมัย ร.ศ. 120 จากโรงพิมพ์พานิชเจริญศรี ทะเบียนประวัติขุนบูรพาภณ ตำรายาโบราณ และเอกสารโบราณบางอย่างที่หายาก

1.3 ร้านไอศกรีมจรวด

เป็นอาคารปูนผสมไม้สองชั้น ด้านหน้ารูปทรงตึกเป็นแบบยุโรป อายุของบ้านประมาณ 100 ปีเศษ จัดทำเป็นโรงงานไอศกรีมและบ้านพักอาศัย หน้าบ้านตั้งถึงไอศกรีมหลากหลายรสจำหน่ายแก่คนทั่วไป ในอดีตบ้านนี้เป็นของตระกูลหลวงราชมนตรี และแบ่งให้เช่าประมาณปี 2502 ปากับแม่ของลุงแซ หรือคุณปัดตโชติ กตัญญกุล ได้มาเช่า 1 ห้อง เพื่อยู่อาศัยและทำโรงงานไอศกรีมตรจรวจด้วยเครื่องจักรเป็นแห่งแรกของจันทบุรี หลังจากที่ลุงแซ เรียนจบชั้น ม.8 ที่โรงเรียนสวนกุหลาบ ได้กลับมาช่วยครอบครัวผลิตไอศกรีมตรจรวจ กิจกรรมเจริญรุ่งเรืองมาก สามารถส่งน้องๆ ไปศึกษาต่อในต่างประเทศ และซื้อบ้านเป็นของตนเองรวมทั้งขยายบ้านจาก 1 ห้อง เป็น 5 ห้องดังเช่นในปัจจุบัน ในอดีตไอศกรีมตรจรวจขายดีเป็นอย่างมากเพราะเป็นไอศกรีมที่มีถึง 7 รสให้เลือก และมีหลายชนิดทั้งไอศกรีมแท่ง ไอศกรีมตัด ไอศกรีมกะทิสด ไอศกรีมแท่งรูปทรงต่างๆ บรรจุอยู่ในกระติกแก้วกลมหลากสี ราคาแท่งละ 1 สลึง โดยวางจำหน่ายที่หน้าบ้านและส่งร้านค้าทั่วไปด้วยรถจักรยานยนต์ดัดแปลงด้านท้ายรถ ให้บรรทุกกระติกไอศกรีมได้ด้วย ต่อมาจึงได้เพิ่มกิจการเป็นประดิษฐ์ตู้เย็นใส่ไอศกรีมและนำไปวางขายตามสถานที่ต่างๆ เช่นโรงเรียน ร้านค้า ซึ่งลุงแซได้มอบกิจการตู้เย็นให้บุตรชายเป็นผู้ดูแล ปัจจุบันโรงงานไอศกรีมตรจรวจได้ผลิตไอศกรีม ในรูปแบบที่หลากหลายมากขึ้น แต่ยังคงผลิตไอศกรีมชนิดดั้งเดิมอยู่ เพื่อที่จะรักษาเอกลักษณ์ รูปแบบ และรสชาติ แบบดั้งเดิมไว้ต่อไป

1.4 โรงเจเที่ยงเซ่งตั้ง

ตั้งอยู่เลขที่ 129 ในอดีตเรียกว่า เป็กเซตั้ง มีอายุเก่าแก่กว่า 100 ปี ซึ่งเป็นศาสนสถานของชาวจีนที่เข้ามาสักการะบูชาเจ้าแม่กวนอิมและยังเป็นสถานที่หยุดพักพิงของชาวจีนจากโพ้นทะเลที่เดินทางมาถึงเมืองจันทแล้วจะเดินทางต่อไปยังที่อื่น ปัจจุบันโรงเจเที่ยงเซ่งตั้ง แห้งนี้อยู่ในการดูแลของมูลนิธิสันติอศก เชื่อกันว่า ผู้ที่สมควรเป็นผู้ดูแลโรงเจต้องเป็นผู้มีกระดูกเจ หรือ เจผูก หมายถึงคนที่มีการรับประทานอาหารเจมาตั้งแต่เด็ก ผู้ดูแลโรงเจ ถ้าเป็นผู้ชายจะเรียกว่า เล่าซือ และถ้าเป็นผู้หญิง เรียกว่า ไกวนีเยว นับตั้งแต่เปิดโรงเจเที่ยงเซ่งตั้ง เป็นต้นมามีผู้ดูแลที่ 6 รุ่น ผู้ดูแลคนสุดท้ายคือ ไกวนีเยวหลงเซียง แซ่เตียว อยู่ดูแลที่นี่จนถึงปี พ.ศ. 2527 หลังจากนั้น นายบึ้งเซียง แซ่อึ้ง ได้มาเช่าเปิดเป็นร้านขายยาชื่อ กิมหยูโอสถ จำหน่ายทั้งยาแผนจีนและแผนไทย ดำเนินการค้าขายยาที่โรงเจแห่งนี้ยาวนานถึง 50 ปี ต่อมารุ่นหลานคือ นายเฉลิมพงษ์ ปิยะถาวรอนันต์ (กวงฮุย แซ่อึ้ง) ได้

ดำเนินกิจการต่อถึง พ.ศ. 2512 จึงย้ายออกไปตั้งร้านขายยาที่ใหม่ รูปแบบอาคารเป็นอาคารสองชั้น ต่อเนื่องกันด้วยห้องโถงกลางที่ไว้สำหรับทำอาหาร ด้านหน้าเป็นอาคารตกแต่งด้วยลายฉลุ ด้านหลังเป็นอาคารปูนในเทศบาลกินเจ โรงเจจะเปิดเพื่อขายอาหารมังสวิรัตด้วย

1.5 บ้าน "ฉั่วเซ่งฮวด"

ตั้งอยู่เลขที่ 267 ถนนสุขาภิบาล ย่านท่าหลวง ลักษณะเป็นบ้านตึก 2 ชั้น 4 ประตู โครงสร้างและสถาปัตยกรรมของบ้านยังคงลักษณะเดิมเหมือนเมื่อ 100 ปีกว่ามาแล้ว ฝาผนังบ้านก่อด้วยอิฐโบราณขนาดใหญ่ ซึ่งแต่เดิมบ้านหลังนี้เป็นบ้านเช่าของหลวงราชไมตรีและต่อมาเป็นมรดกตกทอดให้แก่บุตร ปัจจุบันเจ้าของบ้านคือ นายเซ่งซัว แซ่ฉั่ว ชาวจีนที่ย้ายถิ่นมาจากเมืองจีนตั้งแต่อายุ 6 ปี (พ.ศ.2475) ที่เข้ามาเมืองไทยอยู่กับบิดามารดา ณ หมู่บ้านเกาะเปริด อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี ประกอบอาชีพทำไร่ และย้ายมาอยู่กับญาติในเมืองจันทบุรีเมื่ออายุ 8 ปีเพื่อเรียนหนังสือที่โรงเรียนแต่จิวชื่อ "นัมฮั่วฮักเหา" จนกระทั่งเกิดสงครามมหาเอเซียบูรพาและโรงเรียนจีนปิดกิจการจึงย้ายกลับไปอยู่เกาะเปริดตามเดิม ช่วยพ่อแม่ประกอบอาชีพ แต่งงาน และมีบุตร ต่อมาปี 2493 ได้พาครอบครัวย้ายมาเช่าบ้านเลขที่ 267 ย่านท่าหลวง แทนญาติที่เช่าอยู่เดิมซึ่งย้ายไปอยู่ต่างจังหวัด ประกอบอาชีพรับซื้อแผ่นยางพารา ของป่า สมุนไพร เช่น เร่ว กระวาน ลูกสำรอง น้ำมันยาง เป็นต้น และในปี 2501 ได้ซื้อบ้านเลขที่ 267 จากบุตรของหลวงราชไมตรีผู้ได้รับมรดกและอยู่อาศัยทำมาค้าขายจนถึงปัจจุบัน นับเวลาการอาศัยอยู่ ณ บ้านหลังนี้ นานกว่า 60 ปี สภาพของบ้านส่วนใหญ่ยังคงลักษณะเดิม คือ แบ่งส่วนของบ้านเป็น 3 ตอน ตามแบบสถาปัตยกรรมจีน ตอนหน้าสำหรับค้าขาย และอยู่อาศัย ตอนกลางโถงสำหรับซักล้าง ทำสวนครัว และมีบ่อน้ำ ตอนหลังเป็นครัว มีการเปลี่ยนแปลงสภาพบ้านบ้างตามความจำเป็น จุดเด่นของบ้านเลขที่ 267 อยู่ที่ช่องลมเหนือประตูทั้ง 4 ช่อง และบานหน้าต่างชั้นบน ภายในบ้านยังมีข้าวของเครื่องใช้ที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตในอดีตอย่างชัดเจน เช่น กลอนประตูไม้ เครื่องชั่งขนาดใหญ่ เตียงไม้ โต๊ะวางของหมุนได้ และสมุนไพรต่างๆ สำหรับภาพวิถีชีวิตในปัจจุบันมักจะเห็น อาแปะเซ่งซัว นั่งเล่นเกมปริศนาตารางตัวเลข "ซู-โด-กุ" (Sudoku) เป็นประจำ และบ้านนี้ยังเป็นสถานที่หนึ่งในการถ่ายทำละครเรื่อง "ไฟอมตะ" และถ่ายทำภาพยนตร์โฆษณาอีกหลายชิ้น

1.6 บ้านโกคบาล

เป็นบ้านไม้ตะเคียนทั้งหลัง ลักษณะสถาปัตยกรรมเป็นแบบจีน แบ่งเป็น 3 เรือน สภาพบ้านในปัจจุบันส่วนใหญ่ยังคงอยู่ในลักษณะเดิม มีการเปลี่ยนแปลงบ้างบางส่วน เนื่องจากประสบภัยน้ำท่วมเป็นประจำ และปรับปรุงตามความจำเป็นบางอย่าง ได้แก่ เปลี่ยนแปลงพื้นบ้าน ทาสีตกแต่งบ้านและปรับพื้นที่ใช้สอยภายในบ้าน บ้านโกคบาลในอดีต อยู่ในความดูแลของ คุณย่าทวด ถิน โกคบาลเนื่องจากคุณทวดถึงแก่กรรม ตั้งแต่คุณย่าทวดอายุเพียง 25 ปี คุณย่าทวด ถิน โกคบาล ดำรงชีวิตอยู่ตั้งแต่ พ.ศ. 2419-2517 รวมสิริอายุ 98 ปี นับเป็นหญิงแกร่งที่ดำรงชีวิตอยู่ถึง 5 แผ่นดิน ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5-9 แห่งราชวงศ์จักรี มีลูกหลานสืบทอดถึงปัจจุบัน 5 รุ่น บ้านโกคบาลสมัยคุณย่าทวดดำรงชีวิตด้วยการค้า โดยนำผ้าและเครื่องนุ่งห่มจากกรุงเทพฯ ขนส่งทางเรือมาขายที่จันทบุรีและนำของป่ารวมทั้งสมุนไพรจากจันทบุรีไปขายที่กรุงเทพฯ และขายเสื้อซึ่งทอโดยชาวญวนที่อาศัยอยู่บริเวณวัดโรมันคาทอลิกจันทบุรี การค้าขายผ้าในสมัยนั้นซึ่งเป็นช่วงที่ฝรั่งเศสยึดจันทบุรีเป็นเวลานานถึง 11 ปี (ร.ศ. 112-123 หรือ พ.ศ. 2436-2447) ถือว่าเป็นสินค้าควบคุมโดยกงสุลฝรั่งเศส ร้านค้า

ขายผ้าต้องอยู่ในอาณัติของฝรั่งเศส โดยฝรั่งเศสออกเอกสารรับรองให้ว่าเป็นคนในบังคับของฝรั่งเศส ซึ่งบ้านโกบาลายังคงเก็บรักษาเอกสารฉบับนี้ไว้ให้เป็นประวัติศาสตร์ตอนหนึ่งของจันทบุรี เพื่อให้อนุชนรุ่นหลัง ได้ศึกษาเรียนรู้ต่อไป

1.7 ร้านจิ้งกวดอัน

เป็นร้านขายยาจีนที่มีชื่อเสียงร้านแรกๆ ในเมืองจันทบุรี มีอายุถึงปัจจุบันมากกว่า 100 ปี โดยอาภิง นายหย่ง แซ่จ้ง ชาวจีนแคะได้เดินทางมาเมืองจันทบุรี เมื่อตอนอายุประมาณ 20 ปี ต่อมา อาภิงได้แต่งงานกับอาม่า นางหนี่ แซ่จ้ง สาวตำบลพลั่ว อำเภอสระใคร มีบุตรรวมกัน 3 คน ปัจจุบัน คุณป้าประไพพรรณ จันทศาสตร์ ลูกคนที่สองเป็นคนสืบทอดกิจการร้านจิ้งกวดอัน อาภิงเปิดร้านขายของป่าประไพพรรณ แล้วจึงเปิดเป็นร้านขายยาจีน ในอดีตย่านริมน้ำจันทบุรีมีการค้าขายเจริญรุ่งเรืองมากรวมทั้งร้านจิ้งกวดอันด้วย มีลูกค้าทั้งคนไทย คนจีน และคนญวน ซึ่งใส่ชุดอ่าวหญ่าย เข้ามาซื้อขายกันตลอดทั้งวัน การขนส่งยาในสมัยนั้นจะขนส่งมาทางเรือ จากเมืองจีน ผ่านฮ่องกง กรุงเทพฯ และลำเลียงมาเมืองจันทบุรี ปัจจุบันร้านจิ้งกวดอันจำหน่ายสมุนไพรไทยควบคู่ไปกับสมุนไพรจีน ส่วนใหญ่ยังคงรักษาสภาพเดิมเหมือนในอดีต มีการเก็บรักษาเครื่องมือและเครื่องใช้ในการค้าขายยาจีน เช่น ตู้ยาโบราณ เครื่องชั่งยา ครกตำยาทองเหลือง มีดหั่นยา ฯ รวมทั้งยังได้ผลิตไอศกรีมและกะทิรสมะพร้าวเพื่อจำหน่ายเพิ่มเติมอีกด้วยซึ่งมีอยู่แห่งเดียวในเมืองจันทบุรี

1.8 ร้านปลาริมน้ำ

ตั้งอยู่เลขที่ 137 เป็นของนายวิเชียร และนางยงลักษณ์ ประสงค์ธรรม เชื้อสายจีนและเวียดนาม ถือได้ว่าเป็นร้านปลาสดงามร้านแรกของเมืองจันทบุรี ปี พ.ศ. 2499 ได้เริ่มก่อสร้างบ้านเป็นอาคารปูนผสมไม้ชั้นบน โดยนำบานประตูซึ่งมีลวดลายสลักงดงาม อายุร่วม 100 ปี จากบ้านเก่าของญาติ มาติดตั้งทั้งชั้นบนและชั้นล่าง และในปี พ.ศ. 2504 เปิดบ้านเป็นโรงกลึง ร้านปลาริมน้ำเริ่มดำเนินธุรกิจในปี พ.ศ. 2510 โดยหาปลาพื้นเมืองในจังหวัด ซึ่งชาวบ้านจะจับมาขายให้ เช่น ปลาพระร่วง ปลากระต๊อ ปลาปักเป้า แล้วทางร้านรวบรวม ส่งขายถึงปลาที่ตลาดนัดสนามหลวง กรุงเทพฯ และนำปลาสดงามจากตลาดนัดสนามหลวงมาขายที่จันทบุรี เมื่อตลาดนัดสนามหลวงปิดตัวลงจึงเปลี่ยนไปปรับปลาตุ๋น ปัจจุบันร้านปลาริมน้ำได้อนุรักษ์และเผยแพร่ความรู้เรื่องพันธุ์ปลาพื้นเมืองที่เคยมีในแม่น้ำจันทบุรี

1.9 บ้านเรียนรู้ชุมชนริมน้ำจันทบุรี

บ้านเลขที่ 69 “บ้านเรียนรู้ชุมชนริมน้ำจันทบุรี” ชุมชนแห่งนี้มีการรวมกลุ่มเพื่อการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนโบราณ เริ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2553 โดยใช้ชื่อกลุ่มว่า “ชมรมพัฒนาชุมชนริมน้ำจันทบุรี” ประธานกลุ่มคือ คุณประภาพรณ ฉัตรมาลัย ศูนย์กลางอยู่ที่เรือนไม้บ้านเลขที่ 69 หลังนี้ “บ้านเรียนรู้ชุมชนริมน้ำจันทบุรี” เดิมเป็นอาคารครึ่งตึกครึ่งไม้ เป็นบ้านของขุนอนุสรสมบัติ อายุกว่า 100 ปี พ.อ.หญิงบุญพริ้ม ปฏินันท์สร เจ้าของบ้านได้กรุณาให้ใช้ประโยชน์เพื่องานชุมชน การจัดแสดงเน้นที่ภาพนิทรรศการ เป็นภาพถ่ายขนาดใหญ่ที่คัดมาบางส่วนจากงานประกวดภาพถ่าย หัวข้อเรื่อง “วันนี้ของวันวาน...ที่ริมน้ำจันทบุรี” จัดโดยสำนักงานพาณิชย์จังหวัดจันทบุรี ร่วมกับชุมชนริมน้ำจันทบุรี มีขึ้นในปี พ.ศ. 2554 มีภาพส่งเข้าประกวดนับพันภาพ ภาพที่ได้รับรางวัลชนะเลิศเป็นภาพของบ้านริมน้ำ มีเงาสะท้อนในน้ำเป็นภาพเดียวกัน มองเห็นทั้งบ้านเรือนและเจดีย์สีทองของวัดสวนชั้นบน ตรงบริเวณระเบียงกว้างมีบอร์ดภาพเก่าในอดีตของบ้านเรือนและวิถีชีวิตคนในชุมชน

ริมน้ำจันทบูร กว่าจะมาถึงวันนี้ได้มีหลายเหตุการณ์ที่สร้างความเสียหายอย่างหนัก ที่ร้ายแรงมากเกิดมาจากไฟไหม้ในปี พ.ศ. 2533 บ้านไม้โบราณสวยๆ ส่วนของที่อยู่อาศัยหายไปถึงหนึ่งในสาม กล่าวกันว่าบ้านเรือนในชุมชนแห่งนี้เป็นบ้านของคนรวย มีทั้งบ้านชั้นเดียวและบ้านสองชั้น แต่ละบ้านสวยงาม มีการตกแต่งลายฉลุ กับบ้านอีกส่วนหนึ่งเป็นบ้านที่ทำเป็นส่วนราชการ จากภาพเก่าเล่าเรื่อง ได้เห็นบรรยากาศของชุมชนในอดีต เห็นร้านค้าคนจีน มีการกวนทุเรียน มีแม่ค้าคนไทยหาบของจากในสวนมาขายหน้าบ้าน ภาพเก่าหายากอีกส่วนหนึ่งเป็นภาพตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 สมัยที่ฝรั่งเศสยึดเมืองจันทบุรี (พ.ศ.2436-2447) มีภาพผู้ตรวจราชการมาพร้อมกับทหารฝรั่งเศส และภาพวิถีชีวิตผู้คนสมัยนั้นซึ่งน่าสนใจมาก ในห้องชั้นบนภายในบ้าน ห้องหนึ่งมีภาพลายเส้นของบ้านเรือนตั้งแต่จัดแสดงไว้อย่างสวยงาม แต่ละภาพระบุชื่อและเลขที่บ้านงานด้านสถาปัตยกรรม คุณประภาพรณบอว่าได้รับการสนับสนุนจากสถาบันการศึกษา 2 แห่ง ได้แก่ สถาบันอาศรมศิลป์ เริ่มมาจากนักศึกษาปริญญาโท น.ส.รัตนิน สุพฤตนิพนธ์ และ น.ส.แพรวพร สุขชัยเรียว ได้เข้ามาเก็บข้อมูล จากนั้นทางสถาบันอาศรมศิลป์ก็เข้ามาสนับสนุนเรื่อยมา พร้อมกับวิทยาลัยเทคนิคจันทบุรี โดย อ.วิรัตน์ เศรษฐสภาพร อาจารย์ประจำภาควิชาช่างก่อสร้างกับนักศึกษา 20 คน ได้เข้ามาร่วมเก็บข้อมูลและบันทึกลายเส้นที่สวยงามและงานของนักศึกษาเหล่านั้นมาจัดแสดงไว้

1.10 บ้าน ไมตรีพานิช

หน้าบ้าน "ไมตรีพานิช" มีโตะโบราณตัวขนาดปานกลางที่ได้มีการดัดแปลงเล็กน้อยด้วยการใส่ล้อเลื่อนที่ขาโตะทั้ง 4 เพื่อความสะดวกในการเคลื่อนย้าย บนโตะจะมีขนมหลากหลาย ห่อเล็กๆ ตั้งวางไว้ ประมาณว่าตั้งไว้ขายให้แก่ผู้ที่เดินทางผ่านไปมาซื้อติดไม้ติดมือกลับไปรับประทานแต่ทั้งโตะโบราณและขนมที่ตั้งวางไว้กลางหน้าบ้าน เป็นเพียงสิ่งดึงดูดตาให้น่าสงสัยว่าเขาทำมาค้าขายอะไรกันที่ร้านนี้ จึงมีเพียงขนมไม่กี่ถุงมาตั้งวางไว้ แต่เมื่อกวาดสายตาเข้าไปข้างในโตะโบราณและขนมที่วางไว้เป็นเพียงสิ่งที่น่าสนใจเล็กๆ น้อยๆ ลงไปในพื้นที่รถมอเตอร์ไซด์เก่าๆ ที่จอดเรียงรายไว้ติดกับฝาบ้านและสิ่งของเครื่องใช้ ภาพถ่าย และสิ่งของที่ประดับไว้ที่ข้างฝาข้างหน้าเย้ายวนชวนให้เข้าไปชมสิ่งต่างๆ ที่เจ้าของบ้านนำมาประดับและจัดแสดงไว้ ละม้ายคล้ายคลึงกับพิพิธภัณฑ์ของใช้โบราณ ไม่ว่าจะเป็นวิทยุทรานซิสเตอร์โบราณ เทอร์โมมิเตอร์โบราณ ตะเกียงเจ้าพายุ ฯลฯ ที่ทุกชิ้นอยู่ในสภาพที่ยังใช้การได้ดีทั้งสิ้นมองลึกเข้าไปข้างใน เห็นป้ายชื่อร้านอีกป้ายหนึ่งที่สวยสะดุดตา และหาชมได้ยากยิ่งในปัจจุบัน นั่นคือป้ายชื่อร้าน ที่แสดงให้เห็นว่าได้รับการแต่งตั้งให้เป็นตัวแทนจำหน่ายของผลิตภัณฑ์ "ตราสิงห์" ที่เป็นป้ายเก่าแก่มาแต่โบราณที่มีตัวอักษร ลวดลาย และสีสันทึบสวยงามเป็นอย่างยิ่ง จากการพูดคุยกับเจ้าของบ้าน ทราบมาว่ามีผู้มาติดต่อขอซื้อป้ายนี้กันหลายราย แต่เจ้าของบ้านไม่ขายเพราะภูมิใจกับป้ายนี้ที่ได้มาหลังจากที่ผลิตเพื่อกับการชม และพูดคุยกับเจ้าของบ้านแล้ว อย่าลืมอุดหนุนเจ้าของบ้านด้วยการซื้อขนมถุงน้อยๆ ที่ตั้งไว้หน้าบ้านติดไม้ติดมือไปรับประทานระหว่างการเดินชมชุมชนริมน้ำจันทบูรกันไป เพื่อแสดงถึงน้ำใจของคนไทยด้วยกัน และเป็นการขอบคุณเจ้าของบ้านที่อภัยอาศัยไมตรีดี ต้อนรับขับสู้ผู้มาเยือน สมกับชื่อ "ไมตรีพานิช" มาช้านาน

1.11 หลวงราชไมตรี (ปุม ปุณศรี)

ได้รับการยกย่องให้เป็น “บิดาแห่งยางพาราภาคตะวันออก” มีอายุระหว่าง พ.ศ. 2419 - 2499 (ร.5 - ร.9) รวมสิริอายุ 80 ปี ปุม ปุณศรี เกิด ณ บ้านริมน้ำ ตลาดบน ย่านท่าหลวง เป็นบุตรคนที่สองของหลวงประมวญราชทรัพย์ (จินจำปา) จางวาง นายกองส่วยทองคำโรงงานหวาย พิศเดา

เลขสวย 300 เศษ เมื่อครั้งดำรงยศเป็นขุนประมุขราชทรัพย์ กับนางเปี่ยม เกิด ณ บ้านริมน้ำ ตลาดท่าเหนือ ริมถนนท่าหลวง มีพี่น้องร่วมอุทรอีก 3 คน ได้แก่ นางสาวคร้าม นายป้อม และนางสาวห่อในวัยเด็กท่านเริ่มศึกษาที่โรงเรียนวัด และไปศึกษาต่อที่ปิ้งเมื่อครั้งติดตามบิดาไปค้าขายยังประเทศมาเลเซีย และสิงคโปร์ ท่านจึงมีความชำนาญในการใช้ภาษาอังกฤษ และเมื่อเติบโตใหญ่ได้ดำเนินธุรกิจการค้าสืบต่อจากบิดา จนเจริญรุ่งเรืองมีชื่อเสียงโด่งดัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการค้าขายยางพารา จึงได้รับโปรดเกล้าฯ จากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็น “หลวงราชไมตรี” ชีวิตครอบครัวของท่าน ท่านมีภรรยาหลายคนและบุตรธิดาหลายคน บุตรของท่านมีความเจริญก้าวหน้าในอาชีพการงานต่างๆ เช่น นาวาอากาศตรี ปุณมี ปุณศรี ซึ่งเคยดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ หลวงราชไมตรีเป็นคนรูปหล่อ ผิวขาวเหลือง สูงประมาณ 173 - 175 เซนติเมตร มีบุคลิกสง่างาม กิริยาจาสุภาพ ไม่ถือตัว เป็นคนประหยัด แต่เจ้าระเบียบ ท่านมีความเมตตา เห็นได้จากการที่ได้ส่งเสริมการศึกษาให้กับเด็กๆ ในบ้านที่รักการเรียนจนสำเร็จและมีหน้าที่การงานตำแหน่งใหญ่โตหลายคน นอกจากนี้ท่านยังชอบทำบุญและทุกค่ำวันพระประมาณเวลา 1 ห่ม ท่านจะนิมนต์พระมาเทศน์ที่บ้าน และเชิญชวนเพื่อนบ้านมาร่วมฟังเทศน์ด้วยทุกครั้งตัวอย่างความประหยัดของท่าน คือ ยามใดที่ท่านรับประทานปลาเค็ม ท่านจะสั่งให้แม่ครัวนำก้างปลาเค็มไปโหลให้ละเอียดแล้วเก็บไว้ผัดกับผักคะน้าในมือต่อไป เวลาว่างท่านให้ใช้ไข่เก่าแทนสบู่ หรือน้ำยาล้างจาน เพราะคนในบ้านมีจำนวนมาก และไข่เก่าสามารถล้างคราบมันได้ดี ไม่ต้องเปลืองเงินซื้อหาแลกกันว่าท่านเป็นคนที่เหมาะสมกับโอกาสเสมอ ซึ่งมีทั้งชุดอยู่บ้าน ชุดออกนอกบ้าน และชุดไปกรุงเทพมหานคร และชุดในโอกาสพิเศษ โดยแต่งชุดโจงกระเบน นิยมใช้ผ้าถุงสีกรมท่า อัดจีบด้วยเครื่องอัดผ้าแบบโบราณ ให้เป็นตาสี่เหลี่ยมเต็มผืนเมื่อคล้อออกมา และสวมเสื้อราชปะแตนสีขาวท่านมีบ้านพัก 2 แห่ง คือบ้านราชไมตรีที่ทำหลวงแห่งนี้ และบ้านสวนราชไมตรีที่ตำบลคมบาง ส่วนใหญ่ท่านจะพักที่บ้านราชไมตรีซึ่งมี 2 หลัง คือเรือนไม้สักทองริมแม่น้ำจันทน์ ซึ่งเป็นสถาปัตยกรรมแบบไทย และบ้านตึกอาคารปูนปั้นอยู่ฝั่งตรงข้ามเป็นสถาปัตยกรรมแบบฝรั่งมีถนนสุขาภิบาลคันกลาง สำหรับการเดินทางจากบ้านราชไมตรีในเมืองจันทน์ ไปยังบ้านสวนราชไมตรี ท่านใช้รถยนต์ฟอร์ดสีดำ ซึ่งเป็นรถยนต์คันแรกที่ใช้ในจันทบุรี ใช้เป็นพาหนะในการเดินทางระหว่างบ้านในเมืองและบ้านสวนเท่านั้น ต่อมาได้ซื้อรถจักรยานยนต์ขนาดใหญ่ ฮาเลย์ เดวิดสันให้นายปิ่น ปุณศรี บุตรชาย นับว่าเป็นจักรยานยนต์คันแรกของจันทบุรี ติดทะเบียน จบ.001 ปัจจุบันบ้านราชไมตรีฝั่งริมน้ำเป็นที่พักอาศัยของญาติ สำหรับบ้านตึกฝั่งตรงข้ามแบ่งให้ผู้อื่นเช่า ในส่วนของบ้านสวนราชไมตรีที่ตำบลคมบางเป็นที่พักของบุตรและหลานของท่าน และในบริเวณบ้านสวนราชไมตรีมีโรงงานแปรรูปยางพาราแห่งแรกของภาคตะวันออก ซึ่งยังคงเก็บรักษาอุปกรณ์ที่ใช้ในการแปรรูปยางพาราในอดีตไว้ด้วย ในปี พ.ศ. 2451 (ร.5) หลวงราชไมตรีได้ส่งพันธุ์ยางมาจากมาเลเซีย มาปลูกในสวนที่ตำบลพลั่ว ในเนื้อที่ 60 ไร่ แต่พันธุ์ยางชุดนั้นตายเกือบหมดเหลืออยู่เพียง 3 ต้น ต่อมาราว 10-15 ปี หลวงราชไมตรีได้ขยายพันธุ์ด้วยเมล็ดยางที่ร่วงหล่นจาก 3 ต้นนั้น ต่อไปได้มากถึง 1,500 ไร่ ในพ.ศ. 2458 สามารถเปิดกรีดยางพาราชุดแรกจำนวน 4,000 ต้น ให้ผลผลิตสัปดาห์ละ 2 หาบ (120 กิโลกรัม) และปรับปรุงคุณภาพให้ได้มาตรฐานตามคำแนะนำของกระทรวงเกษตรธิการสมัยนั้นและนำไปฝากขายบริษัทอีสต์เอเซียติก เพื่อส่งไปขายยังกรุงลอนดอนหาบละ 109 - 133 เหรียญสิงคโปร์ ภายหลังจึงก่อตั้งบริษัทแปรรูปยางพารา ซึ่งปัจจุบันมีชื่อว่า บริษัท “ปุณศรี จำกัด” หลวงราชไมตรี นำยางพารามาปลูกในภาคตะวันออก จนแพร่ขยาย

เป็นพืชเศรษฐกิจสำคัญ สร้างรายได้แก่เกษตรกรอย่างมั่นคง จึงได้รับการเชิดชูเกียรติให้เป็น “บิดาแห่งยางพาราภาคตะวันออก” บ้านราชไมตรีเคยเป็นสถานที่ถ่ายทำภาพยนตร์และโฆษณาหลายเรื่อง เช่นอยู่กับกัง โหมโรง ฯลฯ

1.12 บ้านหมอชาญ

บ้านเลขที่ 253 ถนนสุขาภิบาล เป็นบ้านครึ่งปูนครึ่งไม้ ด้านหน้าเป็นแบบยุโรป ซึ่งอายุเก่าแก่ 100 ขึ้นไปซึ่งคุณยายสำเนียง เหตุคุณ คนเก่าแก่ของบ้าน อยู่บ้านนี้มาตั้งแต่อายุ 8-83 ปี (พ.ศ. 2552) ได้เล่าให้ฟังว่า เดิมบ้านนี้รวมทั้งบริเวณพื้นที่ด้านหลังตัวบ้านเป็นของคุณตา วิภาควิชัย ยะ อดีตผู้พิพากษาเมืองจันทบุรี สมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งเป็นพ่อตาของหมอชาญ ปัจจุบัน หมอชาญปัจจุบัน เกิดปลายสมัยรัชกาลที่ 5 ได้เริ่มเปิดบ้านนี้เป็นร้านหมอรักษาโรคด้วยยาตำราหลวง สมัยรัชกาลที่ 7 หมอชาญเป็นแผนปัจจุบันรักษาเก่ง จึงมีคนไข้มารักษามากมาย ซึ่งหลวงราชไมตรีก็เคยเป็นคนไข้ของหมอชาญเช่นกัน ดังนั้น คนทั่วไปจึงมักเรียกบ้านนี้ว่า “บ้านหมอชาญ” ปัจจุบันสภาพบ้านทั่วไปส่วนใหญ่ยังคงเดิมเหมือนในอดีตคุณยายสำเนียง เหตุคุณ เป็นผู้ดูแลและอาศัยอยู่ บ้านนี้มีสิ่งของเครื่องใช้โบราณหลายอย่าง เช่น ลวดลายราวบันได เตี้ยง ตู แต่ที่สะดุดตา คือ นาฬิกาตะเกียงลานโบราณ ซึ่งเคยเสียครั้งหนึ่ง นานมาแล้ว และช่างชาวจีนเป็นผู้ซ่อม ได้ให้ใบรับประกัน ซึ่งเขียนเป็นภาษาไทยและภาษาจีนไว้ หลังจากนั้นจนถึงปัจจุบันรวมเวลากว่า 50 ปี นาฬิกาเรือนนี้ยังไม่เคยเสียอีกเลย

1.13 บ้านหลวงประกอบนิติสาร

บ้านเลขที่ 148 เป็นมรดกที่ตกทอดมาถึงหลวงประกอบนิติสาร ชาวชุมชนจึงมักเรียกชื่อบ้านนี้ว่า “บ้านหลวงประกอบนิติสาร” ปัจจุบันให้คนเช่าอาศัยอยู่ หลวงประกอบนิติสาร (ประกอบ บุญยัษฐิติ) เกิดที่บ้านตลาดเหนือ อำเภอเมืองจันทบุรี รวมสิริอายุ 69 ปี (พ.ศ. 2444-2513) วัยเด็ก ท่านเริ่มเข้าเรียนหนังสือที่โรงเรียนวัดจันทนารามและจบการศึกษาสูงสุดด้านกฎหมายที่ประเทศอังกฤษ และได้รับราชการเป็นผู้พิพากษาที่ศาลมณฑลนครศรีธรรมราช ท่านสมรสกับ นางสาวสมถวิล สีนุญเรือง มีบุตรธิดารวม 5 คน หลวงประกอบนิติสารเป็นบุตรของนาย เบ็งกิม บุญยัษฐิติ ซึ่งรับราชการในตำแหน่งต่างๆและตำแหน่งสุดท้ายเป็นปลัดจังหวัดพิษณุโลก ได้ราชทินนามว่าหลวงสำราญนฤปกิจ (พ.ศ. 2452) เป็นหลานของคุณปู่เกี้ย บุญยัษฐิติ ซึ่งรับราชการเป็นผู้ว่าราชการเมืองชลบุรี รั้งตำแหน่งหลวงเสนาราชภักดีศรีสงคราม ภายในชั้นลอยมีโต๊ะบูชา และด้านข้างมีรูปถ่าย หลวงเสนาราชภักดี ศรีสงคราม (ปู่เกี้ย บุญยัษฐิติ) ถ่ายเมื่ออายุ 76 ปี พ.ศ. 2469 สถาปัตยกรรมบ้านนี้เป็นตึกแบบจีนมีอายุมากกว่า 100 ปี มี 3 ประตู มองจากภายนอกจะเห็นเป็นอาคารชั้นเดียว ภายในแบ่งเป็น 2 ส่วน ส่วนหน้าเป็นอาคารปูนสูง 3 ชั้น มีโถงสูง มีชั้นลอย โครงสร้างชั้นลอยแปลกตา บนชั้นลอยประดับเด่นด้วยลูกกรงเหล็กหล่อ บ้านนี้มีลักษณะสถาปัตยกรรมที่โดดเด่น แปลกตา และมีกลิ่นอายของความโบราณอยู่มากจึงได้รับเลือกให้เป็นสถานที่ถ่ายทำภาพยนตร์ ละคร และโฆษณาหลายเรื่อง เช่น โหมโรง โฟมตะ ฯลฯ

สรุปได้ว่า ด้านวัฒนธรรมคนรุ่นเก่าของฝรั่งเศส เป็นยุคเริ่มต้นที่มีนับถือศาสนาคริสต์ และศาสนาคริสต์ได้แผ่เข้ามา ส่วนศาสนาพุทธก็เป็นศาสนาที่มีอยู่ก่อนหน้านี้อยู่แล้วเป็นศาสนาดั้งเดิม มีวัดเป็นศาสนาสถานที่พึ่งทางใจในละแวกใกล้เคียง และมีศาลเจ้าแถวนั้นให้คนได้ไหว้บูชา รูปแบบ

การบูรณาการกระบวนการพัฒนากับภูมิปัญญาภายใต้โครงสร้างทางสังคมท้องถิ่น โดยมีมุมมองว่า การพัฒนาที่ดำเนินการอยู่ ควรเป็นไปตามธรรมชาติที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตของชุมชน

3.2 รูปแบบการดำรงชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูรในปัจจุบัน

ชุมชนริมน้ำจันทบูรเป็นชุมชนที่มีทรัพยากรทางวัฒนธรรม ซึ่งถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันเป็นทุนทางสังคมของชุมชน ได้แก่ ประวัติศาสตร์ความเป็นมาอันยาวนาน ในฐานะชุมชนซึ่งเป็นชุมชนการค้าเก่าแก่ที่เจริญรุ่งเรืองในอดีต ประวัติความเป็นมาของบ้านเรือน อาคารสถานที่ตลอดจนผู้คนที่อยู่อาศัยที่มีบทบาทในประวัติศาสตร์ไทย ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา จนกระทั่งสมัยรัชกาลที่ 5 และผ่านบริบททางสังคมในยุคสมัยต่างๆ ทั้งความรุ่งเรืองและความเสื่อมถอย ซึ่งกล่าวได้ว่า ชุมชนริมน้ำจันทบูรนี้ เป็นชุมชนที่พลวัตทางประวัติศาสตร์ และประวัติศาสตร์ก็ถูกนำมาเป็นเครื่องมือในการสร้างจิตสำนึกร่วมของคนในชุมชน ตลอดจนความรู้สึภาคภูมิใจและรักในชุมชน บ้านเกิดของชาวริมน้ำจันทบูร ทั้งในด้านการรวบรวมเรื่องราวในวิถีทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นก็ดี การจัดทำสาแหรกครอบครัวก็ดี นำไปสู่การก่อตั้งพิพิธภัณฑ์ชุมชนที่เป็นแหล่งการเรียนรู้ประจำท้องถิ่นขึ้นสำหรับคนในชุมชนก็ได้ประโยชน์ร่วมกัน และสะท้อนตัวตนในมิติประวัติศาสตร์ชุมชนสู่คนภายนอก

นอกจากนี้ ความเป็นชุมชนที่มีอัตลักษณ์ทางเชื้อชาติอันหลากหลาย ทั้งชาวไทยเชื้อสายจีน และชาวไทยเชื้อสายญวน ที่เข้ามาตั้งรกรากและอยู่อาศัยในชุมชนริมน้ำจันทบูรแห่งนี้มาตั้งแต่อดีต รวมถึงการมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน ทั้งการแลกเปลี่ยนเชิงการค้า ความสัมพันธ์ทางเครือญาติผ่านการแต่งงาน ตลอดจนความขัดแย้งและการแก้ปัญหาความขัดแย้งร่วมกันของกลุ่มคนหลากหลายเชื้อชาติ ศาสนา นี้ จึงกล่าวได้ว่า ความหลากหลายที่สามารถอยู่ร่วมกัน การผ่านบริบททางสังคมในแต่ละยุคสมัยมาร่วมกันของผู้คนในชุมชนริมน้ำจันทบูรนี้เอง ถือเป็นอัตลักษณ์ที่น่ากล่าวถึงในฐานะที่เป็นทุนทางสังคมหรือทรัพยากรทางวัฒนธรรมประการหนึ่ง

ภาพชุมชนริมแม่น้ำจันทบูร และวิถีชีวิตแบบคนที่อาศัยอยู่ริมแม่น้ำตลอดจนวัฒนธรรม การกินและการละเล่นพื้นบ้าน สะท้อนความเป็นอยู่ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้ ภาพวันวานอันสงบงามและวิถีชีวิตที่ราบเรียบ เป็นไปแบบเกื้อกูลกัน แม้ว่าปัจจุบัน ชุมชนริมน้ำจันทบูร จะไม่ได้เป็นชุมชนการค้าที่คึกคักไปด้วยผู้คนเหมือนสมัยก่อน แต่ชาวริมน้ำ ก็พยายามที่จะประสานงานความร่วมมือทั้งจากคนในชุมชนและหน่วยงานต่างๆ รวมไปถึงภาครัฐอย่างพาณิชย์จังหวัด เพื่อนำไปสู่กระบวนการจัดการชุมชนในมิติทรัพยากรวัฒนธรรมในลำดับต่อไป เพื่อยืนยันย้ำความเป็นชุมชนเข้มแข็งด้านการจัดการชุมชนทางวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูร จะได้ไม่ถูกกลืนกลาย หรือสูญสลายไปในท่ามกลางกระแสทุนนิยมท่องเที่ยวในยุคโลกาภิวัตน์ ดังเช่นชุมชนริมแม่น้ำอื่นๆ ประสบโดยคนในชุมชนลุกขึ้นมาตระหนักในสิ่งที่ชุมชนเห็นว่าเป็นทุน มรดก หรือทรัพยากรทางวัฒนธรรมของตน และนำมาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างพลังแก่ชุมชน ในกระบวนการจัดการชุมชน ซึ่งนั่นก็เป็นผลมาจากชาวริมน้ำเห็นทุนทางสังคมวัฒนธรรมของตนเอง ตระหนักในคุณค่า และหวงแหนตลอดจนใช้ทุนหรือทรัพยากรทางสังคมวัฒนธรรมของชุมชนเพื่อเป็นเครื่องมือในการต่อรองกับภาครัฐ และเป็นเครื่องแสดงถึงพลังของชุมชนในเวลาต่อมา

ชุมชนริมน้ำจันทบูรได้มีความพยายามที่จะอนุรักษ์และการบูรณะแบบคงสภาพของความเก่าแก่ของสถาปัตยกรรมบ้านเรือนแบบเก่าเอาไว้ให้ได้มากที่สุด จะปรับปรุงก็เพียงแต่การทาสีให้ดู

ใหม่ การซ่อมแซมส่วนที่สึกหรอโดยใช้วัสดุที่เหมือนจริงหรือใกล้เคียงกับของเดิมมากที่สุด ในชุมชน
 ริมน้ำจันทบูร การจัดการที่เน้นรูปแบบที่ต้องมีความสวยงาม อาทิ การจัดกิจกรรมตักบาตรเชิง
 วัฒนธรรม คือ การตักบาตรข้าวห่อ ซึ่งจัดเป็นประจำทุกเดือน เพราะความต้องการย้อนยุค และการ
 ขอให้ผู้มาร่วมพิธีแต่งกายด้วยผ้าไทย พร้อมกับมีการเปิดบรรเลงดนตรีไทย ดังที่เห็นได้จากการจัดงาน
 ประจำปีชุมชนริมน้ำ⁸⁰

ณ ปัจจุบันสังคมเปลี่ยนไป จากประวัติสังคมที่เคยเจริญรุ่งเรืองมาเป็นชุมชนเมืองเป็น
 เส้นทางด้านการค้า⁸¹ ค้าขาย รับจ้าง ค้าขายส่วนมากจะเป็นการค้าขายของกิน อัญมณี จะน้อยมาก
 ส่วนใหญ่เป็นโรงงานประกอบมากกว่า คนท้องถิ่นเดิมๆ แล้วไม่ค่อยจะมีเท่าไร จะเป็นประชากรแฝง
 มากกว่า ในมิติของสามวัฒนธรรม ได้แก่ 1) ญวนคริสต์ 2) ญวนพุทธ 3) จีนพุทธ โดยรวมส่วนใหญ่จะ
 นับถือพุทธศาสนา ชุมชนย่อยที่ 4 จะเป็นศาสนาคริสต์ เป็นส่วนมาก ชุมชนย่อยที่ 13 จะนับถือพุทธ
 ศาสนา แบ่งคั่นกลางระหว่างชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 เริ่มจากท่าแม่ผ่องมา ไปจนถึง
 สะพานวัดจันทนาราม หรือ (สะพานวัดจันทร์)

ประชากรแฝงค่อนข้างเยอะมาก เดิมชุมชนย่อยที่ 13 แต่เดิมจะรวมอยู่กับชุมชนย่อยที่ 3
 ไปจนถึงตลาดน้ำพุ ยาวไปตลอดจนถึงทุ่งนาเซย ตลาดสวนมะม่วง และเนินศรีบูรพา เป็นชุมชนแรกที่
 ของแยกออก แต่ก่อนมีพื้นที่กว่าครอบครัว พอแยกออกมา มี ประมาณสี่ร้อยกว่าครอบครัว เดิมที่
 เทศบาลเมืองมี 12 ชุมชน ตอนนี้มีเพิ่มขึ้นเป็น 16 ชุมชน เริ่มตั้งแต่วัดโบสถ์ มาทางร้านทองสัมพันธ์
 มาทางถนนจันทร์ มาประจบวัดโบสถ์ถึง 100 กว่าครอบครัวขึ้นอยู่กับเทศบาลเมือง ฝั่งนี้เป็นหลักที่
 เรียกว่า “ริมน้ำ” ท่าแม่ผ่องเป็นกึ่งกลางคั่นระหว่างชุมชนริมน้ำระหว่างชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชน
 ย่อยที่ 13 ถนนลงไปทางโบสถ์คริสต์ จะเรียกว่าชุมชนย่อยที่ 4 ชื่อเดิม สะพานตรงข้ามไปวัดจันทร์ มี
 ชื่อว่า “สะพานครองธรรมดำรงรัตน์” ตั้งชื่อใหม่เป็น “สะพานวัดจันทนาราม” หรือสะพานวัดจันทร์
 ข้ามอีกฝั่งจะเป็นฝั่งขึ้นกับเทศบาลจันทนิมิต ถนนสายนี้มีสองชุมชนๆ ได้แก่ ชุมชนย่อยที่ 4 กับชุมชน
 ย่อยที่ 13 ถนนสายวัฒนธรรม ของชุมชน ขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมจังหวัด ชุมชนขึ้นกับเทศบาล ส่วนสภา
 วัฒนธรรมตำบลขึ้นอยู่กับสภาวัฒนธรรมจังหวัด ตรงนี้เรียกว่า “ถนนสายวัฒนธรรม” ชุมชนท่องเที่ยว
 เชิงวัฒนธรรมขึ้นกับวัฒนธรรมจังหวัด ชุมชนย่อยที่ 4 กับชุมชนย่อยที่ 13 ขึ้นกับเทศบาล⁸²

รูปแบบการดำเนินชีวิตในปัจจุบันจะดำเนินไปทางด้านการขนส่งทางบก เปลี่ยนแปลง
 จากสภาพในอดีตที่เป็นทางเรือ มาเป็นการคมนาคมทางบก หรือรถแทน⁸³ เป็นชุมชนที่อาศัยอยู่
 สำหรับค้าขาย มีประชากร 400 กว่าครอบครัว ส่วนใหญ่ ณ ปัจจุบันจะเป็นประชากรแฝง ที่มาเช่า
 หรือเช่ากิจการ เช่าร้าน เช่าร้าน เพื่อการค้าการขายและการลงทุน ประชากรดั้งเดิมจริงๆ ก็มีส่ว
 ใหญ่เป็นคนเฒ่าคนแก่ ถ้าเป็นรุ่นลูก รุ่นหลาน ก็ย้ายที่ หรือไปอยู่ที่อื่น ส่วนที่ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันก็ให้
 ประชาชนแฝงได้เช่าค้าขายสำหรับทำมาหากิน และมีศาสนสถานเป็นที่พึ่งทางจิตใจ ได้แก่ วัดจันทนา

⁸⁰ สัมภาษณ์ นางปิยนันท์ รุ่งเรืองผล, ชุมชนริมน้ำจันทบูร ชุมชนย่อยที่ 4, 11 กุมภาพันธ์ 2563.

⁸¹ สัมภาษณ์ อาจารย์ประภาพรณ ฉัตรมาลัย, ประธานชมรมพัฒนาชุมชนริมน้ำจันทบูร และอดีต
 ศึกษาพิเศษชำนาญการพิเศษ, 5 กุมภาพันธ์ 2563.

⁸² สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ สุพรชัยวิวัฒน์, ประธานชุมชนย่อยที่ 13, 3 กุมภาพันธ์ 2563.

⁸³ สัมภาษณ์ นางสมฤทธิ ชัยฤทธิ์, วิสาหกิจชุมชนริมน้ำจันทบูร ชุมชนย่อยที่ 13, 31 มกราคม 2563.

ราม (วัดจันทร์) วัดโบสถ์ ต่อไปสถานที่ตรงนี้จะถนนสายวัฒนธรรม หรือชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งขึ้นตรงกับสภาวัฒนธรรม ถ้าเป็นชุมชนย่อย จะขึ้นตรงกับเทศบาลเมือง⁸⁴

คนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไปมาก วิถีชีวิตเปลี่ยนไป การดำรงวิถีชีวิตที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น ประชากรแฝงเข้ามามากขึ้น จากลูกเป็นหลาน จากหลานเป็นเหลน สืบๆ ทอดกันมาเรื่อยๆ เศรษฐกิจก็เปลี่ยนแปลงไปเยอะ ณ ปัจจุบันนี้วิถีชีวิตของชุมชน ทำให้การกิน การอยู่เปลี่ยนแปลงไป จะมีรถเข้า รถออกอยู่ตลอดเวลา ไม่มีทางเรือเหมือนเมื่อครั้งในอดีต ตลาดล่างจะจัดชุมชนริมน้ำ จะจัดแถว ชุมชนย่อยที่ 4 หรือหลังชุมชนย่อยที่ 4 ลงไปเรียกว่า “ตลาดล่าง” ส่วนชุมชนย่อยที่ 13 เรียกว่า “ชุมชนบน”⁸⁵ วิถีชีวิตเรียบง่าย ประหยัด พอเพียง มีน้ำใจ พึ่งพาอาศัยกัน รักษาดูแลสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างดี⁸⁶ ในปัจจุบันการค้าขายพลอยก็ได้ขยายไปตรง บ่อเวน จังหวัดตราด บ่อวิน จังหวัดชลบุรีก็มี สำหรับการค้าพลอย⁸⁷

ระยะ 10 ให้หลังมีคนภายนอกเข้ามาเช่า เช่น ร้านขายของชำ อาหาร เครื่องดื่ม เล็กๆ น้อยๆ ทำโครงการตลาดเก่าของกระทรวงพาณิชย์มีนักท่องเที่ยวไหลเข้ามาเพิ่มมากขึ้น กระทรวงพาณิชย์งานสถาปัตยกรรมในโครงการ โครงสร้างแผน อาคารจุดเด่น นักศึกษามาเป็นกลุ่ม ร่วมมือกับ อาศรมศิลป์ นิสิต นักศึกษา ปริญญาโท ก็มาศึกษาดูงานด้านสถาปัตยกรรมเก่า ทำงานด้านโปรโมท ชุมชน กระทรวงพาณิชย์ พาชาวบ้านไปดูงาน เช่น ตลาดร้อยปี ตลาดเชียงคาน มีการเปิดตัวประกวด การตั้งชื่อ “ตลาดเก่า” นี้ว่าอย่างไร จนได้ชื่อว่า “ชุมชนริมน้ำจันทบูร” 10 ปีมานี้ มีอาจารย์ประภาพรรณ ฉัตรมาลัย ประธานชมรมพัฒนาชุมชนริมน้ำจันทบูร บ้านเลขที่ 69 อยู่ตรงข้ามศาลเจ้าตัวเล่าเอี้ย บ้านหลวงราชไมตรี เป็นโรงแรม บ้านหลวงราชไมตรี ตรงริมน้ำจันทบูร ถือว่า เป็น “ต้นแบบ” สามารถใช้ทรัพยากรจากชุมชน พึ่งพาตนเองได้ บริหารงานเอง ให้เช่าในราคาถูก นักท่องเที่ยวที่มาดู สถาปัตยกรรม ก็จะสะดุดตาของชุมชนริมน้ำจันทบูร ซึ่งไม่เหมือนแบบ อัมพวา, หรือเชียงคาน ชุมชนริมน้ำจันทบูรไม่ต้องการ โมเดิร์นแพน “Modern Plan” ซึ่งพยายามรักษามรดกของเดิมๆ เอาไว้ เพื่อให้คนรุ่นหลังได้สานต่อ บางทีก็ขายของให้คนในชุมชน หรือนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยว อย่างขนมหน้าบ้าน ได้รับรางวัล อะไรมากมายของนักท่องเที่ยวสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น มีบางบ้านที่ทำเป็นร้านกาแฟ หูตโหม่มากไม่บูธนะแล้ว ตรงเนินชุมชนต้องอยู่ริมน้ำ เลยเนินขึ้นไปก็เป็นเมืองศาลาเก่า (หอจดหมายเหตุ)

ชุมชนริมน้ำจันทบูร เริ่มสะพานวัดจันทนาราม ไปจนถึงตลาดพลอย เสร็จแล้วก็มีการเลือกตั้ง คณะกรรมการชุมชนถาวร ก็ได้ อาจารย์ประภาพรรณ ฉัตรมาลัย ทำหน้าที่เป็นประธานชุมชนริมน้ำจันทบูร ทางงบประมาณต่างๆ มาปรับปรุง ได้รับสิ่งต่างๆ ทำกิจกรรมเป็นต้นแบบต่างๆ เช่น ได้รับบริจาคจากเจ้าของบ้าน บ้านเลขที่ 69 ให้เป็น “ศูนย์เรียนรู้ชุมชนริมน้ำจันทบูร” มีการระดมทุนขายหุ้นเพื่อที่จะขอเช่าบ้านหลวงราชไมตรีมาทำเป็นแบบ ใช้เงินหุ้น คือขายหุ้นไป ทีละพัน (1,000 บาท) ทำบ้านหลวงราชไมตรี มาทำเป็นแบบ Innovate ปรับปรุง โดยไม่ใช้งบประมาณทางราชการ ใช้เงินหุ้น ขายเงินหุ้น มาปรับปรุง ทำมาเป็นโรงแรม และดังไปทั่วโลก เมื่อก่อนเป็นบ้าน แต่

⁸⁴ สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ สุพรรณวิวัฒน์, ประธานชุมชนย่อยที่ 13, 3 กุมภาพันธ์ 2563.

⁸⁵ สัมภาษณ์ นางสาวสุกฤษฎี ชัยฤทธิ์, วิสาหกิจชุมชนริมน้ำจันทบูร ชุมชนย่อยที่ 13, 31 มกราคม 2563.

⁸⁶ สัมภาษณ์ นายคณากร อยู่เลห์, ชุมชนริมน้ำจันทบูร ชุมชนย่อยที่ 4, 3 กุมภาพันธ์ 2563.

⁸⁷ สัมภาษณ์ นางปิยนันท์ รุ่งเรืองผล, ชุมชนริมน้ำจันทบูร ชุมชนย่อยที่ 4, 11 กุมภาพันธ์ 2563.

ตอนนี้เป็น โรงแรมไปละ บ้านหลวงราชไมตรีมีหลายหลัง บ้านอยู่ริมแม่น้ำจันทบุรีได้ปรับปรุงเป็น โรงแรมมีชื่อว่า “บ้านหลวงราชไมตรี” เป็นต้นแบบ สามารถใช้ทรัพยากรของชุมชนใช้เป็นกิจการไม่ต้องพึ่งพาอาศัย โดยที่ไม่ต้องอาศัยจากภาครัฐ โดยไม่ต้องบริจาคให้เสียสิทธิ์เจ้าของเดิม คณะกรรมการไปขอเช่าได้ในราคาถูกจากลูกหลานของหลวงราชไมตรี เช่าในราคาถูก พัฒนาชุมชน เป็นต้นแบบชุมชนเก่าดั้งเดิม

ฉะนั้นนักท่องเที่ยวที่มาดูงานสถาปัตยกรรมแล้ว นักท่องเที่ยวก็มาตามซื้อริมน้ำจันทบุรีว่าเป็นยังไง บางคนมาดูแล้วก็มีความรู้สึกไปอีกแบบหนึ่งไม่เหมือนกับไปตลาดน้ำอัมพวา ตลาดน้ำเชียงคน และริมน้ำจันทบุรี จะไม่มี “โมเดิร์น” แบบที่อื่น จะมีค้าขายบ้างเล็กน้อย เช่น ร้านขายของชำก็ขายให้คนในชุมชนเอง จะมีนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวก็เป็นแบบลักษณะดั้งเดิม จนกลายเป็นเอกลักษณ์ถึงแม้จะมีชื่อเสียง ก็จะได้เห็นความเป็นปกติ เช่น บ้านคุณหมอบประดิษฐ์ เกษมศานต์ เป็นบ้านที่สร้างใหม่ ก็อยู่กันเป็นปกติ ไม่ได้ปรับบ้านเป็นแบบเชียงคน หรืออัมพวา ที่นั่นจะเน้นไปในทางการท่องเที่ยว มีบางบ้านจะไปทำกาแฟ นิดๆ หน่อยๆ บางบ้านทอดไหมขายไปก็มี มีนายทุนไปซื้อและทำขึ้นมาใหม่ และดำเนินชีวิตไปตามปกติของคนจันทบุรี

ในปัจจุบันรูปแบบการดำเนินชีวิต ได้เคลื่อนย้ายมาตลาดน้ำพุ-ตลอดพลอย วัดเขตรักษาพันธุ์ธรรมชาติ ซึ่งเป็นวัดชาวญวนพุทธ เมื่อรัชกาลที่ 3 สังกัดอนัมนิกาย จะมีศาลเจ้าที่, ศาลเจ้าแม่กวนอิม, ศาลเจ้าตัวเล่าเอี้ย, ทำสืบสานกันมา 100 ปี ไม่ขาดสาย กระทรวงพาณิชย์ เพิ่งได้เข้ามาเมื่อ 10 ปีให้หลัง ทำให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นมา และต้องแวะเวียนอยู่ตลอดเวลา ได้แก่ 1) วัดเขตรักษาพันธุ์ธรรมชาติ 2) ศาลเจ้าตัวเล่าเอี้ย 3) วัดโบสถ์ 4) วัดกลาง 5) วัดสวนมะม่วง ชุมชนลงไปหาแม่น้ำเส้นทางประพาส สมัยรัชกาลที่ 5 หัวเมืองตะวันออกขึ้นที่ริมน้ำจันทบุรี ตระกูลเกษมศานต์, หลวงราชไมตรี ทำธุรกิจบริษัทค้าขาย ย้ายไปที่หนองซอน แม่บ้านอยู่เฝ้าบ้านไปเรื่อยๆ ศาสนาในที่นี้ส่วนใหญ่จะเป็นแบบพุทธผสม ผสานไหว้เจ้า กิจกรรมไหว้เจ้า 100 ปี กินเจ 120 ปี ให้คนภายนอกเช่าในระบบ 10 ปีให้หลัง เปิดร้านขายของชำ กระทรวงพาณิชย์แนะนำว่า ดีกว่าเราทิ้งบ้านไว้เปล่าๆ ให้เช่าไปบางรายไป บางรายก็ขายไปก็มี นับแต่ รุ่งที่ 1 รุ่งหลวงราชไมตรี รุ่งที่ 2 ซอยกระจ่าง ซอยศรีจันทร์ 50 ปี คนญวนเริ่มทำการค้าพลอยขึ้นมา ฝรั่งเศสสอนวิธีทำพลอยให้ สมัยฝรั่งเศสยึดครองจันทบุรี เรื่องการทำธุรกิจพลอยเงิน ส่งไปที่กรุงเทพมหานคร ค่าเพชรพลอย จะเป็นชาวจีน จะเห็นตึกราบานช่อง สมัยที่ฝรั่งเศสปกครอง⁸⁸

ผู้สูงอายุ จะอยู่บ้าน เฝ้าบ้าน ้วยทำงาน จะดำเนินธุรกิจ เช่น ค้าพลอย เจียรไนพลอย ค้าขายอื่นๆ ้วยรุ่น เรียนจบ กลับมาทำธุรกิจค้าขายเล็กๆ น้อยๆ ที่บ้านตนเอง เช่น เปิดร้านกาแฟ, ขายขนม, ขายอาหาร ดำรงชีวิตยึดรูปแบบเดิมๆ รักษาอัตลักษณ์ของอาคารบ้านเรือน ปรับปรุงบ้านเรือนให้สวยงามขึ้น คงเอกลักษณ์ไว้⁸⁹

ในปัจจุบันแผนของเรามีหรือยังความมั่นคงปลอดภัย ในหมู่บ้านหรือยัง 1) ในหมู่บ้านต้องมีกล้องวงจรปิด การจราจร ดีขึ้นหรือยัง 2) เศรษฐกิจของเราดีพอหรือยัง กลับบ้านรายได้พอหรือ

⁸⁸สัมภาษณ์ น.ต.พรพยนต์ เกลื้อนรัตน์, ชุมชนริมน้ำจันทบุรี ชุมชนย่อยที่ 13, 27 มกราคม 2563.

⁸⁹สัมภาษณ์ นางดวงเดือน สดแสงจันทร์, ผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดจันทบุรี, 17 กุมภาพันธ์ 2563.

ยัง คนรวยรวย คนจนจนลง ถ้าไม่พอเราจะหารายได้มาจากไหน มาจุลเจื้อเด็กในบ้าน 4) ในชุมชนเราจะส่งเสริมให้สนับสนุน ให้มีส่วนร่วมกันแบบไหน เรามาประชุมพร้อมเพียงกัน 5) สิ่งแวดล้อม เราดีแล้วหรือยัง ขยะในชุมชน หรือศาลใกล้หมู่บ้านดีไหม 6) ชุมชนของเราเคยวางแผนพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ดูแบบอย่างจากที่อื่น ชุมชนริมน้ำจันทบูรพัฒนาไปถึงไหนแล้ว ปัญหาของชุมชนริมน้ำจันทบูร เราลองมาช่วยกันนึกคิดพิจารณา

ในวันเสาร์-วันอาทิตย์ คนในชุมชนต้องระบุว่า รถเข้าได้ช่วงเวลาไหน เข้าไม่ได้ช่วงเวลาไหน เราจะได้รู้ว่าเข้าช่วงไหน อะไร ยังไง ถ้าเราทำเป็นแผนที่ว่ามีที่จอดรถตรงนี้ ตรงนั้น ก็จะดีขึ้นสำหรับการดำเนินชีวิตในปัจจุบันของเราทำในนามชุมชน เป็นไปได้ไหมที่จะให้มีที่จอดรถให้ ให้ไปจอดที่วัดโบสถ์, วัดจันทนาราม, วัดเขตต์นาบุญญาราม (หลังวัด) วันเสาร์-วันอาทิตย์ ฝั่งโรงเรียนเบญจมราชูทิศ, ฝั่งโรงเรียน ถ้านักท่องเที่ยวจะมาริมน้ำจันทบูร เราก็จะต้องทำป้าย จะได้มีที่จอดรถทางจังหวัดจะได้มาทำที่จอดรถที่วัดต่างๆ และอีกอย่างคนมาเที่ยวก็ได้มาทำบุญด้วย จุดเด่น เช่น มาวัดโบสถ์ ก็จะมีสิบลึงค์ มีถ้ำ (ถ้ำสิงห์ตาแดง) พอมาไหว้แล้วถูกหอยบ่อๆ ก็จะไปคล้อยๆ กับต้นไม้กลาง 4 แยก เพราะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เราต้องสร้างตำนาน เป็นการอนุรักษ์ป่า พอเราสร้างแล้วเราเดินได้ เป็นการประชาสัมพันธ์ เรื่องของการจอดรถก็เหมือนกัน ถ้ามาจอดรถวัดเขตต์นาบุญญาราม ก็จะเสียตังค์ แต่มีห้องน้ำไว้บริการ จอดวัดจันทนาราม (วัดจันทร์) ได้เดินฝั่งจันทนิมิต เดินข้ามมาแล้วถ่ายรูปได้

แผนชุมชนเล็กๆ เราต้องการทำอะไร แล้วกับมาบอกผู้นำชุมชน ประชุมกับภาครัฐ จะให้เทศบาลช่วยทำอะไรบ้าง ชุมชนเราก็ก่อนไปได้อยากให้ทางเทศบาลเข้ามาสำรวจ 135 หลังคาเรือนของชุมชนริมน้ำจันทบูรชุมชนย่อยที่ 13 ลองสำรวจมา แต่ละบ้านขายอะไร ทำอะไรบ้าง แต่ละจุดมีร้านค้าที่ร้าน มีอะไรบ้าง หรือถ้าจะอยู่ต่อไปได้ ขายต่อไป เราต้องปรับปรุงแก้ไขอะไรยังงั้น คนให้เข้าก็ต้องพิจารณาว่า ตรงไหนที่ควรที่จะเข้า คนที่จะรู้ดีที่สุดคือ “กรรมการชุมชน” จะต้องร่วม ผูกด้วยว่าจะขายอะไรบ้างครับ

คนอยากจะทำอะไร มีอะไรบ้าง กรณีมีบริษัททัวร์ไม่ยอมมาเพราะที่จอดรถไม่มี คือ ทางบริษัททัวร์ เราต้องเอาแผนเข้ากับท้องถิ่น เข้าตรงไหน ข้อไหนที่เหมาะสมในกรณีนักท่องเที่ยวมานโยบายของการท่องเที่ยวอยากให้เห็นถึงวิถีธรรมชาติ คือวิถีของเราจริงๆ เราทำแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เรากำลังทำอยู่เหมือนกับการท่องเที่ยว “เชิงวัฒนธรรม” บ้านเลขที่ 69 เป็นจุดอำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยว เราก็ต้องขยายไปหลายๆ จุด มีจุดไหนที่สำคัญ ร้านค้า หรือวินมอเตอร์ไซด์ระเบียบการจอดรถที่ศาลเจ้าตรงตลาดล่าง ตลาดพระ (ต้องจัดระเบียบการจอดรถตรงตลาดพระ) เดี่ยวเรียนให้ทราบตรงจอดรถตลาดพระ เมื่อ 5 ปีที่แล้วให้เทศบาลประชุมร่วมกับจังหวัดแล้วเอาปัญหานี้เข้าไปแก้เพราะเราจะเปลี่ยนแปลงอยู่แล้ว เช่น กรณีรถยนต์เข้ามา มอเตอร์ไซด์เข้ามา ไม่สามารถไปได้เลย เพราะว่าอันนี้ไม่ได้จัดการโดยเร็วก็ต้องจัดการแก้ไขต่อไป

ทางผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม เทศบาลเมืองจันทบุรี ท่านจะมากำหนดการแก้ไข ปัญหาต่างๆ อีกครั้งหนึ่ง ว่าตรงไหนแก้ยังงั้น จะแก้เมื่อไหร่ ตอนนี้ก็นำเสนอไปก่อน กรณีห้องน้ำก็ให้บอกนักท่องเที่ยวด้วยมีป้ายมีสัญลักษณ์ เช่น ตรงศาลเจ้าก็มีห้องน้ำ เราต้องมาแนะนำให้นักท่องเที่ยวที่จริงห้องน้ำเยอะ แต่นักท่องเที่ยวไม่รู้ เช่น ศาลเจ้าก็มีเยอะ ห้องน้ำท่ามาจันทร์ ก็เข้าได้ หรือถ้าเราทุกคนให้ความร่วมมือนักท่องเที่ยวให้ไปเข้าในบ้านก็ได้ แต่เราก็ทำอักษรชี้ตรงไป

จุดท่องเที่ยวเด่นๆ ของชุมชนริมน้ำจันทบูรนอกเหนือจากการชมสถาปัตยกรรมบ้านแล้ว ยังมีวัดเขตนานาบุญญาราม วัดโบสถ์เมืองและวัดจันทนาราม โบสถ์คริสต์วัดพระแม่ปฏิสนธินิรมล สามารถเดินข้ามสะพานนิรมล จากย่านตลาดล่างสู่ย่านท่าหลวง⁹⁰

3.2.1 ปัญหาเร่งด่วนของชุมชนริมน้ำจันทบูร⁹¹

1. การจราจร มอไซค์วิ่งได้ รถยนต์ การจอดรถมอไซค์ไม่เป็นระเบียบ ให้เพิ่มแสงสว่าง
2. รถวิ่งสวนไปมา 3) One way (วันเวย์) ต้องเป็นการแก้ไข โครงการทุกโครงการต้องทำไปเรื่อยๆ
3. ปัญหาเคยทำร่วมประชุมกับเทศบาล ที่เคยทำประชุมร่วมกับรัฐบาล ให้จอดอยู่ในเส้นวางแผนร่วมกัน
4. เพราะบ้านเราเป็นแหล่งท่องเที่ยว ทำอย่างไรรถลา วิ่งให้เป็นระเบียบเรียบร้อย บางทีรถมาจากกรุงเทพมหานคร จับ GPS มา วิ่งเข้ามา GPS พาไปที่อื่นก็มี หรือหลงทางมาแต่ไม่ได้มาที่นี้ส่วนใหญ่ GPS จะพาหลงทางก็มี
5. ปัญหา คือการวางของแคะกะ ว่าจะเข้ากับปัญหาอะไรได้บ้าง ปัญหาทุกสิ่งทุกอย่างในชุมชนพูดได้เลย เช่น การค้าขาย วันเสาร์-วันอาทิตย์ ค้าขายได้เลย ที่มีอาชีพค้าขาย ต้องการพื้นที่เผื่อมีคนอื่นอยากเข้ามาขายด้วยความต้องการ
6. เช่น ที่ทิ้งขยะให้เหมาะกับนักท่องเที่ยว ลงพื้นที่จะดูเป็นจุดๆ ว่าจะเอาถังขยะตั้งตรงไหนบ้าง ถังขยะรุ่นที่เอามาวางไว้เป็นถังขยะเล็กๆ ไม่ใช่ถังขยะใหญ่ อาทิตย์หนึ่งมาล้าง 2 ครั้ง เอาถังขยะเล็กๆ แทนถังใหญ่กรณีอยู่จุดในซอยเรื่องขยะก็ได้พูดไปแล้ว ห้องน้ำของเราน้อยเกินไป ห้องน้ำสำหรับนักท่องเที่ยว เรื่องอื่น เคยมีกรณีจุดบริการความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยวชุมชนริมน้ำจันทบูร
7. ปัญหาต่อไป ตอนช่วงกลางคืนไม่มีไฟ นักท่องเที่ยวไม่กล้ามาเดิน เพราะว่ามืด เป็นของเกี่ยวกับระบบการไฟฟ้า ถ้าทางเดินมีไฟเกี่ยวกับแสงสว่างพอก็จะดี
- ตรงข้างตรอกศาลเจ้า ตรงข้างกงเต๊ก ต้องให้เทศบาลทำความสะอาดให้มากกว่านี้ ตรงซอย ตรงข้าม ถกปัญหาร่วม เช่น 1) วางของแคะกะ 2) การค้าขาย 3) เรื่องการจราจร 4) ต้องการพื้นที่ 5) ทิ้งขยะให้เหมาะกับแหล่งท่องเที่ยว ฯลฯ 6) เรื่องเวลาค้าขาย ขายเอง ทำเอง 7) ไฟส่องสว่าง ตอนกลางคืนมีน้อย 8) ซอยข้างบ้านหลวงราชไมตรี 9) ร้านก๋วยเตี๋ยว 10) จุดแต่ละจุด 11) บ้านเลขที่ 69 12) รถยนต์ที่มาจอดร้านค้า 13) ตลาดพระ 14) ตลาดล่าง

3.2.2 ผลกระทบด้านลบที่เกิดขึ้นภายในชุมชนริมน้ำจันทบูร⁹²

1. เมื่อเกิดการท่องเที่ยวส่งผลให้ผู้ประกอบการต่างๆ เข้ามาเปิดร้านทำธุรกิจภายในชุมชนเพิ่มมากขึ้น เช่น ร้านอาหาร ร้านเครื่องดื่ม ซึ่งส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตชาวชุมชน ในแง่ของ เสียงดัง

⁹⁰สัมภาษณ์ นายภาณุรัตน์ เมืองมุงคุณ, ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม เทศบาลเมืองจันทบุรี, 11 กุมภาพันธ์ 2563.

⁹¹สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ สุพรรณวิวัฒน์, ประธานชุมชนย่อยที่ 13, 3 กุมภาพันธ์ 2563.

⁹²สัมภาษณ์ นายชยุต อภิรักษ์อัธรา, ประธานชุมชนย่อยที่ 4, 4 กุมภาพันธ์ 2563.

จากลูกค้า การเปิดเพลง การทะเลาะวิวาท ส่งเสียงดังรบกวน ชาวชุมชน รวมถึงเวลาในการเปิด-ปิด ร้านค้าต่างๆ รบกวนวิถีชีวิตของชาวชุมชน

2. กลิ่นและควันจากการทำอาหาร ไม่มีการทำปดควันที่ถูกต้องตามสุขาภิบาล
3. ความสกปรกบริเวณหน้าร้าน ปัสสาวะและอาเจียนของลูกค้า เจ้าของร้านไม่มีการจัดวางถังขยะ หรือผู้ดูแลในส่วนหน้าร้าน
4. ปัญหาการป้องกันอัคคีภัย เจ้าของร้านขาดความใส่ใจในเรื่องความปลอดภัย เพราะว่าชุมชนริมแม่น้ำส่วนใหญ่จะเป็นบ้านไม้ จึงควรดูแลในเรื่องของอัคคีภัยเป็นอย่างมาก
5. ปัญหาการที่ลูกค้าจอดรถขวางหน้าบ้าน ไม่มีการควบคุม หรือดูแลในส่วนสถานที่จอดรถ
6. ปัญหาการย้ายถิ่นฐาน ส่งผลให้บางบ้าน ถูกปล่อยให้ทรุดโทรมขาดการดูแลรักษาที่ดี
7. การปล่อยให้บุคคลต่างถิ่นเข้ามาเช่าบ้าน อาคารทำการค้าขาย ส่งผลให้ยากต่อการจัดการ ดูแลอนุรักษ์ มิใช่ที่หลังคาเรือนที่ยังอยู่ดูแลสมบัติมรดกตกทอดของตน
8. บ้านเรือนของชุมชนริมน้ำจันทบูรส่วนใหญ่ เป็นบ้านเก่าแก่ที่มีอายุมากกว่า 100 ปี บางหลังก็ทรุดโทรมไปตามกาลเวลา บ้านบางหลังเจ้าของอาจจะมีการตกแต่ง ซ่อมแซม พื้นฟูให้ดูทันสมัยขึ้น ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิม
9. ปัญหาขยะที่เพิ่มมากขึ้น จากการมีการท่องเที่ยวเข้ามาภายในชุมชน และถังขยะไม่เพียงพอต่อการรองรับขยะ
10. ขาดบุคคลผู้ให้ความรู้ ข้อมูลอันสำคัญของชุมชน ที่เป็นคนรุ่นใหม่ เพื่อช่วยในการสืบทอด บอกเล่าเรื่องราวในอดีตถึงปัจจุบันของชาวชุมชนได้ เนื่องจากชาวชุมชนส่วนใหญ่ย้ายถิ่นฐานไปอยู่ที่อื่น โดยปล่อยให้ผู้เฒ่าผู้แก่ อยู่อาศัยรักษาบ้านเรือนแต่เพียงลำพัง

3.2.3 ผลกระทบด้านบวกที่เกิดขึ้นภายในชุมชนริมน้ำจันทบูร⁹³

1. ชุมชนริมน้ำจันทบูรเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นในฐานะของสถานที่ท่องเที่ยวอันทรงคุณค่าทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตและด้านสถาปัตยกรรมอันเก่าแก่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ไว้เพื่อให้ชนรุ่นหลังได้ร่วมภาคภูมิใจในรากเหง้าแห่งวัฒนธรรมของตนเอง และเผยแพร่วัฒนธรรมนี้ให้ชาวโลกได้รู้จักและเห็นคุณค่าต่อไป
2. ชาวชุมชนริมน้ำจันทบูรตระหนักเห็นคุณค่า รู้สึกรักและหวงแหนชุมชนเพิ่มมากขึ้น และส่งผลให้แนวคิดในการพัฒนาตามวิถีใหม่หรือเทคโนโลยีที่ก้าวเข้ามาไม่สามารถกลืนวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนริมน้ำจันทบูรได้
3. ชาวชุมชนริมน้ำจันทบูรมีรายได้เสริมจากการขายสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน เช่น โคมลอย ขนมบะจ่าง ขนมข้าวตัง กวยจั๊บญวน โรตีสลิ่ม ไอศกรีมโบราณตราจรวดโปสการ์ด ฯลฯ
4. วัฒนธรรม วิถีชีวิต ศิลปะ สถาปัตยกรรมอันเก่าแก่ของชุมชนได้รับการอนุรักษ์

⁹³ สัมภาษณ์ น.ต.พรพยนต์ เกื้ออนรัตน์, ชุมชนริมน้ำจันทบูร ชุมชนย่อยที่ 13, 27 มกราคม 2563.

5. ชุมชนริมน้ำจันทบุรีมีชีวิตชีวามากยิ่งขึ้น คนชราไม่รู้สึกละแวกและยินดีต้อนรับนักท่องเที่ยวส่งผลให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจทั้งกับชุมชนและชาวชุมชน ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมกลับมาสัมผัส เรียนรู้วิถีชีวิตอันทรงคุณค่าของชาวชุมชนริมน้ำจันทบุรีอีกครั้ง

6. ชุมชนมีความเข้มแข็ง ความสามัคคีกันมากขึ้น จากการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเอง ร่วมมือกันในการดูแล อนุรักษ์ชุมชนริมน้ำจันทบุรีให้มีความยั่งยืนต่อไปตราบนานเท่านาน

3.2.4 แนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชนริมน้ำจันทบุรี

ตารางที่ 4.1 แนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชนริมน้ำจันทบุรี

ปัญหาภายในชุมชน	วิธีการแก้ปัญหา
1. เสียงดังรบกวนจากลูกค้า การเปิดเพลง การทะเลาะวิวาทและเวลาเปิด-ปิดร้าน	- ทางร้านเสนอว่าจะปิดครัว เวลา 23.00 น. โดยลดระดับเสียงเพลงให้เบาลง และจะปิดร้าน เวลา 24.00น. โดยหากยังมีลูกค้านั่งต่อในร้าน จะควบคุมเสียงให้เงียบที่สุดในอนาคตหากมีปริมาณนักท่องเที่ยวตอนกลางวันมากขึ้นทางร้านอาจเลื่อนเวลาเปิดร้านเป็นกลางวันได้ - ทางร้านจะพยายามควบคุมเสียงของลูกค้า และการสตาร์ทรถจักรยานยนต์หลังปิดร้าน โดยให้ขึ้นไปสตาร์ทรถห่างจากเขตที่พักอาศัยของชุมชน
2. กลิ่นและควันจากการทำอาหาร	- ทางร้านจะกลับไปสำรวจครัวของตน จัดทำปล่องควันและอุปกรณ์ที่ถูกต้องตามระเบียบสุขาภิบาลซึ่งกองสาธารณสุขสามารถตรวจสอบ เป็นเครื่องป้องกันการครหาจากทางชุมชน
3. ความสกปรกบริเวณหน้าบ้าน ข้างเคียงจากปัสสาวะและอาเจียนของลูกค้า	- ทางร้านจะดูแลความสะอาดบริเวณรอบๆ ร้านให้มีพื้นที่กว้างขึ้น จัดเก็บขยะใส่ถุงดำมัดให้เรียบร้อย และจัดทำป้ายรณรงค์ให้ลูกค้ารักษาความสะอาดภายในและบริเวณภายนอกร้าน
4. การจอดรถขวางหน้าบ้าน	- ทางร้านจะพูดคุยทำความเข้าใจเรื่องเวลาเข้า-ออก ของบ้านข้างเคียง แต่ละร้านจัดทำป้ายบอกพื้นที่ที่อนุญาต-ไม่อนุญาตให้จอดรถแก่ลูกค้าเห็นได้อย่างชัดเจน
5. การป้องกันอัคคีภัย	- ทางร้านจะติดตั้งถังดับเพลิงอย่างน้อยร้านละ 1 ถัง
6. ปัญหาการย้ายถิ่นฐาน ส่งผลให้บางบ้าน ถูกปล่อยให้ทรุดโทรมขาดการดูแลรักษาที่ดี	- ปลุกจิตสำนึกให้คนในชุมชนเห็นคุณค่า ความสำคัญของชุมชนที่บรรพบุรุษร่วมแรงร่วมใจรักษาไว้ - ให้ความร่วมมือกับชาวชุมชนในการอนุรักษ์บ้านเรือนอันเก่าแก่
7. การปล่อยให้บุคคลต่างถิ่นเข้ามาเช่าบ้าน อาคารทำการค้าขาย	
8. บ้านบางหลังเจ้าของอาจจะมีการตกแต่ง ซ่อมแซม พื้นฟู ให้ดูทันสมัยขึ้น	

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ปัญหาภายในชุมชน	วิธีการแก้ปัญหา
9. ปัญหาขยะที่เพิ่มมากขึ้น	- ให้องค์กรภาครัฐเข้ามาช่วยเหลือในการจัดหาถังขยะให้เพียงพอ โดยถังขยะนั้นต้องออกแบบให้กลมกลืนกับชุมชน เช่น ถังขยะใช้วัสดุจากไม้
10. ขาดบุคคลผู้ให้ความรู้ ข้อมูล อันสำคัญของชุมชน	- ดำเนินการสรรหายุวมัคคุเทศก์ เพื่อเป็นตัวแทนของชุมชนรุ่นใหม่ในการเผยแพร่ อนุรักษ์ชุมชนให้ยั่งยืน

ที่มา: จากการสัมภาษณ์, 2563

3.2.5 แหล่งอาหาร ของชาวชุมชนริมน้ำจันทบูร⁹⁴

1. ก๋วยจั๊บน้ำข้นโบราณป้าไหม รสชาติเข้มข้น ตันตำรับดั้งเดิมที่ทำขายกันมานานหลายสิบปี ถึงเครื่องถึงรสถูกใจ

2. ร้านก๋วยเตี๋ยวเจ๊อืด

เปิดขายก๋วยเตี๋ยวทะเล และก๋วยเตี๋ยวต้มยำสูตรโบราณแบบชาวฉะเชิงเทรา เพิ่มความพิเศษด้วยของทะเลสดๆ ทั้งปู กุ้ง กุ้ง ปลาหมึก นอกจากนี้ยังมีเมนูข้าวหน้าพริกเกลือ ของทะเลสดลวกจิ้มทานคู่กับน้ำจิ้มพริกเกลือ รสเด็ด และข้าวหมูแดงสูตรเจ๊อืด ที่หารับประทานได้เฉพาะที่ริมน้ำจันทบูรแห่งนี้เท่านั้น ร้านเจ๊อืดตั้งอยู่ย่านตลาดล่างใกล้ๆ กับหัวมุมปากตรอกสุขาภิบาลที่ข้ามมาจากอาสนวิหารพระนางมารีอาปฏิสนธินิรมล และหัวมุมตรอกกระเจ่างที่เข้ามาจากถนนศรีจันทร์

3. ข้าวตังโบราณเจ๊จิ้ม

ข้าวตัง คือชื่อเรียกของขนมโบราณจากภูมิปัญญาชาวบ้าน ที่นำข้าวสุกก้นหม้อมาทำเป็นขนมหวานทานเล่น รสชาติ หวาน มัน เค็ม กลมกล่อมหอมกลิ่นข้าวสุก ข้าวตังสูตรโบราณเป็นหนึ่งในเมนูที่หารับประทานได้ยากแล้วในปัจจุบัน

4. ขนมแม่กิมเซีย

มีขนมโก๋ ขนมเปีย ขนมกลีบลำดวน ขนมผิง สูตรโบราณของแม่กิมเซีย เรียกได้ว่าตันตำรับจริงๆ โดยเฉพาะขนมลื้มกลืน กินแล้วอยากกลืนแล้วกลืนอีกเพราะว่าหอมหวานมันจริงๆ แถมยังมีหยกมณี แม่กิมเซียทำขนมไทยรสชาติหอมนุ่ม หวานมันขายแบบไม่ประจำ ที่หน้าบ้านของตนเองที่ชุมชนริมน้ำจันทบูร

5. บ๊ะจ่างเสียงสวรรค์

อาหารโบราณดั้งเดิมของชาวจีนสูตรเก่าแก่ตั้งย่านริมน้ำจันทบูร ข้าวห่อไส้เนื้อหมูผสมไข่ และถั่วพร้อมสมุนไพรเครื่องปรุงรสอร่อย กลิ่นหอม พิถีพิถันห่อด้วยใบไผ่ขนาดใหญ่ทรงคล้ายปิระมิด

6. ขนมเทียนแก้วลู่จุ่น

⁹⁴ สัมภาษณ์ นายจักรภณ พงศ์พิชราพันธ์, ชุมชนริมน้ำจันทบูร ชุมชนย่อยที่ 4, 3 มกราคม 2563.

สูตรโบราณรสชาติดั้งเดิมละมุนละไม ฝีมือลงจูนกับภรรยาและป้าปานผู้เป็นพี่สาว ที่นั่งห่อขนม อบขนม วางขายที่หน้าบ้านเป็นของอร่อยอีกชนิดหนึ่งที่หารับประทานได้ที่ชุมชนริมน้ำจันทบูรทุกวัน

7. จันทบุรีเบเกอรี่

ตรงข้ามศาลเจ้าที่ตลาดล่าง มีขนมปังที่เพิ่งนำออกจากเตาอบใหม่ๆ กลิ่นหอมกรุ่นมาวางจำหน่ายที่หน้าบ้านเป็นประจำทุกวันให้คนที่เดินผ่านไป-มาย่านตลาดล่างชุมชนริมน้ำจันทบูรได้ซื้อหาติดไม้ติดมือกลับไปรับประทาน จันทบุรีเบเกอรี่เป็นร้านขนมปังเก่าแก่ที่อยู่คู่กับชุมชนแห่งนี้มาช้านาน

8. ดอกจอก

เป็นขนมไทยประเภททอด มีแป้งเป็นส่วนผสมหลัก ขนมดอกจอกเป็นขนมที่กำลังจะหายสาบสูญไปเรื่อยๆ ดอกจอกเป็นขนมที่มีความงามอยู่ในตัว การทำดอกจอกจะต้องมีอุปกรณ์เฉพาะเป็นแม่พิมพ์ เรียกว่า พิมพ์ดอกจอก จะมีด้านโลหะสำหรับจับเวลาจุ่มแป้ง

หลักในการทำขนมดอกจอกจะต้องให้พิมพ์ร้อน เมื่อจุ่มแป้ง แป้งก็จะติดพิมพ์ จึงนำลงทอดให้แป้งอยู่ตัว จะขยับพิมพ์ขึ้นลงให้แป้งหลุดออกจากพิมพ์ ทอดจนดอกจอกเหลือง แล้วนำมาตัดแต่งให้ดอกบานสวยงาม ดอกจอกเป็นขนมไทยมีลักษณะกรอบ รสหวานอ่อนๆ กลิ่นหอมจากแป้ง น้ำมันและงา ดอกจอกเป็นขนมไทยที่ทำแล้วสามารถเก็บใส่ขวดโหล ภาชนะปิดฝาให้สนิทเก็บไว้รับประทานได้ขนมดอกจอกป้าเป่า เป็นขนมไทยโบราณอีกชนิดหนึ่งที่หาชิมได้ในชุมชนริมน้ำจันทบูร

3.2.6 ของฝากชุมชนริมน้ำจันทบูร⁹⁵

1. ร้านช่างกล้าขายเสื้อสกรีนแบนเท่ๆ อินเทรนชาว โปสการ์ดสวยๆก็มีให้เลือกมากมาย

2. ร้านเสน่ห์จันทขายของที่ระลึกจังหวัดจันทบุรี เสื้อจันทบูร เสื้อยืดสุดเก๋โปสการ์ด

3. ร้านโคมโคมลอยลายสวยๆแปลกๆ

4. ร้านบ้านอัญญ

อัญมณีงานฝีมือชาวจันทน์แท้ๆ ราคาไม่อุดหนุนวัยรุ่นหนุ่มสาวทำกันทั้งนั้นเห็นแล้วชื่นใจ

5. ร้านบ้านร้อยสิบเก้า

มาซื้อเครื่องประดับร้านนี้นอกจากจะได้ของดีติดมือกลับบ้าน ยังจะได้ความรู้เกี่ยวกับอัญมณีของเมืองไทยประดับ

6. ร้านสินค้าที่ระลึกชุมชนริมน้ำจันทบูร

นักท่องเที่ยวที่ไปเที่ยวชมริมน้ำจันทบูรสามารถหาซื้อสินค้าที่ระลึกของชุมชนริมน้ำจันทบูรที่ออกแบบเป็นพิเศษได้ที่ "บ้านโกคบาล" ย่านตลาดล่าง ที่มีสินค้าที่ระลึกหลากหลายจำหน่ายให้นักท่องเที่ยวและหารายได้เข้ามาใช้จ่ายในการพัฒนาชุมชน สินค้าที่ระลึกที่จำหน่ายอยู่ที่ "บ้านโกคบาล" นั้นมีหลากหลายให้เลือกซื้อติดไม้ติดมือกลับไปฝากคนทางบ้าน หรือซื้อไปเก็บสะสมไว้เป็นที่ระลึกว่าครั้งหนึ่งท่านได้เคยมาเยือนที่ชุมชนริมน้ำจันทบูรแห่งนี้ อาทิ เสื้อยืดสกรีนลายโลโก้ชุมชนริมน้ำจันทบูร แผ่นแม่เหล็กติดตู้เย็น โปสการ์ดภาพถ่ายที่ชนะการประกวดภาพถ่าย โปสการ์ดภาพ

⁹⁵ สัมภาษณ์ นายคณากร อยู่เลห์, ชุมชนริมน้ำจันทบูร ชุมชนย่อยที่ 4, 3 กุมภาพันธ์ 2563.

ลายกราฟฟิคสวยงาม พวกกุญแจ กระดาษที่คั่นหนังสือลอยสถาปัตยกรรมริมน้ำ เป็นต้นสินค้าที่ระลึกเหล่านี้ออกแบบและจัดทำมาจำหน่ายที่นี้โดยเฉพาะเพื่อหารายได้มาสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน ไม่มีจำหน่ายที่อื่น

7. เดิมเกลลอรี

เดิมเกลลอรี ตั้งอยู่ช่วงกึ่งกลางระหว่างตลาดบนและตลาดล่าง หัวมุมถนนขวางที่เชื่อมกับถนนสุขาภิบาลริมน้ำจันทบูร มีงานศิลปะหลากหลายสลับสับเปลี่ยนมาแสดง พร้อมทั้งมีสินค้าที่ระลึกที่ออกแบบเก๋ๆ และสินค้าแฮนด์เมดมาจำหน่ายเดิมเกลลอรี ตั้งอยู่ในตึกแถวสมัยใหม่ขนาด 2 คูหาทาสีขาวสบายตา ตกแต่งจากวัสดุธรรมชาติ และจัดแสดงเกี่ยวกับวัสดุพื้นบ้านที่ใช้ในการสร้างสรรค์งานหัตถกรรมและงานประดิษฐ์ต่างๆ ในส่วนของสินค้าที่เดิมเกลลอรีนั้น เป็นผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการออกแบบในสไตล์การอนุรักษ์ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมนอกจากนี้ เดิมเกลลอรียังได้นำเอานิทรรศการทางด้านศิลปะต่างๆ สับเปลี่ยนหมุนเวียนมาให้ชมกันด้วย

3.2.7 วิถีชีวิตชุมชนริมน้ำจันทบูร: บนพื้นฐานเชิงวัฒนธรรมสำหรับแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวในปัจจุบัน⁹⁶

1. ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับความสำคัญ คุณค่า ประวัติความเป็นมาของชุมชนริมน้ำจันทบูร เนื่องจากชุมชนริมน้ำ จันทบูรเป็นชุมชนที่มีทรัพยากรการท่องเที่ยวอันหลากหลายและทรงคุณค่าแก่ชาวชุมชน เช่น วิถีชีวิตการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันของกลุ่มคนต่างเชื้อชาติชาวไทย ชาวจีน และชาวเวียดนาม ที่กลมกลืนลงตัวเป็นอย่างมาก อาคารบ้านเรือนอันเก่าแก่สถาปัตยกรรมแบบผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมตะวันตกและวัฒนธรรมตะวันออกเข้าด้วยกัน อาหารและขนมท้องถิ่น รวมทั้งสินค้าของที่ระลึกที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวชุมชน ดังนั้นหากจะให้ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวอันทรงคุณค่าอย่างนี้ตลอดไป ในการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชน ต้องศึกษาถึงข้อมูลประวัติ ความเป็นมาอันแท้จริงของชาวชุมชนก่อนลงมือดำเนินการใดๆ ทางการท่องเที่ยว เพราะสิ่งเหล่านี้จะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความภาคภูมิใจ ประทับใจ ได้รับความรู้ ประสบการณ์แปลกใหม่ในสถานที่ท่องเที่ยวที่พวกเขาเดินทางมาเพื่อสัมผัส และที่สำคัญจะทำให้ประวัติศาสตร์ของชาวชุมชนยังคงอยู่คู่ชุมชนต่อไป และอาจทำการสำรวจสภาพชุมชน สถานที่ท่องเที่ยวที่โดดเด่นทางวัฒนธรรมกิจกรรมที่ให้ความรู้ให้ประสบการณ์แก่นักท่องเที่ยว และขึ้นบัญชีแหล่งท่องเที่ยวไว้อย่างเป็นระบบและทำการเผยแพร่ให้กับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องได้ทราบโดยทั่วกัน

2. ปลุกฝังสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนเกิดความรักและหวงแหนชุมชน

เมื่อทุกคนรู้จักรัก และหวงแหนชุมชน สิ่งที่มาคือ การไม่อยากเห็นชุมชนที่ตนเองเติบโตมาเปลี่ยนแปลงหรือทรุดโทรมลงไปก่อนเวลาอันสมควร ในการปลุกฝังจิตสำนึกรักบ้านเกิดนั้น อาจต้องใช้เวลาอันยาวนานกว่าจะเห็นผล เช่น การสร้างมรดกคู่เทศกโดยการนำเยาวชนในชุมชนเข้ารับการอบรมวิชาการเป็นมรดกคู่เทศก เพราะมรดกคู่เทศกนั้นถือว่าเป็นมรดกทางท่องเที่ยว เป็นอาชีพที่ทำการแนะนำแหล่งท่องเที่ยวของประเทศให้ชาวโลกได้รู้จักประเทศไทย ผ่านบทบาทการเป็นผู้นำทาง ผู้ให้

⁹⁶สัมภาษณ์ อาจารย์ประภาพรรณ ฉัตรมาลัย, ประธานชมรมพัฒนาชุมชนริมน้ำจันทบูร และอดีตศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ, 5 กุมภาพันธ์ 2563.

ความรู้ ผู้อำนวยการความสะดวก สร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในเมืองไทย โดยการอบรมครั้งนี้อาจขอความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆทางการท่องเที่ยว เช่นสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดจันทบุรี สำนักวัฒนธรรมจังหวัดจันทบุรี หลักสูตรการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ฯลฯ

3. เน้นการท่องเที่ยวที่ให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเป็นสำคัญ

รูปแบบการท่องเที่ยวของชุมชนริมน้ำมีความแตกต่างจากที่อื่น เนื่องจากชุมชนริมน้ำมีความเข้มแข็งในการอนุรักษ์ชุมชน ไม่ยอมให้สิ่งใดเข้ามาทำให้ชุมชนเสื่อมโทรมลง กล่าวคือชุมชนไม่เน้นในเรื่องของเศรษฐกิจแต่เน้นในเรื่องของวิถีชีวิตที่แท้จริง ในอดีตเคยมีวิถีชีวิตอย่างไร ในปัจจุบันก็ยังคงเป็นเช่นนั้น ไม่มีการกำหนดเวลาเปิด-ปิด ชุมชน ขายสินค้าเท่าที่มีไม่มีการผลิตเพิ่มเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางมาจะคาดหวังว่าจะต้องได้ทานอาหารอร่อย ถ่ายรูปกับสถานที่ท่องเที่ยวที่ได้จัดฉากไว้ แต่เมื่อได้สัมผัสกับวิถีชีวิตจริงๆ แบบดั้งเดิมกลับไม่เป็นอย่างที่นักท่องเที่ยวคาดการณ์ไว้ ส่งผลให้นักท่องเที่ยวไม่ประทับใจ และอาจทำให้ชาวชุมชนเสียความรู้สึกกับคำพูดบางคำของนักท่องเที่ยวได้ เช่น มาไม่เห็นมีอะไรเลย บ้านเรือนก็ปิด ไม่มีอะไรขาย ไม่มาอีกแล้ว คำเหล่านี้ อาจทำให้ชาวชุมชนเกิดความรู้สึกไม่อยากจะต้อนรับนักท่องเที่ยว ดังนั้น หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยเฉพาะ บริษัทนำเที่ยว มัคคุเทศก์ ควรให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับ วิถีชีวิตจริงของชาวชุมชน เมื่อเข้ามาในชุมชนแล้วสิ่งใดควรทำ สิ่งใดไม่ควรทำ ที่สำคัญคือการให้เกียรติและเคารพต่อสถานที่และชาวชุมชนด้วยรวมทั้งมัคคุเทศก์ต้องเข้าใจและให้ข้อมูลที่เป็ข้อเท็จจริงของชุมชนอย่างแท้จริง เพื่อป้องกันการบิดเบือนของประวัติศาสตร์ ชุมชนริมน้ำจันทบุรีสำหรับการจัดการภายในชุมชน ชุมชนเองสามารถดูแลจัดการได้เป็นอย่างดี แต่สำหรับนักท่องเที่ยวที่เพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อยๆ หากไม่มีการให้ความรู้หรือทำความเข้าใจกับนักท่องเที่ยวก่อนอาจส่งผลกระทบต่อชุมชนตามมา เช่น การที่นักท่องเที่ยวไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับของชุมชนหรือแหล่งท่องเที่ยวต่างๆภายในชุมชน การขีดเขียน ปีนแหล่งท่องเที่ยวเพื่อถ่ายรูป ดังนั้นในสถานที่ท่องเที่ยวแต่ละแห่งควรมีการทำป้ายสื่อความหมายในเรื่องของข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยวภายในชุมชน กฎข้อห้ามต่างๆติดไว้ให้นักท่องเที่ยวสามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจน

4. จัดการการท่องเที่ยวเน้นให้มีการเคารพในวัฒนธรรมของชุมชนริมน้ำจันทบุรี

4.1 ในการดำเนินการใดๆ ทางการท่องเที่ยวต้องได้รับความเห็นชอบจากชาวชุมชนก่อนเป็นสิ่งสำคัญ

4.2 ให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยวที่เน้นคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของชุมชนมากกว่าการท่องเที่ยวแบบชม ชิม ช้อป แซะ (Mass Tourism) เพื่อความพลิตเพลินหรือต้องการความโดดเด่นทางสังคม

4.3 จัดรายการนำเที่ยวโดยชุมชนขึ้น โดยภายในรายการนำเที่ยวนั้น ควรระบุสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นจุดศูนย์รวมของชุมชนไว้ด้วย เช่น วัดโบสถ์ โบสถ์ท่าคอกลิค ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนริมน้ำจันทบุรี

4.4 ควรมีการเผยแพร่และให้ข้อมูลข่าวสารแก่บริษัทนำเที่ยว และผู้เดินทางมาท่องเที่ยวให้มีโอกาสรับรู้และเลือกที่จะเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ หากมีความต้องการโดยมีเงื่อนไขและข้อแนะนำในกาปฏิบัติตนขณะอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ

4.5 ปลุกจิตสำนึกให้นักท่องเที่ยวต้องยอมรับและทำความเข้าใจว่าสถานที่ท่องเที่ยวที่ตนกำลังท่องเที่ยวอยู่นั้นเป็นบ้านคนอื่น วัฒนธรรมคนอื่น ซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่แท้จริงของเขาที่เขาเชื่อ และเขาอยู่ของเขามาตั้งแต่ในอดีต ไม่ควรเอาพื้นฐานของตนเองไปล่วงละเมิด หรือล่วงเกิน วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวชุมชนดั้งเดิม โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนริมน้ำจันทบุรีมีหลากหลายเชื้อชาติที่อาศัยอยู่ร่วมกัน การดำเนินการใดๆ จึงต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ คำนึงถึงผลที่ตามในทุกๆ ด้าน เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

4.6 ปลุกฝังให้นักท่องเที่ยว เป็นนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ คือ การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบ เมื่อเราท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวเหล่านั้นสร้างความรู้ ความผ่อนคลายประสบการณ์ที่ดีแปลกใหม่ให้เรา ดังนั้นเราจึงควรตอบแทนแหล่งท่องเที่ยว ตอบแทนชุมชนกลับบ้างเช่น ไม่ทิ้งขยะ ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบ เผยแพร่แนะนำให้ผู้อื่นมาเที่ยวชม

ชุมชนริมน้ำจันทบุรีมีมิติของความเคลื่อนไหว หรือที่เรียกว่า พลวัต การเคลื่อนไหวยังอาจหมายถึงการสร้างชุมชนขึ้นมาใหม่ หรือการฟื้นฟูชุมชนในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง ซึ่งกระบวนการเคลื่อนไหวเหล่านี้ จะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนอย่างสำคัญ อย่างชุมชนริมน้ำจันทบุรีได้แสดงศักยภาพของกระบวนการเคลื่อนไหวของชุมชนโดยเลือกที่จะผสมผสานความคิดเกี่ยวกับสิทธิความเป็นชุมชนในการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมเข้ากับวัฒนธรรมการท่องเที่ยวในยุคโลกาภิวัตน์ เป็นการเปิดพื้นที่ให้ชาวบ้านและชุมชน ได้มีบทบาทหลักในกระบวนการขับเคลื่อนชุมชนในมิติทางสังคมวัฒนธรรม ในท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลง โดยจากการศึกษาแผนการทำงานของกลุ่มแกนนำชุมชนที่จัดแสดงกระบวนการและเป้าหมายในการพัฒนาและเผยแพร่ไว้บนผ้าป้ายนิทรรศการวิสัยทัศน์ชุมชน ที่พิพิธภัณฑ์บ้านเลขที่ 69 ก็นับเป็นสิ่งสะท้อนได้เป็นอย่างดี นั่นคือกลุ่มเป้าหมายการพัฒนา

1. ประชาชนในชุมชน เพื่อสร้างการมีส่วนร่วม เพื่อให้ชุมชนเข้มแข็งพร้อมพัฒนา
2. ประชาชนในจังหวัด เพื่อให้ชาวจันทบุรีทุกคนสนับสนุนและประชาสัมพันธ์ให้คนต่างจังหวัดเข้ามาเที่ยวชมเชิงอนุรักษ์
3. ประชาชนในประเทศ เพื่อการเรียนรู้และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ให้เกิดความคิดักทางการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจ
4. ต่างประเทศ เพื่อสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และประวัติศาสตร์ชุมชนเรียนรู้มุมมองใหม่ๆ ของความเป็นไทย

3.2.8 ปัจจุบันรูปแบบการดำรงชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบุรีในการจัดการวิถีชีวิตการเรียนรู้ร่วมกัน การท่องเที่ยวระหว่างคนในชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้อง

จากตัวอย่างเรื่องกลุ่มเป้าหมาย จะพิจารณาได้ว่า ชุมชนริมน้ำจันทบุรีนั้น ไม่ได้ปฏิเสธการท่องเที่ยว อีกทั้งยังยินดีที่จะให้ผู้คนจากที่อื่นๆ ได้มีโอกาสเข้ามาสัมผัสชุมชนริมน้ำจันทบุรีในเชิงการอนุรักษ์ ซึ่งก็สอดคล้องกับแนวทางของกลุ่มแกนนำที่กล่าวตลอดเวลาว่า ชุมชนริมน้ำจันทบุรีไม่ใช่แหล่งท่องเที่ยวที่จะพัฒนาไปเป็นตลาดค้าขาย หากแต่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่ผู้คนที่ประสงค์จะเข้ามาต้องเข้ามาเพื่อสัมผัสรูปแบบที่เป็นอยู่ของชุมชนมากกว่าการเข้ามาเพื่อหวังจะเห็นภาพตลาดสินค้า

จากวัตถุประสงค์ดังกล่าว จึงนำไปสู่ความร่วมมือกันระหว่างชุมชนและหน่วยงานของภาครัฐและเอกชน นำไปสู่ภารกิจชุมชนที่ก่อให้เกิดกระบวนการพัฒนาชุมชนในเชิงปฏิบัติ ได้แก่

1. การรวมพลังรักษาบ้านเรือน กิจกรรมเรื่องความสะอาดภายในชุมชนฯ
2. การประสานงานกับสถาบันอาศรมศิลป์ซ่อมแซมบ้านโบราณ (ปรับภูมิทัศน์)
3. การประสานงานกับเจ้าของบ้านโบราณ ซึ่งก็คือชาวบ้านในชุมชนฯ จัดทำป้ายนิทรรศการประวัติความเป็นมาของบ้านแต่ละหลัง (ป้ายนิทรรศการบ้านเล่าเรื่อง)
4. แสดงความจำนงขอรับการสนับสนุนจากสถาบันพิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ เพื่อการปรับปรุงพัฒนาพิพิธภัณฑ์ชุมชน

ภารกิจเหล่านี้ เป็นเพียงตัวอย่างที่เกิดขึ้น และคือความเปลี่ยนแปลงในเชิงปฏิบัติการภายในชุมชนริมน้ำจันทบุรี โดยมีกลุ่มแกนนำเป็นผู้ริเริ่ม และประสานความร่วมมือกับคนในชุมชนฯ ตลอดจนหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนดังกล่าว ซึ่งกระบวนการเหล่านี้ ส่งผลให้ชุมชนเกิดความร่วมมือกัน มีการจัดทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันมากขึ้น เกิดความภาคภูมิใจ เห็นคุณค่า มีการเปิดบ้านเป็นแหล่งเรียนรู้ มีการค้าขาย คนในจังหวัดให้ความสนใจ คนในจังหวัดให้ความสนใจ คนต่างจังหวัดเข้ามาเยี่ยมชมกันมากขึ้นภายใต้บริบทนิยมความเป็นชุมชนที่มุ่งเน้นการพัฒนาบนรากฐานของความเป็นตัวของตัวเองไม่ผันตามกระแสทุนนิยมและตลาดมากจนเกินไป⁹⁷

จากการพูดคุยกับคุณแม่ประภาพรรณ ฉัตรมาลัย ได้ความว่า ชุมชนริมน้ำจันทบุรีนั้นมีความน่าสนใจที่มีการมีประวัติศาสตร์อันยาวนาน และเป็นแหล่งรวมศิลปวัฒนธรรมที่ยังคงสภาพสมบูรณ์ต่อการศึกษาด้านต่างๆ บ้านโบราณหลายแห่งนั้นก็ยังคงสภาพที่สามารถบูรณะได้ที่อยู่ แต่คุณแม่ประภาพรรณได้วิพากษ์แนวทางการดำเนินงานของชุมชนริมน้ำจันทบุรีในส่วนของบ้านโบราณ น่าจะให้กรมศิลปากรเป็นผู้เข้ามาดำเนินการจัดการ แต่จากการสอบถามพูดคุยกับแกนนำชุมชน จึงได้แนวคิดที่แย้งว่า เนื่องจากการติดต่อกับกรมศิลปากร ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐ มีขั้นตอนและซับซ้อน เมื่อติดต่อได้ ก็ถูกปฏิเสธประมาณที่จะนำมาบูรณะซ่อมแซมบ้านโบราณในชุมชนริมน้ำจันทบุรี เนื่องจากความไม่สะดวกของทางกรมศิลปากรเอง ดังนั้นชุมชนจึงต้องหันไปหาความร่วมมือจากองค์กรอื่น ซึ่งดูเหมือนว่าจะเป็นผู้เข้าร่วมที่ดีที่ยินดีให้ชุมชนเป็นผู้จัดวางแนวคิดและกำหนดทิศทางในการปรับสภาพภูมิทัศน์ชุมชน อย่างการเข้ามาร่วมด้วยช่วยกันของสถาบันอาศรมศิลป์ ก็เน้นการให้บทบาทแก่ชาวบ้านเป็นหลัก แต่ถ้าหากเป็นการจัดการโดยกรมศิลปากร แกนนำบางคนตั้งข้อสังเกตว่า การจัดการทั้งหมดอาจตกไปอยู่ในมือของภาครัฐอย่างไรก็ดี คุณแม่ประภาพรรณยังมีแนวคิดเชิงเสนอแนะว่า ชุมชนริมน้ำจันทบุรีน่าจะดำเนินการด้านการประชาสัมพันธ์ชุมชนให้มากขึ้น รวมถึงการฟื้นฟูวิถีความเป็นชุมชนริมน้ำ อาทิ การนำเรือพายมาเป็นส่วนส่งเสริมกิจกรรมการเข้าชุมชนริมน้ำจันทบุรีล่องผ่านไปตามแม่น้ำจันทบุรี เป็นต้น หรือแม้แต่โครงการของชมรม ประวัติศาสตร์จันทบุรี ได้มีแนวคิดที่จะบูรณะคุกและเรือนจำเก่าตรงบริเวณบ้านลุ่ม ที่มีอาณาบริเวณติดกับชุมชนริมน้ำจันทบุรี จึงน่าจะเป็นการดำเนินการที่เชื่อมต่อกันได้ในแง่ของการประชาสัมพันธ์เชิงท่องเที่ยว ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมชุมชน นอกจากนี้ สิ่งที่คุณแม่ประภาพรรณส่งเสริมในแง่ของการจัดทำเส้นทางสายเศรษฐกิจวัฒนธรรมของทางพาณิชย์จังหวัด ยังเป็นการแสดงความคิดเห็นในเชิงที่ว่า ที่

⁹⁷ สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ สุพรรณวิวัฒน์, ประธานชุมชนย่อยที่ 13, 3 กุมภาพันธ์ 2563.

จริง คนที่เข้ามาในชุมชนตลาดบนซึ่งเป็นแหล่งการค้าพลอยนั้น ส่วนใหญ่คือนักธุรกิจ กับนักท่องเที่ยว ส่วนหนึ่งที่มาดูและซื้อพลอย แต่นักธุรกิจก็ไม่ได้สนใจเรื่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนริมน้ำจันทบูร บริเวณตลาดล่างมากไปกว่าการซื้อขายพลอย เช่นเดียวกับที่นักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมก็ไม่ได้สนใจจะไปซื้อขายพลอยในบริเวณตลาดบน ดังนั้น การจะเชื่อมเส้นทางสายเศรษฐกิจวัฒนธรรมจึงจะเป็นการหวังผลเชิงเศรษฐกิจมากกว่าการอนุรักษ์ เป็นต้น⁹⁸

ชุมชนริมน้ำจันทบูรนี้มีลักษณะของความเป็นชุมชนที่มีทุนทางสังคมวัฒนธรรมมีภูมิปัญญาที่สอดคล้องกับการเกิดกระบวนการจัดการชุมชน ที่เนื่องมาจากชุมชนเริ่มที่จะตระหนักในสิทธิและบทบาทของตนเองมีแนวคิดแนวทางที่เกิดจากการศึกษาต่อรองและความเข้าใจถึงการทำงานอย่างเป็นขั้นตอน จากการที่พาณิชย์จังหวัดเคยเสนอแผนงานเรื่องเส้นทางสายเศรษฐกิจและวัฒนธรรมชุมชนริมน้ำจันทบูร จึงเกิดความเห็นว่า การเข้ามาของแผนการจัดการท่องเที่ยวดังกล่าวดำเนินการไปโดยการจัดการของส่วนราชการหรือคนนอก อาจนำมาซึ่งปัญหาและความเปลี่ยนแปลงวิถีดั้งเดิมของชุมชน ดังนั้น จากความคิดและความกังวลเหล่านี้ จากการเข้ามาของแผนจัดสร้างเส้นทางสายเศรษฐกิจและวัฒนธรรมของพาณิชย์จังหวัด จึงนำไปสู่การเกิดการระดมความคิดและการรวมตัวกันขึ้นของกลุ่มชาวชุมชนริมน้ำจันทบูรจำนวนหนึ่ง โดยการจัดการเลือกแกนนำขึ้น และจัดตั้งกลุ่มแกนนำชุมชน โดยกลุ่มแกนนำนี้มีหน้าที่เพื่อเข้าประชุม รับเรื่องและรับทราบความเคลื่อนไหวเรื่องแผนการท่องเที่ยวในระดับจังหวัด ไปจนถึง แผนการจัดทำเส้นทางสายเศรษฐกิจและวัฒนธรรมสู่ชุมชนริมน้ำจันทบูรด้วย แม้ว่าความคิดเห็นของชุมชนจะไม่ได้ขัดแย้งกับแนวทางของพาณิชย์จังหวัดแบบรุนแรงแต่ก็เป็นไปในลักษณะการต่อรอง การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การพูดคุย ทำการปรึกษาหารือ และริเริ่มแนวทางในการจัดการชุมชน เพื่อตอบสนองกับนโยบายการท่องเที่ยวจังหวัดส่วนหนึ่ง แต่ก็ขอให้เป็นไปในรูปแบบที่คนในชุมชนลุกขึ้นมาจัดการชุมชนของตนเอง กล่าวคือไม่ปฏิเสธการท่องเที่ยว แต่ก็ไม่ได้ต้องการเป็นแหล่งท่องเที่ยวในรูปแบบที่ตลาดท่องเที่ยวไทยต้องการ ความต้องการที่จะอนุรักษ์และนำเสนออัตลักษณ์ความเป็นชุมชนในรูปแบบที่เป็นตัวของตัวเอง มากกว่าที่จะเป็นไปตามกระแสโดยการผ่านองค์กรของรัฐ⁹⁹

สำหรับแนวทางการเข้ามาของภาครัฐ คือ พาณิชย์จังหวัดที่มีต่อชุมชนริมน้ำจันทบูรจากการพูดคุยกับ ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม เทศบาลเมืองจันทบุรี พาณิชย์จังหวัดทำให้ทราบถึงข้อมูลที่ตรงกันกับการสัมภาษณ์พูดคุยกับกลุ่มแกนนำชุมชน ในเรื่องของการเข้ามาเพื่อเสนอแผนการท่องเที่ยวเส้นทางสายเศรษฐกิจวัฒนธรรม เริ่มแรก ทางพาณิชย์จังหวัด ได้มีนโยบายที่จะผลักดันสนับสนุนการค้าอัญมณีในจังหวัดจันทบุรี เน้นการเข้ามาลงทุนซื้อขายพลอย เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจของจังหวัดจันทบุรีซึ่งมีตลาดพลอยเป็นสินค้าขึ้นชื่อประจำจังหวัด แต่เนื่องจากบริเวณที่เป็นตลาดพลอย หรือที่เรียกว่าตรอกกระจำง หรือตลาดบนนั้น สามารถเดินทางเชื่อมต่อกับชุมชนริมน้ำจันทบูรส่วนอื่นๆ อย่างตลาดล่างและข้ามสะพานไปยังวัดโรมันคาทอลิกได้ การที่จะเชื่อมประสานเส้นทาง

⁹⁸สัมภาษณ์ อาจารย์ประภาพรรณ ฉัตรมาลัย, ประธานชมรมพัฒนาชุมชนริมน้ำจันทบูร และอดีตศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ, 5 กุมภาพันธ์ 2563.

⁹⁹สัมภาษณ์ นายชยุต อภิรักษ์อัครา, ประธานชุมชนย่อยที่ 4, 4 กุมภาพันธ์ 2563.

ทั้งหมดนี้ในรูปแบบของเส้นทางสายเศรษฐกิจวัฒนธรรมจึงน่าจะเป็นสิ่งที่ดี ที่ดึงดูดผู้คนเข้ามาในจังหวัด¹⁰⁰

สรุปได้ว่า “ทุนทางสังคม” มรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาหรือคุณค่าก็ตามสิ่งเหล่านี้คือ “วิถีคิด” คือกระบวนการที่จะช่วยจัดระบบการจัดการชุมชนอย่างยั่งยืนและเป็นธรรมชาติและเป็นชุมชน เป็นสิ่งที่มีพลวัต ไม่ใช่ภาพตายตัวที่หยุดนิ่ง เวลาผ่านไป ก่อให้เกิดรูปแบบของปรากฏการณ์อันหลากหลายเข้ามาสู่พื้นที่ชุมชนในรูปแบบที่แตกต่างกัน ดังนั้นความร่วมมือร่วมใจจิตสำนึกและความตระหนักเรื่องสิทธิและบทบาทหน้าที่มีในฐานะคนใน ของชาวชุมชนริมน้ำจันทบุรี กระบวนการจัดการชุมชนที่ดีที่เกิดจากการรับรู้ร่วมกัน การรับฟังเหตุผลและตระหนักถึงผลเสียจากกระบวนการพัฒนาหรือกระแสการท่องเที่ยวเชิงพาณิชย์ รวมทั้งการรู้จักต่อรองกับอำนาจรัฐหรือจังหวัดและการรู้เท่าทันผลเสียที่อาจเกิดขึ้น จากนโยบายของคนนอกจะเป็นเสมือนพลังที่สำคัญในการขับเคลื่อน ท้าทาย “กระแสโลก กระแสทุน” หรือวัฒนธรรมการท่องเที่ยวแบบทุนนิยมวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี

4.1.2 สรุปผลการวิเคราะห์รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบุรี จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. บริบทพื้นที่ของชุมชนริมน้ำจันทบุรี

บริบทพื้นที่ของชุมชนริมน้ำจันทบุรีนั้น ชุมชนเก่าแก่วัดแม่จันทบุรีด้านตะวันตกแต่เดิมรู้จักกันในชื่อที่เรียกว่า “บ้านลุ่ม” ซึ่งเป็นชุมชนเก่าแก่ของชาวจีนและญวนอพยพตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นต่อมาได้พัฒนา มาเป็น ศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและการค้าของจันทบุรี และมีความยาวเส้นทางถนนประมาณ 1 กิโลเมตร สามารถเดินเล่นและศึกษาประวัติความเป็นมาของชุมชนได้ เริ่มจากสะพานตริรัตน์ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่ง สะพานตลาดพลอย ไปจนถึงสะพานวัดจันทนาราม (วัดจันทร์) เป็นทำน้ำ มีเรือแจว เรือจ้าง ในสมัยก่อน เพราะการขนส่งเข้ามาทางเรือในสมัยก่อน มีบทบาทสำคัญต่อการค้ากับต่างประเทศของจันทบุรีในยุคนั้นคือเป็นจุดที่เรือ บรรทุกสินค้าของป่าที่รวบรวมมาได้จากป่าแถบตะเข้ยนทอง น้ำขุ่น คลองพลู วังแซ่มในบริเวณ เขาคิชฌกูฏและ เขาสอยดาว จะล่องลงมาตามลำน้ำจันทบุรี

2. ความเป็นมา และวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบุรี

ความเป็นมา และวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบุรีนั้น ชุมชนริมน้ำจันทบุรี เป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีประวัติยาวนานมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งอยู่ติดแม่น้ำจันทบุรี ในอดีตเคยเป็นศูนย์การค้าที่รุ่งเรือง ชุมชนที่มีการผสมผสานกันอย่างลงตัวของศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี ศิลปกรรม และผู้คนที่ย้ายมาอยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืน เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางท่องเที่ยวจะได้รับความรู้ไปในตัวด้วย นั่นคือการเที่ยวไปแล้วก็เรียนรู้ไปด้วย ซึ่งนักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้อดีต ซึ่งเป็นรากฐานของปัจจุบันและอนาคต ชุมชนริมน้ำจันทบุรีไม่เพียงแต่เป็นย่านการค้าที่มีอดีตอันยาวนาน

¹⁰⁰สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ สุพรรณวิวัฒน์, ประธานชุมชนย่อยที่ 13, 3 กุมภาพันธ์ 2563.

100 กว่าปีเท่านั้น หากได้ไปสัมผัสด้วยสายตาและหัวใจ จะรู้ว่าที่ชุมชนแห่งนี้มีประวัติที่น่าสนใจ และความกลมกลืนของสถาปัตยกรรมสิ่งปลูกสร้าง อาคารบ้านเรือน ซึ่งจะแตกต่างกันแต่เป็นความแตกต่างที่ลงตัว และงดงามทั้ง ไทย จีน ฝรั่งเศส และแบบผสมผสานทั้งสองฝากฝั่งถนนสุขาภิบาล ซึ่งเป็นถนนสายแรกของจังหวัดจันทบุรี ที่ขนานไปกับแม่น้ำจันทบุรี

3. อาชีพหลัก และอาชีพเสริมของชุมชนริมน้ำจันทบุรีในปัจจุบัน

อาชีพหลัก และ**อาชีพเสริม**ของชุมชนริมน้ำจันทบุรีในปัจจุบันนั้น **อาชีพหลัก** ได้แก่ “การค้า” ชุมชนริมน้ำจันทบุรีนั้น เป็นชุมชนเส้นทางสายเศรษฐกิจวัฒนธรรม ทำให้มีคนภายนอกสนใจมาจับจองขอเช่าพื้นที่ขายของ ชุมชน “ริมน้ำจันทบุรี” ที่สะท้อนความเข้มแข็ง ความมีชีวิตชีวาที่ตื่นตาตื่นใจในการขับเคลื่อนชุมชนแห่งวิถึวัฒนธรรมนี้ให้เป็นชุมชนที่เข้มแข็ง และดำรงอยู่ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงในอนาคต คนในชุมชนรับจ้างจะไม่มี มาจากที่อื่นจะรับจ้าง คนในชุมชนให้เช่าสถานที่ และค้าขาย อาชีพทั่วไป ก็คือค้าขาย เช่น กล้วย, ก้วยเตี๋ย, ส้มตำ, ขายกล้วย, ขายกล้วยจ๊อบ, ค้าขายสินค้า, ร้านโชห่วย, ทำพลอย และเครื่องประดับ

อาชีพเสริม ได้แก่ ร้านขายกาแฟ ร้านทำผม ค้าขายสินค้าภายในชุมชน รับจ้างทั่วไป จำหน่ายสินค้าอัญมณี การบริการท่องเที่ยว เช่น ที่พัก จำหน่ายสินค้าที่ระลึก อาสาสมัครนำเที่ยว คนในชุมชนริมน้ำจันทบุรีในปัจจุบันส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยวในชุมชน ทั้งร้านอาหารต่างๆ มากมายที่พักที่ยังคงความเก่าแก่และตกแต่งในแบบดั้งเดิมชวนให้อยอนึกถึงวานในอดีตที่ครั้งหนึ่งเคยเจริญรุ่งเรือง สำหรับวิถีชีวิตของชาวชุมชนริมน้ำจันทบุรีนั้น ยังคงประกอบอาชีพค้าขายดังเช่นเดิม ใช้ชีวิตแบบเรียบง่าย

4. ด้านเศรษฐกิจ

ด้านเศรษฐกิจนั้น เศรษฐกิจในชุมชนที่เราได้จากจากที่อื่นเข้ามา คนในชุมชนรวมตัวกันทางวัฒนธรรมส่งบุคลากรมาฝึกอบรม เรียกว่า “วิสาหกิจชุมชน” ค้าขายสินค้าตามความเหมาะสมโดยไม่หวังกำไรเกินควร เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ความพึงพอใจในชุมชน เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนอย่างยั่งยืน การกินอยู่อย่างพอเพียง ประหยัด ไม่ฟุ้งเฟ้อ ชุมชนริมน้ำจันทบุรี มีการเสนอวิธีที่ดำเนินการให้สอดคล้องกับความต้องการของจังหวัด การชูวิถีชีวิตของชุมชนขึ้นภายใต้บริบททางสังคมยุคปัจจุบัน การฟื้นฟูและค้ำจุนมรดกทางวัฒนธรรมของตนเอง ริมน้ำจันทบุรีเป็นชุมชนที่ดำรงไว้ซึ่งวิถีชีวิตที่มีคุณภาพ อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและความเป็นย่านการค้าดั้งเดิม เผยแพร่ความรู้เชิงศิลปวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าลักษณะของพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิต

5. ด้านสังคม

ด้านสังคมนั้น เป็นสังคมเมือง รูปทรงของชุมชนก็ไม่เปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์เหมือนเดิม คนในชุมชนมีความสามัคคีกลมเกลียวช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกัน การพัฒนาที่ดำเนินการอยู่ ควรเป็นไปตามธรรมชาติที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตของชุมชน การดำเนินการพัฒนาเป็นไปในรูปแบบที่เน้นการยอมรับนับถือซึ่งกันและกันเป็นการดำเนินการและร่วมเรียนรู้ที่ทั้งกลุ่มแกนนำกับชาวบ้านมีปฏิสัมพันธ์กัน รวมถึงชาวบ้านกับชาวบ้านแกนนำกับจังหวัด แกนนำกับองค์กรต่างๆ ชุมชนริมน้ำจันทบุรีชุมชนยัง

ต้องอนุรักษ์ และธำรงรักษาความเป็นชุมชนริมน้ำไว้ให้อนุชนรุ่นหลังไว้ดู ช่วยเหลือ เกื้อหนุนกัน มีน้ำใจ สามัคคีกันของชุมชน เช่น เวลามีกิจกรรมที่ชุมชนจัดขึ้นมา ใช้วิถีชีวิตแบบดั้งเดิมเป็นการทำให้ดู เป็นการปลูกฝังหวงแหนไปในตัวร่วมกัน

6. ด้านทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

ด้านทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมนั้น “แม่น้ำจันทบุรี” เป็นหัวใจย่านการค้า เป็นชุมชนเมืองเราอาศัยคลองริมน้ำจันทบุรี ชะของชุมชนให้ใสสะอาดไว้ เข้า-เย็น จะมีระยะมารับ จะมีถึงเขตเทศบาลไว้คอยบริการ รูปแบบการปรับปรุงแต่ไม่เปลี่ยนแปลง สภาพดั้งเดิมของความเป็นชุมชนเก่าแก่ และวิถีชีวิตคนริมน้ำ รักษาวิถีธรรมชาติแบบเดิม ด้วยการอนุรักษ์ ปรับปรุง แต่ไม่เปลี่ยนแปลงไปมาก แม่น้ำคือเป็นหัวใจย่านการค้า เมื่อก่อนต้องใช้เรือการขนส่งทางเรือ วิถีชีวิตของชุมชนพยายามปลูกฝังและธำรงรักษาความเข้าใจคนในชุมชนกับการเปลี่ยนแปลงไปที่ยังปรับตัวไม่ทัน ต้องพยายามใช้วัสดุที่ไม่เป็นพิษต่อสิ่งแวดล้อม รักษาโลก

7. ด้านวัฒนธรรม

ด้านวัฒนธรรมนั้น การฟื้นฟูวิถีชีวิตชุมชนดั้งเดิมตามชุมชนเป็นถนนคนเดิน “ถนนวิถีชีวิตดั้งเดิม” สืบทอดกันมาตามวิถีชีวิตเป็นการผสมผสานวัฒนธรรมทางศาสนาการผสมผสานวัฒนธรรม 3 วัฒนธรรม คือ วัฒนธรรมไทย จีน ญวน และรูปแบบใหม่ที่เน้นเรื่องของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เชิงวิถีชีวิตและเชิงอนุรักษ์ ชุมชนริมน้ำจันทบุรียังคงสืบทอดศิลปะและวัฒนธรรมต่างๆ ในอดีตไว้ได้เป็นอย่างดีที่ไม่ได้นำออกมาจัดแสดงหรือสาธิตให้นักท่องเที่ยวได้ชม วิถีภูมิปัญญาของชุมชนริมน้ำจันทบุรี อดีตบอกเล่าเรื่องราวของภูมิปัญญาการทอเสื่อจันทบูรอันเลื่องชื่อ จุดขายที่นอกเหนือจากลักษณะทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ได้เพิ่มเติมเรื่องราวของพื้นที่นั้นๆ เข้าไว้ด้วย ทั้งความเก่าแก่ความงดงามของวิถีชีวิตและผู้คน ความแตกต่างทางวัฒนธรรมบางประการ ตลอดจนสินค้าหลากหลายที่เป็นของท้องถิ่นหรือผลิตขึ้นจากชุมชนนั้นๆ

8. รูปแบบการดำรงชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบุรีในอดีต

รูปแบบการดำรงชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบุรีในอดีตนั้น ชุมชนริมน้ำจันทบุรีเป็นชุมชนที่มีความหลากหลาย ด้านวัฒนธรรม เชื้อชาติ ศาสนา จนกลายมาเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนริมน้ำจันทบุรี อันเป็นทุนทางสังคมวัฒนธรรมของชุมชนประการหนึ่ง ชุมชนริมน้ำจันทบุรีมีประเพณีอันสืบทอดมาจากการเป็นชุมชนแห่งวิถีสามวัฒนธรรม คือ ไทย, จีน, และญวน เป็นการผสมผสานทางพิธีกรรม ความเชื่ออาจเกิดจากการยอมรับและเคารพในสิทธิและความหลากหลาย ในพื้นที่ชุมชนริมน้ำจันทบุรี เพราะรูปแบบการดำเนินชีวิตในอดีตส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นไปในทางเรือไม่ว่าจะเป็นการค้า การขาย การติดต่อกัน เป็นต้น การประกอบประเพณีพิธีกรรมของผู้คนในชุมชนริมน้ำจันทบุรีเป็นไปแบบอิสระ และอาจมีการเข้าร่วมในประเพณี พิธีกรรมของกันและกัน เพื่อสะท้อนถึงการย้อนวันวานเวลาและวิถีชีวิตในอดีตของชาวริมน้ำจันทบุรี

9. รูปแบบการดำรงชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบุรีในปัจจุบัน

รูปแบบการดำรงชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูรในปัจจุบันนั้น รูปแบบการดำเนินชีวิตในปัจจุบันจะดำเนินไปทางด้านการขนส่งทางบก เปลี่ยนแปลงจากสภาพในอดีตที่เป็นทางเรือ มาเป็นการคมนาคมทางบก หรือรถแทน เป็นชุมชนที่อาศัยอยู่สำหรับค้าขายส่วนใหญ่ ปัจจุบันจะเป็นประชากรแฝง ที่มาเช่า หรือเช่ากิจการ เช่าร้าน เช่าร้าน เพื่อการค้าการขายและการลงทุน รูปแบบที่ตลาดท่องเที่ยวไทยต้องการ ความต้องการที่จะอนุรักษ์และนำเสนอวิถีความเป็นชุมชนในแบบที่เป็นตัวของตัวเอง พาณิชย์จังหวัดเข้ามาเพื่อเสนอแผนการท่องเที่ยวเส้นทางสายเศรษฐกิจวัฒนธรรม ในรูปแบบของเส้นทางสายเศรษฐกิจวัฒนธรรมจึงน่าจะเป็นสิ่งที่ดี ที่ดึงดูดผู้คนเข้ามาในจังหวัด

ปัจจุบัน หากแต่ต้องการคงสภาพดั้งเดิมของความเป็นชุมชนเก่าแก่และวิถีชีวิตคนริมน้ำเอาไว้ให้มากที่สุด ชุมชนมีความเข้มแข็ง ความสามัคคีกันมากขึ้น จากการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเอง ร่วมมือกันในการดูแล อนุรักษ์ชุมชนริมน้ำจันทบูรให้มีความยั่งยืนต่อไป

4.2 ผลการวิเคราะห์รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน ริมน้ำจันทบูร จากแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่างที่ได้ศึกษา โดยมีรายละเอียด ดังนี้

4.2.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ จากแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างที่ได้ศึกษา รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่างที่ได้ศึกษา โดยได้นำเสนอตามประเด็นสำคัญของแต่ละรายการ ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยแจกแจงความถี่ค่า ร้อยละ ของแต่ละรายการ

ตารางที่ 4.2 แสดงจำนวนร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม (n=190)

สถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม		จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ			
	ชาย	65	34.21
	หญิง	125	65.79
	รวม	190	100.00
2. อายุ			
	ต่ำกว่า 20 ปี	8	4.21
	21 - 30 ปี	32	16.84
	31 - 40 ปี	34	17.89
	41 - 50 ปี	45	23.68
	51 ปีขึ้นไป	71	37.37
	รวม	190	100.00
3. ศาสนา			
	พุทธ	137	72.11
	คริสต์	53	27.89
	รวม	190	100.00
4. ระดับการศึกษา			
	ประถมศึกษา	31	16.32
	มัธยมศึกษา	44	23.16

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

(n=190)

สถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
อนุปริญญา	32	16.84
ปริญญาตรี	70	36.84
ปริญญาโทขึ้นไป	13	6.84
รวม	190	100.00
5. อาชีพ		
นักวิชาการ	41	21.58
ผู้นำชุมชน	16	8.42
สมาชิกในชุมชน	133	70.00
รวม	190	100.00
6. รายได้ต่อเดือน		
ไม่เกิน 10,000 บาท	39	20.53
10,001 - 15,000 บาท	62	32.63
15,001 - 20,000 บาท	56	29.47
20,001 บาทขึ้นไป	33	17.37
รวม	190	100.00
7. สถานภาพทางครอบครัว		
ครอบครัวเดี่ยว	170	89.47
ครอบครัวขยาย	20	10.53
รวม	190	100.00
8. ภูมิลำเนา		
จังหวัดจันทบุรี	145	76.32
ต่างจังหวัด	45	23.68
รวม	190	100.00

จากตารางที่ 4.2 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศ หญิง มีจำนวน 125 คน คิดเป็นร้อยละ 65.79 อายุ 51 ปีขึ้นไป จำนวน 71 คน คิดเป็นร้อยละ 37.37 ศาสนา พุทธ จำนวน 137 คน คิดเป็นร้อยละ 72.11 ระดับการศึกษา ปริญญาตรี จำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 36.84 อาชีพ สมาชิกในชุมชน จำนวน 133 คน คิดเป็นร้อยละ 70.00 รายได้ต่อเดือน 10,001 - 15,000

บาท จำนวน 62 คน คิดเป็นร้อยละ 32.63 สถานภาพทางครอบครัว ครอบครัวเดี่ยว จำนวน 170 คน คิดเป็นร้อยละ 89.47 และภูมิลำเนา จังหวัดจันทบุรี จำนวน 145 คน คิดเป็นร้อยละ 76.32

1. ผลการวิเคราะห์รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน ริมน้ำจันทบูร โดยภาพรวม

ผลการวิเคราะห์โดยภาพรวมถึงรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร ตามความคิดเห็นของประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 แต่ละด้านโดยศึกษาการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร ได้แก่ 1) ด้านความพอประมาณ 2) ด้านความมีเหตุผล 3) ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว 4) ด้านเงื่อนไขความรู้ และ 5) ด้านเงื่อนไขคุณธรรม ซึ่งมีรายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร โดยภาพรวม (n=190)

รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านความพอประมาณ	3.50	0.51	มาก
2. ด้านความมีเหตุผล	3.53	0.59	มาก
3. ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว	3.51	0.53	มาก
4. ด้านเงื่อนไขความรู้	3.55	0.62	มาก
5. ด้านเงื่อนไขคุณธรรม	3.54	0.60	มาก
ผลรวมทุกด้าน	3.57	0.56	มาก

จากตารางที่ 4.3 พบว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 ทั้งหมด มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.57$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 ทั้งหมด มีความคิดเห็นว่า รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร อยู่ในระดับมากทุกด้าน

1.1 ผลการวิเคราะห์แต่ละด้าน

ผลการวิเคราะห์แต่ละด้านถึงรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร ตามความคิดเห็นของประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 ทั้งหมด แต่ละด้านโดยศึกษาการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความพอประมาณ 2)

ด้านความมีเหตุผล 3) ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว 4) ด้านเงื่อนไขความรู้ และ 5) ด้านเงื่อนไขคุณธรรม

โดยมีผลการวิจัยดังต่อไปนี้

1) ด้านความพอประมาณ

ผลการวิเคราะห์รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร ตามความคิดเห็นของประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 ด้านความพอประมาณ ซึ่งมีรายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 4.4

ตารางที่ 4.4 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร

1) ด้านความพอประมาณ

(n=190)

รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร: ด้านความพอประมาณ	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในส่วนของหลักความพอประมาณมาใช้ช่วยให้ครัวเรือนท่านมีการวางแผนการผลิต/หรือการบริโภคในครัวเรือนดีขึ้นมากน้อยเพียงใด	3.25	0.92	ปานกลาง
2. ช่วยทำให้ครัวเรือนท่านมีการวางแผนการใช้เงินในครัวเรือนดีขึ้นมากน้อยเพียงใด	3.54	0.85	มาก
3. ช่วยทำให้ครัวเรือนท่านสามารถใช้ชีวิตอยู่ได้โดยไม่เดือดร้อนในระดับใด	3.53	0.85	มาก
4. ช่วยทำให้ครัวเรือนท่านสามารถดำรงชีวิตแบบพอกินพอใช้ได้ดีมากน้อยเพียงใด	3.33	0.91	ปานกลาง
ผลรวมทุกข้อ	3.52	0.57	มาก

จากตารางที่ 4.4 พบว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 ทั้งหมด มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร ด้านความพอประมาณ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.52$)

เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 มีความคิดเห็นว่า รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร ด้านความพอประมาณ อยู่ในระดับปานกลาง

ได้แก่ ช่วยทำให้ครัวเรือนท่านสามารถดำรงชีวิตแบบพอกินพอใช้ได้ดีมากน้อยเพียงใด และจากการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในส่วนของหลักความพอประมาณมาใช้ช่วยทำให้ครัวเรือนท่านมีการวางแผนการผลิต/หรือการบริโภคในครัวเรือนดีขึ้นมากน้อยเพียงใด สำหรับข้ออื่นๆ ที่เหลือประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

2) ด้านความมีเหตุผล

ผลการวิเคราะห์รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร ตามความคิดเห็นของประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 ด้านความมีเหตุผล ซึ่งมีรายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 4.5

ตารางที่ 4.5 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร

2) ด้านความมีเหตุผล

(n=190)

รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของ ชุมชนริมน้ำจันทบูร: ด้านความมีเหตุผล	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในส่วนของหลักความมีเหตุผลมาใช้ช่วยทำให้ครัวเรือนของท่านสามารถตัดสินใจโดยใช้หลักเหตุและผลมากน้อยเพียงใด	3.54	0.85	มาก
2. ช่วยทำให้ครัวเรือนท่านมีการพิจารณาถึงข้อดีข้อเสียก่อนการตัดสินใจมากน้อยเพียงใด	3.51	0.87	มาก
3. ช่วยทำให้ครัวเรือนท่านมีการใช้จ่ายอย่างรอบคอบมากน้อยเพียงใด	3.53	0.85	มาก
4. ช่วยทำให้ครัวเรือนท่านมีการพิจารณาอย่างระมัดระวังในการลงทุนประกอบอาชีพมากน้อยเพียงใด	3.55	0.62	มาก
ผลรวมทุกข้อ	3.53	0.59	มาก

จากตารางที่ 4.5 พบว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 ทั้งหมด มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร ด้านความมีเหตุผล โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.53$)

เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 มีความคิดเห็นว่า รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร ด้านความมีเหตุผล อยู่ในระดับมากทุกข้อคำถาม

3) ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว

ผลการวิเคราะห์รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร ตามความคิดเห็นของประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ซึ่งมีรายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 4.6

ตารางที่ 4.6 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร

3) ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว

(n=190)

รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของ ชุมชนริมน้ำจันทบูร: ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในส่วนของหลักความมีภูมิคุ้มกันที่ดีมาช่วยให้ครัวเรือนท่านมีการวางแผนในการดำเนินชีวิตได้ดีมากน้อยเพียงใด	3.66	0.89	มาก
2. การให้มีการทำบัญชีครัวเรือนช่วยให้มีการวางแผนการใช้เงินในครอบครัวดีขึ้นมากน้อยเพียงใด	3.43	0.85	ปานกลาง
3. ทำให้ครอบครัวท่านอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขมากน้อยเพียงใด	3.58	0.84	มาก
4. ทำให้ครอบครัวท่านเกิดความรัก สามัคคีและช่วยเหลือซึ่งกันและกันมากน้อยเพียงใด	3.62	0.93	มาก
ผลรวมทุกข้อ	3.55	0.62	มาก

จากตารางที่ 4.6 พบว่า ประชาชนประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 ทั้งหมด มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.55$)

เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 มีความคิดเห็นว่า รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ การให้มีการทำบัญชีครัวเรือนช่วยให้มีการวางแผนการใช้เงินในครอบครัวดีขึ้นมากน้อยเพียงใด สำหรับข้ออื่นๆ ที่เหลือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

4) ด้านเงื่อนไขความรู้

ผลการวิเคราะห์รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร ตามความคิดเห็นของประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบ

ไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 ด้านเงื่อนไขความรู้ ซึ่งมีรายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 4.7

ตารางที่ 4.7 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร

4) ด้านเงื่อนไขความรู้

(n=190)

รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของ ชุมชนริมน้ำจันทบูร: ด้านเงื่อนไขความรู้	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในส่วนของเงื่อนไขความรู้มาใช้ช่วยให้ชุมชนได้คนที่มีความสามารถทั้งในและนอกหมู่บ้านมาช่วยพัฒนาชุมชนได้มากน้อยเพียงใด	3.67	0.84	มาก
2. ช่วยทำให้ท่านเกิดความสนใจที่จะศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพมากน้อยเพียงใด	3.62	0.93	มาก
3. ช่วยทำให้ท่านใช้ความรู้ในการประกอบอาชีพอย่างระมัดระวังมากน้อยเพียงใด	3.64	0.91	มาก
4. ช่วยทำให้ท่านสามารถใช้ชีวิตอยู่ได้โดยไม่เดือดร้อนในระดับใด	3.58	0.84	มาก
ผลรวมทุกข้อ	3.61	0.63	มาก

จากตารางที่ 4.7 พบว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 ด้านเงื่อนไขความรู้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.61$)

เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 มีความคิดเห็นว่า รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร ด้านเงื่อนไขความรู้ อยู่ในระดับมากทุกข้อคำถาม

5) ด้านเงื่อนไขคุณธรรม

ผลการวิเคราะห์รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร ตามความคิดเห็นประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 ด้านเงื่อนไขคุณธรรม ซึ่งมีรายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 4.8

ตารางที่ 4.8 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร

5) ด้านเงื่อนไขคุณธรรม

(n=190)

รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของ ชุมชนริมน้ำจันทบูร: ด้านเงื่อนไขคุณธรรม	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในส่วนของเงื่อนไขคุณธรรมมาใช้ช่วยทำให้คนในหมู่บ้านอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขมากน้อยเพียงใด	3.64	0.86	มาก
2. ช่วยทำให้คนในหมู่บ้านมีความรัก ความสามัคคี และช่วยเหลือซึ่งกันและกันมากน้อยเพียงใด	3.67	0.82	มาก
3. ช่วยทำให้ท่านเกิดความมุ่งมั่นที่จะลดหนี้สิน/ค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นมากน้อยเพียงใด	3.48	0.95	ปานกลาง
4. ช่วยทำให้ท่านเกิดความพยายามที่จะหารายได้เพิ่มขึ้นมากน้อยเพียงใด	3.58	0.84	มาก
ผลรวมทุกข้อ	3.60	0.68	มาก

จากตารางที่ 4.8 พบว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 ด้านเงื่อนไขคุณธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.60$)

เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 มีความคิดเห็นว่า รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร ด้านเงื่อนไขคุณธรรม อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ช่วยทำให้ท่านเกิดความมุ่งมั่นที่จะลดหนี้สิน/ค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นมากน้อยเพียงใด สำหรับข้ออื่นๆ ที่เหลือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

2. ผลการวิเคราะห์รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูร โดยภาพรวม

ผลการวิเคราะห์โดยภาพรวมถึงรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูร ตามความคิดเห็นของประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 แต่ละด้านโดยศึกษาารูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูร ได้แก่ 1) ด้านเศรษฐกิจ 2) ด้านสังคม 3) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ 4) ด้านวัฒนธรรม ซึ่งมีรายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 4.9

ตารางที่ 4.9 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตของชุมชน
ริมน้ำจันทบูร

โดยภาพรวม

(n=190)

รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูร	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านเศรษฐกิจ	3.55	0.62	มาก
2. ด้านสังคม	3.59	0.70	มาก
3. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	3.67	0.73	มาก
4. ด้านวัฒนธรรม	3.72	0.71	มาก
ผลรวมทุกด้าน	3.63	0.62	มาก

จากตารางที่ 4.9 พบว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 ทั้งหมด มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูร โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.63$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 ทั้งหมด มีความคิดเห็นว่า รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูร อยู่ในระดับมากทุกด้าน

2.1 ผลการวิเคราะห์แต่ละด้าน

ผลการวิเคราะห์แต่ละด้านถึงรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูร ตามความคิดเห็นของประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 ทั้งหมด แต่ละด้านโดยศึกษาการดำเนินวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูร 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านเศรษฐกิจ 2) ด้านสังคม 3) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ 4) ด้านวัฒนธรรม

โดยมีผลการวิจัยดังต่อไปนี้

1) ด้านเศรษฐกิจ

ผลการวิเคราะห์รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูร ตามความคิดเห็นของประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 ด้านเศรษฐกิจ ซึ่งมีรายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 4.10

ตารางที่ 4.10 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตของชุมชน
ริมน้ำจันทบูร

1) ด้านเศรษฐกิจ

(n=190)

รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูร: ด้านเศรษฐกิจ	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. จัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายในครอบครัวอย่างสม่ำเสมออย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง	3.33	0.91	ปานกลาง
2. วางแผนการใช้จ่ายให้เหมาะสมกับรายรับ ของครอบครัว	3.64	0.86	มาก
3. ดำรงชีวิตอยู่ตามฐานะ อัตภาพ โดยดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างไม่เดือนร้อนและมีอิสรภาพ	3.67	0.82	มาก
4. เรียนรู้ความรู้ใหม่จากสื่อต่างๆ และนำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพ	3.67	0.82	มาก
5. ลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น เช่น การซื้อสินค้าฟุ่มเฟือย การเที่ยวเตร่ เป็นต้น	3.75	0.91	มาก
6. ลดการใช้จ่ายเกี่ยวกับสุขภาพหรือความเจ็บป่วย ด้วยการออกกำลังกายและดูแลสุขภาพเป็นอย่างดี	3.57	0.98	มาก
7. ออมเงินเพื่อใช้จ่ายในยามฉุกเฉิน ไว้กับกลุ่มการเงินในชุมชน หรือสถาบันการเงิน	3.52	0.91	มาก
8. เข้าร่วมกิจกรรมการออม เช่น เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ สหกรณ์ออมทรัพย์ กองทุนหมู่บ้าน กองทุนอื่นๆ และ ธนาคาร เป็นต้น	3.25	0.92	ปานกลาง
ผลรวมทุกข้อ	3.55	0.62	มาก

จากตารางที่ 4.10 พบว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 ทั้งหมด มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูร ด้านเศรษฐกิจ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.55$)

เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 มีความคิดเห็นว่า รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูร ด้านเศรษฐกิจ อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ จัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายในครอบครัวอย่างสม่ำเสมออย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง และเข้าร่วมกิจกรรมการออม เช่น เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ สหกรณ์ออมทรัพย์ กองทุนหมู่บ้าน กองทุนอื่นๆ และ ธนาคาร เป็นต้น สำหรับข้ออื่นๆ ที่เหลือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

2) ด้านสังคม

ผลการวิเคราะห์รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูร ตามความคิดเห็นของประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 ด้านสังคม ซึ่งมีรายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 4.11

ตารางที่ 4.11 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูร

2) ด้านสังคม

(n=190)

รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูร: ด้านสังคม	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ท่านปฏิบัติหน้าที่ตามตามบทบาท เช่น พ่อ แม่ ลูก สามเษภรรยา ในครอบครัวได้ดี	3.66	0.89	มาก
2. เข้ารับการฝึกอบรม ศึกษาดูงาน และพัฒนาทักษะการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนร่วมงาน	3.54	0.88	มาก
3. แบ่งปันสิ่งของ หรือช่วยเหลือเพื่อนร่วมงานในยามที่ต้องการความช่วยเหลือตามกำลังและอัตรภาพ	3.67	0.84	มาก
4. ปฏิบัติตนเป็นที่ไว้วางใจแก่เพื่อนร่วมชุมชน เช่น ไม่นินทา ไม่อิจฉาริษยา มีความซื่อสัตย์ไม่สร้างความเดือดร้อนให้ชุมชน	3.58	0.84	มาก
5. เสียสละทั้งร่างกายและกำลังทรัพย์เพื่อช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อประสบความเดือดร้อน หรือเมื่อเกิดอุบัติเหตุตามกำลัง	3.53	0.85	มาก
6. มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเพื่อประโยชน์ของคนในชุมชน	3.51	0.87	มาก
7. นำความรู้ที่ได้จากการอบรมจากหน่วยงานต่างๆ มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน	3.62	0.93	มาก
8. มีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ	3.64	0.91	มาก
ผลรวมทุกข้อ	3.59	0.70	มาก

จากตารางที่ 4.11 พบว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 ทั้งหมด มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูร ด้านสังคม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.59$)

เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 มีความคิดเห็นว่า รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูร ด้านสังคม อยู่ในระดับมากทุกข้อคำถาม

3) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ผลการวิเคราะห์รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูร ตามความคิดเห็นของประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีรายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 4.12

ตารางที่ 4.12 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูร

3) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

(n=190)

รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูร: ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ตระหนักในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ไม่ก่อให้เกิดมลภาวะ เช่น การใช้ถุงพลาสติก การทำลายขยะอย่างถูกวิธี	3.79	0.95	มาก
2. ทำรั้วกั้นได้โดยปลูกผักสวนครัวหรือผักกระถาง	3.38	0.85	ปานกลาง
3. ประยุกต์ใช้พื้นที่ในบ้านให้มีที่ใช้สอยสูงสุด	3.54	0.85	มาก
4. จัดระเบียบภายในบ้านและบริเวณรอบบ้าน เช่น ความสะอาด การกำจัดขยะ เป็นประจำ	3.74	0.98	มาก
5. มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ดูแลรักษาแม่น้ำ ลำคลอง และแหล่งน้ำอื่นๆ	3.72	0.84	มาก
6. กำจัดขยะของเสียอย่างถูกวิธี เช่น แยกขยะ การกำจัดขยะมูลฝอย	3.76	0.91	มาก
7. ใช้เทคโนโลยี และสารสนเทศที่ทันสมัย เช่น อินเทอร์เน็ต หรือ Social Network	3.73	0.97	มาก
8. เลือกซื้อและเลือกใช้เครื่องไฟฟ้าตามความจำเป็นและเหมาะสมกับฐานะ ไม่ตามกระแสสังคม	3.73	0.83	มาก
ผลรวมทุกข้อ	3.67	0.73	มาก

จากตารางที่ 4.12 พบว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 ทั้งหมด มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูร ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.67$)

เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 มีความคิดเห็นว่า รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูร ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ทำรั้วกั้นได้โดยปลูกผักสวนครัวหรือผักกระถาง สำหรับข้ออื่นๆ ที่เหลือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

4) ด้านวัฒนธรรม

ผลการวิเคราะห์รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูร ตามความคิดเห็นของประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 ด้านวัฒนธรรม ซึ่งมีรายละเอียดดังแสดงในตารางที่ 4.13

ตารางที่ 4.13 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร

4) ด้านวัฒนธรรม

(n=190)

รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของ ชุมชนริมน้ำจันทบูร: ด้านวัฒนธรรม	ระดับความเป็นจริง		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ปฏิบัติตามหลักศาสนาและจารีตประเพณีที่ด้งามอย่าง ต่อเนื่อง	3.74	0.93	มาก
2. มีความเป็นผู้นำในครอบครัว และเป็นสมาชิกในครอบครัวที่มี คุณธรรมและศีลธรรมประจําใจ	3.72	0.83	มาก
3. ถ่ายทอดภูมิปัญญาในท้องถิ่นให้แก่บุตรหลานและคนรุ่นใหม่ ในชุมชน	3.62	0.72	มาก
4. ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาศักยภาพในการประกอบ อาชีพ	3.63	0.78	มาก
5. มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ประเพณีของท้องถิ่นอันดีงามและ ปฏิบัติตาม	3.73	0.83	มาก
6. สืบทอดประเพณีอันดีงามในชุมชน เช่น เข้าร่วมประเพณี ต่างๆ ในชุมชนที่จัดขึ้น	3.75	0.85	มาก
7. การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่ดี มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การตรงต่อเวลา ความ รับผิดชอบ ความขยัน	3.74	0.79	มาก
8. แนะนำบุตรหลานหรือเยาวชนในการเลือกรับวัฒนธรรมที่ดี	3.82	0.88	มาก
ผลรวมทุกข้อ	3.72	0.71	มาก

จากตารางที่ 4.13 พบว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 ด้านวัฒนธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.72$)

จากตารางที่ 4.13 พบว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบุรี ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 ด้านวัฒนธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.72$)

เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบุรี ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 มีความคิดเห็นว่า รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบุรี ด้านวัฒนธรรม อยู่ในระดับมากทุกข้อคำถาม

4.2.2 ข้อเสนอแนะ และแนวทางการพัฒนา

ผลการศึกษาข้อเสนอแนะ และแนวทางการพัฒนาที่เกี่ยวกับรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบุรี จำแนกตาม เพศ อายุ ศาสนา ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน สถานภาพทางครอบครัว และภูมิสำเนา ตลอดจนถึงวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบุรี ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 ตาม 1) ความเป็นมาและวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบุรี 2) การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบุรี และ 3) เสนอรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบุรี ซึ่งประยุกต์ใช้กับรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบุรี ซึ่งผู้วิจัยนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบข้อความดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.14 ผลการศึกษาข้อเสนอแนะ และแนวทางเกี่ยวกับรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบุรี: ด้านความเป็นมาและวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบุรี

1) ด้านความเป็นมาและวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบุรี

ข้อเสนอแนะ	แนวทางการพัฒนา
1. ปรับทัศนคติของคนในชุมชนให้เกิดความสามัคคี	1. ควรปรับทัศนคติของคนในชุมชนให้เกิดความสามัคคี
2. ให้พัฒนาชุมชนยิ่งขึ้นไปเรื่อยๆ และส่งเสริมเป็นสถานที่ท่องเที่ยว	2. อยากให้พัฒนาชุมชนยิ่งขึ้นไปเรื่อยๆ และส่งเสริมเป็นสถานที่ท่องเที่ยว
3. ดำเนินชีวิตของคนในสมัยก่อนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว สถานที่หนึ่งของจังหวัดจันทบุรี	3. รักษาวิถีดำเนินชีวิตของคนในสมัยก่อนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว สถานที่หนึ่งของจังหวัดจันทบุรี
4. การวิ่งใช้ถนนให้กว้างกว่านี้ หรือถ้าทำไม่ได้ก็ให้การวิ่งใช้ถนนให้มีวินัยรถวิ่งวุ่นวายมากอยากให้อำนาจการจราจร	4. อยากทำให้เป็นการวิ่งใช้ถนนให้กว้างกว่านี้ หรือถ้าทำไม่ได้ก็ให้การวิ่งใช้ถนนให้มีวินัยรถวิ่งวุ่นวายมากอยากให้อำนาจการจราจร
5. ความไม่สะอาดขยะริมคลอง	5. ต้องส่งเสริมความไม่สะอาดขยะริมคลอง

ตารางที่ 4.14 (ต่อ)

ข้อเสนอแนะ	แนวทางการพัฒนา
6. เมื่อก่อนใช้การค้าขายกันทางน้ำจึงเจริญ และก่อตั้งเป็นชุมชนมากขึ้น	6. ต้องรักษาความสะอาดทางน้ำ เพราะตั้งแต่สมัยธนบุรี เมื่อก่อนใช้การค้าขายกันทางน้ำจึงเจริญ และก่อตั้งเป็นชุมชนมากขึ้น
7. จัดถนนให้โล่ง ไม่ให้รถวิ่ง ขยายของให้เป็นระเบียบ ควรจัดทุกๆ 2 ครั้งต่อเดือน มีการละเล่น มีบอร์ดประชาสัมพันธ์ ทำให้ถนนมีสีสัน มีการร่วมมือเป็นหนึ่งเดียวกับชุมชนขยะให้มีจุดทิ้งมากๆ ที่ใส่ขยะให้ครบ และคัดแยกขยะให้มีไคด์ แนะนำสถานที่ท่องเที่ยวติดรายละเอียดรูปภาพเก่าๆ ย้อนยุคให้เห็นสมัยเก่า ให้ผู้สูงอายุมีบทบาทในการทำกิจกรรม ให้มีที่จอดรถ แล้วนั่งรถเข้ามาสถานที่ให้มีที่จอดรถใกล้ๆ สถานที่ไม่เกินครึ่งกิโลเมตรราคาของของที่ขายให้กับนักท่องเที่ยวไม่แพงมาก ปรับปรุงสถานที่ให้คล้ายเก่าๆ โบราณแบบเดิมแต่ทันสมัย ควรให้มีนวดแผนไทย คลายเครียด มีจุด Check In ของชุมชนริมน้ำ สำคัญที่จอดรถ มีเว็บไซต์ ในการหาข้อมูลการท่องเที่ยว การแต่งกายย้อนยุค แต่ละบ้านที่ขายของให้มีที่โดดเด่นของสินค้า กลางคืนก็ให้มีแสงไฟส่องสว่างพอเพียง มีเรือนำเที่ยวริมน้ำจันทบูรออกสู่น้ำจันทร์	7. ควรจัดถนนให้โล่ง ไม่ให้รถวิ่ง ขยายของให้เป็นระเบียบ ควรจัดทุกๆ 2 ครั้งต่อเดือน มีการละเล่น มีบอร์ดประชาสัมพันธ์ ทำให้ถนนมีสีสัน มีการร่วมมือเป็นหนึ่งเดียวกับชุมชนขยะให้มีจุดทิ้งมากๆ ที่ใส่ขยะให้ครบ และคัดแยกขยะให้มีไคด์ แนะนำสถานที่ท่องเที่ยวติดรายละเอียดรูปภาพเก่าๆ ย้อนยุคให้เห็นสมัยเก่า ให้ผู้สูงอายุมีบทบาทในการทำกิจกรรม ให้มีที่จอดรถ แล้วนั่งรถเข้ามาสถานที่ให้มีที่จอดรถใกล้ๆ สถานที่ไม่เกินครึ่งกิโลเมตรราคาของของที่ขายให้กับนักท่องเที่ยวไม่แพงมาก ปรับปรุงสถานที่ให้คล้ายเก่าๆ โบราณแบบเดิมแต่ทันสมัย ควรให้มีนวดแผนไทย คลายเครียด มีจุด Check In ของชุมชนริมน้ำ สำคัญที่จอดรถ มีเว็บไซต์ ในการหาข้อมูลการท่องเที่ยว การแต่งกายย้อนยุค แต่ละบ้านที่ขายของให้มีที่โดดเด่นของสินค้า กลางคืนก็ให้มีแสงไฟส่องสว่างพอเพียง มีเรือนำเที่ยวริมน้ำจันทบูรออกสู่น้ำจันทร์
8. ปัจจุบันวิถีชีวิตได้เปลี่ยนไป การดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ก็เปลี่ยนไป ส่งผลถึงวัฒนธรรม ประเพณีความเป็นอยู่ วิถีชีวิตที่เคยเป็นมาก็อาจจะเลือนหายไป เดิมทีการอาศัยอยู่ คือการพึ่งพาน้ำ อยู่กับชุมชนมานาน การดำเนินชีวิตอยู่แบบพึ่งพากัน แต่ปัจจุบันเทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้อง ข้องวิวัฒนาการของการอยู่อาศัย การอยู่ของทุกคนในพื้นที่ มีการย้ายมา ซึ่งไม่ใช่คนพื้นที่จึงทำให้วิถีชีวิตที่เห็นในปัจจุบัน เปลี่ยนไปเป็นการอยู่แบบธุรกิจมากกว่าการพึ่งพาอาศัย จึงเห็นควรให้มีการรณรงค์ การดำเนินชีวิตวิธีดั้งเดิม เพื่อให้คงวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูร	8. ต้องส่งเสริมการดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ก็เปลี่ยนไป ส่งผลถึงวัฒนธรรม ประเพณีความเป็นอยู่ วิถีชีวิตที่เคยเป็นมาก็อาจจะเลือนหายไป เดิมทีการอาศัยอยู่ คือการพึ่งพาน้ำ อยู่กับชุมชนมานาน การดำเนินชีวิตอยู่แบบพึ่งพากัน แต่ปัจจุบันเทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้อง ข้องวิวัฒนาการของการอยู่อาศัย การอยู่ของทุกคนในพื้นที่ มีการย้ายมา ซึ่งไม่ใช่คนพื้นที่จึงทำให้วิถีชีวิตที่เห็นในปัจจุบัน เปลี่ยนไปเป็นการอยู่แบบธุรกิจมากกว่าการพึ่งพาอาศัย จึงเห็นควรให้มีการรณรงค์ การดำเนินชีวิตวิธีดั้งเดิม เพื่อให้คงวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูร

ตารางที่ 4.14 (ต่อ)

ข้อเสนอแนะ	แนวทางการพัฒนา
9. มีการเปิดร้านให้ทุกบ้านที่อยู่ชุมชนริมน้ำทำ ให้คนมาเที่ยวมีการชม และสัมผัสกับของชุมชน ริมน้ำ	9. ควรมีการเปิดร้านให้ทุกบ้านที่อยู่ชุมชน ริมน้ำทำให้คนมาเที่ยวมีการชม และสัมผัสกับของ ชุมชนริมน้ำ
10. 1) เรื่องการจราจร ไม่ควรให้รถสี่ล้อวิ่งใน ชุมชน ทำให้เป็นถนนคนเดินเต็มรูปแบบ 2) เรื่อง การใช้เสียง ไม่ว่าจะเป็นแตรมอเตอร์ไซค์ หรือ รถยนต์เสียงดังจากร้านอาหาร 3) เรื่องความ สะอาดของสถานที่	10. ควรส่งเสริม 1) เรื่องการจราจร ไม่ควรให้ รถสี่ล้อวิ่งในชุมชน ทำให้เป็นถนนคนเดินเต็ม รูปแบบ 2) เรื่องการใช้เสียง ไม่ว่าจะเป็นแตร มอเตอร์ไซค์ หรือรถยนต์เสียงดังจากร้านอาหาร 3) เรื่องความสะอาดของสถานที่
11. ชุมชนริมน้ำจันทบูรเป็นชุมชนเก่าแก่มาก นาน และเป็นสถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของ ท้องถิ่น จึงเห็นควรร่วมกันอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีในพื้นที่ของชุมชนไม่ควรให้มีรถยนต์มาวิ่ง ในเวลากลางวัน และกลางคืนเพื่อเป็นการลด มลพิษในชุมชนพร้อมสนับสนุนให้ชุมชนรักษา ความสะอาดบริเวณริมคลองทั้ง 2 ฝั่งเพื่อทำให้ พื้นที่สวยงาม และปรับปรุงทัศนียภาพเพื่อจะได้สะอาด มี กิจกรรมในการฟื้นฟูประเพณีที่เคยมีมา แต่ครั้ง ก่อนให้เด็กรุ่นใหม่ได้รับรู้ถึงประเพณีของชุมชนที่ ผ่านมา	11. สนับสนุนชุมชนริมน้ำจันทบูรเป็นชุมชน เก่าแก่มากนาน และเป็นสถาปัตยกรรมที่เป็น เอกลักษณ์ของท้องถิ่น จึงเห็นควรร่วมกันอนุรักษ์ วัฒนธรรมประเพณีในพื้นที่ของชุมชนไม่ควรให้มี รถยนต์มาวิ่งในเวลากลางวัน และกลางคืนเพื่อเป็น การลดมลพิษในชุมชนพร้อมสนับสนุนให้ชุมชน รักษาความสะอาดบริเวณริมคลองทั้ง 2 ฝั่งเพื่อทำ ให้พื้นที่สวยงาม และปรับปรุงทัศนียภาพเพื่อจะได้สะอาด มีกิจกรรมในการฟื้นฟูประเพณีที่เคยมีมา แต่ครั้ง ก่อนให้เด็กรุ่นใหม่ได้รับรู้ถึงประเพณีของชุมชนที่ ผ่านมา
12. 1) มีที่จอดรถมากขึ้น 2) เอาสายไฟฟ้าลง ดิน 3) ให้บ้านเรือนที่อยู่บริเวณริมน้ำจันทบูร ปรับปรุงให้สวยงาม 4) จัดให้มีการจำหน่ายสินค้า ที่น่าสนใจมากกว่านี้	12. 1) ควรให้มีที่จอดรถมากขึ้น 2) ควรเอา สายไฟฟ้าลงดิน 3) ควรให้บ้านเรือนที่อยู่บริเวณ ริมน้ำจันทบูรปรับปรุงให้สวยงาม 4) ควรจัดให้มี การจำหน่ายสินค้าที่น่าสนใจมากกว่านี้
13. จตุรรมของศิลปวัฒนธรรมขนบธรรมเนียม อันดีงามของชาวจังหวัดจันทบุรี มีการขยายตัวของ เศรษฐกิจระดับปานกลางขาดการประชาสัมพันธ์ ผ่านสื่อ	13. อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมอัน ดีงามของชาวจังหวัดจันทบุรี มีการขยายตัวของ เศรษฐกิจระดับปานกลางขาดการประชาสัมพันธ์ ผ่านสื่อ
14. ทำที่จอดรถให้มีพื้นที่มากกว่านี้	14. ควรทำที่จอดรถให้มีพื้นที่มากกว่านี้
15. สถานที่จอดรถบริเวณริมน้ำริมน้ำจันทบูร ยังน้อย	15. ควรขยายสถานที่จอดรถบริเวณริมน้ำจันท บูรให้มากขึ้นกว่านี้

ตารางที่ 4.14 (ต่อ)

ข้อเสนอแนะ	แนวทางการพัฒนา
16. สภาพแวดล้อมที่เริ่มการพัฒนาให้คนต่างสถานที่ได้มาเยี่ยมชมความเป็นความเก่าแก่ที่ติดแม่น้ำอยากให้มีการรณรงค์การทิ้งของเสียลงแม่น้ำต้องมีการเก็บเพื่อชุมชนกับสิ่งแวดล้อมที่เราอยู่จะได้ดูดีสะอาดตากลื่นพื้นเวอร์ของริมน้ำจันทบุรี	16. ปรับปรุงสภาพแวดล้อมที่เริ่มการพัฒนาให้คนต่างสถานที่ได้มาเยี่ยมชมความเป็นความเก่าแก่ที่ติดแม่น้ำอยากให้มีการรณรงค์การทิ้งของเสียลงแม่น้ำต้องมีการเก็บเพื่อชุมชนกับสิ่งแวดล้อมที่เราอยู่จะได้ดูดีสะอาดตากลื่นพื้นเวอร์ของริมน้ำจันทบุรี
17. เวลานี้เศรษฐกิจไม่ดีเท่าที่ควรจะใช้วิถีชีวิตเหมือนอดีตที่ผ่านมาไม่ได้ พัฒนาให้ดีขึ้น เจริญมากขึ้นกว่าเดิม เวลานี้ชุมชนริมน้ำจันทบุรีเป็นที่กล่าวขานไปทั่วโลก เราต้องช่วยกันพัฒนา	17. เวลานี้เศรษฐกิจไม่ดีเท่าที่ควรจะใช้วิถีชีวิตเหมือนอดีตที่ผ่านมาไม่ได้ ควรจะพัฒนาให้ดีขึ้น เจริญมากขึ้นกว่าเดิม เวลานี้ชุมชนริมน้ำจันทบุรีเป็นที่กล่าวขานไปทั่วโลก เราต้องช่วยกันพัฒนา
18. เป็นชุมชนย่านการค้าขายที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน	18. สนับสนุนให้เป็นชุมชนย่านการค้าขาย ที่รักษารูปแบบเดิมเอาไว้
19. มีความสามัคคีในชุมชนมากกว่านี้ที่เป็นอยู่ยังน้อย	19. ควรมีกิจกรรมร่วมกันขอให้มีความสามัคคีในชุมชนมากกว่านี้ที่เป็นอยู่ ให้มากกว่านี้
20. วัฒนธรรมความเป็นอยู่ วิถีชีวิตยังดำเนินชีวิตแบบอดีตที่เคยมีมา	20. อนุรักษ์ อารมณ์รักษ์วัฒนธรรมความเป็นอยู่ วิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบุรีให้มากกว่านี้

จากตารางที่ 4.14 ความเป็นมาและวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบุรี มีข้อเสนอแนะ แนวทางการพัฒนา ซึ่งผู้วิจัยสรุปรายละเอียดได้ดังนี้

1) **ความเป็นมาและวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบุรี** ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบุรี ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 มีข้อเสนอแนะคือเนื่องจากสภาพแวดล้อมที่เริ่มการพัฒนาให้คนต่างสถานที่ได้มาเยี่ยมชมความเป็นความเก่าแก่ที่ติดแม่น้ำอยากให้มีการรณรงค์การทิ้งของเสียลงแม่น้ำต้องมีการเก็บเพื่อชุมชนกับสิ่งแวดล้อมที่เราอยู่จะได้ดูดีสะอาด มีจุด Check In ของชุมชนริมน้ำ สำคัญที่จอดรถ มีเว็บไซต์ ในการหาข้อมูลการท่องเที่ยว การแต่งกายย้อนยุค แต่ละบ้านที่ขายของให้มีที่โดดเด่นของสินค้า

สำหรับแนวทางการพัฒนา ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบุรี ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 พยายามหาแนวทางการรณรงค์การทิ้งของเสียลงแม่น้ำต้องมีการเก็บเพื่อชุมชนกับสิ่งแวดล้อมที่เราอยู่จะได้ดูดีสะอาด มีจุด Check In ของชุมชนริมน้ำ สำคัญที่จอดรถ มีเว็บไซต์ ในการหาข้อมูลการท่องเที่ยว การแต่งกายย้อนยุค แต่ละบ้านที่ขายของให้มีที่โดดเด่นของสินค้า

ตารางที่ 4.15 ผลการศึกษาข้อเสนอแนะ และแนวทางการพัฒนาเกี่ยวกับรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร: ด้านการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร

2) ด้านการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร

ข้อเสนอแนะ	แนวทางการพัฒนา
1. การใช้ถุงพลาสติก กำจัดขยะให้เป็นที่เรียบร้อย	1. งดใช้ถุงพลาสติก กำจัดขยะให้เป็นที่เรียบร้อย
2. ชุมชนเป็นที่ท่องเที่ยวให้ผู้สนใจได้มาเพื่อพัฒนาชุมชน	2. ส่งเสริมให้ชุมชนเป็นที่ท่องเที่ยวให้ผู้สนใจได้มาเพื่อพัฒนาชุมชน
3. เทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในบางจุด เพื่อความรวดเร็วในการดำเนินการทางธุรกิจ แต่รูปแบบส่วนรวมยังคงอนุรักษ์ สภาพย้อนวันวานให้เหมือนอยู่ในอดีต เพื่อเป็นแรงดึงดูดผู้ท่องเที่ยว และควรมีการแต่งกายย้อนยุคเพื่อสร้างบรรยากาศ ย้อนวันในอดีตให้ได้ ธรรมชาติเพิ่มขึ้น มีเสื้อผ้าในสไตล์เก่าๆ มาจำหน่ายให้นักท่องเที่ยวด้วย ควรมีการควบคุมราคาสินค้าไม่ให้แพงมากเกินไป แต่สินค้าต้องมีคุณภาพ ถ้าเป็นอาหาร ควรมีรสชาติดี	3. ส่งเสริมเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในบางจุด เพื่อความรวดเร็วในการดำเนินการทางธุรกิจ แต่รูปแบบส่วนรวมยังคงอนุรักษ์ อนุรักษ์ ประเพณีวัฒนธรรมสภาพย้อนวันวานให้เหมือนอยู่ในอดีต เพื่อเป็นแรงดึงดูดผู้ท่องเที่ยว และควรมีการแต่งกายย้อนยุคเพื่อสร้างบรรยากาศ ย้อนวันในอดีตให้ได้ ธรรมชาติเพิ่มขึ้น มีเสื้อผ้าในสไตล์เก่าๆ มาจำหน่ายให้นักท่องเที่ยวด้วย ควรมีการควบคุมราคาสินค้าไม่ให้แพงมากเกินไป แต่สินค้าต้องมีคุณภาพ ถ้าเป็นอาหาร ควรมีรสชาติดี
4. พื้นที่น้อยจึงทำสิ่งใดๆ ไม่สะดวกการทำเศรษฐกิจพอเพียงอาจจะมีรายได้ไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงดูครอบครัว	4. ควรขยายพื้นที่น้อยจึงทำสิ่งใดๆ ให้สะดวกการทำเศรษฐกิจพอเพียงอาจจะมีรายได้ไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงดูครอบครัว
5. ให้ใช้วัสดุผลิตจากธรรมชาติ ในการเป็นภาชนะห่อสินค้า สนับสนุนการจำหน่ายสินค้าเกษตร, สินค้าปลอดสารพิษของชาวบ้าน	5. เพิ่มหรือส่งเสริมการใช้วัสดุผลิตจากธรรมชาติ ในการเป็นภาชนะห่อสินค้า สนับสนุนการจำหน่ายสินค้าเกษตร, สินค้าปลอดสารพิษของชาวบ้าน
6. ปรัชญาวิถีพอเพียง การรณรงค์ให้มีการนำหลักปรัชญามาใช้ ให้ความรู้แก่ชุมชน ให้มีความสนใจ และรักในชุมชน	6. สนับสนุนปรัชญาวิถีพอเพียง การรณรงค์ให้มีการนำหลักปรัชญามาใช้ ให้ความรู้แก่ชุมชน ให้มีความสนใจ และรักในชุมชน
7. หากบ้านทุกบ้านเปิดขายของจะทำให้มีรายได้เศรษฐกิจในชุมชนดีขึ้น	7. ส่งเสริมให้บ้านทุกบ้านเปิดขายของจะทำให้มีรายได้เศรษฐกิจในชุมชนดีขึ้น หมุนเวียนในชุมชน

ตารางที่ 4.15 (ต่อ)

ข้อเสนอแนะ	แนวทางการพัฒนา
8. เป็นไปด้วยความเป็นไทย และมีการดำเนินชีวิตตามแนวคิดพอเพียง ผลิตสินค้าของชุมชนเพื่อจำหน่ายเป็นเอกลักษณ์ สร้างรายได้กระตุ้นเศรษฐกิจตามแนวทางทฤษฎีพอเพียงมีรายได้สะพัดระดับสูงมากจุดหลักของจังหวัด	8. พยายามส่งเสริมความเป็นไทย และมีการดำเนินชีวิตตามแนวคิดพอเพียง ผลิตสินค้าของชุมชนเพื่อจำหน่ายเป็นเอกลักษณ์ สร้างรายได้กระตุ้นเศรษฐกิจตามแนวทางทฤษฎีพอเพียงมีรายได้สะพัดระดับสูงมากจุดหลักของจังหวัด
9. เพิ่มพลังงานทดแทนที่ใช้ภายในชุมชน	9. ควรเพิ่มพลังงานทดแทนที่ใช้ภายในชุมชน
10. ทุ่งพลาสดิกเขานำไปใช้น้ำมันเชื้อเพลิงรักษา เรียนรู้อยู่กับธรรมชาติ	10. สร้างวัสดุที่ใช้แล้ว เช่น ทุ่งพลาสดิกเขานำไปใช้น้ำมันเชื้อเพลิง เพื่อให้เกิดประโยชน์ได้ในอนาคต
11. เอาของที่มีอยู่ทำให้เกิดประโยชน์	11. สนับสนุนของที่มีอยู่ในครัวเรือน เอาของที่มีอยู่ทำให้เกิดประโยชน์ใช้หมุนเวียนในครอบครัว

จากตารางที่ 4.15 การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร มีข้อเสนอแนะ และแนวทางการพัฒนา ซึ่งผู้วิจัยสรุปรายละเอียดได้ดังนี้

2) การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 มีข้อเสนอแนะ คือ การดำเนินชีวิตตามแนวคิดพอเพียง ผลิตสินค้าของชุมชนเพื่อจำหน่ายเป็นเอกลักษณ์ สร้างรายได้กระตุ้นเศรษฐกิจตามแนวทางทฤษฎีพอเพียงมีรายได้สะพัดระดับสูงมากจุดหลักของจังหวัด การรณรงค์ให้มีการนำหลักปรัชญามาใช้ ให้ความรู้แก่ชุมชน ให้มีความสนใจ และรักในชุมชน

สำหรับแนวทางการพัฒนา ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 พยายามส่งเสริมความเป็นไทย และมีการดำเนินชีวิตตามแนวคิดพอเพียง ผลิตสินค้าของชุมชนเพื่อจำหน่ายเป็นเอกลักษณ์ สร้างรายได้กระตุ้นเศรษฐกิจตามแนวทางทฤษฎีพอเพียงมีรายได้สะพัดระดับสูงมากจุดหลักของจังหวัด สนับสนุนปรัชญาวิถีพอเพียง การรณรงค์ให้มีการนำหลักปรัชญามาใช้ ให้ความรู้แก่ชุมชน ให้มีความสนใจ และรักในชุมชน

ตารางที่ 4.16 ผลการศึกษาข้อเสนอแนะ และแนวทางการพัฒนาเกี่ยวกับรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร: ด้านรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร

3) ด้านรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร

ข้อเสนอแนะ	แนวทางการพัฒนา
1. สืบทอดวัฒนธรรมและประเพณีของชุมชน	1. อารงรักษาวัฒนธรรมและประเพณีของชุมชน
2. คนในชุมชนควรรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีเก่าๆ เช่น อาหาร การแต่งกาย เครื่องใช้ไม้สอยที่มีเอกลักษณ์ของชุมชนให้เป็นที่น่าสนใจ และควรมีกองอำนวยความสะดวกด้านการเดินทาง มีสถานที่ที่จอดรถให้พอเพียง ชุมชนช่วยกันรักษาความสะอาดภายในชุมชนอย่างเคร่งครัด	2. ส่งเสริมให้คนในชุมชน รักษา ขนบธรรมเนียม ประเพณีเก่าๆ เช่น อาหาร การแต่งกาย เครื่องใช้ไม้สอยที่มีเอกลักษณ์ของชุมชนให้เป็นที่น่าสนใจ และควรมีกองอำนวยความสะดวกด้านการเดินทาง มีสถานที่ที่จอดรถให้พอเพียง ชุมชนช่วยกันรักษาความสะอาดภายในชุมชนอย่างเคร่งครัด
3. ใช้ชีวิตแบบพอเพียง รู้ใช้ รู้กิน และประหยัด และนำวัฒนธรรมมาดำเนินชีวิต ควรใช้ชีวิตคล้ายๆ เมืองเชียงคาน ทำให้ผู้คนรู้ แล้วเข้ามาเที่ยวให้มากที่สุด	3. ปลุกฝังวิถีดำเนินชีวิตแบบพอเพียง รู้ใช้ รู้กิน และประหยัด และนำวัฒนธรรมมาดำเนินชีวิต ควรใช้ชีวิตคล้ายๆ เมืองเชียงคาน ทำให้ผู้คนรู้ แล้วเข้ามาเที่ยวให้มากที่สุด
4. การดำเนินชีวิตของชุมชนริมน้ำหากจะเดินตามรอย วิถีชีวิตชุมชนต้อง 1) เปิดร้านให้ครบ 2) คนจะมาเยอะขึ้น	4. ส่งเสริมวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำหากจะเดินตามรอย วิถีชีวิตชุมชนต้อง 1) เปิดร้านให้ครบ 2) คนจะมาเยอะขึ้น
5. อนุรักษ์แบบชุมชนดั้งเดิมไว้เพื่อเป็นเอกลักษณ์	5. อารงรักษา อนุรักษ์วัฒนธรรมแบบชุมชนดั้งเดิมไว้เพื่อเป็นเอกลักษณ์
6. 1) อยากให้คนในชุมชนรักกันสามัคคีกัน 2) ร่วมมือร่วมใจช่วยกันพัฒนาชุมชนให้เจริญขึ้น 3) มีกิจกรรมร่วมกันในชุมชน	6. ส่งเสริมร่วมมือกันโดย 1) อยากให้คนในชุมชนรักกันสามัคคีกัน 2) ร่วมมือร่วมใจช่วยกันพัฒนาชุมชนให้เจริญขึ้น 3) มีกิจกรรมร่วมกันในชุมชน
7. การสนับสนุนกันในชุมชนเป็นการช่วยกันกระจายความรู้ข้อมูลต่างๆ ของชุมชนให้แก่นักท่องเที่ยว	7. ผลักดันนโยบาย และการสนับสนุนกันในชุมชนเป็นการช่วยกันกระจายความรู้ข้อมูลต่างๆ ของชุมชนให้แก่นักท่องเที่ยว

จากตารางที่ 4.16 รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร มีข้อเสนอแนะ แนวทางการพัฒนา ซึ่งผู้วิจัยสรุปรายละเอียดได้ดังนี้

3) รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 มีข้อเสนอแนะ คือ คนในชุมชนควรรักษาขนบธรรมเนียม ประเพณีเก่าๆ เช่น อาหาร การแต่งกาย เครื่องใช้ไม้สอยที่มีเอกลักษณ์ของชุมชนให้เป็นที่น่าสนใจ และควรมีกองอำนาจการความสะดวกด้านการเดินทาง มีสถานที่ที่จอดรถให้พอเพียง ชุมชนช่วยกันรักษาความสะอาดภายในชุมชนอย่างเคร่งครัด

สำหรับแนวทางการพัฒนา ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 ส่งเสริมให้คนในชุมชนรักษาขนบธรรมเนียม ประเพณีเก่าๆ เช่น อาหาร การแต่งกาย เครื่องใช้ไม้สอยที่มีเอกลักษณ์ของชุมชนให้เป็นที่น่าสนใจ และควรมีกองอำนาจการความสะดวกด้านการเดินทาง มีสถานที่ที่จอดรถให้พอเพียง ชุมชนช่วยกันรักษาความสะอาดภายในชุมชนอย่างเคร่งครัด

สรุปผลจากการศึกษาวิเคราะห์ รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร จากการสัมภาษณ์เชิงลึก จะเห็นได้ว่า

1) ด้านเศรษฐกิจนั้น จะต้องมีการกินอยู่อย่างพอเพียง ประหยัด ไม่ฟุ้งเฟ้อ ค้าขายสินค้าตามความเหมาะสม โดยไม่หวังกำไรเกินควร เพื่อให้หนักท้องเที่ยวได้ความพึงพอใจในชุมชน เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนอย่างยั่งยืน

2) ด้านสังคมนั้น ก็มีคือ คนในชุมชนมีความสามัคคีกลมเกลียวช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกัน มีความรักความสามัคคีกัน พุดจาไพเราะ ตอรับดูแลนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี แต่ก็มีบ้างปัญหาที่เกิดขึ้นหลังจากสังคมเปลี่ยนแปลงไป การพัฒนาที่ดำเนินการอยู่ ควรเป็นไปตามธรรมชาติที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตของชุมชน ซึ่งเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตของสมาชิกส่วนใหญ่ในชุมชน

3) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้น ก็คือ รูปแบบการปรับปรุงแต่ไม่เปลี่ยนแปลง คือ การปรับสภาพภูมิทัศน์ การให้ความร่วมมือกับกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว การปรับวิสัยทัศน์ให้สอดคล้องกับยุคสมัยไม่เป็นไปในลักษณะการต่อต้านภาครัฐหรือกระแสทุนนิยม แต่อยู่ร่วมกัน ประสานงานกันได้ขณะเดียวกัน ก็จะไม่ยอมให้ชุมชนต้องสูญเสียทุนทางสังคมวัฒนธรรม อัตลักษณ์ วิถีชีวิต

4) ด้านวัฒนธรรมนั้น ก็คือ การนำทุนทางวัฒนธรรมที่ชุมชนมีมาประยุกต์ใช้เป็นกระบวนการที่สำคัญน่าสนใจเป็นกระบวนการที่มีขั้นตอนของการปรับปรุง แต่ไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยว รูปแบบใหม่ที่เน้นเรื่องของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เชิงวิถีชีวิตและเชิงอนุรักษ์อัตลักษณ์ทุนทางวัฒนธรรม และวิถีชีวิต

ส่วนข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เชิงปริมาณนั้น พบว่า รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร โดยภาพรวม ประชาชนประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 ได้ดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำ 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความพอประมาณ 2) ด้านความมีเหตุผล 3) ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว 4) ด้านเงื่อนไขความรู้ และ 5) ด้านเงื่อนไข

คุณธรรม มีความคิดเห็นว่า ด้านเงื่อนไขความรู้ ด้านเงื่อนไขคุณธรรม ด้านความมีเหตุผล ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว และด้านความพอประมาณ อยู่ในระดับมาก อยู่ในระดับสูงตามลำดับ ส่วนรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร จะเห็นได้ว่า

1) ด้านความพอประมาณนั้น เช่น ทำให้ครัวเรือนท่านมีการวางแผนการใช้จ่ายเงินในครัวเรือนดีขึ้นมากน้อยเพียงใด อยู่ในระดับมาก อยู่ในระดับสูง ส่วนการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในส่วนหลักความพอประมาณมาช่วยทำให้ครัวเรือนท่านมีการวางแผนการผลิต/หรือการบริโภคในครัวเรือนดีขึ้นมากน้อยเพียงใด อยู่ในระดับปานกลาง

2) ด้านความมีเหตุผลนั้น เช่น ทำให้ครัวเรือนท่านมีการพิจารณาอย่างระมัดระวังในการลงทุนประกอบอาชีพมากน้อยเพียงใด อยู่ในระดับมาก อยู่ในระดับสูง

3) ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวนั้น การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในส่วนหลักความมีภูมิคุ้มกันที่ดีมาช่วยทำให้ครัวเรือนท่านมีการวางแผนในการดำเนินชีวิตได้ดีมากน้อยเพียงใด อยู่ในระดับมาก อยู่ในระดับสูง ส่วนการให้มีการทำบัญชีครัวเรือนช่วยทำให้มีการวางแผนการใช้จ่ายในครอบครัวดีขึ้นมากน้อยเพียงใด อยู่ในระดับปานกลาง

4) ด้านเงื่อนไขความรู้ นั้น การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในส่วนเงื่อนไขความรู้มาช่วยทำให้ชุมชนตั้งคนที่มีความสามารถทั้งในและนอกหมู่บ้านมาช่วยพัฒนาชุมชนได้มากน้อยเพียงใด อยู่ในระดับมาก อยู่ในระดับสูง

5) ด้านเงื่อนไขคุณธรรมนั้น ช่วยทำให้คนในหมู่บ้านมีความรัก ความสามัคคี และช่วยเหลือซึ่งกันและกันมากน้อยเพียงใด อยู่ในระดับมาก อยู่ในระดับสูง ส่วนการช่วยทำให้ท่านเกิดความมุมานะที่จะลดหนี้สิน/ค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นมากน้อยเพียงใด อยู่ในระดับปานกลาง

รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูร โดยภาพรวม ประชาชนประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 ได้ดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำ 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านเศรษฐกิจ 2) ด้านสังคม 3) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ 4) ด้านวัฒนธรรม มีความคิดเห็นว่า ด้านวัฒนธรรม ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจ อยู่ในระดับมาก อยู่ในระดับสูงตามลำดับ ส่วนการประยุกต์ใช้รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร ในการกำหนดรูปแบบจะเห็นได้ว่า

1) ด้านเศรษฐกิจนั้น ลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น เช่น การซื้อสินค้าฟุ่มเฟือย การเที่ยวเตร่ เป็นต้นอยู่ในระดับมาก อยู่ในระดับสูง ส่วนการเข้าร่วมกิจกรรมการออม เช่น เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ สหกรณ์ออมทรัพย์ กองทุนหมู่บ้าน กองทุนอื่นๆ และ ธนาคาร เป็นต้น อยู่ในระดับปานกลาง

2) ด้านสังคมนั้น มีการแบ่งปันสิ่งของ หรือช่วยเหลือเพื่อนร่วมงานในยามที่ต้องการความช่วยเหลือตามกำลังและอัตรภาพ อยู่ในระดับมาก อยู่ในระดับสูง

3) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้น ตระหนักในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ไม่ก่อให้เกิดมลภาวะ เช่น การใช้ถุงพลาสติก การทำลายขยะอย่างถูกวิธี อยู่ในระดับมาก อยู่ในระดับสูง ส่วนการทำรั้วกั้นได้โดยปลูกผักสวนครัวหรือผักกระถาง อยู่ในระดับปานกลาง

4) ด้านวัฒนธรรมนั้น แนะนำบุตรหลานหรือเยาวชนในการเลือกรับวัฒนธรรมที่ดี อยู่ในระดับมาก อยู่ในระดับสูง

ซึ่งสอดคล้องกับการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ตามตารางดังนี้

ตารางที่ 4.17 รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร

1) รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิต ด้านเศรษฐกิจ	
รูปแบบของวิถีชุมชน	รูปแบบของภาครัฐ
1. การกินอยู่อย่างพอเพียง ประหยัด ไม่ฟุ้งเฟ้อ ชุมชนริมน้ำจันทบูร มีการเสนอวิธีที่ดำเนินการให้สอดคล้องกับความต้องการของจังหวัด	1. จังหวัดต้องการให้ชุมชนริมน้ำจันทบูรฟื้นตัวขึ้น โดยการนำภาพอดีตในฐานะการเป็นย่านการค้าที่เจริญรุ่งเรืองขึ้นมา
2. การชววิถีชีวิตของชุมชนขึ้นภายใต้บริบททางสังคมยุคปัจจุบัน การฟื้นฟูสร้างและคั่นหาสมดุลทางวัฒนธรรมของตนเอง	2. คณะกรรมการชุมชนหรือแกนนำชุมชนขึ้นมาอย่างชัดเจนเพื่อทำหน้าที่เป็นกลุ่มประสานงานสื่อกลางระหว่างชุมชนกับจังหวัด
3. ริมน้ำจันทบูรเป็นชุมชนที่ดำรงไว้ซึ่งวิถีชีวิตที่มีคุณภาพ อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและความเป็นย่านการค้าดั้งเดิม เผยแพร่ความรู้เชิงศิลปวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าลักษณะของพิพิธภัณฑ์มีชีวิต	3. ก่อให้เกิดกระบวนการตื่นตัวเพื่อที่จะหันกลับมาเรียนรู้และนำไปสู่กระบวนการจัดการชุมชนแบบที่คนในมีบทบาทชัดเจนมากยิ่งขึ้นการเกิดขึ้นของกลุ่มแกนนำได้เลือกจากบุคคลที่คนในชุมชนเห็นว่า มีวิสัยทัศน์ที่เหมาะสมเป็นชาวชุมชนริมน้ำจันทบูร
4. รูปแบบการท่องเที่ยวของชุมชนริมน้ำจันทบูรจึงเน้นการท่องเที่ยวที่เน้นวิถีชีวิตที่แท้จริงของชาวชุมชน โดยกำหนดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพิพิธภัณฑ์	4. ฟื้นฟูตลาดเก่าให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว กระบวนการที่จะช่วยจัดระบบการจัดการชุมชนอย่างยั่งยืน และเป็นธรรมชาติชุมชนและความเป็นชุมชน
5. รูปแบบการอนุรักษ์และการปรับภูมิทัศน์ชุมชนวิถีชีวิตดั้งเดิมไว้ให้ชนรุ่นหลังได้เรียนรู้ต่อไป	5. นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับวิถีชีวิตที่แท้จริงของชาวชุมชน และที่สำคัญเพื่ออนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม
2) รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิต ด้านสังคม	
รูปแบบของวิถีชุมชน	รูปแบบของภาครัฐ
1. การบูรณาการกระบวนการพัฒนากับภูมิปัญญาภายใต้โครงสร้างทางสังคมท้องถิ่น	1. รูปแบบที่เน้นการยอมรับนับถือซึ่งกันและกันเป็นการดำเนินการและร่วมเรียนรู้ที่ทั้ง
2. การพัฒนาที่ดำเนินการอยู่ ควรเป็นไปตามธรรมชาติที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตของชุมชน	2. กลุ่มแกนนำกับชาวบ้านมีปฏิสัมพันธ์กันรวมถึงชาวบ้านกับชาวบ้านแกนนำกับจังหวัดแกนนำกับองค์กรต่างๆ
3. ชุมชนริมน้ำจันทบูรชุมชนยังต้องอนุรักษ์และธำรงรักษาความเป็นชุมชนริมน้ำไว้ให้ชนรุ่นหลังไว้ดู	3. กระบวนการที่เน้นการต่อยอดทางความคิดเพื่อทิศทางการจัดการ ตลอดจนแนวทางการพัฒนาชุมชน
4. ช่วยเหลือ เกื้อหนุนกัน มีน้ำใจ สามัคคีกันของชุมชน เช่น เวลาที่มีกิจกรรมที่ชุมชนจัดขึ้นมา	4. ปัญหาที่เกิดขึ้นมาหลังจากสังคมเปลี่ยนแปลงไป

ตารางที่ 4.17 (ต่อ)

2) รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิต ด้านสังคม	
รูปแบบของวิถีชุมชน	รูปแบบของภาครัฐ
5. ใช้วิถีชีวิตแบบดั้งเดิมเป็นการทำให้ดู เป็นการปลูกฝังหวงแหนไปในตัวร่วมกัน	5. โครงการสังคมรมน้ำจันทบูร สังคมรมน้ำจะต้องทำเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
3) รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิต ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	
รูปแบบของวิถีชุมชน	รูปแบบของภาครัฐ
1. รูปแบบการปรับปรุงแต่ไม่เปลี่ยนแปลงสภาพดั้งเดิมของความเป็นชุมชนเก่าแก่ และวิถีชีวิตคนรมน้ำ	1. ชุมชนรมน้ำจันทบูรที่กำลังสะท้อนภาพความเป็นตลาดบกแห่งใหม่ที่เกิดขึ้นท่ามกลางกระแสวัฒนธรรมการท่องเที่ยว
2. แม่น้ำคือเป็นหัวใจย่านการค้า เมื่อก่อนต้องใช้เรือการขนส่งทางเรือ	2. การเดินทางด้วยรถยนต์เข้ามาในชุมชนมากขึ้นบางครั้งเกิดมลภาวะทางเสียง
3. วิถีชีวิตของชุมชนพยายามปลูกฝังและรณรงค์ความเข้าใจคนในชุมชนกับการเปลี่ยนแปลงไปที่ยังปรับตัวไม่ทัน	3. สิ่งแวดล้อมในเรื่องของขยะจะมีถุงดำไว้ให้ใส่สำหรับ หน้าบ้าน หรือส่วนรวม มีเทศบาลเมืองจันทบุรีคอยอำนวยความสะดวก
4. รักษาวิถีธรรมชาติแบบเดิม ด้วยการอนุรักษ์ปรับปรุง แต่ไม่เปลี่ยนแปลงไปมาก	4. ปรับความเข้าใจกับชุมชนบางครั้งมีงบประมาณมาเพื่อการเปลี่ยนแปลง
5. ต้องพยายามใช้วัสดุที่ไม่เป็นพิษต่อสิ่งแวดล้อม รักษาโลก	5. มีกฎ ระเบียบ แบบแผนที่เข้มงวด ด้วยการประพฤติตามระเบียบข้อบังคับ
4) รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิต ด้านวัฒนธรรม	
รูปแบบของวิถีชุมชน	รูปแบบของภาครัฐ
1. รูปแบบใหม่ที่เน้นเรื่องของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เชิงวิถีชีวิตและเชิงอนุรักษ์	1. แกนนำชุมชนได้ดำเนินการจัดการเพื่อประยุกต์ใช้ทุนทางสังคมวัฒนธรรม
2. รักษาวิถีชีวิตแบบเก่าไว้เหมือนที่เคยเป็นมาในอดีต	2. จัดกิจกรรม ประเพณีต่างๆ ตามเทศกาลของชุมชนรมน้ำจันทบูร
3. ชุมชนรมน้ำจันทบูรยังคงสืบทอดศิลปะและวัฒนธรรมต่างๆ ในอดีตไว้ได้เป็นอย่างดีที่ไม่ได้นำออกมาจัดแสดงหรือสาธิตให้นักท่องเที่ยวได้ชม	3. “งานเปิดบ้านชุมชนรมน้ำจันทบูร” ซึ่งมีการจัดงานเพื่อเผยแพร่วัฒนธรรมและวิถีชีวิตท้องถิ่นและส่งเสริมการท่องเที่ยว
4. วิถีภูมิปัญญาของชุมชนรมน้ำจันทบูร อดีตบอกเล่าเรื่องราวของภูมิปัญญาการทอเสื่อจันทบูรอันเลื่องชื่อ	4. ท่ามกลางกระบวนการจัดการชุมชนรมน้ำจันทบูรการเปลี่ยนแปลงไปในเชิงเศรษฐกิจ แหล่งผลิตได้ถูกเปลี่ยนไปสู่ชุมชนอื่น
5. เป็นเส้นทางประวัติศาสตร์ ในอดีตมากกว่า 100 ของชาวรมน้ำจันทบูรที่ประกอบไปด้วยการผสมผสาน 3 วัฒนธรรม คือ วัฒนธรรมไทย จีน ยุโรป	5. พาณิชย์จังหวัดส่งเสริมให้เกิด “ถนนสายวัฒนธรรม” ชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

4.3 รูปแบบและองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากการสัมภาษณ์ และกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้ค้นพบรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร ซึ่งจะเป็นแนวทางในการดำเนินวิถีชีวิตของชาวชุมชนริมน้ำจันทบูร ดังนั้นเพื่อให้เห็นภาพอย่างชัดเจน ผู้วิจัยจึงขอสรุปเป็นองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากการวิจัยในครั้งนี้ และแสดงให้เห็นเป็นตัวแทน (Synthesis Model) รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูร ซึ่งจะได้รูปแบบ 4 รูปแบบ ดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ 4.3 รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร
ที่มา: จากการสังเคราะห์, 2563

รูปแบบที่ 1 การดำเนินวิถีชีวิต ด้านเศรษฐกิจ การกินอยู่อย่างพอเพียง ประหยัด ไม่ฟุ้งเฟ้อ ชุมชนริมน้ำจันทบูร มีการเสนอวิธีที่ดำเนินการให้สอดคล้องกับความต้องการของจังหวัด การชูวิถีชีวิตของชุมชนขึ้นภายใต้บริบททางสังคมยุคปัจจุบัน การฟื้นฟูและค้ำชูมรดกทางวัฒนธรรมของตนเอง ริมน้ำจันทบูรเป็นชุมชนที่ดำรงไว้ซึ่งวิถีชีวิตที่มีคุณภาพ อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและความเป็นย่านการค้าดั้งเดิม เผยแพร่ความรู้เชิงศิลปวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าลักษณะของพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิต รูปแบบการท่องเที่ยวของชุมชนริมน้ำจันทบูรจึงเน้นการท่องเที่ยวที่เน้นวิถีชีวิตที่แท้จริงของชาวชุมชน โดยกำหนดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพิพิธภัณฑ์ และรูปแบบการอนุรักษ์และการปรับปรุงทัศนียภาพชุมชนวิถีชีวิตดั้งเดิมไว้ให้ชนรุ่นหลังได้เรียนรู้ต่อไป

รูปแบบวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร ด้านเศรษฐกิจนั้น ควรลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น เช่น การซื้อสินค้าฟุ่มเฟือย การเที่ยวเตร่ เป็นต้น การเข้าร่วมกิจกรรมการออม เช่น เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ สหกรณ์ออมทรัพย์ กองทุนหมู่บ้าน กองทุนอื่นๆ และจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายในครอบครัวอย่างสม่ำเสมออย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง

รูปแบบที่ 2 การดำเนินวิถีชีวิต ด้านสังคม การบูรณาการกระบวนการพัฒนากับภูมิปัญญาภายใต้โครงสร้างทางสังคมท้องถิ่น การพัฒนาที่ดำเนินการอยู่ ควรเป็นไปตามธรรมชาติที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตของชุมชน ชุมชนริมน้ำจันทบูรชุมชนยังต้องอนุรักษ์ และธำรงรักษาความเป็นชุมชนริมน้ำไว้ให้อนุชนรุ่นหลังไว้ดู ช่วยเหลือ เกื้อหนุนกัน มีน้ำใจ สามัคคีกันของชุมชน เช่น เวลามีกิจกรรมที่ชุมชนจัดขึ้นมาและใช้วิถีชีวิตแบบดั้งเดิมเป็นการทำให้ดู เป็นการปลูกฝังหวงแหนไปในตัวร่วมกัน

รูปแบบวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร ด้านสังคมนั้น การแบ่งปันสิ่งของ หรือช่วยเหลือเพื่อนร่วมงานในยามที่ต้องการความช่วยเหลือตามกำลังและอัตภาพ ปฏิบัติหน้าที่ตามตามบทบาท เช่น พ่อ แม่ ลูก สามเณร-ภรรยา ในครอบครัวได้ดี และนำความรู้ที่ได้จากการอบรมจากหน่วยงานต่างๆ มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน

รูปแบบที่ 3 การดำเนินวิถีชีวิต ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รูปแบบการปรับปรุงแต่ไม่เปลี่ยนแปลง สภาพดั้งเดิมของความเป็นชุมชนเก่าแก่ และวิถีชีวิตคนริมน้ำ แม่น้ำคือเป็นหัวใจย่านการค้า เมื่อก่อนต้องใช้เรือการขนส่งทางเรือ วิถีชีวิตของชุมชนพยายามปลูกฝังและรณรงค์ความเข้าใจคนในชุมชนกับการเปลี่ยนแปลงไปที่ยังปรับตัวไม่ทัน รักษาวิถีธรรมชาติแบบเดิมด้วยการอนุรักษ์ ปรับปรุง แต่ไม่เปลี่ยนแปลงไปมาก และต้องพยายามใช้วัสดุที่ไม่เป็นพิษต่อสิ่งแวดล้อม รักษาโลก

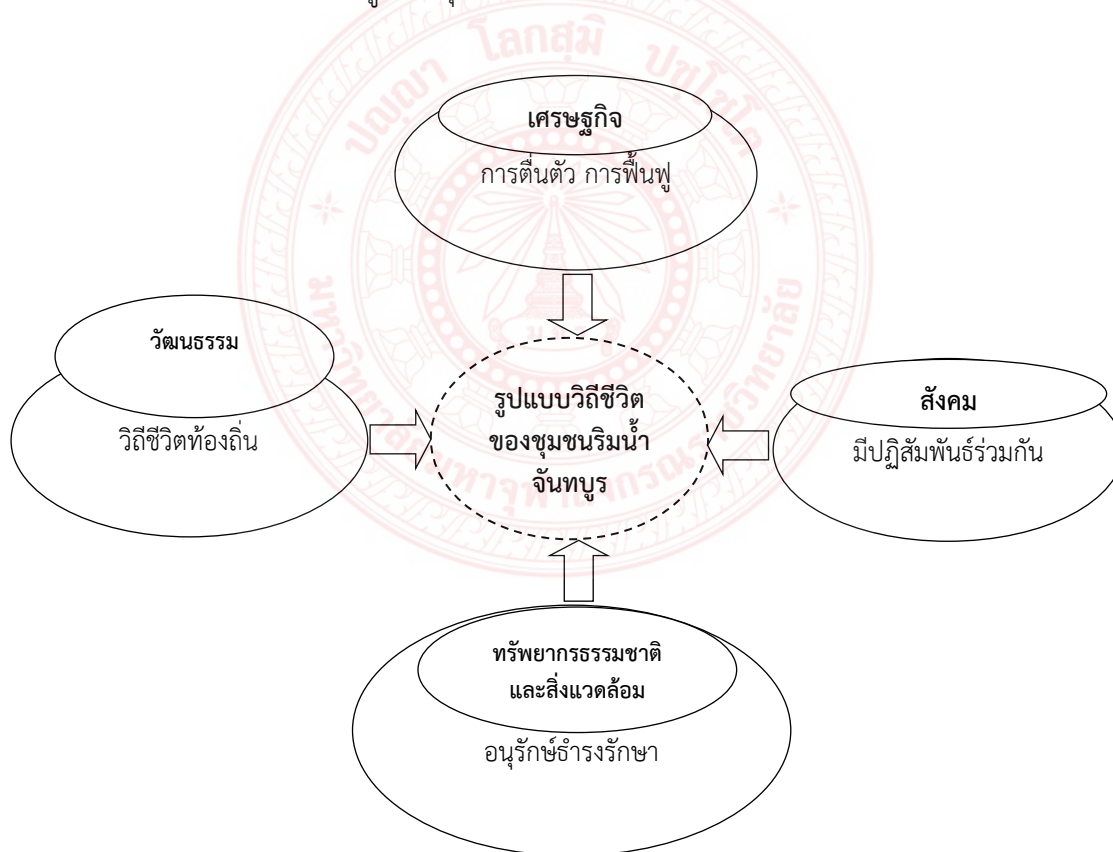
รูปแบบวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้น ตระหนักในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ไม่ก่อให้เกิดมลภาวะ เช่น การใช้ถุงพลาสติก การทำลายขยะอย่างถูกวิธี การทำรั้วกั้นได้โดยปลูกผักสวนครัวหรือผักกระถาง และกำจัดขยะของเสียอย่างถูกวิธี เช่น แยกขยะ การกำจัดขยะมูลฝอย

รูปแบบที่ 4 การดำเนินวิถีชีวิต ด้านวัฒนธรรม รูปแบบใหม่ที่เน้นเรื่องของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เชิงวิถีชีวิตและเชิงอนุรักษ์ รักษาวิถีชีวิตแบบเก่าไว้เหมือนที่เคยเป็นมาในอดีต

ชุมชนรมน้ำจันทบูรยังคงสืบทอดศิลปะและวัฒนธรรมต่างๆ ในอดีตไว้ได้เป็นอย่างดีที่ไม่ได้นำออกมาจัดแสดงหรือสาธิตให้นักท่องเที่ยวได้ชม วิถีภูมิปัญญาของชุมชนรมน้ำจันทบูร อดีตบอกเล่าเรื่องราวของภูมิปัญญาการทอเสื่อจันทบูรอันเลื่องชื่อ และเป็นเส้นทางประวัติศาสตร์ ในอดีตมากกว่า 100 ของชาวรมน้ำจันทบูรที่ประกอบไปด้วยการผสมผสาน 3 วัฒนธรรม คือ วัฒนธรรมไทย จีน ญวน

รูปแบบวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนรมน้ำจันทบูร ด้านวัฒนธรรมนั้น แนะนำบุตรหลานหรือเยาวชนในการเลือกรับวัฒนธรรมที่ดี สืบทอดประเพณีอันดีงามในชุมชน เช่น เข้าร่วมประเพณีต่างๆ ในชุมชนที่จัดขึ้น และการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่ดีมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การตรงต่อเวลา ความรับผิดชอบ ความขยัน

ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตด้านเศรษฐกิจ รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตด้านสังคม รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตด้านวัฒนธรรม ซึ่งผู้วิจัยสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

แผนภาพที่ 4.4 รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนรมน้ำจันทบูร

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบุรี” มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา 1) เพื่อศึกษาความเป็นมาและวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบุรี 2) เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบุรี และ 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบุรี

สำหรับแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) ประชาชนในพื้นที่ เป็นการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างจากประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนจำนวน 190 คน 2) ผู้นำชุมชน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และประชาชนริมน้ำจันทบุรี ได้แก่ ชุมชนย่อยที่ 4 จำนวน 5 คน และชุมชนย่อยที่ 13 จำนวน 4 คน รวม 9 คน 3) หน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ เทศบาลเมืองจันทบุรี จำนวน 1 คน และสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดจันทบุรี จำนวน 1 คน รวม 2 คน ผู้วิจัยจะใช้เป็นผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาทั้งหมด รวมจำนวนทั้งสิ้น 11 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล 3 อย่าง ได้แก่ การวิเคราะห์เอกสาร (Content Analysis) การสัมภาษณ์ (Interview) และแบบสอบถาม (Questionnaires) การวิเคราะห์ข้อมูลโดย 1) ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ การจัดข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร ใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารเนื้อหา (Content Analysis) ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (Interview) และ 2) ข้อมูลเชิงปริมาณนำมาจัดกระทำเป็นหมวดหมู่ วิเคราะห์ด้วยสถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean: $\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) ผลจากการศึกษาสรุปได้ตามขั้นตอนต่อไปนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.2 อภิปรายผล

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

การศึกษารูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร ได้ทำการสรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยพบประเด็นที่มีสาระสำคัญ ดังนี้

5.1.1 สรุปผลการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ

การเสนอผลการวิจัยเชิงคุณภาพในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิจัยโดยตอบคำถามการวิจัยและวัตถุประสงค์ของการวิจัย 3 ข้อ โดยผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

5.1.1.1 ความเป็นมา และวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูร

ความเป็นมา และวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูร ผู้วิจัยได้สรุปในส่วนของความเป็นมา และวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูร ที่ประกอบไปด้วย 1) บริบทพื้นที่ของชุมชนริมน้ำจันทบูร 2) ความเป็นมา และวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูร 3) อาชีพหลัก และอาชีพเสริมของชุมชนริมน้ำจันทบูรในปัจจุบัน จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1) บริบทพื้นที่ของชุมชนริมน้ำจันทบูร

ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลักคือ ชุมชนเก่าแก่วัดแม่จันทบูรด้านตะวันตกแต่เดิมรู้จักกันในชื่อที่เรียกว่า "บ้านลุ่ม" ซึ่งเป็นชุมชนเก่าแก่ของชาวจีนและญวนอพยพตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นต่อมาได้พัฒนา มาเป็น ศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและการค้าของจันทบุรี และมีความยาวเส้นทางถนนประมาณ 1 กิโลเมตร สามารถเดินเล่นและศึกษาประวัติความเป็นมาของชุมชนได้ เริ่มจากสะพานตริรัตน์ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่ง สะพานตลาดพลอย ไปจนถึงสะพานวัดจันทนาราม (วัดจันทร์) เป็นท่าหน้า มีเรือแจว เรือจ้าง ในสมัยก่อน เพราะการขนส่งเข้ามาทางเรือในสมัยก่อน

2) ความเป็นมา และวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูร

ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลักคือ ชุมชนริมน้ำจันทบูร เป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีประวัติยาวนานมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งอยู่ติดแม่น้ำจันทบุรี ในอดีตเคยเป็นศูนย์การค้าที่รุ่งเรือง ชุมชนที่มีการผสมผสานกันอย่างลงตัวของศาสนา วัฒนธรรมประเพณี ศิลปกรรม และผู้คนที่ย้ายมาอยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืน เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางท่องเที่ยวจะได้รับความรู้ไปในตัวด้วย นั่นคือการเที่ยวไปแล้วก็เรียนรู้ไปด้วย

3) อาชีพหลัก และอาชีพเสริมของชุมชนริมน้ำจันทบูรในปัจจุบัน

ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลักคือ อาชีพหลักคือ "การค้า" ชุมชนริมน้ำจันทบูร นั้น เป็นชุมชนเส้นทางสายเศรษฐกิจวัฒนธรรม ทำให้มีคนภายนอกสนใจมาจับจองเช่าพื้นที่ขายของ ชุมชน "ริมน้ำจันทบูร" ที่สะท้อนความเข้มแข็ง ความมีชีวิตชีวาที่ดี น่าสนใจในการขับเคลื่อนชุมชนแห่งวิถีวัฒนธรรมนี้ให้เป็นชุมชนที่เข้มแข็ง และดำรงอยู่ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

ส่วนอาชีพเสริม เช่น ร้านขายกาแฟ ร้านทำผม ค้าขายสินค้าภายในชุมชน รับจ้างทั่วไป จำหน่ายสินค้าอัญมณี การบริการท่องเที่ยว เช่น ที่พัก จำหน่ายสินค้าที่ระลึก อาสาสมัครนำเที่ยว คนในชุมชนริมน้ำจันทบูรในปัจจุบันส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยวในชุมชน ทั้งร้านอาหารต่างๆ มากมาย

5.1.1.2 การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร

การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร ผู้วิจัยได้สรุปใน ส่วนของการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร 4 ด้าน มาประยุกต์ใช้ ในการนำเสนอรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูร ที่ประกอบไปด้วย 1) ด้านเศรษฐกิจ 2) ด้านสังคม 3) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ 4) ด้านวัฒนธรรม จากการสัมภาษณ์ เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1) ด้านเศรษฐกิจ

ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลักคือ เศรษฐกิจในชุมชนที่เรานำมาของจากที่อื่นเข้ามา คนในชุมชนรวมตัวกัน ทางวัฒนธรรมส่งบุคลากรมาฝึกอบรม เรียกว่า “วิสาหกิจชุมชน” ค่าขายสินค้า ตามความเหมาะสม โดยไม่หวังกำไรเกินควร เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ความพึงพอใจในชุมชน เพื่อเป็น การส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนอย่างยั่งยืน การกินอยู่อย่างพอเพียง ประหยัด ไม่ฟุ้งเฟ้อ ชุมชน ริมน้ำจันทบูร มีการเสนอวิธีที่ดำเนินการให้สอดคล้องกับความต้องการของจังหวัด

2) ด้านสังคม

ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลักคือ เป็นสังคมเมือง รูปทรงของชุมชนก็ไม่ เปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์เหมือนเดิม คนในชุมชนมีความสามัคคีกลมเกลียวช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกันการ ดำเนินการพัฒนาเป็นไปในรูปแบบที่เน้นการยอมรับนับถือซึ่งกันและกันเป็นการดำเนินการและร่วม เรียนรู้ที่ทั้งกลุ่มแกนนำกับชาวบ้านมีปฏิสัมพันธ์กัน รวมถึงชาวบ้านกับชาวบ้านแกนนำกับจังหวัด แกนนำกับองค์กรต่างๆ

3) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลักคือ “แม่น้ำจันทบูร” เป็นหัวใจย่านการค้าเป็น ชุมชนเมืองเราอาศัยคลองริมน้ำจันทบูร ชะชะของชุมชนให้ใส่ถุงดำไว้ เข้า-เย็น จะมีรถขยะมารับ จะมี ถึงขยะเทศบาลไว้คอยบริการ รูปแบบการปรับปรุงแต่ไม่เปลี่ยนแปลง สภาพดั้งเดิมของความเป็น ชุมชนเก่าแก่ และวิถีชีวิตคนริมน้ำ รักษาวิถีธรรมชาติแบบเดิม ด้วยการอนุรักษ์ ปรับปรุง แต่ไม่ เปลี่ยนแปลงไปมาก

4) ด้านวัฒนธรรม

ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลักคือ การฟื้นฟูวิถีชีวิตชุมชนดั้งเดิมตามชุมชนเป็น ถนนคนเดิน “ถนนวิถีชีวิตดั้งเดิม” สืบทอดกันมาตามวิถีชีวิตเป็นการผสมผสานวัฒนธรรมทางศาสนา การผสมผสานวัฒนธรรม 3 วัฒนธรรม คือ วัฒนธรรมไทย จีน ญวน และรูปแบบใหม่ที่เน้นเรื่องของ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เชิงวิถีชีวิตและเชิงอนุรักษ์ ชุมชนริมน้ำจันทบูรยังคงสืบทอดศิลปะและ วัฒนธรรมต่างๆ ในอดีตไว้ได้เป็นอย่างดีที่ไม่ได้นำออกมาจัดแสดงหรือสาธิตให้นักท่องเที่ยวได้ชม

5.1.1.3 รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร

รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร ผู้วิจัยได้ สรุปในส่วนของรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร ที่

ประกอบไปด้วย 1) รูปแบบการดำรงชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูรในอดีต และ 2) รูปแบบการดำรงชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูรในปัจจุบัน จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) รูปแบบการดำรงชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูรในอดีต

ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลักคือ ชุมชนริมน้ำจันทบูรเป็นชุมชนที่มีความหลากหลาย ด้านวัฒนธรรม เชื้อชาติ ศาสนา จนกลายมาเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนริมน้ำจันทบูร อันเป็นทุนทางสังคมวัฒนธรรมของชุมชนประการหนึ่ง ชุมชนริมน้ำจันทบูรมีประเพณีอันสืบทอดมาจากการเป็นชุมชนแห่งวิถีสามวัฒนธรรม คือ ไทย, จีน, และญวน เป็นการผสมผสานทางพิธีกรรม ความเชื่ออาจเกิดจากการยอมรับและเคารพในสิทธิและความหลากหลาย ในพื้นที่ชุมชนริมน้ำจันทบูร เพราะรูปแบบการดำเนินชีวิตในอดีตส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นไปในทางเรือไม่ว่าจะเป็นการค้า การขาย การติดต่อกัน เป็นต้น

2) รูปแบบการดำรงชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูรในปัจจุบัน

ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลักคือ รูปแบบการดำเนินชีวิตในปัจจุบันจะดำเนินไปทางด้านการขนส่งทางบก เปลี่ยนแปลงจากสภาพในอดีตที่เป็นทางเรือ มาเป็นการคมนาคมทางบกหรือรถแทน เป็นชุมชนที่อาศัยอยู่สำหรับค้าขายส่วนใหญ่ ปัจจุบันจะเป็นประชากรแฝง ที่มาเช่า หรือเช่ากิจการ เช่าร้าน เช่าบ้าน เพื่อการค้าการขายและการลงทุน รูปแบบที่ตลาดท่องเที่ยวไทยต้องการความต้องการที่จะอนุรักษ์และนำเสนออัตลักษณ์ความเป็นชุมชนในแบบที่เป็นตัวของตัวเอง พาณิชยจังหวัดเข้ามาเพื่อเสนอแผนการท่องเที่ยวเส้นทางสายเศรษฐกิจวัฒนธรรม ในรูปแบบของเส้นทางสายเศรษฐกิจวัฒนธรรมจึงน่าจะเป็นสิ่งที่ดี ที่ดึงดูดผู้คนเข้ามาในจังหวัด

5.1.2 สรุปผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณ

จากผลการวิจัยทางปริมาณโดยใช้แบบสอบถาม สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลในประเด็น ดังต่อไปนี้

5.1.2.1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศ หญิง มีจำนวน 125 คน คิดเป็นร้อยละ 65.79 อายุ 51 ปีขึ้นไป จำนวน 71 คน คิดเป็นร้อยละ 37.37 ศาสนา พุทธ จำนวน 137 คน คิดเป็นร้อยละ 72.11 ระดับการศึกษา ปริญญาตรี จำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 36.84 อาชีพ สมาชิกในชุมชน จำนวน 133 คน คิดเป็นร้อยละ 70.00 รายได้ต่อเดือน 10,001 - 15,000 บาท จำนวน 62 คน คิดเป็นร้อยละ 32.63 สถานภาพทางครอบครัว ครอบครัวเดี่ยว จำนวน 170 คน คิดเป็นร้อยละ 89.47 และภูมิลำเนา จังหวัดจันทบุรี จำนวน 145 คน คิดเป็นร้อยละ 76.32

5.1.2.2 ความคิดเห็นของประชาชนริมน้ำจันทบูรต่อรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 ทั้งหมด มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.57$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน สรุปได้ดังนี้

1) ด้านความพอประมาณ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 ทั้งหมด มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความพอประมาณ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.52$)

เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 มีความคิดเห็นว่า รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความพอประมาณ อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ช่วยทำให้ครัวเรือนท่านสามารถดำรงชีวิตแบบพอกินพอใช้ได้ดีมากน้อยเพียงใด และจากการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในส่วนของหลักความพอประมาณมาใช้ช่วยทำให้ครัวเรือนท่านมีการวางแผนการผลิต/หรือการบริโภคในครัวเรือนดีขึ้นมากน้อยเพียงใด สำหรับข้ออื่นๆ ที่เหลือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

2) ด้านความมีเหตุผล พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 ทั้งหมด มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความมีเหตุผล โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.53$)

เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 มีความคิดเห็นว่า รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านความมีเหตุผล อยู่ในระดับมากทุกข้อคำถาม

3) ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 ทั้งหมด มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.55$)

เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 มีความคิดเห็นว่า รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ การให้มีการทำบัญชีครัวเรือนช่วยทำให้มีการวางแผนการใช้จ่ายเงินในครอบครัวดีขึ้นมากน้อยเพียงใด สำหรับข้ออื่นๆ ที่เหลือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

4) ด้านเงื่อนไขความรู้ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 ทั้งหมด มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านเงื่อนไขความรู้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.61$)

เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 มีความคิดเห็นว่า รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิต ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านเงื่อนไขความรู้ อยู่ในระดับมากทุกข้อคำถาม

5) ด้านเงื่อนไขคุณธรรม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 ทั้งหมด มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านเงื่อนไขคุณธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.60$)

เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 มีความคิดเห็นว่า รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิต ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ด้านเงื่อนไขคุณธรรม อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ช่วยทำให้ท่านเกิด ความมูานะที่จะลดหนี้สิน/ค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นมากนักน้อยเพียงใด สำหรับข้ออื่นๆ ที่เหลือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

5.1.2.3 ความคิดเห็นของประชาชนริมน้ำจันทบูรต่อรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิต

ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 ทั้งหมด มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิต โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.63$) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน สรุปได้ดังนี้

1) ด้านเศรษฐกิจ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 ทั้งหมด มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิต ด้านเศรษฐกิจ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.55$)

เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 มีความคิดเห็นว่า รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิต ด้านเศรษฐกิจ อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ จัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายในครอบครัว อย่างสม่ำเสมออย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง และเข้าร่วมกิจกรรมการออม เช่น เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ สหกรณ์ออมทรัพย์ กองทุนหมู่บ้าน กองทุนอื่นๆ และ ธนาคาร เป็นต้น สำหรับข้ออื่นๆ ที่เหลือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

2) ด้านสังคม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 ทั้งหมด มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิต ด้านสังคม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.59$)

เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 มีความคิดเห็นว่า รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิต ด้านสังคม อยู่ในระดับมากทุกข้อคำถาม

3) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4

และชุมชนย่อยที่ 13 ทั้งหมด มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิต ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.67$)

เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 มีความคิดเห็นว่า รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิต ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ทำไร่กินได้โดยปลูกผักสวนครัว หรือผักกระถาง สำหรับข้ออื่นๆ ที่เหลือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

4) ด้านวัฒนธรรม พบว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิต ด้านวัฒนธรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.72$)

เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 มีความคิดเห็นว่า รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิต ด้านวัฒนธรรม อยู่ในระดับมากทุกข้อคำถาม

5.1.2.4 ข้อเสนอแนะ แนวทางการพัฒนา

ข้อเสนอแนะ แนวทางการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร ในด้านความเป็นมาและวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูร การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร และรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร สรุปได้ดังนี้

1) ด้านความเป็นมาและวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูร ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 มีข้อเสนอแนะคือเนื่องจากสภาพแวดล้อมที่เริ่มการพัฒนาให้คนต่างสถานที่ได้มาเยี่ยมชมความเป็นความเก่าแก่ที่ติดแม่น้ำอยากให้มีการรณรงค์การทิ้งของเสียลงแม่น้ำต้องมีการเก็บเพื่อชุมชนกับสิ่งแวดล้อมที่เราอยู่จะได้ดูดีสะอาด มีจุด Check In ของชุมชนริมน้ำ สำคัญที่จอดรถ มีเว็บไซต์ ในการหาข้อมูลการท่องเที่ยว การแต่งกายย้อนยุค แต่ละบ้านที่ขายของให้มีที่โดดเด่นของสินค้า

สำหรับแนวทางการพัฒนา ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 พยายามหาแนวทางการรณรงค์การทิ้งของเสียลงแม่น้ำต้องมีการเก็บเพื่อชุมชนกับสิ่งแวดล้อมที่เราอยู่จะได้ดูดีสะอาด มีจุด Check In ของชุมชนริมน้ำ สำคัญที่จอดรถ มีเว็บไซต์ ในการหาข้อมูลการท่องเที่ยว การแต่งกายย้อนยุค แต่ละบ้านที่ขายของให้มีที่โดดเด่นของสินค้า

2) การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 มีข้อเสนอแนะ คือ การดำเนินชีวิตตามแนวคิดพอเพียง ผลิตสินค้าของชุมชนเพื่อจำหน่ายเป็นเอกลักษณ์ สร้างรายได้กระตุ้นเศรษฐกิจตามแนวทางทฤษฎีพอเพียงมีรายได้สะพัดระดับสูงมากจุดหลักของจังหวัด การรณรงค์ให้มีการนำหลักปรัชญามาใช้ ให้ความรู้แก่ชุมชน ให้ความสนใจ และรักในชุมชน

สำหรับแนวทางการพัฒนา ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 พยายามส่งเสริมความเป็นไทย และมีการดำเนินชีวิตตามแนวคิดพอเพียง ผลิตสินค้าของชุมชนเพื่อจำหน่ายเป็นเอกลักษณ์ สร้างรายได้กระตุ้นเศรษฐกิจตามแนวทางทฤษฎีพอเพียงมีรายได้ระดับสูงมากจุดหลักของจังหวัด สนับสนุนปรัชญาวิถีพอเพียง การรณรงค์ให้มีการนำหลักปรัชญามาใช้ ให้ความรู้แก่ชุมชน ให้มีความสนใจ และรักในชุมชน

3) รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร
 ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 มีข้อเสนอแนะ คือ คนในชุมชนควรรักษาขนบธรรมเนียม ประเพณีเก่าๆ เช่น อาหาร การแต่งกาย เครื่องใช้ไม้สอยที่มีเอกลักษณ์ของชุมชนให้เป็นที่น่าสนใจ และควรมีกองอำนาจการความสะดวกด้านการเดินทาง มีสถานที่ที่จอดรถให้พอเพียง ชุมชนช่วยกันรักษาความสะอาดภายในชุมชนอย่างเคร่งครัด

สำหรับแนวทางการพัฒนา ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 ส่งเสริมให้คนในชุมชนควรรักษาขนบธรรมเนียม ประเพณีเก่าๆ เช่น อาหาร การแต่งกาย เครื่องใช้ไม้สอยที่มีเอกลักษณ์ของชุมชนให้เป็นที่น่าสนใจ และควรมีกองอำนาจการความสะดวกด้านการเดินทาง มีสถานที่ที่จอดรถให้พอเพียง ชุมชนช่วยกันรักษาความสะอาดภายในชุมชนอย่างเคร่งครัด

5.2 อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร” ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ความรู้ การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะได้นำประเด็นที่มีความสำคัญ ต่อรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร โดยมีประเด็นที่น่าสนใจสามารถนำมาอภิปรายได้ดังนี้

5.2.1 ความคิดเห็นของประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ต่อรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

จากผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับความเป็นจริง ทั้งนี้เนื่องจาก ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 ทั้งหมด เห็นด้วยกับรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิต ความเป็นมาและวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูร การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร และรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ **Schieffer, L.G. and Kanuk** ที่กล่าวถึงรูปแบบการดำเนินชีวิต (Lifestyle) เป็นเรื่องทางด้านจิตใจ (Mental) ได้แก่ ทัศนคติ (Attitudes) ความเชื่อ (Beliefs) ความคิดเห็น (Opinions) บุคลิกภาพ (Personality) การวิเคราะห์และศึกษาเรื่องกิจกรรม หรือพฤติกรรมของผู้บริโภค รวมถึง ค่านิยม เป็นผลของการแสดงออกของความรู้สึกภายในของบุคคล (Self Concept) ซึ่งเป็นวิธีการที่บุคคลเลือกที่จะอยู่พยาม

ให้มีรายได้ และมีความสามารถ จากสถานะทางสังคม และความปรารถนาภายในบุคคล เป็นรูปแบบการดำเนินชีวิตของคนซึ่งรวมกันซื้อสินค้าที่ซื้อ วิธีที่ใช้สินค้า และวิธีการคิดเกี่ยวกับสินค้า เป็นบทสรุปของการตัดสินใจในอดีตและเป็นการวางแผนในอนาคต เป็นภาพรวมทั้งหมดของบุคคลหนึ่งที่มีต่อสิ่งแวดล้อมของคนๆนั้น และเป็นประโยชน์ต่อการแบ่งส่วนตลาด¹

และสอดคล้องกับแนวคิดของ **Hawkins** กล่าวว่า รูปแบบการดำเนินชีวิต (Lifestyle) หมายถึง ลักษณะการใช้ชีวิตของแต่ละบุคคลซึ่งเกิดขึ้นจากการหล่อหลอมจากสังคมที่อาศัยโดยจะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามวงจรชีวิต ของแต่ละบุคคลซึ่งเกิดขึ้นจากการหล่อหลอมจากสังคมที่อาศัยอยู่ โดยจะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามวงจรชีวิต (Life Cycle) ทั้งนี้รูปแบบการดำเนินชีวิตมักได้รับอิทธิพลจากหลายปัจจัย ได้แก่ วัฒนธรรม ค่านิยม ลักษณะทางประชากร เป็นต้น และมีผลต่อพฤติกรรม และการบริโภค ดังตารางต่อไป² และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ **ปริยานุช พิบูลสรารุช** ได้กล่าวถึงการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้เกิดความสมดุลไว้ 4 ด้าน³ ดังต่อไปนี้

1. ด้านเศรษฐกิจ หมายถึง การดำรงชีวิตโดยรายได้สมดุลกับรายจ่าย มีเหตุผลในการใช้จ่ายเงิน มีเหตุผลในการใช้ของเพราะจำเป็น หรือพุ่มเพี้ยง มีการออมเงิน หรือมีสวัสดิการ เช่น การซื้อประกันชีวิต ประกันสุขภาพ หรือสวัสดิการต่างๆ

2. ด้านสังคม หมายถึง การที่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แบ่งปันกำลังทรัพย์ กำลังกาย กำลังใจ และกำลังความรู้ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การทำงานอย่างรอบคอบ ทำงานด้วยความระมัดระวัง มีความเพียร ความอดทน และมีน้ำใจ

3. ด้านสิ่งแวดล้อม หมายถึง การจัดการทรัพยากรธรรมชาติให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน

4. ด้านวัฒนธรรม หมายถึง เห็นคุณค่าในความเป็นไทย เอกลักษณ์ของไทย เห็นประโยชน์ และคุณค่าของภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น รู้จักเลือกรับและแยกแยะวัฒนธรรมอื่นๆ

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ **สุเทพ ศรีบุญเพ็ง และวิโรจน์ เจษฎาลักษณ์** ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประยุกต์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินธุรกิจของร้านชัยเจริญ เมล็ดพันธุ์ข้าว ตำบลดอนก่า ยาน อำเภอมะนัง จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า

การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินธุรกิจของร้านชัยเจริญ เมล็ดพันธุ์ข้าว ในด้านของความพอประมาณได้นำมาประยุกต์ใช้กับการลงทุนและการสรรหาบุคลากรให้เหมาะสมกับฐานะของกิจการ โดยนำหลักการมีเหตุมีผลมาพิจารณาควบคู่กันไป กิจการได้สร้างภูมิคุ้มกันให้กับธุรกิจโดยเน้นการพัฒนาสินค้าและบริการให้ตอบสนองความต้องการของลูกค้าให้มากที่สุด ทั้งนี้พนักงานของร้านชัยเจริญ เมล็ดพันธุ์ข้าว ที่เกิดการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของกิจการภายใต้การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ เกิดจากทัศนคติของพนักงานที่มีความเชื่อมั่นใน

¹Schieffer, L.G. and Kanuk., **Consuer Behavior (7 th ed.)**. Upper Saddle River. (New Jersey: Prentice hall International, 1970), p. 86.

²Hawkins, D. I., Best, R. J. & Coney, K.A., **Consumer Behavior: Building Marketing Strategy**, (8 th ed), (New York: McGraw Hill 2001), p. 436.

³ปริยานุช พิบูลสรารุช, **เศรษฐกิจพอเพียงกับการศึกษา: วารสารพัฒนาเทคนิคศึกษา**, 20 (64), 2550), หน้า 26.

ตัวผู้ประกอบการและความศรัทธา ต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงพระราชทานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต อีกทั้งความสำเร็จในการดำเนินธุรกิจภายใต้การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ กิจการได้นำหลักคุณธรรมมาใช้กับพนักงานโดยให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี การนำหลักภูมิคุ้มกันมาเป็นแนวทางในการสร้างเครือข่ายทางธุรกิจให้สังคมยอมรับ และรู้จักอย่างกว้างขวาง กิจการได้นำหลักของความพอประมาณมาใช้ในการสร้างผลการดำเนินงานที่มีเสถียรภาพโดยมุ่งเน้นไปที่กำไร ที่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายและสามารถพึ่งพาตนเองได้ส่งผลให้ธุรกิจประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน⁴ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาปกาศิต สิริเมโธ ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านคลองใหม่ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ผลการวิจัยพบว่า⁵

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านคลองใหม่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทั้ง 4 ด้าน โดยด้านที่ประชาชนมีส่วนร่วมมากที่สุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

2. การเปรียบเทียบ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านคลองใหม่ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยสภาพแวดล้อม พบว่า โดยภาพรวมประชาชนที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ ต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจ โดยภาพรวมไม่ต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ขณะที่ประชาชนที่มี รายได้ต่อเดือน ระยะเวลาการอาศัยอยู่ในชุมชน สถานภาพในชุมชน และการเข้าร่วมกลุ่มในชุมชน ต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวมต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

3. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านคลองใหม่ พบว่า อุปสรรค หรือปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นได้ร่วมกับชุมชนในการแก้ปัญหาต่างๆ เริ่มตั้งแต่ให้ประชาชนร่วมรับรู้ รับทราบ ร่วมวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา และหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาเหล่านั้นร่วมกันอย่างดี

5.2.2 การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร 4 ด้าน มาประยุกต์ใช้ในการนำเสนอรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูร

จากการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร” พบว่า การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร 4 ด้าน มา

⁴สุเทพ ศรีบุญเพ็ง และวิโรจน์ เกษภูมิลักษณ์, “การประยุกต์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินธุรกิจของร้านชัยเจริญ เมล็ดพันธุ์ข้าว ตำบลดอนกำยาน อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี”, วารสารวิชาการ ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ มหาวิทยาลัยศิลปากร, ปีที่ 8 ฉบับที่ 2(พฤษภาคม – สิงหาคม,2558), หน้า 1377.

⁵พระมหาปกาศิต สิริเมโธ, “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านคลองใหม่ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพัฒนาศักดิ์, (กรุงเทพมหานคร :มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,2557), บทคัดย่อ.

ประยุกต์ใช้ในการนำเสนอรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูร ที่ประกอบไปด้วย 1) ด้านเศรษฐกิจ 2) ด้านสังคม 3) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ 4) ด้านวัฒนธรรม โดยผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ด้านเศรษฐกิจ

ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลักคือ เศรษฐกิจในชุมชนที่เราสนใจจากที่อื่นเข้ามา คนในชุมชนรวมตัวกัน ทางวัฒนธรรมส่งบุคลากรมาฝึกอบรม เรียกว่า “วิสาหกิจชุมชน” ค่าขายสินค้าตามความเหมาะสม โดยไม่หวังกำไรเกินควร เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ความพึงพอใจในชุมชน เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนอย่างยั่งยืน การกินอยู่อย่างพอเพียง ประหยัด ไม่ฟุ้งเฟ้อ ชุมชนริมน้ำจันทบูร มีการเสนอวิถีที่ดำเนินการให้สอดคล้องกับความต้องการของจังหวัด

จากผลการวิจัยพบว่า ประชาชนประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 ทั้งหมด มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร ด้านเศรษฐกิจ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ประชาชนประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 มีความคิดเห็นว่า รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร ด้านเศรษฐกิจ อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ จัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายในครอบครัวอย่างสม่ำเสมออย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง และเข้าร่วมกิจกรรมการออม เช่น เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ สหกรณ์ออมทรัพย์ กองทุนหมู่บ้าน กองทุนอื่นๆ และ ธนาคาร เป็นต้น สำหรับข้ออื่นๆ ที่เหลือ ประชาชนประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ **วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์** ได้กล่าวไว้ว่า เศรษฐกิจเป็นปรากฏการณ์ที่ผูกพันกับชีวิตของมนุษย์ เพราะมนุษย์มีความต้องการพื้นฐานในการดำรงชีวิต ซึ่งรวมเรียกว่า ความต้องการปัจจัย 4 อันได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ในขณะที่ความต้องการของมนุษย์ในเรื่องเหล่านี้มีอยู่อย่างมากมาย และมนุษย์ยังมีความต้องการปัจจัยอื่นๆ เพิ่มขึ้นอีก เช่น การสื่อสาร การคมนาคม การศึกษา การพักผ่อนหย่อนใจ จากความต้องการได้นำไปสู่การค้นพบด้านเทคโนโลยีและพัฒนาเทคโนโลยีนั้น ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นเพื่อใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ ทำให้ความต้องการด้านธรรมชาติเพิ่มมากขึ้น แต่ทรัพยากรที่ตอบสนองความต้องการของมนุษย์นั้นมีอยู่อย่างจำกัด ทำให้ขาดความสมดุลระหว่างความต้องการและการตอบสนองความต้องการ ปัญหาที่เกิดขึ้นจากเป็นปัญหาพื้นฐานเศรษฐกิจ เมื่อเกิดปัญหาเศรษฐกิจก็จะมีผลกระทบต่อชีวิตของคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านรายได้ การทำงาน การบริโภค การประกอบธุรกิจ การเงิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาวะเศรษฐกิจปัจจุบันที่เกิดปัญหาเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง ทำให้คุณภาพชีวิตของคนลดลง จากการศึกษาเศรษฐกิจ หลักเศรษฐศาสตร์ จึงเข้ามาเกี่ยวข้องและอธิบายปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจอย่างเป็นระบบ คือ (1) ความเจริญทางเศรษฐกิจ (2) มูลค่าของสินค้าและบริการต่างๆ และ (3) เสรีภาพของระบบ เศรษฐกิจ ซึ่งทั้ง 3 ข้อก็เกิดปัญหาพื้นฐานเศรษฐกิจที่ว่าด้วยความต้องการ และการตอบสนองความต้องการ เนื่องจากความเข้าใจเรื่องเศรษฐกิจต้องการความรู้ทางเศรษฐศาสตร์

อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้⁶ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ทิวเมฆ นาวาบุญนิยม** ได้ทำการวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนปทุมโมโคก จังหวัดนครปฐมผลการวิจัยพบว่า⁷

1. การรับรู้เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนปทุมโมโคก ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก รายด้านพบว่า การรับรู้ด้านเงื่อนไขคุณธรรมอยู่ในระดับมากที่สุด คุณภาพชีวิตของชุมชนปทุมโมโคก ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก รายด้านพบว่า คุณภาพชีวิตด้านปลูกฝังค่านิยมไทยอยู่ในระดับมากที่สุด การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนปทุมโมโคก ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. บุคคลที่อาศัยอยู่ในชุมชนปทุมโมโคก ที่มีเพศ อายุ การศึกษา สถานภาพในชุมชน ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนและประสบการณ์ที่เกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงต่างกัน มีการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5

3. ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและคุณภาพชีวิตกับการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและคุณภาพชีวิตกับการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในภาพรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5

4. การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนปทุมโมโคก คือ ความตั้งใจฝึกฝนตนเอง เรียนรู้ที่จะมีชีวิตรอยู่อย่างเรียบง่าย พอเพียง มีศีลมีธรรมเป็นหลักเป็นที่พึ่งพิงตนเอง ขวนขวาย เอาภาระรับผิดชอบในกิจการต่างๆของชุมชน และมีชีวิตรอยู่อย่างผู้ให้และผู้เสียสละ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ **นิสรา ใจเชื้อ** ได้ทำการวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ของหมู่บ้านศาลาคัดดี และหมู่บ้านโคก มี 8 ปัจจัยที่เหมือนกัน ได้แก่ ปัจจัยด้านเทคโนโลยี ด้านเศรษฐกิจ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ด้านจิตใจ ด้านสังคม-วัฒนธรรมด้านการมีส่วนร่วม ด้านผู้นำหมู่บ้าน และด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ โดยภาพรวมของทั้ง 8 ปัจจัยมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 0.05

ในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงให้มีความก้าวหน้าต้องมีความร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐ และหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนฝ่ายจัดการ คือ ผู้นำหมู่บ้านซึ่งมีส่วนผลักดันและสนับสนุนให้สมาชิกในหมู่บ้านดำเนินชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง และสมาชิกในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ต้องมีส่วนร่วม ในการศึกษาและค้นหาปัญหาของหมู่บ้าน มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์และจัดลำดับความสำคัญของปัญหาของหมู่บ้าน มีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาหมู่บ้าน มีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนาหมู่บ้าน และมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลงานพัฒนาหมู่บ้านอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น สมาชิกในหมู่บ้านเป็นส่วนสำคัญอย่างมากที่จะผลักดัน ให้หมู่บ้านประสบ

⁶วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์, **ถอดรหัสเศรษฐศาสตร์เพื่อเข้าใจเศรษฐกิจ**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท แสงดาว, 2546), หน้า 91. 2551

⁷ทิวเมฆ นาวาบุญนิยม, “การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนปทุมโมโคก จังหวัดนครปฐม”, วารสารวิทยาการจัดการ, (นครปฐม: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, 2558), หน้า 27–28, บทคัดย่อ.

ความสำเร็จและความร่วมมือของทุกฝ่าย เป็นแรงสำคัญที่จะพัฒนาให้เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงที่ยั่งยืน⁸

2. ด้านสังคม

ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลักคือ เป็นสังคมเมือง รูปทรงของชุมชนก็ไม่เปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์เหมือนเดิม คนในชุมชนมีความสามัคคีกลมเกลียวช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกัน การดำเนินการพัฒนาเป็นไปในรูปแบบที่เน้นการยอมรับนับถือซึ่งกันและกันเป็นการดำเนินการและร่วมเรียนรู้ที่ทั้งกลุ่มแกนนำกับชาวบ้านมีปฏิสัมพันธ์กัน รวมถึงชาวบ้านกับชาวบ้านแกนนำกับจังหวัด แกนนำกับองค์กรต่างๆ

จากผลการวิจัยพบว่า ประชาชนประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 ทั้งหมด มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร ด้านสังคม โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ประชาชนประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 มีความคิดเห็นว่า รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร ด้านสังคม อยู่ในระดับมากทุกข้อคำถาม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ **วิรัช วิรัชนิการวรรณ** ได้กล่าวถึง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการบริหารจัดการว่าเป็นการปฏิบัติงานที่บุคคล หรือหน่วยงานนำมาใช้ในการเปลี่ยนแปลง พัฒนา หรือสร้างความอยู่เย็นเป็นสุขมั่นคงและยั่งยืน ได้แก่ ชุมชน สังคม ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่ การคิด การลงมือ ปฏิบัติงานจริง และการประเมินผล ทั้งนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานทางสายกลางที่คำนึงถึงหลักที่สำคัญ คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน รวมตลอดถึงการใช้ความรู้และคุณธรรมในปฏิบัติงานด้วย⁹ และสอดคล้องกับแนวคิดของ **ปริญานุษ พิบูลสราวุธ** กล่าวว่า การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แบ่งปันกำลังทรัพย์ กำลังกาย กำลังใจ และกำลังความรู้ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การทำงานอย่างรอบคอบ ทำงานด้วยความระมัดระวัง มีความเพียร มีความอดทน มีน้ำใจ¹⁰ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ **วรรธน์ เกตุเพชร** ได้ศึกษาการเรียนรู้การใช้ชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาประชาชนในเขตตำบลแวซอร์ อำเภอดอนจาน จังหวัดสระแก้ว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาการเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงการประยุกต์ใช้ประโยชน์ต่อตนเองและครอบครัว และการประยุกต์ต่อชุมชน ผลการศึกษา พบว่า ส่วนมากได้รับข้อมูลข่าวสารและเข้าใจเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากโทรทัศน์ มีความเข้าใจว่า เศรษฐกิจพอเพียงเกิดจากพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ด้านการประยุกต์ใช้ประโยชน์ต่อตนเองและครอบครัวเรื่องที่น่า้อยที่สุด คือ เรื่องการจัดทำบัญชีรายรับ-

⁸นิสรา ใจชื่อ, “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง”, รายงานการวิจัย (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์), 2557, บทคัดย่อ.

⁹วิรัช วิรัชนิการวรรณ, “การบริหารจัดการตามแนวทางคุณธรรมและแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง”, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โพเพช), 2550, หน้า 61.

¹⁰ปริญานุษ พิบูลสราวุธ, **คลังหลวงกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง**, (กรุงเทพมหานคร: เพชรรุ่งการพิมพ์, 2551), หน้า 56.

รายจ่าย ในครอบครัว และด้านการประยุกต์ใช้ประโยชน์ต่อชุมชน คือ เรื่องมีกิจกรรมเพื่อลดต้นทุนการผลิตในการประกอบอาชีพในชุมชน และปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้ การใช้ชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ อายุ สถานภาพสมรส การศึกษา อาชีพหลัก อาชีพเสริม และรายได้ต่อปี มีผลต่อการเรียนรู้การใช้ชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง¹¹

3. ด้านทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลักคือ “แม่น้าจันทบูร” เป็นหัวใจย่านการค้าเป็นชุมชนเมืองเราอาศัยคลองริมน้ำจันทบูร ขยะของชุมชนให้ใส่ลงดำไว้ เข้า-เย็น จะมีรถขยะมารับ จะมีถังขยะเทศบาลไว้คอยบริการ รูปแบบการปรับปรุงแต่ไม่เปลี่ยนแปลง สภาพดั้งเดิมของความเป็นชุมชนเก่าแก่ และวิถีชีวิตคนริมน้ำ รักษาวิถีธรรมชาติแบบเดิม ด้วยการอนุรักษ์ ปรับปรุง แต่ไม่เปลี่ยนแปลงไปมาก

จากผลการวิจัยพบว่า ประชาชนประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้า ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 ทั้งหมด มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ประชาชนประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้า ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 มีความคิดเห็นว่า รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ทำรั้วกันได้โดยปลูกผักสวนครัวหรือผักกระถาง สำหรับข้ออื่นๆ ที่เหลือ ประชาชนประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้า ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สุรวุฑสิทธิ์ เสถียรไทย และคณะ ได้กล่าวถึงการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมไว้ในเรื่องตัวชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียง ระดับจังหวัดในมิติสิ่งแวดล้อม ว่าจากการเปลี่ยนแปลงรากฐานของประเทศจากชุมชนเกษตรกรรมเพื่อไปเป็นประเทศอุตสาหกรรมโดยที่โครงสร้าง ระบบ กลไกของกระบวนการพัฒนาประเทศที่ผ่านมาอาศัยแนวทางตะวันตก โดยทั้งภูมิปัญญาไทย และมิได้คำนึงถึงกระบวนการรองรับและแก้ไขปัญา ซึ่งเป็นภูมิป้องกันที่สำคัญต่อการที่ประเทศไทยจะพัฒนาเป็นประเทศอุตสาหกรรมทำให้สังคมไทย ไม่พร้อมที่จะรองรับความเสี่ยง จากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างต่างๆ ภายในประเทศทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จากข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมชาติชี้ให้เห็นถึงการพัฒ นาที่ยั่งยืนโดยที่อดีตทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ถูกนำมาใช้ เพื่อตอบสนองการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลัก ก่อให้เกิดปัญหาน้ำท่วม น้ำแล้ง และภัยธรรมชาติที่บ่อยครั้งและรุนแรง ความหลากหลายทางชีวภาพก็กำลังถูกทำลายอย่างรวดเร็ว สาเหตุมาจากการดำเนินกิจกรรมของมนุษย์ทำลายถิ่นอาศัย

¹¹วรรรัตน์ เกตุเพชร, “การเรียนรู้การใช้ชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาประชาชนในเขตตำบลแร่ออ อำเภอดอนจาน จังหวัดสระแก้ว”, วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการปกครองท้องถิ่น, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น), 2550, บทคัดย่อ.

ของสิ่งมีชีวิตต่างๆ และส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศทำให้อัตราการสูญพันธุ์ของสิ่งมีชีวิตเพิ่มขึ้น¹² และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สัทธิดา นิลสัมฤทธิ์ และมนตรี เกิดมีมูล ได้วิจัยเรื่อง ได้ศึกษาการดำเนินชีวิตในระบบเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล ในเรื่องของความสามารถในการพึ่งตนเองใน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านจิตใจ ด้านสังคม ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านเทคโนโลยี และด้านเศรษฐกิจ พบว่า มีความสามารถพอเพียงทุกด้าน แม้ว่าจะอยู่ระดับที่ไม่สูงนัก ถือได้ว่ามีจิตสำนึกในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงมากพอสมควร และมีการดำเนินชีวิตสอดคล้องกับแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงค่อนข้างมากถึงกับแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยส่วนใหญ่รับรู้ รับทราบจากสื่อโทรทัศน์วิทยุมากที่สุด¹³

4. ด้านวัฒนธรรม

ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลักคือ การฟื้นฟูวิถีชีวิตชุมชนดั้งเดิมตามชุมชนเป็นถนนคนเดิน “ถนนวิถีชีวิตดั้งเดิม” สืบต่อกันมาตามวิถีชีวิตเป็นการผสมผสานวัฒนธรรมทางศาสนา การผสมผสานวัฒนธรรม 3 วัฒนธรรม คือ วัฒนธรรมไทย จีน ญวน และรูปแบบใหม่ที่เน้นเรื่องของ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เชิงวิถีชีวิตและเชิงอนุรักษ์ ชุมชนริมน้ำจันทบูรยังคงสืบทอดศิลปะและ วัฒนธรรมต่างๆ ในอดีตไว้ได้เป็นอย่างดีที่ไม่ได้นำออกมาจัดแสดงหรือสาธิตให้นักท่องเที่ยวได้ชม

จากผลการวิจัยพบว่า ประชาชนประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 ด้านวัฒนธรรม โดยรวมอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณารายชื่อพบว่า ประชาชนประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งสองฝั่งแม่น้ำ ซึ่งประกอบไปด้วย ชุมชนย่อยที่ 4 และชุมชนย่อยที่ 13 มีความคิดเห็นว่า รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิต ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร ด้านวัฒนธรรม อยู่ในระดับมากทุกข้อคำถาม ซึ่ง สอดคล้องกับแนวคิดของ จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา ได้กล่าวถึงการดำเนินชีวิตตามปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงทางด้านวัฒนธรรมคือการรู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม มีความสอดคล้องกับ ความต้องการและสภาพแวดล้อม มีการพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาชาวบ้านให้เกิดประโยชน์ กับคนหมู่มาก¹⁴ และสอดคล้องกับแนวคิดของ ปรียานุช พิบูลสราวุธ ได้กล่าวถึงการดำเนินชีวิตตามหลัก ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทางด้านวัฒนธรรมคือการเห็นคุณค่าในความเป็นไทย เอกลักษณ์ของไทย เห็นประโยชน์ของภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น และรู้จักเลือกรับและแยกแยะวัฒนธรรมอื่นๆ ที่ เข้ามาสามารถนำบุตรหลานให้รู้จักเลือกรับวัฒนธรรมที่ดี¹⁵ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาประทีป พรหมสิทธิ์ ได้ศึกษาวิเคราะห์เชิงปรัชญาเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ผลการวิจัยพบว่า

¹²สุธาวัลย์ เสถียรไทย และคณะ, บทความเรื่องตัวชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงระดับจังหวัด: มิติ สิ่งแวดล้อม, (กรุงเทพมหานคร: ม.ป.พ., 2550), หน้า 57.

¹³สัทธิดา นิลสัมฤทธิ์ และมนตรี เกิดมีมูล, การดำเนินชีวิตในระบบเศรษฐกิจพอเพียงของ ประชาชนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล, (กรุงเทพมหานคร: ทิพนตรการพิมพ์, 2548), หน้า 47.

¹⁴จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา, การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง: วารสารเศรษฐกิจและสังคม, 42 (6), 2548), หน้า 46.

¹⁵ปรียานุช พิบูลสราวุธ, เศรษฐกิจพอเพียงกับการศึกษา: วารสารพัฒนาเทคนิคศึกษา, 20 (64), 2550), หน้า 24.

การดำเนินชีวิตในสังคมมี 2 ระดับ คือระดับสามัญทั่วไป เป็นชีวิตของผู้ครองเรือน ต้องอยู่ในระเบียบของสังคม ยอมรับระบบเศรษฐกิจที่สังคมสร้างขึ้นด้วยความเข้าใจ ส่วนอีกระดับหนึ่งคือบรรพชิตที่ไม่ดำเนินชีวิตไปตามระบบแบบแผนเศรษฐกิจ เพราะไม่มีกิจกรรมทางวัตถุ หากว่าจำเป็นไม่เพียงคิดเป็นกำไรหรือขาดทุน มุ่งให้เป็นอยู่อย่างบริสุทธิ์ทางจิตวิญญาณ และช่วยชี้นำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตโดยคุณธรรม จากการศึกษาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ทราบว่า เป็นหลักจริยศาสตร์ในพุทธศาสนา คือ หลักสันโดษ ซึ่งหมายความว่า ความพอดี พอเพียง พอประมาณ ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น โดยพุทธศาสนายอมรับความสามารถของมนุษย์ซึ่งพัฒนาไปสู่เป้าหมายในการแก้ไขปัญหาของมนุษย์ และสังคมที่มีอยู่ได้ด้วยการศึกษาให้เข้าใจในชีวิตจิตใจของตนเองและธรรมชาติสิ่งแวดล้อมอย่างเข้าใจ และเป็นขั้นตอนซึ่งจะทำให้การจัดการเศรษฐกิจ สังคมสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพ¹⁶

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยในเรื่อง “รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร” ข้อเสนอแนะผู้มีส่วนที่เกี่ยวข้องดังนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น พาณิชยจังหวัดพัฒนาชุมชน ส่งเสริมเป็นสถานที่ท่องเที่ยวบน “วิถีวัฒนธรรม” ให้เป็นชุมชนเข้มแข็งและดำรงอยู่ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงในอนาคต
- 2) นโยบายต่างๆ มาพูดคุยกันแล้วก็มาวิเคราะห์นโยบายค่อนำสู่การปฏิบัติในรูปแบบของแผนปฏิบัติประจำปี
- 3) ผู้ที่เกี่ยวข้องควรมีการส่งเสริม ชุมชนริมน้ำจันทบูร เพราะเป็นชุมชนเก่าแก่มานาน และเป็นสถาปัตยกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น จึงเห็นควรร่วมกันอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี
- 4) ภาครัฐเข้ามาส่งเสริมชุมชนริมน้ำจันทบูรให้มีส่วนร่วมในการประชุมสัมมนา การวางแผน การอบรม การนำความรู้มาแลกเปลี่ยนกัน นำประสบการณ์มาแชร์มาบูรณาการเข้าด้วยกันระหว่างวิถีชุมชนกับภาครัฐ

5.3.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

- 1) ผู้ที่นำนโยบายไปสู่การปฏิบัติควรมีแผนงาน มีโครงการ มีกิจกรรม ที่ชัดเจนและรวดเร็ว
- 2) ต้องส่งเสริมการดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ก็เปลี่ยนไป ส่งผลถึงวัฒนธรรม ประเพณี ความเป็นอยู่ วิถีชีวิตที่เคยเป็นมาก็อาจจะเลือนหายไป

¹⁶พระมหาประทีป พรหมสิทธิ์, “การศึกษาวิเคราะห์เชิงปรัชญาเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง”, รายงานการศึกษาศรีปริยาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาปรัชญา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น), 2545, บทคัดย่อ.

3) ควรให้มีที่จอดรถมากขึ้น และมีกิจกรรมในการฟื้นฟูประเพณีที่เคยมีมา แต่ครั้งก่อนให้เด็กกลุ่มหลังได้รับรู้ถึงประเพณีของชุมชนที่ผ่านมา

4) อยากให้มีการรณรงค์การทิ้งของเสียลงแม่น้ำ ต้องมีการเก็บเป็นระเบียบเรียบร้อยเพื่อชุมชนกับสิ่งแวดล้อมที่เราอยู่ จะได้ดูดีสะอาดตาสำหรับการอนุรักษ์ริมน้ำจันทบุรี

5.3.3 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

หากมีการวิจัยเกี่ยวกับ รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ในครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอแนะการดำเนินการวิจัยในลักษณะต่อไปนี้

1) ควรส่งเสริมให้มีการศึกษาวิจัย สำหรับรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในองค์กรของรัฐและเอกชน รวมถึงปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของหน่วยงาน และองค์กรนั้นๆ

2) ควรนำหลักพระบรมราโชวาทที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นเป็นแนวทางการดำรงชีวิตและการปฏิบัติตน

3) ควรศึกษาวิจัย ด้านการเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ สุจริต ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน มีความเพียร มีสติและความรอบคอบ

4) ควรทำการศึกษาการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง อย่างจริงจัง หรือถ้าเป็นไปได้อยากให้มรรมนุญชุมชน ขึ้นมาเพื่อระดมสมองแนวทางการแก้ไขปัญหา รongรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นต่อไปในอนาคต

บรรณานุกรม

1. ภาษาไทย:

ข. ข้อมูลวิทยุภูมิ

(1) หนังสือ:

- เกษม วัฒนชัย. การเรียนรู้ที่แท้และพอเพียง: แล้วเราจะเอาหลักไหนไปสู่ชีวิต. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, 2549.
- โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์ และคณะ. วิถีชุมชน: คู่มือการเรียนรู้ที่ทำให้งานชุมชนง่ายได้ผล และสนุก. นนทบุรี: สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข, 2545.
- กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. แผนพัฒนาส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พุทธศักราช 2550. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, 2550.
- คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. ประมวลคำในพระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชตั้งแต่พุทธศักราช 2493-2549 ที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติ, 2550.
- คณะกรรมการบริหารวิชาบูรณาการหมวดวิชาทั่วไป. มนุษย์กับสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2548.
- จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา. การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง: วารสารเศรษฐกิจและสังคม. 42 (6), 2548.
- จำลอง คังคะศรี. แผนแม่บทในการพัฒนาชุมชนริมน้ำจันทบุรี วัฒนธรรม: จันทบุรี, 2559.
- ชินสัคค สุวรรณอัจฉริย. เอกสารประกอบการสอนรายวิชา 0001065 เศรษฐกิจกับการดำเนินชีวิต. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2548.
- ชนชญาณัน จันทรวิจิตรกุล. รูปแบบการดำเนินชีวิตและพฤติกรรมกรบริโภคผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร. ปรินญาณิเทศศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.
- นิสรา ใจชื่อ. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง. รายงานการวิจัย กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2557.
- _____. ชุมชนริมน้ำจันทบุรี. พิมพ์ครั้งที่ 1 เชียงใหม่: โชตนาปรีนท์ จำกัด, 2556.
- ปรียานุช พิบูลสรารุณ. คลังหลวงกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพมหานคร: เพชรรุ่งการพิมพ์, 2551.
- _____. เศรษฐกิจพอเพียงกับการศึกษา: วารสารพัฒนาเทคนิคศึกษา. 20 (64). 2550.
- ประเวศ วะสี. เศรษฐกิจพอเพียงและประชาสังคมแนวทางพลิกพื้นเศรษฐกิจสังคม. กรุงเทพมหานคร: หมอชาวบ้าน, 2542.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร. ชุมชนและลักษณะของความเป็นชุมชน. ในเอกสารประกอบการประชุมประจำปีว่าด้วยเรื่อง ชุมชน ครั้งที่ 1 เรื่อง ชุมชนไทยท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลง

- 30-31 พฤษภาคม 2543 ณ อาคารเฉลิมพระบารมี 50 ปี. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2543.
- ณรงค์ เส็งประชา. **วิถีไทย**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์, 2544.
- ดาณูภา ไชยพรธรรม. **เศรษฐกิจพอเพียง: ชีวิตต้องรู้จักพอก่อนที่จะไม่มีอะไรเหลือให้พอ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มายิก, 2550.
- พระมหาศิริวัฒน์ อริยเมธี. **วิเคราะห์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจากมุมมองของพระพุทธศาสนา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น, 2549.
- วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์. **ถอดรหัสเศรษฐศาสตร์เพื่อเข้าใจเศรษฐกิจ**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท แสงดาว, 2546.
- วรเดช จันทร และคณะ. **การศึกษาวิจัยเพื่อขยายผลสู่สาธารณะเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งน้ำ ดินป่า และการเกษตรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: บทสรุปรายงานการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: สหยาบบล็อกและการพิมพ์, 2551.
- วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. **การบริหารจัดการตามแนวทางคุณธรรมและแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์โพเพช, 2550.
- สุทธิพร บุญส่ง. **คุณธรรมจริยธรรมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต**. กรุงเทพมหานคร: ทริปปี้ลกรุ๊ป, 2549.
- สำนักนายกรัฐมนตรี สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง**. พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพมหานคร: คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550.
- สิทธิเดช นิลสัมฤทธิ์ และมนตรี เกิดมีมูล. **การดำเนินชีวิตในระบบเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล**. กรุงเทพมหานคร: ทิพนตร์การพิมพ์, 2548.
- สมพร เทพสิทธา. **ดวงประทีปจากพระบรมราโชวาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์สวย, 2549.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554)**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549.
- สมพร เทพสิทธา. **ดวงประทีปจากพระบรมราโชวาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์สวย, 2549.
- สุธาวัลย์ เสถียรไทย และคณะ. **บทความเรื่องตัวชี้วัดเศรษฐกิจพอเพียงระดับจังหวัด: มิติสิ่งแวดล้อม**. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.พ., 2550.
- สำนักนายกรัฐมนตรี สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **การประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพมหานคร: คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550.

สุเมธ ตันติเวชกุล. เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำรินใต้เบื้องพระยุคลบาท.

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, 2544.

สุนทร กุลวัฒน์วรพงศ์. ตามรอยพระราชดำริ เศรษฐกิจพอเพียงทฤษฎีใหม่. กรุงเทพมหานคร :
ชมรมเด็ก, 2544.

สนธยา พลศรี. ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร:โอเดียนสโตร์,
2545.

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. สังคมวิทยาชุมชน: หลักการศึกษา วิเคราะห์ และปฏิบัติงานชุมชน. พิมพ์ครั้งที่
2 กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2536.

อดุลย์ จาตุรงค์กุล. กลยุทธ์การตลาด. ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2545.

_____. พฤติกรรมผู้บริโภค. ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539.

อัจฉรา นวจินดา และคณะ. ศิลปะการดำเนินชีวิต. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เท็กซ์
แอนด์ เจอร์นัล พับลิเคชั่น, 2546.

อภิชัย พันธเสน และคณะ. รายงานการวิจัยโครงการสังเคราะห์งานวิจัย ข้อเสนอแนะ และบทความ
เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง. สถาบันการจัดการเพื่อชนบทและสังคม. กรุงเทพมหานคร:
มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2549.

(2) วิทยานิพนธ์/รายงานการวิจัย:

เกษรา เกิดมงคล. รูปแบบการดำเนินชีวิต การแสวงหาข้อมูลเพื่อการตัดสินใจท่องเที่ยวและ
พฤติกรรมการท่องเที่ยวของคนวัยทำงาน. ปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต. บัณฑิต
วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.

กุลวดีล้อมทอง วีระภักทรนนท์. การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนิน
ชีวิต: กรณีศึกษาบุคลากรสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์. วิทยานิพนธ์
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาพัฒนาสังคม. บัณฑิตวิทยาลัย: สถาบัน
บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2547.

จุฑามาศ พาณิชยรังสี. รูปแบบการดำเนินชีวิตพฤติกรรมเปิดรับและทัศนคติของผู้อ่านหนังสือที่มี
ต่อนิตยสารผู้หญิง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. คณะวารสารศาสตร์และ
สื่อสารมวลชน. สาขาสื่อสารมวลชน. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2549.

ทศมนพร พุทธจันทร์. ความคิดเห็นในการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษา
ข้าราชการจังหวัดราชบุรี. ภาคนิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. สาขาวิชาพัฒนาสังคม.
บัณฑิตวิทยาลัย: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2547.

ปาริชาติ อินนุพัฒน์. รูปแบบการดำเนินชีวิตกับการเปิดรับสื่อวิทยุของผู้ฟังในกรุงเทพมหานคร.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน. สาขา
สื่อสารมวลชน. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552.

พระมหาปาจิต สิริเมโธ. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านคลองใหม่ อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาการพัฒนาศักดิ์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2557.

พระมหาประทีป พรหมสิทธิ์. การศึกษาวิเคราะห์เชิงปรัชญาเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง. รายงานการศึกษาอิสระปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาปรัชญา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2545.

รัฐพงศ์ บุญญานุวัตร. การนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนในชุมชนเขตดุสิตกรุงเทพมหานคร. รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 2554.

วรรัตน์ เกตุเพชร. การเรียนรู้การใช้ชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาประชาชนในเขตตำบลแร่ออ อำเภอดอนจาน จังหวัดสระแก้ว. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาการปกครองท้องถิ่น. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2550.

สุพัตรา กิ่งพุ่ม. รูปแบบการดำเนินชีวิตและพฤติกรรมเปิดรับนิตยสารของกลุ่มผู้หญิงโสดอายุ 30-49 ปี ในอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2550.

สุพิชา บ้านชี. รูปแบบการดำเนินชีวิตการแสวงหาข้อมูลและพฤติกรรมการซื้อขายสินค้าแฟชั่นของผู้หญิงวัยทำงาน. ปริญญานิเทศศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, 2547.

สายน้ำผึ้ง รัตนงาม. ความคิดเห็นในการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาสมาชิกเสถียรธรรมสถาน. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาพัฒนาศักดิ์. บัณฑิตวิทยาลัย: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2547.

อลิสา ตังกบตี. รูปแบบการดำเนินชีวิตและพฤติกรรมการซื้อขายสินค้าเกี่ยวกับความงามของสตรีผู้สูงอายุที่รักความงาม. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. คณะนิเทศศาสตร์. ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.

(3) บทความในวารสาร:

กัลญ วรพิทยุต. รูปแบบการดำเนินชีวิต และพฤติกรรมเปิดรับสื่อโฆษณาของกลุ่ม คนโสดในเขตกรุงเทพมหานคร. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย กันยายน-ธันวาคม 2548. 25 (3), 2548.

ทิวเมฆ นาวาบุญนิยม. การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนปทุมโศก จังหวัดนครปฐม. วารสารวิทยาการจัดการ. นครปฐม: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, 2558.

ธีราพร ทวีธรรมเจริญ. การเรียนรู้วิถีชุมชนจากแนวคิดในทฤษฎีโครงสร้างทางสังคมและทฤษฎีชุมชนมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย. วารสารวิชาการ. ปีที่ 30 ฉบับที่ 1 มกราคม-มีนาคม, 2553.

ประภาพรรณ ฉัตรมาลัย. มรดกวัฒนธรรม ชุมชนริมน้ำจันทบูร. วารสารวิถีชุมชนคนริมน้ำ: จันทบูร, 2552.

สุเทพ ศรีบุญเพ็ง และวิโรจน์ เจษฎาลักษณ์. การประยุกต์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินธุรกิจของร้านชัยเจริญ เมล็ดพันธุ์ข้าว ตำบลดอนก่ายาน อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี. วารสารวิชาการ ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะมหาวิทยาลัยศิลปากร. ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม – สิงหาคม, 2558.

(5) ข้อมูลจากเว็บไซต์:

คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง 2547. <<https://www.ryt9.com/s/nescd/156489>> สืบค้นเมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2562.

จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา. หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง: เพื่อการพัฒนา เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม. ออนไลน์. 2559 แหล่งที่มา: <<http://www.tsdf.or.th/th/article>> 20 เมษายน 2561.

ชุมชนริมน้ำจันทบูร. ต่อยอดวิถีชีวิตให้เป็นสินค้าทางวัฒนธรรม. แหล่งข้อมูล: <https://www.tcdconnect.com/content/520/> สืบค้นเมื่อวันที่ 13 มิถุนายน 2561.

แผนผังที่ตั้งชุมชนริมน้ำจันทบูร, <<http://www.rimnam.chanthaboon.net>>, เข้าถึงเมื่อวันที่ 3 มกราคม 2563.

ศรัณย์พงศ์ เทียงธรรม. “Single Woman 3049” Marketeer 2549. ระบบออนไลน์ แหล่งที่มา <http://www.marketeer.co.th/inside_detail.php?inside_id=4913> 5 มกราคม 2552.

สัญลักษณ์ของชุมชนริมน้ำจันทบูร, <<http://www.rimnam.chanthaboon.net>>, เข้าถึงเมื่อวันที่ 3 มกราคม 2562.

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. ถาวร ถาวโร. (2553). การฟื้นฟูและอนุรักษ์โบราณสถานเมืองเพนียด โดยความร่วมมือร่วมของชุมชน ต.คลองนารายณ์ อ.เมือง จ.จันทบุรี. แหล่งข้อมูล: <http://elibrary.trf.or.th/project_content.asp?PJID=RDG49M0004> <<http://research.trf.or.th/node/5855>>, สืบค้นเมื่อวันที่ 18 มกราคม 2560.

สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง 2549. <<https://www.nesdb.go.th/main.php?filename=index>> สืบค้นเมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2562.

(6) สัมภาษณ์

1. อาจารย์ประภาพรรณ ฉัตรมาลัย. ประธานชมรมพัฒนาชุมชนริมน้ำจันทบูร และอดีตศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ. สัมภาษณ์, 5 กุมภาพันธ์ 2563.
2. นายชุต อภิรักษ์อัครา. ประธานชุมชนย่อยที่ 4. สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2563.
3. นายสมศักดิ์ สุพรรณวิวัฒน์. ประธานชุมชนย่อยที่ 13. สัมภาษณ์, 3 กุมภาพันธ์ 2563.
4. น.ต.พรพยนต์ เกื้อนรัตน์. ชุมชนริมน้ำจันทบูร ชุมชนย่อยที่ 13. สัมภาษณ์, 27 มกราคม 2563.
5. นางสาวฤทธิ ชัยฤทธิ์. วิสาหกิจชุมชนริมน้ำจันทบูร ชุมชนย่อยที่ 13. สัมภาษณ์, 31 มกราคม 2563.
6. นางพรอุษา ไสอบล. ชุมชนริมน้ำจันทบูร ชุมชนย่อยที่ 13. สัมภาษณ์, 4 กุมภาพันธ์ 2563.
7. นายคณากร อยู่เลห์. ชุมชนริมน้ำจันทบูร ชุมชนย่อยที่ 4. สัมภาษณ์, 3 กุมภาพันธ์ 2563.
8. นายจักรภณ พงศ์พัชรพันธุ์. ชุมชนริมน้ำจันทบูร ชุมชนย่อยที่ 4. สัมภาษณ์, 3 มกราคม 2563.
9. นางปิยนันท์ รุ่งเรืองผล. ชุมชนริมน้ำจันทบูร ชุมชนย่อยที่ 4. สัมภาษณ์, 11 กุมภาพันธ์ 2563.
10. นายภาณุรัตน์ เมืองมุงคุณ. ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม เทศบาลเมืองจันทบุรี. สัมภาษณ์, 11 กุมภาพันธ์ 2563.
11. นางดวงเดือน สดแสงจันทร์. ผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดจันทบุรี. สัมภาษณ์, 17 กุมภาพันธ์ 2563.

2. ภาษาอังกฤษ:

- Assael. Henry. **Consumer Behavior and Marketing Action**. 5 th ed. Ohio: South-Western College Publishing, 1994.
- Antonides. G. and Van Raaij. W.F. **Consumer Behavior: A European Perspective**. Chicheter. John Wiley and Sons, 1988.
- Abraham H.Maslow. **Motivation and Personality**. New York: Harper&Row, 1970.
- Engel. Blackwell & Miniard. Paul W. **Consumer Behavior**. 10 th ed. Ohio: Thomson South-Western, 2006.
- Hawkins. D. I.. Best. R. J. & Coney. K.A. **Consumer Behavior: Building Marketing Strategy**. 8 th ed. New York: McGraw Hill, 2001.
- Herzberg. **The Motivation to Work**. New York: John Wiley&Sone, 1960.
- Lazer. J. A. **The Generalizability of Psychographic Market Segments Across Geographic Locations**. Journal of Marketing, 1963.
- Parsons. Talcott. and Smelser.Nell J. 1984. **Economy and Society: A Study in the Integration of Economic and Social Theory**. London: Routledge&Kegan Paul.
- Plummer. J.T. (1974) อ้างถึงในอดุลย์ จาตุรงค์กุล. **พฤติกรรมผู้บริโภค**. ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539.

- Plummer. J.T. Cited in Gunter. B. & Furnham. A.1992. **Consumer Profiles; An introduction to Psychographic**. London: Routledge. Chapman and Hall, 1974.
- Schieffer. L.G. and Kanuk. **Consuer Behavior 7 th ed**. Upper Saddle River. New Jersey: Prentice hall International, 2000.
- _____. L.G. and Kanuk. **Consuer Behavior 7 th ed**. Upper Saddle River. New Jersey: Prentice hall International, 1970.

ภาคผนวก

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง : รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร

คำชี้แจง :

1. แบบสัมภาษณ์นี้เป็นแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นเพื่อประโยชน์ในการศึกษาวิจัย ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผู้วิจัยใคร่ขอความรู้และข้อมูลจากท่านผู้บริหารองค์กร ในการสำรวจรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร อันจะก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่แก่องค์กรและประเทศชาติ
2. แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ แบ่งออกเป็น 5 ตอน ดังนี้
 - ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
 - ตอนที่ 2 ความเป็นมาและวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูร
 - ตอนที่ 3 การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร
 - ตอนที่ 4 รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร
 - ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม
3. ขอความกรุณาให้ตอบแบบสัมภาษณ์ข้อมูลทุกข้อมูล ในแบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยถือเป็นความลับ
4. ผลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์นี้จะเป็ข้อมูลรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร
5. ผู้วิจัยหวังว่าจะได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จากท่านในการให้สัมภาษณ์ แบบสัมภาษณ์ในครั้งนี้เป็นอย่างดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

(ดร.ศุภกิจ ภักดีแสน)

ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธมณฑลจังหวัดจันทบุรี

แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (Structured In-depth Interview)

เรื่อง : รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร

ในการดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก มีวัตถุประสงค์เพื่อหาข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และข้อสรุปที่เหมาะสมในประเด็นสาระของรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร เพื่อนำมาเสนอรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร โดยมีรายละเอียดของแนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึก ดังนี้

ประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์ (Question Guideline)

คำชี้แจง : แบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ คือ

ชื่อ-ฉายา/นามสกุล.....
 ระดับการศึกษา.....
 ตำแหน่ง/หน้าที่รับผิดชอบ.....
 สถานที่ให้สัมภาษณ์.....
 วัน/เดือน/ปี.....เวลา.....น.

ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับความเป็นมาและวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูร คือ

1. บริบทพื้นที่ของชุมชนริมน้ำจันทบูร เป็นอย่างไร

.....

2. ความเป็นมา และวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูร เป็นอย่างไร

.....

3. อาชีพหลัก และอาชีพเสริมของชุมชนริมน้ำจันทบูรในปัจจุบัน คืออาชีพใด
การประกอบอาชีพหลัก ได้แก่.....

การประกอบอาชีพเสริม ได้แก่.....

ตอนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร
คือ (ถ้าจะประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง 4 ด้าน มาใช้ในการนำเสนอรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิต
ของชุมชนริมน้ำจันทบูร) จะทำอย่างไร

1. ด้านเศรษฐกิจ.....

2. ด้านสังคม.....

3. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.....

4. ด้านวัฒนธรรม.....

ตอนที่ 4 เป็นคำถามเกี่ยวกับรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำ
จันทบูร คือ

1. รูปแบบการดำรงชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูรในอดีต เป็นอย่างไร

2. รูปแบบการดำรงชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูรในปัจจุบัน เป็นอย่างไร

.....

.....

.....

ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

ขอขอบคุณเป็นอย่างสูงสำหรับการอนุเคราะห์ข้อมูล
ผู้วิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง : รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบุรี

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามเพื่อการวิจัยนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการทำวิจัยเรื่อง “รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบุรี” ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับเป็นข้อมูลแนวทางของผู้วิจัย และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อนำข้อมูลไปใช้ในการนำเสนอรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบุรีให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนพัฒนา อันจะก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่แก่องค์กร และประเทศชาติต่อไป

ข้อมูลที่ได้จะแปลผลการวิจัยในภาพรวม ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลรายละเอียดฉบับนี้เป็นความลับ และใช้ประโยชน์เฉพาะการวิจัยเท่านั้น ไม่มีผลกระทบใดๆ ต่อท่านหรือบุคคลอื่นแต่ประการใด

2. แบบสอบถามชุดนี้ประกอบด้วย 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามที่เกี่ยวกับรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบุรี

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะที่เกี่ยวกับรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบุรี

ผู้วิจัยหวังว่า จะได้รับความเมตตาอนุเคราะห์ แสดงความคิดเห็นในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้เป็นอย่างดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

(ดร.ศุภกิจ ภักดีแสน)

ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธมณฑลจังหวัดจันทบุรี

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง : รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบุรี

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

โปรดทำเครื่องหมาย ☒ ลงใน ☐ หน้าข้อความตามความเป็นจริงของท่านต่อไปนี้

1. เพศ

☐ ชาย ☐ หญิง

2. อายุ

☐ ต่ำกว่า 20 ปี ☐ 21 - 30 ปี
☐ 31 - 40 ปี ☐ 41 - 50 ปี
☐ 51 ปีขึ้นไป

3. ศาสนา

☐ พุทธ ☐ คริสต์ ☐ อิสลาม ☐ อื่นๆ

4. ระดับการศึกษา

☐ ประถมศึกษา ☐ มัธยมศึกษา
☐ อนุปริญญา ☐ ปริญญาตรี
☐ ปริญญาโทขึ้นไป

5. อาชีพ

☐ นักวิชาการ ☐ ผู้นำชุมชน
☐ สมาชิกในชุมชน

6. รายได้ต่อเดือน

☐ ไม่เกิน 10,000 บาท ☐ 10,001 - 15,000 บาท
☐ 15,001 - 20,000 บาท ☐ 20,001 บาทขึ้นไป

7. สถานภาพทางครอบครัว

☐ ครอบครัวเดี่ยว ☐ ครอบครัวขยาย

8. ภูมิลำเนา

☐ จังหวัดจันทบุรี ☐ ต่างจังหวัด ระบุชื่อจังหวัด.....

ตอนที่ 2 แบบสอบถามที่เกี่ยวกับรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำ
จันทบูร

โปรดกาเครื่องหมาย ☒ ลงในช่อง ☐ ที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุดเพียงข้อเดียว

1	หมายถึง	เห็นด้วยน้อยที่สุด
2	หมายถึง	เห็นด้วยน้อย
3	หมายถึง	เห็นด้วยปานกลาง
4	หมายถึง	เห็นด้วยมาก
5	หมายถึง	เห็นด้วยมากที่สุด

ส่วนที่ 1 รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร

ที่	รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน ริมน้ำจันทบูร	ระดับความคิดเห็น				
		1	2	3	4	5
	1. ด้านความพอประมาณ					
1	การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในส่วนของหลักความพอประมาณมาช่วยทำให้ครัวเรือนท่านมีการวางแผนการผลิต/หรือการบริโภคในครัวเรือนดีขึ้นมากน้อยเพียงใด					
2	ช่วยทำให้ครัวเรือนท่านมีการวางแผนการใช้จ่ายเงินในครัวเรือนดีขึ้นมากน้อยเพียงใด					
3	ช่วยทำให้ครัวเรือนท่านสามารถใช้ชีวิตอยู่ได้โดยไม่เดือดร้อนในระดับใด					
4	ช่วยทำให้ครัวเรือนท่านสามารถดำรงชีวิตแบบพอกินพอใช้ได้ดีมากน้อยเพียงใด					
	2. ด้านความมีเหตุผล					
5	การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในส่วนของหลักความมีเหตุผลมาช่วยทำให้ครัวเรือนของท่านสามารถตัดสินใจโดยใช้หลักเหตุและผลมากน้อยเพียงใด					
6	ช่วยทำให้ครัวเรือนท่านมีการพิจารณาถึงข้อดีข้อเสียก่อนการตัดสินใจมากน้อยเพียงใด					
7	ช่วยทำให้ครัวเรือนท่านมีการใช้จ่ายอย่างรอบคอบมากน้อยเพียงใด					
8	ช่วยทำให้ครัวเรือนท่านมีการพิจารณาอย่างระมัดระวังในการลงทุนประกอบอาชีพมากน้อยเพียงใด					

ที่	การรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน ริมน้ำจันทบูร	ระดับความคิดเห็น				
		1	2	3	4	5
	3. ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว					
9	การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในส่วนของหลักภูมิคุ้มกันที่ดีมาช่วยให้ครัวเรือนท่านมีการวางแผนในการดำเนินชีวิตได้ดีมากน้อยเพียงใด					
10	การให้มีการทำบัญชีครัวเรือนช่วยทำให้มีการวางแผนการใช้จ่ายเงินในครอบครัวดีขึ้นมากน้อยเพียงใด					
11	ทำให้ครอบครัวท่านอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขมากน้อยเพียงใด					
12	ทำให้ครอบครัวท่านเกิดความรัก สามัคคีและช่วยเหลือซึ่งกันและกันมากน้อยเพียงใด					
	4. ด้านเงื่อนไขความรู้					
13	การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในส่วนของเงื่อนไขความรู้มาใช้ช่วยทำให้ชุมชนตั้งคนที่มีความสามารถทั้งในและนอกหมู่บ้านมาช่วยพัฒนาชุมชนได้มากน้อยเพียงใด					
14	ช่วยทำให้ท่านเกิดความสนใจที่จะศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพมากน้อยเพียงใด					
15	ช่วยทำให้ท่านใช้ความรู้ในการประกอบอาชีพอย่างระมัดระวังมากน้อยเพียงใด					
16	ช่วยทำให้ท่านสามารถใช้ชีวิตอยู่ได้โดยไม่เดือดร้อนในระดับใด					
	5. ด้านเงื่อนไขคุณธรรม					
17	การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในส่วนของเงื่อนไขคุณธรรมมาใช้ช่วยทำให้คนในหมู่บ้านอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขมากน้อยเพียงใด					
18	ช่วยทำให้คนในหมู่บ้านมีความรัก ความสามัคคี และช่วยเหลือซึ่งกันและกันมากน้อยเพียงใด					
19	ช่วยทำให้ท่านเกิดความมุมานะที่จะลดหนี้สิน/ค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นมากน้อยเพียงใด					
20	ช่วยทำให้ท่านเกิดความพยายามที่จะหารายได้เพิ่มขึ้นมากน้อยเพียงใด					

ส่วนที่ 2 รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูร

ที่	รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูร	ระดับความคิดเห็น				
		1	2	3	4	5
	6. ด้านเศรษฐกิจ					
21	จัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายในครอบครัวอย่างสม่ำเสมออย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง					
22	วางแผนการใช้เงินให้เหมาะสมกับรายรับ ของครอบครัว					
23	ดำรงชีวิตอยู่ตามฐานะ ทัศนภาพ โดยดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างไม่เดือดร้อนและมีอิสรภาพ					
24	เรียนรู้ความรู้ใหม่จากสื่อต่างๆ และนำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพ					
25	ลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น เช่น การซื้อสินค้าฟุ่มเฟือย การเที่ยวเตร่ เป็นต้น					
26	ลดการใช้ยาเกี่ยวกับสุขภาพหรือความเจ็บป่วย ด้วยการออกกำลังกาย และดูแลสุขภาพเป็นอย่างดี					
27	ออมเงินเพื่อใช้จ่ายในยามฉุกเฉิน ไว้กับกลุ่มการเงินในชุมชน หรือสถาบันการเงิน					
28	เข้าร่วมกิจกรรมการออม เช่น เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ สหกรณ์ออมทรัพย์ กองทุนหมู่บ้าน กองทุนอื่นๆ และ ธนาคาร เป็นต้น					
	7. ด้านสังคม					
29	ทำนุปฏิบัติหน้าที่ตามตามบทบาท เช่น พ่อ แม่ ลูก สามี-ภรรยา ในครอบครัวได้ดี					
30	เข้ารับการฝึกอบรม ศึกษาดูงาน และพัฒนาทักษะการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนร่วมงาน					
31	แบ่งปันสิ่งของ หรือช่วยเหลือเพื่อนร่วมงานในยามที่ต้องการความช่วยเหลือตามกำลังและทัศนภาพ					
32	ปฏิบัติตนเป็นที่ไว้วางใจแก่เพื่อนร่วมชุมชน เช่น ไม่นินทา ไม่อิจฉา ริษยา มีความซื่อสัตย์ไม่สร้างความเดือดร้อนให้ชุมชน					
33	เสียสละทั้งร่างกายและกำลังทรัพย์เพื่อช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อประสบความเดือดร้อน หรือเมื่อเกิดอุบัติเหตุตามกำลัง					
34	มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเพื่อประโยชน์ของคนในชุมชน					
35	นำความรู้ที่ได้จากการอบรมจากหน่วยงานต่างๆ มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน					
36	มีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ					

ที่	การรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน ริมน้ำจันทบูร	ระดับความคิดเห็น				
		1	2	3	4	5
	8. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม					
37	ตระหนักในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ไม่ก่อให้เกิดมลภาวะ เช่น การใช้ถุงพลาสติก การทำลายขยะอย่างถูกวิธี					
38	ทำรั้วกินได้โดยปลูกผักสวนครัวหรือผักกระถาง					
39	ประยุกต์ใช้พื้นที่ในบ้านให้มีที่ใส่สอยสูงสุด					
40	จัดระเบียบภายในบ้านและบริเวณรอบบ้าน เช่น ความสะดวก การกำจัดขยะ เป็นประจำ					
41	มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ดูแลรักษาแม่น้ำ ลำคลอง และแหล่งน้ำอื่นๆ					
42	กำจัดขยะของเสียอย่างถูกวิธี เช่น แยกขยะ การกำจัดขยะมูลฝอย					
43	ใช้เทคโนโลยี และสารสนเทศที่ทันสมัย เช่น อินเทอร์เน็ต หรือ Social Network					
44	เลือกซื้อและเลือกใช้เครื่องไฟฟ้าตามความจำเป็นและเหมาะสมกับฐานะ ไม่ตามกระแสสังคม					
	9. ด้านวัฒนธรรม					
45	ปฏิบัติตามหลักศาสนาและจารีตประเพณีที่ดำรงอย่างต่อเนื่อง					
46	มีความเป็นผู้นำในครอบครัว และเป็นสมาชิกในครอบครัวที่มีคุณธรรมและศีลธรรมประจำใจ					
47	ถ่ายทอดภูมิปัญญาในท้องถิ่นให้แก่บุตรหลานและคนรุ่นใหม่ในชุมชน					
48	ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาศักยภาพในการประกอบอาชีพ					
49	มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ประเพณีของท้องถิ่นอันดีงามและปฏิบัติตาม					
50	สืบทอดประเพณีอันดีงามในชุมชน เช่น เข้าร่วมประเพณีต่างๆ ในชุมชนที่จัดขึ้น					
51	การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่ดีมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การตรงต่อเวลา ความรับผิดชอบ ความขยัน					
52	แนะนำบุตรหลานหรือเยาวชนในการเลือกรับวัฒนธรรมที่ดี					

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะที่เกี่ยวกับรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร

1. ความเป็นมาและวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูร

ข้อเสนอแนะ.....

.....

.....

.....

2. การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร

ข้อเสนอแนะ.....

.....

.....

.....

3. เสนอรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร

ข้อเสนอแนะ.....

.....

.....

.....

ผู้วิจัยหวังว่า จะได้รับความเมตตาอนุเคราะห์ แสดงความคิดเห็นในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้เป็นอย่างดี และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

(ดร.ศุภกิจ ภัคดีแสน)

ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธมณฑลจังหวัดจันทบุรี

ติดต่อประสานงาน

มือถือ ๐๘๗-๙๐๑-๕๒๙๓

อีเมล : Suppakit21@hotmail.com

ผลการหาดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามเกี่ยวกับ
รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร

ส่วนที่ 1 รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร

ที่	รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร	ผู้เชี่ยวชาญ / คนที่					สรุปและแปลผล		
		1	2	3	4	5	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	1. ด้านความพอประมาณ								
1	การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในส่วนของหลักความพอประมาณมาใช้ช่วยให้ครัวเรือนท่านมีการวางแผนการผลิต/หรือการบริโภคในครัวเรือนดีขึ้นเล็กน้อยเพียงใด	1	1	1	1	1	5	1.0	ใช้ได้
2	ช่วยให้ครัวเรือนท่านมีการวางแผนการใช้เงินในครัวเรือนดีขึ้นเล็กน้อยเพียงใด	1	1	1	1	1	5	1.0	ใช้ได้
3	ช่วยให้ครัวเรือนท่านสามารถใช้ชีวิตอยู่ได้โดยไม่เดือดร้อนในระดับใด	1	1	0	1	1	4	0.8	ใช้ได้
4	ช่วยให้ครัวเรือนท่านสามารถดำรงชีวิตแบบพอกินพอใช้ได้ดีมากน้อยเพียงใด	1	1	1	1	1	5	1.0	ใช้ได้
	2. ด้านความมีเหตุผล								
5	การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในส่วนของหลักความมีเหตุผลมาใช้ช่วยให้ครัวเรือนของท่านสามารถตัดสินใจโดยใช้หลักเหตุและผลมากน้อยเพียงใด	1	1	1	1	1	5	1.0	ใช้ได้
6	ช่วยให้ครัวเรือนท่านมีการพิจารณาถึงข้อดีข้อเสียก่อนการตัดสินใจมากน้อยเพียงใด	1	1	1	1	0	4	0.8	ใช้ได้
7	ช่วยให้ครัวเรือนท่านมีการใช้จ่ายอย่างรอบคอบมากน้อยเพียงใด	1	1	1	1	1	5	1.0	ใช้ได้
8	ช่วยให้ครัวเรือนท่านมีการพิจารณาอย่างระมัดระวังในการลงทุนประกอบอาชีพมากน้อยเพียงใด	1	1	1	1	1	5	1.0	ใช้ได้

ที่	รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร	ผู้เชี่ยวชาญ / คนที่					สรุปและแปลผล		
		1	2	3	4	5	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	3. ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว								
9	การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในส่วนของหลักความมีภูมิคุ้มกันที่ดีมาช่วยให้ครัวเรือนท่านมีการวางแผนในการดำเนินชีวิตได้ดีมากน้อยเพียงใด	1	1	1	1	1	5	1.0	ใช้ได้
10	การให้มีการทำบัญชีครัวเรือนช่วยให้มีการวางแผนการใช้จ่ายเงินในครอบครัวดีขึ้นมากน้อยเพียงใด	1	1	1	1	1	5	1.0	ใช้ได้
11	ทำให้ครอบครัวท่านอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขมากน้อยเพียงใด	1	1	0	1	1	4	0.8	ใช้ได้
12	ทำให้ครอบครัวท่านเกิดความรัก สามัคคีและช่วยเหลือซึ่งกันและกันมากน้อยเพียงใด	1	1	1	1	1	5	1.0	ใช้ได้
	4. ด้านเงื่อนไขความรู้								
13	การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในส่วนของเงื่อนไขความรู้มาช่วยให้ชุมชนตั้งคนที่มีความสามารถทั้งในและนอกหมู่บ้านมาช่วยพัฒนาชุมชนได้มากน้อยเพียงใด	1	1	1	1	1	5	1.0	ใช้ได้
14	ช่วยทำให้ท่านเกิดความสนใจที่จะศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพมากน้อยเพียงใด	1	1	1	1	0	4	0.8	ใช้ได้
15	ช่วยทำให้ท่านใช้ความรู้ในการประกอบอาชีพอย่างระมัดระวังมากน้อยเพียงใด	1	1	1	1	1	5	1.0	ใช้ได้
16	ช่วยทำให้ท่านสามารถใช้ชีวิตอยู่ได้โดยไม่เดือดร้อนในระดับใด	1	1	1	1	1	5	1.0	ใช้ได้
	5. ด้านเงื่อนไขคุณธรรม								
17	การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในส่วนของเงื่อนไขคุณธรรมมาใช้ช่วยให้คนในหมู่บ้านอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขมากน้อยเพียงใด	1	1	1	1	1	5	1.0	ใช้ได้
18	ช่วยทำให้คนในหมู่บ้านมีความรัก ความสามัคคี และช่วยเหลือซึ่งกันและกันมากน้อยเพียงใด	1	1	1	1	1	5	1.0	ใช้ได้

ที่	รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูร	ผู้เชี่ยวชาญ / คนที่					สรุปและแปลผล		
		1	2	3	4	5	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	5. ด้านเงื่อนไขคุณธรรม (ต่อ)								
19	ช่วยทำให้ท่านเกิดความมั่นใจที่จะลดหนี้สิน/ ค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นมากนักน้อยเพียงใด	1	1	0	1	1	4	0.8	ใช้ได้
20	ช่วยทำให้ท่านเกิดความพยายามที่จะหารายได้เพิ่มขึ้นมากนักน้อยเพียงใด	1	1	1	1	1	5	1.0	ใช้ได้

ส่วนที่ 2 รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูร

ที่	รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูร	ผู้เชี่ยวชาญ / คนที่					สรุปและแปลผล		
		1	2	3	4	5	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	6. ด้านเศรษฐกิจ								
21	จัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายในครอบครัวอย่างสม่ำเสมออย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง	1	1	1	1	1	5	1.0	ใช้ได้
22	วางแผนการใช้เงินให้เหมาะสมกับรายรับ ของครอบครัว	1	1	1	1	1	5	1.0	ใช้ได้
23	ดำรงชีวิตอยู่ตามฐานะ อดทน โดยดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างไม่เดือนร้อนและมีอิสรภาพ	1	1	0	1	1	4	0.8	ใช้ได้
24	เรียนรู้ความรู้ใหม่จากสื่อต่างๆ และนำไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพ	1	1	1	1	1	5	1.0	ใช้ได้
25	ลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น เช่น การซื้อสินค้าฟุ่มเฟือย การเที่ยวเตร่ เป็นต้น	1	1	1	1	1	5	1.0	ใช้ได้
26	ลดการใช้จ่ายเกี่ยวกับสุขภาพหรือความเจ็บป่วย ด้วยการออกกำลังกายและดูแลสุขภาพสุขภาพเป็นอย่างดี	1	1	1	1	0	4	0.8	ใช้ได้
27	ออมเงินเพื่อใช้จ่ายในยามฉุกเฉิน ไว้กับกลุ่มการเงินในชุมชน หรือสถาบันการเงิน	1	1	1	1	1	5	1.0	ใช้ได้
28	เข้าร่วมกิจกรรมการออม เช่น เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ สหกรณ์ออมทรัพย์ กองทุนหมู่บ้าน กองทุนอื่นๆ และ ธนาคาร เป็นต้น	1	1	1	1	1	5	1.0	ใช้ได้

ที่	รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูร	ผู้เชี่ยวชาญ / คนที่					สรุปและแปลผล		
		1	2	3	4	5	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	7. ด้านสังคม								
29	ท่านปฏิบัติหน้าที่ตามตามบทบาท เช่น พ่อ แม่ ลูก สามี-ภรรยา ในครอบครัวได้ดี	1	1	1	1	1	5	1.0	ใช้ได้
30	เข้ารับการฝึกอบรม ศึกษาดูงาน และพัฒนาทักษะ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนร่วมงาน	1	1	1	1	0	4	0.8	ใช้ได้
31	แบ่งปันสิ่งของ หรือช่วยเหลือเพื่อนร่วมงานในยามที่ ต้องการความช่วยเหลือตามกำลังและอรรถภาพ	1	1	1	1	1	5	1.0	ใช้ได้
32	ปฏิบัติตนเป็นที่ไว้วางใจแก่เพื่อนร่วมชุมชน เช่น ไม่นินทา ไม่อิจฉาริษยา มีความซื่อสัตย์ไม่สร้างความเดือดร้อนให้ชุมชน	1	1	0	1	0	3	0.6	ใช้ได้
33	เสียสละทั้งแรงกายและกำลังทรัพย์เพื่อช่วยเหลือผู้อื่นเมื่อประสบความเดือดร้อน หรือเมื่อเกิดอุบัติเหตุตามกำลัง	1	1	1	1	1	5	1.0	ใช้ได้
34	มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเพื่อประโยชน์ของคนในชุมชน	1	1	1	1	1	5	1.0	ใช้ได้
35	นำความรู้ที่ได้จากการอบรมจากหน่วยงานต่างๆ มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน	1	1	1	1	1	5	1.0	ใช้ได้
36	มีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ	1	1	1	0	1	4	0.8	ใช้ได้
	8. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม								
37	ตระหนักในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ไม่ก่อให้เกิดมลภาวะ เช่น การใช้ถุงพลาสติก การทำลายขยะอย่างถูกวิธี	1	1	1	1	1	5	1.0	ใช้ได้
38	ทำรั้วกันได้โดยปลูกผักสวนครัวหรือผักกระถาง	1	1	1	1	1	5	1.0	ใช้ได้
39	ประยุกต์ใช้พื้นที่ในบ้านให้มีที่ใส่สอยสูงสุด	1	1	1	1	1	5	1.0	ใช้ได้
40	จัดระเบียบภายในบ้านและบริเวณรอบบ้าน เช่น ความสะอาด การกำจัดขยะ เป็นประจำ	1	1	0	1	1	4	0.8	ใช้ได้
41	มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ดูแลรักษาแม่น้ำ ลำคลอง และแหล่งน้ำอื่นๆ	1	1	0	1	1	4	0.8	ใช้ได้

ที่	รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูร	ผู้เชี่ยวชาญ / คนที่					สรุปและแปลผล		
		1	2	3	4	5	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	8. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ต่อ)								
42	กำจัดขยะของเสียอย่างถูกวิธี เช่น แยกขยะ การกำจัดขยะมูลฝอย	1	1	1	1	1	5	1.0	ใช้ได้
43	ใช้เทคโนโลยี และสารสนเทศที่ทันสมัย เช่น อินเทอร์เน็ต หรือ Social Network	1	1	0	1	0	3	0.6	ใช้ได้
44	เลือกซื้อและเลือกใช้เครื่องไฟฟ้าตามความจำเป็น และเหมาะสมกับฐานะ ไม่ตามกระแสสังคม	1	1	1	1	0	4	0.8	ใช้ได้
	9. ด้านวัฒนธรรม								
45	ปฏิบัติตามหลักศาสนาและจารีตประเพณีที่ดั่งามอย่างต่อเนื่อง	1	1	1	1	0	4	0.8	ใช้ได้
46	มีความเป็นผู้นำในครอบครัว และเป็นสมาชิกในครอบครัวที่มีคุณธรรมและศีลธรรมประจำใจ	1	1	1	1	1	5	1.0	ใช้ได้
47	ถ่ายทอดภูมิปัญญาในท้องถิ่นให้แก่บุตรหลานและคนรุ่นใหม่ในชุมชน	1	1	1	1	0	4	0.8	ใช้ได้
48	ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาศักยภาพในการประกอบอาชีพ	1	1	1	1	1	5	1.0	ใช้ได้
49	มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ประเพณีของท้องถิ่นอันดีงามและปฏิบัติตาม	1	1	1	1	1	5	1.0	ใช้ได้
50	สืบทอดประเพณีอันดีงามในชุมชน เช่น เข้าร่วมประเพณีต่างๆ ในชุมชนที่จัดขึ้น	1	1	1	1	0	4	0.8	ใช้ได้
51	การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่ดีมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การตรงต่อเวลา ความรับผิดชอบ ความขยัน	1	1	1	0	1	4	0.8	ใช้ได้
52	แนะนำบุตรหลานหรือเยาวชนในการเลือกรับวัฒนธรรมที่ดี	1	1	1	1	1	5	1.0	ใช้ได้

ค่าแอลฟา (Alpha)

Scale: ALL VARIABLES

		N	%
Cases	Valid	30	100.0
	Excluded ^a	0	0.0
	Total	30	100.0

a. Listwise deletion based on all variables in the procedure.

Reliability Statistics

Cronbach's Alpha	N of Items
.912	52

Item Statistics

	Mean	Std. Deviation	N
A1 ด้านความพอประมาณ	4.0333	.61495	30
A2	4.1333	.57135	30
A3	4.0333	.55605	30
A4	3.8667	.57135	30
B5 ด้านความมีเหตุผล	4.1000	.66176	30
B6	4.0333	.71840	30
B7	3.8000	.71438	30
B8	3.8667	.73030	30
C9 ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว	3.8000	.71438	30
C10	3.9667	.66868	30
C11	4.0000	.83045	30
C12	4.0667	.63968	30
D13 ด้านเงื่อนไขความรู้	3.9333	.73968	30
D14	4.0000	.74278	30
D15	4.1000	.54772	30
D16	3.8000	.80516	30
E17 ด้านเงื่อนไขคุณธรรม	3.9333	.73968	30
E18	3.6333	.66868	30

E19	4.0667	.78492	30
E20	3.9333	.58329	30
A21 ด้านเศรษฐกิจ	4.0333	.61495	30
A22	4.1333	.57135	30
A23	4.0333	.55605	30
A24	3.8667	.57135	30
A25	4.1000	.66176	30
A26	4.0333	.71840	30
A27	3.8000	.71438	30
A28	3.8667	.73030	30
B29 ด้านสังคม	3.8000	.71438	30
B30	3.9667	.66868	30
B31	4.0000	.83045	30
B32	4.0667	.63968	30
B33	3.9333	.73968	30
B34	4.0000	.74278	30
B35	4.1000	.54772	30
B36	3.8000	.80516	30
C37 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม	3.9333	.73968	30
C38	3.6333	.66868	30
C39	4.0667	.78492	30
C40	3.9333	.58329	30
C41	3.8000	.66436	30
C42	3.8333	.79148	30
C43	3.8000	.61026	30
C44	3.8000	.76112	30
D45 ด้านวัฒนธรรม	3.7333	.52083	30
D46	3.9000	.60743	30
D47	4.1000	.80301	30

D48	3.8667	.68145	30
D49	3.8667	.68145	30
D40	3.9333	.78492	30
D51	3.8333	.74664	30
D52	4.0333	.61495	30

ภาคผนวก ข.

หนังสือเชิญ, รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ, รายชื่อผู้ให้ข้อมูลวิจัย และอื่นๆ

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ มจร. จังหวัดจันทบุรี โทร. 039-498-599

ที่ อว 8005.2(6)/ว18

วันที่ 30 กันยายน 2562

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย

เรียน รศ.ดร.ทวีศักดิ์ ทองทิพย์ ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป วิทยาเขตสุรินทร์

สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. โครงร่างวิจัย จำนวน 1 ฉบับ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย จำนวน 1 ฉบับ

ด้วย ดร.ศุภกิจ นามสกุล ภักดีแสน ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธมณฑลจันทบุรี ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร”

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ ทางผู้วิจัยได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ด้านวิชาการและการวิจัย จึงใคร่ขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมืองานวิจัยดังกล่าวให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ และนโยบายด้านการวิจัยของมหาวิทยาลัยต่อไป ตามรายละเอียดโครงร่างงานวิจัย และเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย ที่ส่งมาด้วย พร้อมกันนี้ขอความกรุณาท่านส่งข้อมูลกลับให้ผู้วิจัย เพื่อจะได้นำมาปรับปรุงให้สมบูรณ์ต่อไป หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อทราบและดำเนินการต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.ศุภกิจ ภักดีแสน)

ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธมณฑลจังหวัดจันทบุรี

ในนามของมหาวิทยาลัย

ผู้ประสานงาน
ดร.ศุภกิจ ภักดีแสน
โทร. 08 7901 5293

๗ ส.ค. ๖๒

ที่ อว 8005.2(6)/24

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธมณฑลจันทบุรี ตำบลบางกะจะ
อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี 22000
โทร 039-498-599

30 กันยายน 2562

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย

เรียน รศ.ดร.ทรงคุณ จันทจร

ประธานหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. โครงร่างงานวิจัย จำนวน 1 ฉบับ
2. เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย จำนวน 1 ฉบับ

ด้วย ดร.ศุภกิจ นามสกุล ภักดีแสน ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธมณฑลจันทบุรี ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร”

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ ทางผู้วิจัยได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ด้านวิชาการและการวิจัย จึงใคร่ขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมืองานวิจัยดังกล่าวให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ และนโยบายด้านการวิจัยของมหาวิทยาลัยต่อไป ตามรายละเอียดโครงร่างงานวิจัย และเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย ที่ส่งมาด้วย พร้อมกันนี้ขอความกรุณาท่านส่งข้อมูลกลับให้ผู้วิจัย เพื่อจะได้นำมาปรับปรุงให้สมบูรณ์ต่อไป หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อทราบและดำเนินการต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

ได้ตรวจแล้วเรียบร้อย
ศาสตราจารย์ ดร. ศุภกิจ นามสกุล
22 พ.ย. 62

(ดร.ศุภกิจ ภักดีแสน)

ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต
สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธมณฑลจันทบุรี

ผู้ประสานงาน
ดร.ศุภกิจ ภักดีแสน
โทร. 08 7901 5293

ที่ อว 8005.2(6)/24

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธมณฑลจันทบุรี ตำบลบางกะจะ
อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี 22000
โทร 039-498-599

30 กันยายน 2562

เรื่อง ขออนุมัติครุภัณฑ์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย

เรียน รศ.ดร.รัตน์ ปัญญาภา

อาจารย์ประจำสาขาปรัชญาและศาสนา
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. โครงร่างงานวิจัย จำนวน 1 ฉบับ
2. เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย จำนวน 1 ฉบับ

ด้วย ดร.ศุภกิจ นามสกุล ภักดีแสน ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธมณฑลจันทบุรี ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบุรี”

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ ทางผู้วิจัยได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ด้านวิชาการและการวิจัย จึงใคร่ขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมือวิจัยดังกล่าวให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ และนโยบายด้านการวิจัยของมหาวิทยาลัยต่อไป ตามรายละเอียดโครงร่างงานวิจัย และเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย ที่ส่งมาด้วย พร้อมกันนี้ขออนุมัติท่านส่งข้อมูลกลับให้ผู้วิจัย เพื่อจะได้นำมาปรับปรุงให้สมบูรณ์ต่อไป หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อทราบและดำเนินการต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.ศุภกิจ ภักดีแสน)

ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธมณฑลจันทบุรี

ผู้ประสานงาน

ดร.ศุภกิจ ภักดีแสน

โทร. 08 7901 5293

ที่ อว 8005.2(6)/24

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธมณฑลจันทบุรี ตำบลบางกะจะ
อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี 22000
โทร 039-498-599

30 กันยายน 2562

เรื่อง ขออนุมัติครุภัณฑ์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย

เรียน ผศ.ดร.กรทอง จุลิธินันท์

อาจารย์ประจำสาขาการศึกษาพิเศษ
คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
จังหวัดจันทบุรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. โครงร่างงานวิจัย

จำนวน 1 ฉบับ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย

จำนวน 1 ฉบับ

ด้วย **ดร.ศุภกิจ นามสกุล ภักดีแสน** ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธมณฑลจันทบุรี ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบุรี”

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ ทางผู้วิจัยได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ด้านวิชาการและการวิจัย จึงใคร่ขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมืองานวิจัยดังกล่าวให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ และนโยบายด้านการวิจัยของมหาวิทยาลัยต่อไป ตามรายละเอียดโครงร่างงานวิจัย และเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย ที่ส่งมาด้วย พร้อมกันนี้ขออนุมัติท่านส่งข้อมูลกลับให้ผู้วิจัย เพื่อจะได้นำมาปรับปรุงให้สมบูรณ์ต่อไป หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อทราบและดำเนินการต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.ศุภกิจ ภักดีแสน)

ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธมณฑลจันทบุรี

- ยินดี ให้ความอนุเคราะห์
- ได้ตรวจสอบเครื่องมือและ
รายงานความก้าวหน้าให้เรียบร้อยแล้ว

21 พ.ย. 62

ผู้ประสานงาน
ดร.ศุภกิจ ภักดีแสน
โทร. 08 7901 5293

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ มจร. จังหวัดจันทบุรี โทร. 039-498-599

ที่ อว 8005.2(6)/ว18

วันที่ 30 กันยายน 2562

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย

เรียน ผศ.ดร.ฐานิดา มั่นคง

รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ

สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. โครงร่างวิจัย

จำนวน 1 ฉบับ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย จำนวน 1 ฉบับ

ด้วย ดร.ศุภกิจ นามสกุล ภักดีแสน ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธมณฑลจันทบุรี ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบุรี”

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ ทางผู้วิจัยได้พิจารณาเห็นว่าท่านเป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ด้านวิชาการและการวิจัย จึงใคร่ขอเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมืองานวิจัยดังกล่าวให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ และนโยบายด้านการวิจัยของมหาวิทยาลัยต่อไป ตามรายละเอียดโครงร่างงานวิจัย และเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย ที่ส่งมาด้วย พร้อมกันนี้ขอความกรุณาท่านส่งข้อมูลกลับให้ผู้วิจัย เพื่อจะได้นำมาปรับปรุงให้สมบูรณ์ต่อไป หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อทราบและดำเนินการต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.ศุภกิจ ภักดีแสน)

ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธมณฑลจังหวัดจันทบุรี

ผู้ประสานงาน

ดร.ศุภกิจ ภักดีแสน

โทร. 08 7901 5293

ที่ อว 8005.2(6)/24

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธมณฑลจันทบุรี ตำบลบางกะจะ
อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี 22000
โทร 039-498-599

23 มกราคม 2563

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน อาจารย์ประภาพรพรณ นัตรมัลย์ ประธานชมรม อดีตศึกษานิเทศน์ชำนาญการพิเศษ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน 1 ฉบับ

ด้วย ดร.ศุภกิจ นามสกุล ภักดีแสน ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธมณฑลจันทบุรี ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบุรี”

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อพิจารณาอนุญาตให้ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการ ทางสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธมณฑลจันทบุรี หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อทราบและดำเนินการต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.ศุภกิจ ภักดีแสน)

ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธมณฑลจันทบุรี

ผู้ประสานงาน
ดร.ศุภกิจ ภักดีแสน
โทร. 08 7901 5293

(นางสาว: ทพณ ดิฉันเต)

๕ 1-พ. ๕๕๖๓

ที่ อว 8005.2(6)/24

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธมณฑลจันทบุรี ตำบลบางกะจะ
อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี 22000
โทร 039-498-599

23 มกราคม 2563

เรื่อง ขออนุมัติขอรับข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน นายชยุต อภิรักษ์อัครา ประธานชุมชนย่อยที่ 4

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน 1 ฉบับ

ด้วย ดร.ศุภกิจ นามสกุล ภักดีแสน ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธมณฑลจันทบุรี ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบุรี”

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่าน เพื่อพิจารณาอนุญาตให้ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการ ทางสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธมณฑลจันทบุรี หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อทราบและดำเนินการต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

๒๐๓ อภิรักษ์อัครา
วัดโพธิ์ชัย

(ดร.ศุภกิจ ภักดีแสน)

ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธมณฑลจันทบุรี

ผู้ประสานงาน
ดร.ศุภกิจ ภักดีแสน
โทร. 08 7901 5293

ที่ อว 8005.2(6)/24

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธมณฑลจันทบุรี ตำบลบางกะจะ
อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี 22000
โทร 039-498-599

23 มกราคม 2563

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน นายสมศักดิ์ สุพรรณวิวัฒน์ ประธานชุมชนย่อยที่ 13

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน 1 ฉบับ

ด้วย ดร.ศุภกิจ นามสกุล ภักดีแสน ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธมณฑลจันทบุรี ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร”

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อพิจารณาอนุญาตให้ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการ ทางสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธมณฑลจันทบุรี หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อทราบและดำเนินการต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.ศุภกิจ ภักดีแสน)

ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธมณฑลจันทบุรี

ใช้แล้ว
วันที่ 23 ม.ค. 63

ผู้ประสานงาน
ดร.ศุภกิจ ภักดีแสน
โทร. 08 7901 5293

ที่ อว 8005.2(6)/24

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธมณฑลจันทบุรี ตำบลบางกะจะ
อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี 22000
โทร 039-498-599

23 มกราคม 2563

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน น.ต.พรพยนต์ เกลั่นรัตน์ ชุมชนริมน้ำจันทบูร

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน 1 ฉบับ

ด้วย ดร.ศุภกิจ นามสกุล ภักดีแสน ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธมณฑลจันทบุรี ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร”

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อพิจารณาอนุญาตให้ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการ ทางสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธมณฑลจันทบุรี หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อทราบและดำเนินการต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.ศุภกิจ ภักดีแสน)

ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธมณฑลจันทบุรี

น.ต.พรพยนต์
(น.ต.พรพยนต์ เกลั่นรัตน์)
๒๓ ม.ค. ๖๓

ผู้ประสานงาน
ดร.ศุภกิจ ภักดีแสน
โทร. 08 7901 5293

ที่ อว 8005.2(6)/24

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธมณฑลจันทบุรี ตำบลบางกะจะ
อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี 22000
โทร 039-498-599

23 มกราคม 2563

เรื่อง ขออนุมัติขอรับข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน นางสาวสมฤทัย ชัยฤทธิ์ วิชาทฤษฎีชุมชนริมน้ำจันทบูร

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน 1 ฉบับ

ด้วย ดร.ศุภกิจ นามสกุล ภักดีแสน ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธมณฑลจันทบุรี ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร”

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อพิจารณาอนุญาตให้ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการ ทางสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธมณฑลจันทบุรี หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อทราบและดำเนินการต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.ศุภกิจ ภักดีแสน)

ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธมณฑลจันทบุรี

สมฤทัย ชัยฤทธิ์

ผู้ประสานงาน
ดร.ศุภกิจ ภักดีแสน
โทร. 08 7901 5293

ที่ อว 8005.2(6)/24

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธมณฑลจันทบุรี ตำบลบางกะจะ
อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี 22000
โทร 039-498-599

23 มกราคม 2563

เรื่อง ขออนุมัติขอทราบข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน นางพรอุษา โสอุบล ชุมชนริมน้ำจันทบุรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน 1 ฉบับ

ด้วย ดร.ศุภกิจ นามสกุล ภักดีแสน ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธมณฑลจันทบุรี ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบุรี”

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อพิจารณาอนุญาตให้ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการ ทางสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธมณฑลจันทบุรี หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อทราบและดำเนินการต่อไป

ยื่นต่อให้ข้อมูล

พรอุษา โสอุบล

4 ก.พ. 2563

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.ศุภกิจ ภักดีแสน)

ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธมณฑลจันทบุรี

ผู้ประสานงาน

ดร.ศุภกิจ ภักดีแสน

โทร. 08 7901 5293

ที่ อว 8005.2(6)/24

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธมณฑลจันทบุรี ตำบลบางกะจะ
อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี 22000
โทร 039-498-599

23 มกราคม 2563

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน นายคณากร อยู่เล่าห์

ชุมชนริมน้ำจันทบูร

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน 1 ฉบับ

ด้วย ดร.ศุภกิจ นามสกุล ภักดีแสน ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธมณฑลจันทบุรี ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร”

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อพิจารณาอนุญาตให้ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการ ทางสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธมณฑลจันทบุรี หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อทราบและดำเนินการต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

ยินดีให้ข้อมูลสัมภาษณ์

(คณากร อยู่เล่าห์)
3 ก.พ. 63

(ดร.ศุภกิจ ภักดีแสน)

ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธมณฑลจันทบุรี

ผู้ประสานงาน

ดร.ศุภกิจ ภักดีแสน

โทร. 08 7901 5293

ที่ อว 8005.2(6)/24

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธมณฑลจันทบุรี ตำบลบางกะจะ
อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี 22000
โทร 039-498-599

23 มกราคม 2563

เรื่อง ขออนุญาตขอทราบข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน นายจักรกฤษ พงศ์พิชราพันธุ์

ชุมชนริมน้ำจันทบูร

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน 1 ฉบับ

ด้วย ดร.ศุภกิจ นามสกุล ภักดีแสน ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธมณฑลจันทบุรี ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร”

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน จึงขออนุญาตจากท่าน เพื่อพิจารณาอนุญาตให้ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการ ทางสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธมณฑลจันทบุรี หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อทราบและดำเนินการต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.ศุภกิจ ภักดีแสน)

ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธมณฑลจันทบุรี

ผู้ประสานงาน
ดร.ศุภกิจ ภักดีแสน
โทร. 08 7901 5293

ที่ อว 8005.2(6)/24

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธมณฑลจันทบุรี ตำบลบางกะจะ
อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี 22000
โทร 039-498-599

23 มกราคม 2563

เรื่อง ขออนุญาตขอทราบข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน *นางปิยนันท์ รุ่งเรือง ผอ.*

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน 1 ฉบับ

ด้วย ดร.ศุภกิจ นามสกุล ภักดีแสน ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธมณฑลจันทบุรี ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบุรี”

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน จึงขออนุญาตจากท่าน เพื่อพิจารณาอนุญาตให้ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการ ทางสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธมณฑลจันทบุรี หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อทราบและดำเนินการต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.ศุภกิจ ภักดีแสน)

ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธมณฑลจันทบุรี

ผู้ประสานงาน
ดร.ศุภกิจ ภักดีแสน
โทร. 08 7901 5293

ที่ อว 8005.2(6)/24

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธมณฑลจันทบุรี ตำบลบางกะจะ
อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี 22000
โทร 039-498-599

23 มกราคม 2563

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน นายภาณุรัตน์ เมืองมุงคุณ

ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม เทศบาลเมืองจันทบุรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน 1 ฉบับ

ด้วย ดร.ศุภกิจ นามสกุล ภักดีแสน ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธมณฑลจันทบุรี ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร”

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่าน เพื่อพิจารณาอนุญาตให้ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการ ทางสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธมณฑลจันทบุรี หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อทราบและดำเนินการต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.ศุภกิจ ภักดีแสน)

ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธมณฑลจันทบุรี

ผู้ประสานงาน
ดร.ศุภกิจ ภักดีแสน
โทร. 08 7901 5293

(นายภาณุรัตน์ เมืองมุงคุณ)
ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม
เทศบาลเมืองจันทบุรี

11 ธ.ค. 63

ที่ อว 8005.2(6)/24

23 มกราคม 2563

สำนักงานการท่งเทียวและกีฬาจังหวัดจันทบุรี
รับที่ 115
วันที่ ๒๑ ม.ก. ๖3

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธมณฑลจันทบุรี ตำบลบางกะจะ
อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี 22000
โทร 039-498-599

เรื่อง ขอมความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน นางดวงเดือน สดแสงจันทร์ สำนักงานการท่งเทียวและกีฬาจังหวัดจันทบุรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน 1 ฉบับ

ด้วย ดร.ศุภกิจ นามสกุล ภักดีแสน ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธมณฑลจันทบุรี ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบุรี”

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน จึงขอมความอนุเคราะห์จากท่าน เพื่อพิจารณาอนุญาตให้ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการ ทางสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธมณฑลจันทบุรี หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อทราบและดำเนินการต่อไป

เรียน ททจ.จบ

☒ เพื่อโปรดทราบ

ขอแสดงความนับถือ

☒ เพื่อโปรดพิจารณา☐ มอบหมาย.....

๒๑ ม.ก. ๖๓

(ดร.ศุภกิจ ภักดีแสน)

ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธมณฑลจันทบุรี

ผู้ประสานงาน
ดร.ศุภกิจ ภักดีแสน
โทร. 08 7901 5293

๑๓.๑๖.๖๓
(นางดวงเดือน สดแสงจันทร์)
ท่งเทียวและกีฬาจังหวัดจันทบุรี

ที่ อว 8005.2(6)/24

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธมณฑลจันทบุรี ตำบลบางกะจะ
อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี 22000
โทร 039-498-599

23 มกราคม 2563

เรื่อง ขอมความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน นางประภาพรณ ฉัตรมาลัย

ประธานชมรมพัฒนาชุมชนรมน้ำจันทบูร

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

จำนวน 64 ชุด

ด้วย ดร.ศุภกิจ นามสกุล ภักดีแสน ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธมณฑลจันทบุรี ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนรมน้ำจันทบูร”

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน จึงขอมความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อพิจารณาอนุญาตให้ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการ ทางสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธมณฑลจันทบุรี หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อทราบและดำเนินการต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.ศุภกิจ ภักดีแสน)

ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธมณฑลจันทบุรี

นาย: ทพ. ชินฉวี
๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๓

ผู้ประสานงาน
ดร.ศุภกิจ ภักดีแสน
โทร. 08 7901 5293

ที่ อว 8005.2(6)/24

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธมณฑลจันทบุรี ตำบลบางกะจะ
อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี 22000
โทร 039-498-599

23 มกราคม 2563

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

เรียน นายชยุต อภิรักษ์อัครา

ประธานชมชนย่อยที่ 4

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

จำนวน 63 ชุด

ด้วย ดร.ศุภกิจ นามสกุล ภักดีแสน ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธมณฑลจันทบุรี ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร”

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่านเพื่อพิจารณาอนุญาตให้ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการ ทางสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธมณฑลจันทบุรี หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อทราบและดำเนินการต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

ชยุต อภิรักษ์อัครา
อ.ชยุต

(ดร.ศุภกิจ ภักดีแสน)

ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธมณฑลจันทบุรี

ผู้ประสานงาน
ดร.ศุภกิจ ภักดีแสน
โทร. 08 7901 5293

ที่ อว 8005.2(6)/24

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธมณฑลจันทบุรี ตำบลบางกะจะ
อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี 22000
โทร 039-498-599

23 มกราคม 2563

เรื่อง ขออนุมัติขอความเห็นชอบเพื่อการวิจัย

เรียน นายสมศักดิ์ สุพรรณวิวัฒน์

ประธานชุมชนย่อยที่ 13

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

จำนวน 63 ชุด

ด้วย ดร.ศุภกิจ นามสกุล ภักดีแสน ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธมณฑลจันทบุรี ตำบลบางกะจะ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร”

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากท่าน จึงขอความอนุเคราะห์จากท่าน เพื่อพิจารณาอนุญาตให้ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการ ทางสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธมณฑลจันทบุรี หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อทราบและดำเนินการต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(ดร.ศุภกิจ ภักดีแสน)

ประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธมณฑลจันทบุรี

มีมติให้รับทราบ
23 ม.ค. 63 / 23 ม.ค. 63

3 ก.จ 63

ดร.ศุภกิจ ภักดีแสน 13 ม.ค. 63

ผู้ประสานงาน
ดร.ศุภกิจ ภักดีแสน
โทร. 08 7901 5293

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย

ชื่อ/นามสกุล	ตำแหน่ง/หน้าที่
1. รศ.ดร.ทวีศักดิ์ ทองทิพย์	ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป วิทยาเขตสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์
2. รศ.ดร.ทรงคุณ จันทกร	ประธานหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ มหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม
3. รศ.ดร.รัตนะ ปัญญาภา	อาจารย์ประจำสาขาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี จังหวัด อุบลราชธานี
4. ผศ.ดร.กรรณทอง จุฬิ รัชนิกร	ประธานสาขาวิชาการศึกษาพิเศษและภาษาอังกฤษ คณะครุ ศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี จังหวัดจันทบุรี
5. ผศ.ดร.ฐานิดา มั่นคง	รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ วิทยาลัยสงฆ์ศรีสะเกษ จังหวัดศรี สะเกษ

รายนามผู้ให้ข้อมูลหลักเพื่อการวิจัย (Interview)

ชื่อ-นามสกุล

ตำแหน่ง

ผู้นำชุมชน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และ ประชาชนริมน้ำจันทบูร

1. อาจารย์ประภาพรรณ ฉัตรมาลัย	ประธานชมรมพัฒนาชุมชนริมน้ำจันทบูร และ อดีต
ศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ
2. นายชยุต อภิรักษ์อัครา	ประธานชุมชนย่อยที่ 4
3. นายสมศักดิ์ สุพรรณชัยวัฒน์	ประธานชุมชนย่อยที่ 13
4. น.ต.พรพยนต์ เกลื้อนรัตน์	ชุมชนริมน้ำจันทบูร ชุมชนย่อยที่ 13
5. นางสาวฤทธิ ชัยฤทธิ	วิสาหกิจชุมชนริมน้ำจันทบูร ชุมชนย่อยที่ 13
6. นางพรอุษา โสอุบล	ชุมชนริมน้ำจันทบูร ชุมชนย่อยที่ 13
7. นายคนากร อยู่เล่ห์	ชุมชนริมน้ำจันทบูร ชุมชนย่อยที่ 4
8. นายจักรภณ พงศ์พัชรพันธุ์	ชุมชนริมน้ำจันทบูร ชุมชนย่อยที่ 4
9. นางปิยนันท์ รุ่งเรืองผล	ชุมชนริมน้ำจันทบูร ชุมชนย่อยที่ 4

หน่วยงานภาครัฐ

1. นายภาณุรัตน์ เมืองมุงคุณ	ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม เทศบาลเมือง
จันทบุรี
2. นางดวงเดือน สดแสงจันทร์	ผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา
จังหวัดจันทบุรี

ภาพบน : สัมภาษณ์ อาจารย์ประภาพรรณ ฉัตรมาลัย
ประธานชมรมพัฒนาชุมชนริมน้ำจันทบูร และอดีตศึกษานิเทศก์ชำนาญการพิเศษ
เมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2563
ณ บ้านเรียนรู้ชุมชนริมน้ำจันทบูร

ภาพล่าง : สัมภาษณ์ นายชยุต อภิรักษ์อัตรา
ประธานชุมชนย่อยที่ 4 และผู้ประกอบการค้าร้านข้าวแกงทุ่งแตก เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2563
ณ ร้านข้าวแกงทุ่งแตก

ภาพบน : สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ สุพรรณวิวัฒน์
ประธานชุมชนย่อยที่ 13 เมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2563
ณ บ้านพักในชุมชนริมน้ำจันทบูร

ภาพล่าง : สัมภาษณ์ น.ต.พรพยนต์ เกื้อรัตน
ชุมชนริมน้ำจันทบูร เมื่อวันที่ 27 มกราคม 2563
ณ พุทธมณฑลจังหวัดจันทบุรี

ภาพบน : สัมภาษณ์ นางสาวณัฏฐิ์ ชัยฤทธิ
 วิสาหกิจชุมชนริมน้ำจันทบูร ชุมชนย่อยที่ 13 เมื่อวันที่ 31 มกราคม 2563
 ณ ร้านวิสาหกิจชุมชนริมน้ำจันทบูร

ภาพล่าง : สัมภาษณ์ นางพรอุษา โสอุบล
 ผู้ประกอบการค้าร้านขนมริมน้ำ Food&Drink ชุมชนริมน้ำจันทบุรี เมื่อวันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2563
 ณ พุทธมณฑลจังหวัดจันทบุรี

ภาพบน : สัมภาษณ์ นายคณากร อยู่เล่าห์
ผู้ประกอบการค้าร้านก๋วยจั๊บน้ำจืด ชุมชนริมน้ำจันทบูร เมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2563
ณ บ้านภูมิใจก๋วยจั๊บน้ำจืดริมน้ำจันทบูร

ภาพล่าง : สัมภาษณ์ นายจักรกฤษ พงศ์พัชรพันธุ์
ผู้ประกอบการค้า ร้านสำหรับจันทชุมชนริมน้ำจันทบูร เมื่อวันที่ 3 มกราคม 2563
ณ ร้านสำหรับจันทชุมชนริมน้ำ

ภาพบน : สัมภาษณ์ นางปิยนันท์ รุ่งเรืองผล
ชุมชนริมน้ำจันทบุรี เมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2563
ณ บ้านพักในชุมชนริมน้ำจันทบุรี

ภาพล่าง : สัมภาษณ์ นายภาณุรัตน์ เมืองมุงคุณ
ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม เทศบาลเมืองจันทบุรี เมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2563
ณ กองสวัสดิการสังคม เทศบาลเมืองจันทบุรี

ภาพบน : สัมภาษณ์ นางดวงเดือน สดแสงจันทร์
ผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดจันทบุรี เมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2563
ณ สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดจันทบุรี

ภาคผนวก ง.
การรับรองการนำวิจัยไปใช้ประโยชน์

แบบ สฟ.๐๙.

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วันที่ 27 เม.ย. 63

เรื่อง การรับรองการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

เรียน ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์

ข้าพเจ้า พระครูศรีภักดีธรรมคุณ ตำแหน่ง ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยและการ
ชื่อหน่วยงาน/องค์กร/ชุมชน มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ที่อยู่ 95 หมู่ 8 ถนนวิเทศวิภาคาร ถนนวิเทศวิภาคาร แขวง กิ่งหวดจันทบุรี
โทรศัพท์ 089-091229 โทรสาร

ขอรับรองว่าได้มีการนำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง
รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร
Way of Life Model according to Sufficiency Economy Principles of Chanthaburi
ซึ่งเป็นผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ของ ศพ.ภักดีธรรมคุณ และคณะ Waterfront Community
โดยนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

- ☒ การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- ☐ การใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในพระพุทธศาสนา
- ☐ การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยและ/หรืองานสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาสิ่งประดิษฐ์
- ☐ การใช้ประโยชน์เชิงนโยบายหรือระดับประเทศ
- ☒ การใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์/เป้าหมายของงานวิจัย/งานสร้างสรรค์

ช่วงเวลาที่น่าไปใช้ประโยชน์ ตั้งแต่ 2563 จนถึง 2564 ซึ่งการนำ
ผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์ เรื่องนี้ไปใช้ประโยชน์นั้น ก่อให้เกิดผลดี ดังนี้

1. การสร้างรายได้แก่ชุมชนเศรษฐกิจตามแนวทางของพอเพียงในชุมชน
2. มีการกินอยู่อย่างพอเพียง ประหยัด ไม่ฟุ้งเฟ้อ ประหยัดสิ่งที่ไม่จำเป็น
3. เกิดการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนอย่างยั่งยืน

ขอรับรองว่าข้อความข้างต้นเป็นจริงทุกประการ

ลงชื่อ

(พระครูศรีภักดีธรรมคุณ อ.ธ.)

ตำแหน่ง

ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยและการ

หมายเหตุ: ท่านสามารถประทับตราของหน่วยงานในเอกสารนี้ได้ (ถ้ามี)

ภาคผนวก จ.

ผลลัพธ์ ผลผลิต และผลกระทบจากงานวิจัย

ผลลัพธ์ ผลผลิต และผลกระทบจากงานวิจัย

ผลลัพธ์	ผลผลิต	ผลกระทบ
ทราบถึงรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร และเสนอรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร	คณะผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร รวมถึงศึกษารูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูร	สะท้อนถึงการวางแผนการดำเนินงานสำรวจและเก็บรวบรวมรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูรขึ้น
คณะผู้วิจัยทราบถึงขอบเขตของการศึกษาโดยมีประเด็นเกี่ยวกับความเป็นมาและวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูร วิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร โดยดำเนินการจดบันทึก (Field Note) และบันทึกเสียงโดยใช้เทปบันทึกเสียง	คณะผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกตัวต่อตัว (Face-to-Face In-Depth Interview) สำหรับผู้ที่เกี่ยวข้อง	สะท้อนถึงการวางแผนการจัดกลุ่มการวิเคราะห์ข้อมูลขึ้นเป็นขั้นตอน
ทราบถึงเนื้อหาที่ได้จากการสัมภาษณ์ในภาพรวม และจัดการใช้รหัสในการเตรียมการวิเคราะห์ข้อมูล	ดำเนินการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มตัวแทนของกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดในจังหวัดจันทบุรี เพื่อศึกษาความเป็นมาและวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูร รวมถึงศึกษาการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร และนำมาประกอบการนำเสนอรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร	สะท้อนผลของการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อจัดทำรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร

ผลลัพธ์	ผลผลิต	ผลกระทบ
สามารถวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และจากแบบสอบถาม จากองค์ประกอบทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร เพื่อจัดทำรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร	คณะผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และจากแบบสอบถาม จากองค์ประกอบทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร	เกิดผลการวิจัยที่วิเคราะห์ข้อมูลจากการดำเนินงาน
การจัดทำรายงานและนำเสนอผลการวิจัยที่สามารถตอบวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยได้	คณะผู้วิจัยดำเนินการสังเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม ความเป็นมาและวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูร รวมถึงศึกษาการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร และวิเคราะห์โดยการนำเสนอรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร	เกิดรายงานวิจัยที่เป็นประโยชน์ทางวิชาการ ตลอดจนสร้างรูปแบบและองค์ความรู้ใหม่ให้กับชุมชนริมน้ำจันทบูรต่อไป

แบบสรุปโครงการวิจัย

สัญญาเลขที่. ว.610761312/2561

ชื่อโครงการ. รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร

หัวหน้าโครงการ. ดร.ศุภกิจ ภักดีแสน และคณะ

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ จังหวัดจันทบุรี 95 หมู่ 8 พุทธมณฑลจันทบุรี

ต.บางกะจะ อ.เมือง จ.จันทบุรี 22000

โทร 087-901-5293, E-mail: suppakit21@hotmail.com

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.

ท่ามกลางสภาวะวิกฤตต่างๆ ที่คนไทยต้องเผชิญอยู่ ไม่ว่าจะเป็นด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ ที่ผ่านมามีในอดีตจนถึงปัจจุบัน พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช (รัชกาลที่ 9) ได้ทรงชี้แนะทางการดำเนินชีวิตตาม “เศรษฐกิจพอเพียง” ของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ครอบครัว ชุมชน หรือหน่วยงานภาครัฐในการปฏิบัติงานหรือการบริหารพัฒนาประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลางมีความพอประมาณ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความไม่ประมาท มีเหตุผล และสร้างภูมิคุ้มกันต่อผลกระทบต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นทั้งจากปัจจัยภายในและภายนอกอย่างรอบคอบ ขณะเดียวกันต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนให้มีความสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์ และความรอบรู้ที่เหมาะสมการดำเนินชีวิตควรใช้ความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงจากสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมโลกภายนอกได้

ชุมชนริมน้ำจันทบูรเป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีอายุยาวนานถึงปัจจุบันประมาณ 300 ปีเศษ นับตั้งแต่สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงย้ายตัวเมืองจันทบุรีจากบ้านหัววัง ตำบลพุงทะเลาย ซึ่งตั้งอยู่ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำจันทบุรีมาตั้งใหม่ที่บ้านลุ่มฝั่งตะวันตกของแม่น้ำจันทบุรี นับเป็นการย้ายเมืองครั้งที่ 3 ตัวเมืองสร้างอยู่บนเนิน (บริเวณค่ายตากสินปัจจุบัน) และมีพื้นที่ลาดลงมาถึงบริเวณริมฝั่งแม่น้ำจันทบุรี เนื่องจากเมืองใหม่ที่บ้านลุ่มเป็นพื้นที่ทำเลดีติดแม่น้ำสะดวกในการคมนาคมขนส่งและการอุปโภคบริโภค จึงมีการขยายตัวทั้งพื้นที่และจำนวนประชากรมากขึ้นตามแนวริมฝั่งแม่น้ำจันทบุรีตั้งแต่นานมาแล้ว ท่าหลวง ถึงตลาดล่าง ซึ่งในอดีตเรียก ตลาดเหนือ ตลาดกลาง และตลาดใต้(ปัจจุบันเรียก ตลาดล่าง) ประกอบกับเมืองจันทบูรเป็นเมืองหน้าด่านที่สำคัญทางชายฝั่งทะเลตะวันออก ซึ่งในสมัยรัชการที่ 4 ย่านท่าหลวงเคยเป็นศูนย์กลางการเดินทางและการพาณิชย์และด่านเก็บภาษีที่สำคัญ และในสมัยรัชการที่ 5 ได้ตั้งย่านท่าหลวงให้เป็นอำเภอท่าหลวง ซึ่งมีริมฝั่งแม่น้ำเป็นชายหาดกว้างเหมาะแก่การใช้ประโยชน์ด้านการคมนาคมขนส่งและการอุปโภคบริโภคแหล่งน้ำในอดีตย่านท่าหลวงมีความเจริญรุ่งเรืองมากเป็นศูนย์กลางการค้าของเมืองจันทบูร มีท่าเทียบจอดเรือค้าขายหลายแห่งถนนสายแรกที่สร้างขึ้นคือ ถนนเลียบบนที่ หรือ ถนนสุขาภิบาลจึงถือว่าชุมชนริมน้ำจันทบูร เริ่มต้นจากหัวถนนสุขาภิบาล คือ ย่านท่าหลวงปี พ.ศ. 2442 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว(รัชกาลที่ 5) ได้

จัดตั้งเมืองจันทบูรเป็นมณฑลจันทบุรี ย่านท่าหลวงเป็นที่ตั้งของอำเภอท่าหลวง ซึ่งได้เปลี่ยนแปลงมาจากด่านเก็บเงินภาษีในสมัยรัชกาลที่ 4 นอกจากนี้ยังเป็นศูนย์กลางการเดินทางและการพาณิชย์มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ในคราวจัดงานฉลองเมืองจันท 3 วัน 3 คืน เมื่อวันที่ 15 -17 มกราคม พ.ศ.2447หลังจากฝรั่งเศสออกจากเมืองจันทไปตราดแล้วและในวันที่15 พฤศจิกายน พ.ศ.2450 เป็นพื้นที่รับเสด็จรัชกาลที่ 5 มีการสร้างศาลาทำน้ำที่ท่าหลวงเป็นที่รับเสด็จ

นับเป็นเวลาเกือบ 1 ทศวรรษ ที่ชุมชนแห่งนี้ได้นำหลักการมีส่วนร่วมของชาวชุมชนร่วมสร้างเป้าหมายร่วมกันภายใต้คำขวัญว่า “ย้อนวิถีจันท สร้างสรรค์วิถีไทย” ควบคู่กับการนำแนวความคิดตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ปฏิบัติผลที่เกิดขึ้นก่อให้เกิดคุณค่าแก่พื้นที่ ทำให้เกิดการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว ซึ่งสามารถกระตุ้นระบบเศรษฐกิจของชุมชนได้ดีในระดับหนึ่ง แต่อย่างไรก็ดียังไม่เพียงพอสำหรับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของภาครัฐที่มุ่งส่งเสริมให้แต่ละชุมชนได้พัฒนาตนเองให้มีระบบเศรษฐกิจชุมชนที่เข้มแข็ง ตามโมเดลยุคไทยแลนด์ 4.0 “มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” ในแผนพัฒนาของชาติฉบับที่ 12 (ปีพ.ศ. 2560 –2564) โดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช (รัชการที่ 9) เป็นแนวทางในการพัฒนา จากข้อมูลและปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการนำแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกันของคนในชุมชน และแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาแนวเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนทิศทางในอนาคตที่ชาวชุมชนจะร่วมกันเดินต่อไป

วัตถุประสงค์โครงการ.

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาและวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูร
2. เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร

ผลการวิจัย.

1. ความเป็นมาและวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูร พบว่า ชุมชนริมน้ำจันทบูร เป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีประวัติยาวนานมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ในอดีตเคยเป็นศูนย์การค้าที่รุ่งเรือง ชุมชนที่มีการผสมผสานกันอย่างลงตัวของศาสนา วัฒนธรรมประเพณี ศิลปกรรม และผู้คนที่ย้ายมาอยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืน เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางท่องเที่ยวจะได้รับความรู้ไปในตัวด้วย นั่นคือการเที่ยวไปแล้วก็เรียนรู้ไปด้วย ชุมชนริมน้ำจันทบูรนั้น เป็นชุมชนเส้นทางสายเศรษฐกิจวัฒนธรรม ที่สะท้อนความเข้มแข็งความมีชีวิตชีวาที่ดี น่าสนใจในการขับเคลื่อนชุมชนแห่งวิถีวัฒนธรรมนี้ให้เป็นชุมชนที่เข้มแข็ง

2. การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร พบว่า

2.1 การดำเนินวิถีชีวิตด้านเศรษฐกิจ ชุมชนมี “วิสาหกิจชุมชน” ค้าขายสินค้าตามความเหมาะสม โดยไม่หวังกำไรเกินควร เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ความพึงพอใจในชุมชน เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนอย่างยั่งยืน การกินอยู่อย่างพอเพียง ประหยัด ไม่ฟุ้งเฟ้อ ชุมชนริมน้ำจันทบูร มีการเสนอวิธีที่ดำเนินการให้สอดคล้องกับความต้องการของจังหวัด และจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายในครอบครัวอย่างสม่ำเสมอ เข้าร่วมกิจกรรมการออม

2.2 การดำเนินวิถีชีวิตด้านสังคม เป็นสังคมเมือง คนในชุมชนมีความสามัคคีกลมเกลียวช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกันการดำเนินการพัฒนาเป็นไปในรูปแบบที่เน้นการยอมรับนับถือซึ่งกันและกันเป็นการดำเนินการและร่วมเรียนรู้ที่ทั้งกลุ่มแกนนำกับชาวบ้านมีปฏิสัมพันธ์กัน รวมถึงชาวบ้านกับชาวบ้านแกนนำกับจังหวัด แกนนำกับองค์กรต่างๆ และแบ่งปันสิ่งของ หรือช่วยเหลือเพื่อนร่วมงานในยามที่ต้องการความช่วยเหลือตามกำลังและอัตรภาพ

2.3 การดำเนินวิถีชีวิตด้านทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม “แม่น้ำจันทบุรี” เป็นหัวใจย่านการค้าเป็นชุมชนเมืองเราอาศัยคลองริมน้ำจันทบุรี ชยะของชุมชนให้ใสดุ้งดำไว้ เข้า-เย็น จะมีรถชยะมารับ จะมีถังชยะเทศบาลไว้คอยบริการ รูปแบบการปรับปรุงแต่ไม่เปลี่ยนแปลง สภาพดั้งเดิมของความเป็นชุมชนเก่าแก่ และวิถีชีวิตคนริมน้ำ รักษาวิถีธรรมชาติแบบเดิม ด้วยการอนุรักษ์ ปรับปรุง แต่ไม่เปลี่ยนแปลงไปมาก และทำรั้วกินได้โดยปลูกผักสวนครัวหรือผักกระถาง

2.4 การดำเนินวิถีชีวิตด้านวัฒนธรรม การฟื้นฟูวิถีชีวิตชุมชนดั้งเดิมตามชุมชนเป็นถนนคนเดิน “ถนนวิถีชีวิตดั้งเดิม” สืบทอดกันมาตามวิถีชีวิตเป็นการผสมผสานวัฒนธรรมทางศาสนารวมผสมผสานวัฒนธรรม 3 วัฒนธรรม คือ วัฒนธรรมไทย จีน ญวน และรูปแบบใหม่ที่เน้นเรื่องของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เชิงวิถีชีวิตและเชิงอนุรักษ์ ชุมชนริมน้ำจันทบุรียังคงสืบทอดศิลปะและวัฒนธรรมต่างๆ ในอดีตไว้ได้เป็นอย่างดีที่ไม่ได้นำออกมาจัดแสดงหรือสาธิตให้นักท่องเที่ยวได้ชม และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ประเพณีของท้องถิ่นอันดีงาม ปฏิบัติตาม มีสืบทอดประเพณีอันดีงามในชุมชน เช่น เข้าร่วมประเพณีต่างๆ ในชุมชนที่จัดขึ้น

3. รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบุรี พบว่า ชุมชนริมน้ำจันทบุรีเป็นชุมชนที่มีความหลากหลาย ด้านวัฒนธรรม เชื้อชาติ ศาสนา จนกลายมาเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนริมน้ำจันทบุรี อันเป็นทุนทางสังคมวัฒนธรรม เพราะรูปแบบการดำเนินชีวิตในอดีตส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นไปในทางเรือไม่ว่าจะเป็นการค้า การขาย การติดต่อกัน, ส่วนรูปแบบการดำเนินชีวิตในปัจจุบันจะดำเนินไปทางด้านการขนส่งทางบก เปลี่ยนแปลงจากสภาพในอดีตที่เป็นทางเรือ มาเป็นการคมนาคมทางบก หรือรถแทน เป็นชุมชนที่อาศัยอยู่สำหรับค้าขายส่วนใหญ่ ปัจจุบันจะเป็นประชากรแฝง ที่มาเช่าหรือเช่ากิจการ เช่าร้าน เช่าบ้าน การค้า การขาย และการลงทุน รูปแบบที่ตลาดท่องเที่ยวไทยต้องการความต้องการที่จะอนุรักษ์และนำเสนออัตลักษณ์ความเป็นชุมชนในแบบที่เป็นตัวของตัวเอง พาณิชย์จังหวัดเข้ามาเพื่อเสนอแผนการท่องเที่ยวในรูปแบบของเส้นทางสายเศรษฐกิจวัฒนธรรมจึงน่าจะเป็นสิ่งที่ดี ที่ดึงดูดผู้คนเข้ามาในจังหวัด

การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์.

1. กิจกรรมด้านการเรียนการสอนในสถาบันศึกษา

1.1 สามารถนำกระบวนการศึกษาวิจัยไปประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอนในรายวิชาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

1.2 สามารถนำผลการศึกษาไปวิเคราะห์ร่วมกับนักวิชาการ ปราชญ์ชุมชน ผู้นำท้องถิ่นด้านการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร

2. กิจกรรมด้านการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเป็นรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิต

2.1 สามารถผลิตสินค้าของชุมชนเพื่อจำหน่ายเป็นเอกลักษณ์ สร้างรายได้กระตุ้นเศรษฐกิจตามแนวทางทฤษฎีพอเพียงให้มีรายได้ จะต้องมีการกินอยู่อย่างพอเพียง ประหยัด ไม่ฟุ้งเฟ้อ เช่น ค่าขายสินค้าตามความเหมาะสม โดยไม่หวังกำไรเกินควร เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ความพึงพอใจในชุมชน เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนอย่างยั่งยืน

2.2 สามารถพัฒนารณรงค์ให้มีการนำหลักปรัชญามาใช้ ให้ความรู้แก่ชุมชน ให้มีความสนใจ และรักในชุมชน

2.2 สามารถประยุกต์หลักการพัฒนาคนในชุมชน ด้วยปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้เหมาะสมกับบริบทและยุคสมัยในปัจจุบันและสร้างคุณูปการในหลายๆ ด้านให้เกิดขึ้นในชุมชน เช่น สร้างอาชีพ สร้างรายได้ และสร้างองค์ความรู้ เป็นต้น

3. กิจกรรมด้านวิชาการ

3.1 สามารถจัดสัมมนาวิชาการโดยการนำเสนอเนื้อหาที่ได้จากการศึกษาที่ได้เก็บรวบรวมจากชุมชน เพื่อเผยแพร่และให้ความรู้เนื้อหาเหล่านั้นสะท้อนถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น ความเชื่อ ความศรัทธา วิถีชีวิตของคนใน ชุมชน ตลอดจนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ที่สามารถ ต่อยอดไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้

3.2 สามารถพัฒนาทักษะด้านการวิจัยเพื่อก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ๆ มาถ่ายทอดกับนิสิตของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตลอดจนบุคคลทั่วไปที่สนใจได้

3.3 สามารถนำองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยไปต่อยอดขยายการพัฒนาชุมชนอื่น หรือหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงให้ครอบคลุมทั้งจังหวัด และพื้นที่ใกล้เคียงต่อไป

การประชาสัมพันธ์.

1. การประชาสัมพันธ์กิจกรรม และผลงานวิจัยทางเว็บไซต์ เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีข้อมูลใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาเพื่อดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร เป็นแบบอย่าง

2. การตีพิมพ์ผลงานวิจัยในเอกสาร และวารสารวิชาการ เป็นการเผยแพร่และคนทั่วไปได้รู้จัก “วิถีชุมชน วิถีคนริมน้ำจันทบูร”

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล ดร.ศุภกิจ รักดีแสน
 เกิด วันศุกร์ ที่ 28 พฤศจิกายน 2529
 สถานที่อยู่ตามทะเบียนบ้าน 239 หมู่ 3 บ.หนองบะ ต.โคกสง่า อ.พล จ.ขอนแก่น 40120
 ที่อยู่ปัจจุบัน หน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ 95 หมู่ 8 พุทธมณฑลจันทบุรี ต.บางกะจะ อ.เมือง จ.จันทบุรี 22000
 โทร 087-901-5293, E-mail: suppakit21@hotmail.com

1. ประวัติการศึกษา

คุณวุฒิทางธรรม

พ.ศ. 2544 : นักธรรมชั้นเอก วัดชัยภูมิพิทักษ์ (ผาเกิ้ง) อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ
 พ.ศ. 2548 : เปรียญธรรม 5 ประโยค วัดโสธรวรารามวรวิหาร อ.เมือง จ.ฉะเชิงเทรา

คุณวุฒิทางโลก

ระดับปริญญาตรี

พ.ศ. 2553 : พุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) สาขาวิชารัฐศาสตร์ เอกการเมืองการปกครอง (เกียรตินิยมอันดับ 1) รุ่นที่ 55 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพฯ
 พ.ศ. 2561 : น.บ. นิติศาสตรบัณฑิต รุ่นที่ 1 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อ.วังน้อย จ.อยุธยา

ระดับปริญญาโท

พ.ศ. 2554 : พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พธ.ม.) สาขารัฐประศาสนศาสตร์ รุ่นที่ 4 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพฯ

ระดับปริญญาเอก

พ.ศ. 2558 : พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พธ.ด.) สาขารัฐประศาสนศาสตร์ รุ่นที่ 1 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, กรุงเทพฯ

2. ผลงานทางวิชาการ

1) งานวิจัยที่สำเร็จแล้ว

- เรื่อง “ปัจจัยและกระบวนการสร้างหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบในจังหวัดแพร่”
 ปีงบประมาณ 2559 สถานภาพ : ผู้ร่วมวิจัย.
- เรื่อง “รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบุรี”
 ปีงบประมาณ 2561 สถานภาพ : หัวหน้าโครงการวิจัย.

2) บทความวิจัย

1. เรื่อง “ปัจจัยและกระบวนการสร้างหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบในจังหวัดแพร่” ปีงบประมาณ 2559.
2. เรื่อง “รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร” ปีงบประมาณ 2561.

3) บทความทางวิชาการ

1. พระมหาศุภกิจ สุภกิจโจ (ภักดีแสน), ดร. “การจัดการความขัดแย้ง: แนวพุทธวิถี” ในการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 3 และนานาชาติ ครั้งที่ 1 ภายใต้หัวข้อ พุทธบูรณาการกับการวิจัยเพื่อพัฒนาสังคมให้ยั่งยืน. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น. (28 มีนาคม 2559 หน้า 555-568).
2. ดร.ศุภกิจ ภักดีแสน. “การบริหารองค์กร; ผู้นำแนวพุทธ” ในวารสารบัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 (ฉบับพิเศษ). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์. (เดือนพฤษภาคม-สิงหาคม 2560 หน้า 205-220).
3. ดร.ศุภกิจ ภักดีแสน. “หลักพุทธธรรมเพื่อการบริหาร” ในMCU Congress II การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 2 ภายใต้หัวข้อ ศาสนธรรมกับการพัฒนาประเทศในยุค Thailand 4.0. คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (30 เมษายน 2561 หน้า 40).
4. ดร.ศุภกิจ ภักดีแสน. “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาทธรรมสำหรับการปฏิบัติงาน” ในMCU Congress II การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 2 ภายใต้หัวข้อ ศาสนธรรมกับการพัฒนาประเทศในยุค Thailand 4.0. คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (30 เมษายน 2561 หน้า 9).
5. ดร.ศุภกิจ ภักดีแสน. “ภาวะผู้นำทางวิชาการ: ผู้นำวิถีพุทธ” ในการประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 1 ภายใต้หัวข้อ พระพุทธศาสนากับภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (22 กุมภาพันธ์ 2562 หน้า 269).
6. ศุภกิจ ภักดีแสน. “หลักพุทธธรรมเพื่อการให้บริการประชาชน” ในวารสาร มจร อุบลปริทัศน์. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี ปีที่ 5 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม 2563).

5) จุลสาร ต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

1. ดร.ศุภกิจ ภักดีแสน. (2560). การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อการบริหาร. จุลสาร ต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี ปีที่ 1 ฉบับที่ 5 กันยายน 2560.

3. ประสบการณ์การฝึกอบรม

- พ.ศ. 2559 : หลักสูตร สถิติและการวิจัยเพื่อพัฒนาอาจารย์ที่ปรึกษาคุณิพนธ์
หลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
และสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พ.ศ. 2560 : หลักสูตร โครงการฝึกอบรม “สร้างนักวิจัยรุ่นใหม่” รุ่นที่ 1
สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ร่วมกับ
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

4. ประวัติการทำงาน พ.ศ. 2552 - 2561

- พ.ศ. 2552-2553 : อาจารย์สอนนันทกรรม-บาลี ประจำวัดสุทธาราม กรุงเทพฯ
- พ.ศ. 2553-2558 : ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
- พ.ศ. 2558-2559 : อาจารย์ประจำหลักสูตร และประธานหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
(พธ.ม.) สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
- พ.ศ. 2559-2560 : อาจารย์ประจำหลักสูตร และเลขานุการหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร
มหาบัณฑิต (รป.ม.) สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
ธนบุรี กรุงเทพฯ
- พ.ศ. 2561-ปัจจุบัน : อาจารย์ประจำหลักสูตร และประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร
บัณฑิต (รป.บ.) สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ หน่วยวิทยบริการคณะ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัด
จันทบุรี

5. ภาระงานในความรับผิดชอบ (ภายใน 5 ปีย้อนหลัง)

5.1 ประสบการณ์การสอน : ระดับปริญญาตรี

พ.ศ. 2559-2560 :

1) นโยบายสาธารณะ	มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี กรุงเทพฯ
2) จิตสำนึกและความรับผิดชอบต่อสังคม	มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี กรุงเทพฯ
3) สังคมไทยและสังคมโลก	มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี กรุงเทพฯ
4) หลักสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา	มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี กรุงเทพฯ
5) การเมืองและการปกครองท้องถิ่นไทย	มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี กรุงเทพฯ

พ.ศ. 2561-ปัจจุบัน

1) ทฤษฎีทางรัฐประศาสนศาสตร์	นวบ. มจร. จันทบุรี การศึกษาที่ 1/2561
2) การจัดการทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธ	นวบ. มจร. จันทบุรี การศึกษาที่ 1/2561
3) ปรัชญาเบื้องต้น	นวบ. มจร. จันทบุรี การศึกษาที่ 1/2561

4) ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์	นอบ. มจร. จันทบุรี การศึกษาที่ 2/2561
5) ศาสนาทั่วไป	นอบ. มจร. จันทบุรี การศึกษาที่ 2/2561
6) เทศกาลและพิธีกรรมพระพุทธศาสนา	นอบ. มจร. จันทบุรี การศึกษาที่ 2/2561
7) วัฒนธรรมไทย	นอบ. มจร. จันทบุรี การศึกษาที่ 2/2561
8) การเมืองกับการปกครองของไทย	นอบ. มจร. จันทบุรี การศึกษาที่ 2/2561
9) การศึกษาอิสระทางรัฐประศาสนศาสตร์	นอบ. มจร. จันทบุรี การศึกษาที่ 1/2562
10) การเมืองกับการปกครองของไทย	นอบ. มจร. จันทบุรี การศึกษาที่ 1/2562
11) จริยธรรมทางการบริหาร	นอบ. มจร. จันทบุรี การศึกษาที่ 1/2562
12) ทฤษฎีทางรัฐประศาสนศาสตร์	นอบ. มจร. จันทบุรี การศึกษาที่ 1/2562
13) ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์	นอบ. มจร. จันทบุรี การศึกษาที่ 2/2562
14) จริยธรรมทางการบริหาร	นอบ. มจร. จันทบุรี การศึกษาที่ 2/2562
15) พุทธธรรมกับการบริหาร	นอบ. มจร. จันทบุรี การศึกษาที่ 1/2563
16) พุทธวิธีการบริหาร	นอบ. มจร. จันทบุรี การศึกษาที่ 1/2563

5.2 ประสบการณ์การสอน : ระดับปริญญาโท

พ.ศ. 2558-2559 :

1) ทฤษฎีรัฐประศาสนศาสตร์	มจร. วิทยาเขตแพร่
2) การศึกษาตามแนวแนะทางรัฐประศาสนศาสตร์	มจร. วิทยาเขตแพร่
3) การวิเคราะห์ข้อมูลทางรัฐประศาสนศาสตร์	มจร. วิทยาเขตแพร่
4) การบริหารทรัพยากรมนุษย์แนวพุทธ	มจร. วิทยาเขตแพร่

พ.ศ. 2559-2560 :

- 1) ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี กรุงเทพฯ

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล นางสาวจิตสุตา คำมุงคุณ
 วัน เดือน ปีเกิด 29 มกราคม 2532
 สถานที่เกิด อำเภอปลาปาก จังหวัดนครพนม
 สถานที่อยู่ปัจจุบัน 43 หมู่ที่ 1 ตำบลโคกสูง อำเภอปลาปาก จังหวัดนครพนม
 Khammungkhun2532@gmail.com

ประวัติการศึกษา

ระดับปริญญาตรี

พ.ศ. 2554 - 2557 : พยาบาลศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น วิทยาเขตกาญจนบุรี

ระดับปริญญาโท

พ.ศ. 2561 : สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา

ตำแหน่ง และประวัติการทำงาน

พ.ศ. 2557 - 2560 : พยาบาลวิชาชีพปฏิบัติการ โรงพยาบาลเกษมราษฎร์ สระบุรี

พ.ศ. 2561 : พยาบาลวิชาชีพปฏิบัติการ โรงพยาบาลสระบุรี

พ.ศ. 2562 : พยาบาลวิชาชีพปฏิบัติการ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลโคกสูง
 อำเภอปลาปาก จังหวัดนครพนม

ประสบการณ์การฝึกอบรม

พ.ศ. 2562 : ผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการ “แนวทางการวิจัยทางคลินิกตาม
 มาตรฐานการปฏิบัติการวิจัยที่ดี”

พ.ศ. 2562 : ผ่านการอบรมหลักสูตร “การพยาบาลเฉพาะทางสาขาเวชปฏิบัติ
 ทัวไป” วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี อุตรธานี ร่วมกับสำนักงานเขต
 สุขภาพที่ 8

ผลงานทางวิชาการ

1) งานวิจัยที่สำเร็จแล้ว

1. เรื่อง “รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร”
 ปีงบประมาณ 2561 สถานภาพ : ผู้ร่วมวิจัย.

2) บทความวิจัย

1. เรื่อง “รูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนริมน้ำจันทบูร”
 ปีงบประมาณ 2561.